

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1928

OBERNYK
ÖSSZE
MUNKAI

OSZK

VIII

P. o. hung

1209 a

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

P.o.hung.

1209. sz.

OBERNYIK KÁROLY.

SZÉPIRODALMI
ÖSSZES MUNKÁI.

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE S ÉLETRAJZZAL.

MEGÉSZÍTETTE

Császár-Szabóczy Károly.

FERENCZY JÓZSEF.

I. KÖTET.

BUDAPEST.
LAUFFER VILMOS KIADÁSA.

1879.

LAUFFER VILMOS

kiadó-könyvtárnál Budapestén, IV. kerület (belváros) újvilág-utca
19. sz. a. megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

Remek diszművek.

A herceg Eszterházi család fővadászatai Ozorán. Vadászati diszalbum. Ferencz József császár, Magyarország apostoli királya ő Felségének ajánlva. Prestel J. G. európai hírű s az érdeklött vadászatokban jelenvolt állatfestőnek a helyszínen felvett vázlatok után készült eredeti festményei után állított elő. A széleket bele nem értve 12 hüvelyknyi hosszú és aránylagos szélességű tiz fényképpel, a vadászaton jelenvoltak arcképeit felmutató, kőnyomatú szélékitményekkel ellátott diszes lappal s vadászati helyiségek térképeivel. A gyönyörűen nyomott szöveg szélessége 4-rét 34 lap, melyben a vadászati kurtjelek hangjegyei s az elejtett vadak mennyiségéről szóló vadászajstrom járulnak. Ára színezetlenül 48 frt. Színezve 80 frt.

Soborsini gróf Forray Iván eredeti rajzai és jegyzetei szerint készült „Utazási album“ (Olaszország, Malta, Egyiptom.) ²¹/₂₇ nagyságú ívrét, 86 lap szöveg, 40 kőmetszetű színnyomatu, mesterileg készült táj- és néprajzi kép, két könyomatu arcképé és számos fametszettel. Réznyomatu papíron. Diszes fémsark és középcsinnal 100 frt. Pompás egész bőrkötésben 120 frt.

Hunfalvy János. Budapest és környéke. Eredeti képekben rajzolta Rohbok Lajos. Aczélba metszették korunk legjelesebb művészei. A történelmi és helyirati szöveggel és 24 aczélmet-szettel. Kötve 6 frt, csinosan kötve 10 frt. Ugyanez német szöveggel. 6 frt, csinosan kötve 10 frt.

Szépirodalmi művek.

Abbé.*** A falu lelkésze. Regény francziából. Három kötet 2 frt 80 kr.

About. A becstelen (L'infame) Regény 2 kót. 2 frt.

Anakreon dalai. Hellen eredetiből fordította Péchy István 40 kr

— — Finom kiadás aranymetszéssel 60 kr.

Argis Gyula. VIII. Henrik hat házassága. Ford. Hang Ferencz
Tartalom: Aragoniai Katalin. — Boleyn Anna. — Az ellentállás.
— Az elválás. — A trón. — A vérpád. — Seymour Johanna.
— Az egy nap királynéja. — Howard Katalin. — Pau Katalin.
Néro és VIII. Henrik 1 frt

Atala költeményei. Diszkötésben 2 frt.

Baczur Gazsi. Jogászhumor! adomák és jellemzővonások a jurá-tus és patvarista, a jogász és ügyvédbojtár életből 80 kr.

OBERNYIK KÁROLY
SZÉPIRODALMI
ÖSSZES MUNKÁI.

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE S ÉLETRAJZZAL KIEGÉSZÍTETTE

FERENCZY JÓZSEF.

I. KÖTET.

BUDAPEST.

LAUFFER VILMOS KIADÁSA.

1878.

ÖSSZE MUNKÁI

OSZK
TERENCZY JÓSEF

R
1965

MUSEUM
KÖNYV
TÁRA

R
2

192837

Budapest, 1878. Rudnyánszky A. könyvnyomdájából

Obernyik Károly életrajza.

Ha csak az méltó az utókor hálájára és kegyeletére, ki lángelméje örökbecsű termékeit hagyja hátra nemzetének, úgy az író, kinek rövid életrajzát és munkáinak, a mennyire összeállítanom sikerült, teljes gyűjteményét nyújtom a magyar olvasóközönségnek, nem tartozik azon jelesek sorába, kik évtizedekre kiható s csak nehezen pótolható irt hagy-
nak magok után, Vezéri szerepet nem vitt Obernyik, közharczosként szolgálta azon nemzeti szent ügyet, melynek zászlói alá esküdött, zajtalanul de nem minden hatás nélkül működött. „Ő mint az oltár előtti lámpa szerényen világított az irodalom templomában, s épp úgy mint az, másoknak is adhatott olajat és világot“.

Miként a bányász, úgy ő is a mélybe hatott le, a szív, az érzelmek mélyébe, felkereste rejtekeit, hogy felhozza a nemes érczet, melyet a világ könnyelműen pazarol hiúságaira, megfélekedzván a szegény munkásról, ki nélkülözések és nyomor között, de fáradhatlanul működik. Majd minden nemzetnél egy sors, egyforma hálátlanság várja a szellem har-

czosait, betegen és rongyosan, nyomor és nélkülözések közt kell átélnie életét, a világ közönye és gúnyja az, mi osztályrészeül jut, míg ő oly műveket teremt, melyeket később a nemzet büszkén mond magáénak. És vajjon hány író-t vagy költőt mutat fel a nemzetek irodalomtörténete, ki megkoszorúztatását, mint Petrarca, már életében elnyerte!? A világirodalom legnagyobb szellemei iránt tanúsított hideg megvetés és közöny csak nagy ritkán enyhült elismeréssé. És a nemzetek ez általános bűne, fájdalom, nálunk sem hiányzott; Kölcsey alig néhány évtizeddel ezelőtt panaszolkodott a nemzet azon hideg közönyössége miatt, mely századok jeleseit látta könyezetlenül sirba bocsátkozni; esodálkozhatunk-e tehát azon, hogy a közönség, mely még egy Bánk bán becsét sem tudta felfogni, mellőzte a szerényebb dramatikus-t, ki visszavonultan élt magányában s érdemeit nem kürtölték országszerte, kit nem vett körül a tisztelők és imádók serege, hanem ki magában vonultan dolgozott szerényen, oly szerényen, hogy még arczképét sem engedte kiadatni többi író-társaié között. 1853-ban akarta kiadni összegyűjtött beszéleyeit, de a szépirodalmi lapok, albumok, almanachok egyik legkiválóbb beszélyírója annyi előfizetót nem kapott, hogy a nyomdaköltségek fedeztettek volna. A kiadás tehát abbanmaradt, a kézirat elzullott, nekem csak töredékei jutottak kezembe, sok utánjárással, kutatással egybegyűjtém, — hogy olvasóközönségünkre nézve érdemes volt-e, nem tudom, de irodalomtörténetünkre nézve nem egészen

közömbös, mert Obernyik határozott alak irodal-
munkban, helyét méltán megkövetelheti.

* * *

Obernyik Károly született 1815-ben Kömlődön, Komárommegyében, hol atyja Obernyik József lo-
sonczi tanársága után lelkészi hivatalt viselt. Anyja
Baka Erzsébet volt, ki négy fiút szült, Józsefet,
Lajost, Károlyt és Jonathánt, kik közül Károly tette
emlékezetessé az Obernyik nevet, mely irodalom-
történetünkben még sokáig díszleni fog. A család
állítólag lengyel eredetű, s nevét egy Krakkó köze-
lében fekvő Obornik nevű falutól vevé. A szerény
körülmények között élő családot s annak tagjai so-
rában különösen Károlyt már korán, 9 éves korá-
ban nagy csapás érte 1826. karácsony napján hunyt
el atyja, a családfő, mely veszteség mig egyrésztől
a szerető és gyengéd anya gondjait súlyosan növelé,
másrésztől Károly ifjúkori nevelését hiányossá tevé.
Két évig élt még férje halála után Kömlődön a
mélyen megszorodott özvegy 4 gyermekével, mig
végre engedvén Hajdú-Nánáson kedvező anyagi vi-
szonyok között élő nővére, Baka Lydia, özv. Pénzes
Györgyné hosszas kéréseinek és hivatásainak, át-
költözött családjával Hajdú-Nánásra. *) Itt élte le
Károlyunk fiatal kora legszebb éveit, melyekre ké-
sőbb is annyi szeretettel emlékezett vissza, itt lépett

---

*) Tévedés tehát Obernyik ezelőtti életirói részéről azon
állítás, mintha Hajdú-Nánáson született volna. Éppúgy születési
éve is hibásan tétetett 1820-ra.

érintkezésbe először a külvilággal, itt kötött először ismeretséget, barátságot az emberekkel, itt voltak legelső mulató-helyei, melyek mindmegannyi élénk nyomokat hagytak az ifjú fogékony lelkében, úgy hogy maga is szülőföldjének tekinté a helyet, hova őt gyermekkori legkedvesebb emlékei csatolák, és iránta mindig ragaszkodást tanúsított. Legidősebb bátyja, József ekkor már debreczeni tanuló volt, a jogi pályára készült, később katonává lett, s mint ilyen halt is el. Hajdú-Nánáson maradt fivérei között Károly már korán egészen kiváló természetet tanúsított, szokatlan egykedvűség s folytonos komolyság jellemzé őt, már mint gyermeket. Hat osztályú gymnasialis tanulását Hajdú-Nánáson kezdé meg, s mind erkölcsi viselet, mind tanulmányi előmenetel tekintetében tanárainak megelégedését és dicséretét nyerte meg. Kezemenél levő egy bizonyítványa azt mondja: *semper calculum eminentiae meruisse*. Jókai is „Az én kortársaim“ című felolvasásában így emlékezik felőle: „Obernyik igen szerény ifjú volt, szelid hajlamokkal és nemes ambióciókkal; modora ugyanaz a komoly pedáns kálvinista első eminensé, a mit a tanodában elsajátított“.

Magasabb tanulmányai végett anyai rokonainak támogatása mellett a debreczeni collegiumra ment fivéreivel, kik közül csak bátyja, Lajos kelthetett némi figyelmet törekvése által; de az 1831-iki epe-mirigy magával ragadta az ifjút, sirba temetvén a a szorgalmához kötött reményeket. Lajos mint deb-

reczeni tanuló, halála előtti évében irodalmi kísérletet is tett, lefordítván Kotzebue, a termékeny, de szerencsétlen német színműíró egy művét: „Keresztes vitézek“, érzékeny játék 5 felv., mely gyarló, fiatalkori kísérlet eredeti kézírata a magy. tud. akadémia kézíratai közt látható. Öcscse, Jonathán abbahagyta tanulói pályáját, s így a szerető anya legfőbb reményei Károlyban öszpontosultak. Károly iparkodott is megfelelni anyja várakozásainak kiváló szorgalma által, melylyel tanulmányait folytatta. Debreczenben különösen nyelvek tanulásával foglalkozott, a latint és görögöt kiválólag szerette, később is igen sokat olvasott görögül, különösen a görög dramatikusokat tanulmányozta.

Örömmel nézett elé debreczeni életének, de fájdalmas érzést kelte mindamellet benne az eltávozás Hajdú-Nánásról, hová őt oly sok gyermekkori kedves emlék csatolta. Szépen írja le egy baráti levélben a távozás miatti fájdalmát: „Elröppent édes Józsim tőlem a szép tavasz — így ir — el a szép nyár; őszi komor felhők tolakodnak vastagon fölöttem, komor az idő, de hajh komor vagyok magam is. Itt való mulatásom ideje már csak egy-két napra szorított; hogy válok meg én ezen helytől?

Az ember sok bajt érez e rövid világi pályán, ezen bajok egyike a megválás. Legyen bár az ember oly helyen és környülállások közt, a midőn életét kinnak nézi, mégis egy kis szorongó érzéssel válik meg a helytől, hol sok estét és hajnalt szemlélt. Hát még az oly helytől, hol ha bajt, de örömet is

kóstolt, minemű érzések közt kell elszakadni, a milyenek gyermeki mulató-helyei. Ki volna az, a ki ily megváláskor érzés nélkül hagyná ott a helyet, a hol életéből egy szép szakaszt tölte el, ki volna az, a ki érzés nélkül válna meg az emberektől, a kik, ha nem barátjai, de embertársai, még pedig ismerős embertársai valának“. Mindenek felett pedig az anyjától való elszakadás keseríté őt, ki iránt hártalan tisztelettel és szoros ragaszkodással viseltetett.

Sokáig tartott, míg új helyzetébe bele találta magát, de az elfoglaltság s a még üres idejét is munkára fordító tevékenység feledteték lassanként otthonát, kibékült körülményeivel s főtörekvése lón eddigi tanulói jó hirnevének fentartása, előljárói szeretetének és tisztelésének kivívása. Szép tehetsége s állandó szorgalma által csakugyan a collegiumnak is legderekabb tanítványai közé tartozott. Mint ilyet tanárai nevelőül ajánlották őt egy birtokos családhoz Tóthfalura. Obernyik örömmel fogadta az ajánlatot, mint ezt következő levele is bizonyítja: „Falura megyek, édes Józsim! Falura, hol szabadon szemlélhetem a természet andalító báj szépségeit; tudod, hogy vágyaim mindig ezt óhajtották, tudod, tavaly együttlétünkben s andalgásainkban a zöld virányokon sokszor mily szép szinekkel varázslék eléd egy szép falusi életet, önmagadat is sokszor elragadtalak röpke phantasiám messze terjedt országában, tudod, hogy ott szivtam be az első levegőt, ott látám a legelső hajnalt rózsaszinben a bérczeken föltünni,

ott szemléltem a legelső estvét, ott suhantak el melletttem gyermekéveimnek szép álmai. Ott akarok ifjúságom szép éveiből legalább egyet átélni.

Még gyermekéveimben nagy elemem volt a tanítás, ifjúkorom óta pedig még inkább kedvesebb foglalatosságom lett, most a nagyobb iskolákba kerülvén, nehezen váltam meg ezen szép élettől, mindig csak a nevelői pálya volt célom, s most egyszerre ebbe módóm lett, még pedig úgy, hogy benne a másik kívánatom, a falusi lakás is ki volt elégítve. "Ezután elmondja levelében, miként vonult ki hideg, zúzos, decemberi időben Debreczenből, köpenyébe burkolva magát, miként tekintett vissza még egyszer a városra, midőn annak eltűnő tornyai visszaidézték emlékezetébe a múlt napok örömeit és keserűségeit, ily gondolatok között távozott új pályája működési helyére.

Édes remények s ábrándszerű kecsegtetések között kezdé meg nevelői pályáját; magányt kedvelő hajlamainál fogva örömmel távozott a zajos nagy város szórakoztató lármájából a csendes falusi körbe, hol könyveinek és a család nyájas társaságának élhetett. Nevelői működéséről, valamint ekkori életéből csak kevés adatokkal birunk, mindössze néhány levélmásolat az, melyet hátra hagyott iratai között találtam. Keyés, de néhány érdekes vonást tartalmaznak e levelek, melyekben a felhevült ifjú első szerelmét rajzolja. Az ifjúi hév, az ábrándszerű lelkesedés, a sentimentalismus panaszai, a szerelmi bánat és gyönyör oly lélekállapotnak tulajdonai, mely

előtt a psycholog vizsgálónak szemet hűnyuia nem lehet. S ha van valami az ember életében, mire még agg napjaiban is kedvteléssel szokott visszatekinteni, úgy bizonynyára első szerelme az. Mily lázas izgalom, mennyi tetterő, a phantasia mily élénksége nyilvánul az ifjában, kinek érzelmei lángra lobbánva utat törnek magoknak. És mindez egy költői kebel életében éppen nem mellékes dolog. A világirodalom legkiválóbb alakjainak élettörténete bizonyítja, mily nagy irodalmi jelentőséggel bírtak e nagy szellemek szerelmi összeköttetései. Gondoljunk csak Petrarca és Laura, Goethe és Stein asszony, Lenau és Emilia, Lavater és Branconi grófnő, Jean Paul és Krüdener báróné, Schiller és „rajongó kedvese“, Kalb Sarolta viszonyára, melyek mindmegannyi fontos irodalmi tényezők voltak. De nemzeti irodalmunk is mutat fel hasonló mozzanatokot, Vörösmarty, Kisfaludy Sándor és Petőfi szerelmi összeköttetései, mily jelentékeny művek szülőökaiúl szolgáltak. Obernyik első szerelme ily fontos irodalmi jelentőségre nem emelkedett, noha költői lelkesülését lángra lobbantá, s érzelmeinek versekben iparkodott kifejezést adni. Szerelmi költeményei hasonlóan leveleihez, melyeket e tárgyban barátjához intézett, dagályos érzelmek s így költői becscsel nem is bírnak, de úgy a költemények mint a levelek érdekes adalékot képeznek magánéletéhez. 1832. decz. 30-án így ír barátjához: „Én szeretek, barátom, kimondhatatlanul szeretek, ah! ezt említeni, s neked említeni, ki eddig soha sem hívém Amort valaha szívembe befészkelhetni magát; nekem

irnom ezt, a ki ha nem ellensége, de barátja sem voltam soha az érzelgésnek. Halld barátom, s örülj vagy szánj, remélj vagy ess kétségbe, dicsérj vagy dorgálj, neved vagy szomorkodjál, de mindenesetre olvasd végig történetemet figyelemmel.

Édes Józsim, én rajtam csudálatos átváltozás történt, átváltozás, a milyent Ovidiusban nem olvasnál. Ha most meglátnál, nem ismernél az emberre, a ki ezelőtt egy hónappal tőled búcsút vett, ha meglátnád beesett, kiszáradt, homályba borult szemeimet, a melyek azért ragyognak csak, mert bennök szüntelen titkos bánat miatt kifacsart cseppek ülnek. Ha látnád főlecsüggesztve, magánosan mint járkálok egész nap szobámban mély gondolatokba merülve, ha meghallanád gyakori fohászimat, melyek halkkal emelkednek föl szorult mellemből s látnád halvány orczámon a bánatnak mély jeleit, s beszélnek veled és csak panaszt hallanál számból, beszélnél velem és mélyen függeszteném rád szemeimet s elmém más határon tévedezne, megtagadnád barátom, hogy én vagyok az eddig vig, nyájas, mulatságos, bánatot nem ismerő ember, megtagadnád, hogy én vagyok, ki másokat is bánatjokból föl tudék deríteni. Úgy van, nem vagyok az eddigi könnyelmű, érzelgést kerülő gyermek, hanem sötét gondolatok fellegétől befedezett öreg. Nem az eddigi indulat⁺ hevét nem szenvedő s nem ismerő boldog, hanem egy boldogtalan, kit a magány, töletek való elszakadás és ah a szerelemnek forró tüze hervaszt. Ah te nem ismered azt, a ki szivem csendjét feldúlta. de hogy is

ismernéd te, mikor magam sem ismerem, elég az, hogy oda van nyugalmam, oda csendem, megelégedésem és — boldogságom. De nem, ah nem vétkezem, én nem vagyok boldogtalan, csak azért sem, mert ezen gyötrelmeket ő érte kell szenvednem, mert az ő bájos szemei sugárainak egy pillantása hozta zajba szívemet, rabolta el azt, s most nem ismerek mást, mint őt, nincs senki gondolatomban csak ő.

Deczember 20-án volt, édes Józsim, az a szerencsés nap, melyen őt megláthatám, a pislogó mécs világánál csak alig tetszettek ki ékes vonásai, de elrejthetik-e a nap világát a homályos felhők egészen? Első meglátásra szokatlan hév önté el testemet, de melyet csak ifjú tűznek gyaníték, s távol minden ilyen szenvedelemtől, elmentekor semmi különöst nem érzék. Ah de hasonló voltam az üldözőbe vett vadhoz, mely mikor szabadban érzi magát, a lesből akkor jó a vadász fegyvere; meglátám másodszer, egy pillantás, szemeinek egy sziveket sebző nyila rám hatott boldogtalanra, s azóta minden megholt rám nézve; létem is elveszteni látszom, csak ő, csak az ő képe él szívemben, elmémben.

Óh barátom, én érzek, igen érzek; itt, itt, bal-felől, a hol oly hő, a hol oly forró, a hol lángol, ott, igen ott — engedj meg édes Józsim egy szegénynek. Igen, én kimondhatlanul érzek és szenvedek. De mégis tollam csak parányi részét sem festheti le sorsomnak. El akarom tépni e levelet, ha csak úgy diktálja a sorokat szívem, mint ezekben irtam,

de igen, nem lehet, — keblem szorúlt, én csak érezni, ah csak érezni tudok. . . . .

Írj, ha csak egy vigasztaló sort is, önts balzsamot szívemre, szívszakadva várom azt. Barátod. O. K.“

Hogy ki volt az, ki az ifjú Obernyik érzelmeit ily heves lánggra lobbantá, nem tudjuk, leveleiben s verseiben ő maga Manczinak nevezi a „kegyest“, kinek egy mosolya vagy derült pillantása képes volt öt hetekig nyugtalanítani. Ha esténként a család köréből távozott szobájába, hosszan ábrándozott Manczi felől, képe folyton előtte lebegett, s keserűségét, bűjút és panaszát primitív versekben zengte el; álljon itt néhány töredék mutatványul nem annyira költői becsöknél fogva, mint inkább adalékul lyrai termékeiből. „Az elveszett szerető“-ben így énekel:

„Bút lehelnek a mezőnek

Harmatos virágai,

A hajnalnak búra jönnek

Fől arany sugárai.

Lantom édes zengzetében,

S a madár báj énekében

Nem találok kedvemet!

Ő epesztvén engemet“.

Majd szerelmesét éneкли meg következőleg:

„Úgy lejtett könnyű lebegéssel tánezosi mellett,

Mint lejt könnyű zephir rét violái között.

Mint két éjjeli csillag két szeme és liliomszín

Arczán friss bibor hajnali tűz ragyogott.

Oly volt, mint nefelejcs, mely a rét tarka virági

Közt a hűs csermely partja körül kivirúl“.

Alvó Manczijához pedig a következő verseket intézi:

„Alszik szép Manczim, szép álmok rózsavirányin
 Andalg, szél enyeleg szőghaja fürtjeivel.
 Lassan lágy szellő, fölvernü ne légy te kegyetlen,
 Fuvalj rá inkább isteni álmodozást.
 Hadd tűnjön képem föl előtte homályba borúlva
 Éji sötét árnyként, nyögve ki bús panaszim
 Tán meghatja szívét jajom és megszánja keservim,
 S szive hevültében hü kebelébe fogad.“

Gyenge kísérltetnek tekinthetők e versek, az ifjú érzelmi mámor sugallatai; de hivatása sem volt a lyrára, hajlamai s tehetsége már korán a dráma művelésére ösztönzék őt, s nevének e téren biztosított is maradandóságot. Első szerelmi felhevülése a szalmaláng lobogásához volt hasonló, kezdetben élénk tüzet gerjeszte, de csakhamar elhamvadott. Manczija másnak nyújtá kezét, s ő légvárait romba dőlmi látta, fájdalmas panaszokban tört ki, mint kit valamely csapás égi üdvéből a pokol kínjai közé taszít, azonban megnyugszik lassanként, néhány verssorban nyögi el keservét:

„Hajnal fénye mosolyga szerelmem tiszta egéről,
 S birni reménylém őt képzeletimben magam.
 S óh más földülá öröminnek gyenge csiráját,
 S durva kezével széttépte szívünk kötelét.
 Őt hajh elvesztém. Zúgj orkán s zúgva ragadj el,
 Vigy és messze temesd porba örökre nevem.
 Manczi már másé, nevemet nem zengi ki ajkin,
 Nem sóhajt lassan hamvaim hantja fölött.“

Ámbár később Manczi visszavonja kezét, újra szabaddá lesz, mely körülmény megújítja Obernyik

nyugtalanságát, újra közelg felé, s jól esik még mindig szerető keblének, ha pár szót válthat vele, izgatottan sétál ablakai alatt, olykor-olykor egy virágcsokorral kedveskedik a leánynak, de ez kevés reményre jogosítja közömbös magatartásával az érte epedő ifjút, mit is várhatott volna a még iskoláit sem végzett fiatal embertől. Obernyik belátta ábrándozásai céltalanságát, kezde a lemondás gondolatával megbarátkozni, állása s így falusi tartózkodása is ideiglenes levén, csakugyan lemondott kedveséről, kijózanodott az első szerelmi mámorból, anélkül, hogy ez nagyobb nyomokat hagyott volna életében, s már a következő években 1834—35-ben ismét a collegiumban találjuk őt, hol előbbi tevékenységének megfelelő szorgalommal iparkodott tanulmányait befejezni.

Reformatus intézeteinkben dívott szokás szerint a magasabb intézetek tanulói legatiókba küldettek egyes kisebb parochiákba, hol különösen kiváló ünnepek alkalmával a lelkésznek egyházi teendői körül segédkeztek, hitszónoklatokat, vallási oktatásokat tartottak. Az ily legatióba küldött ifjak életéből, kalandjaiból fenmaradt s általánosan ismert ezer és ezernemű adomák élénken illusztrálják az ily kiküldetés mozzanatait. Hány kálvinista poeta és lelkész nevezé legatusi életét ha nem is legboldogabbnak, de mindenesetre legérdekesebbnek, mennyi kaland, mennyi tréfa, mily sok mulatságos életkörülmény emléke fűződik az ily legatiohoz?! Obernyik szintén kiküldetett a debreczeni collegium részéről egyes kisebb falvakba husvéti és karácsonyi ünnepek al-

kalmával az isteni szolgálat körüli segédkezés végett, de e kiküldetések reá nézve nem voltak a legkülönfélébb kalandok és tréfák üzésére szolgáló eszközök, komoly természete idegenkedett az ilyenektől, határozottan kötelessége teljesítésének élt s mellőzött mindennemű mulatságos tréfát. A magy. tud. akademia kéziratárában több eredeti bizonyítványt találtam, melyekben Obernyik felől, mint legatusról az egyes hitközségek előljárói a legszébb elismeréssel nyilatkoznak, ki „hasznos és idvességes tanításai,“ valamint „igen illendő és becsületes magaviselete által“ általános tetszést vívott ki magának.

„Alább irtak — mondja egyik bizonyítványa — hiteles bizonyoságot teszünk arról, hogy a debr. ref. collegiumból a közelebb múlt husvéti szt. innepi napokra predikálás végett eklesiánkba kiküldetett Deák Ifjú Nemes Obernyik Károly úr mind épületes tanításai, mind erkölcsi józan magaviselete által előttünk magát kedvessé tette s egyszersmind a jövő pünkösdi szt. innepi napokra a nevezett szt. célra eklesiánkba vagy ezen ifjat, vagy ehhez hasonló dicséretes ifjat kiküldeni alázatosan esedezünk. Költ Zsákán, apr. 21. 1835. A szt. Eklesia külső és belső előljárói.“

Obernyik ekként jó nevet biztosítván magának, disze lón a collegiumnak, s midőn Kölcsey Ferencz unokaöcsese, Kölcsey Kálmán számára nevelőt kerestek, Obernyik lón a választott, ki azt a legnagyobb örömmel fogadta el, s 1837 elején költözött Csekére, Kölcsey szathmármegyei birtokára. Itt kezdődik éle-

tének legfontosabb időszaka. A nagyszellemű Kölcseynek közvetlen közelében való tartózkodása, a gyakori érintkezések vele, valamint Kölcsey környezetével kétségtelenül írói kifejlődésének leghatalmasabb emeltyűi voltak. Kölcsey gazdag könyvtára, melyet ő is tetszése szerint használhatott, tudásvágyának bő táplálékot nyújtott. Itt nyílt legelőször alkalma megismerkedni a világirodalom jeleseivel, itt kezdte tanulmányozni tüzetesen Euripidest, Corneillet, Voltairet, Hugo Victort, Býront, Bulwert, kiket nagy előszeretettel olvasott. Emellett Kölcsey lelkes tanításai mélyen vésődtek fogékony lelkébe, fokozták tanulási kedvét s ösztönözték az irodalom művelésére. Képzeltetni mily nagy hatással voltak reá Kölcsey magyarázatai a nyelvújításról, az irodalomról, vagy a tudományokról általában. 1838. apr. 9-én írja naplójában: „Ma Kölcseyvel kellemes beszélgetésbe elegyedtem. Tárnya a mágnesről a világ és állatok lételére hatott. Jól esett, hogy beszédjében mindenütt a magam véleményét láttam s hallottam, miszerint a világ egy örök anyagból eredett, melyben csak a formák származnak s változnak. A világban munkáló erő az istenség, ez munkál és él minden egyes dologban.“ Így elmélkedtek sokszor együtt a nemzeti nyelv és irodalom állapota felől, a tudományos haladásról stb. Kölcsey kedélyes társalgó volt, ki szeretettel gyűjté maga köré csekei magányában az eszményi czélokra törekvő fiatal nemzedéket: egy Szalay Lászlót, egy Pap Endrét, Simont, Obernyikot s megyéje, valamint a távol vidé-

kek több derék fiát, kik részint nála gyakornokoskodtak, részint főnöksége alatt hivatalt viseltek, s kik benne szives jóakarójokat, szeretett mesteröket tisztelték. Obernyik egyike volt azon tanítványoknak, kik a legtisztább ragaszkodással viseltettek a tudós hazafi, a koszorús lantos s a nyájas oktató iránt. Reszkető kezekkel nyújtá át irodalmi zsengéit az első magyar kritikusknak megbírálás végett, ki örömmel fogadja azokat, s mondja el észrevételeit felőlük, gyengéden rója meg a fogyatkozásokat, sokhelyütt ő maga javítja ki, és buzdítással adja vissza azokat, ösztönözvén a fiatal szerzőt. Mily örömmel hallja a kedvező bírálatot, mely munkakedvét növeli, mint iparkodik kedvében járni mesterének, a tisztos családfőnek, kiben az egész ház becsülése és szeretete öszpontosult, ki szivességeivel, nyájas előzékenységével mindenkit lekötölezett maga iránt.

Obernyik a Kölcseyház szeretetét nevelői tisztének lelkiismeretes betöltése által biztosíthatá magának leginkább, tanítványa Kálmán, özvegy Kölcsey Ádámné egyetlen fia, szeme fénye volt a Kölcsey családnak, maga a költő is annyira szerette őt, hogy nevelési ügye iránt a legmelegebb érdeklődéssel viseltetett. Hozzá intézé Kölcsey nagyhirű Parainesisét, a gondolatokban gazdag, bölcs életszabályokat tartalmazó intő beszédet, aminőt magyar tanuló még soha sem kapott, melyre az egész család büszke volt. Obernyik gonddal ápolta növendékét, mindent elkövetett, hogy a hazának derék fiat neveljen belőle, ki a hozzá kötött várakozásoknak megfeleljen;

kezennél vannak nevelői működésére vonatkozó jegyzései, Kőlcsey Kálmán számára készített egyes feladványok kidolgozásai, melyek mutatják, mily lelkiismeretes gondolat vezette tanítványa szellemi kiképzésének ügyeit; ha Kálmán még sem lett nagybátyja szellemi nagyságának örökösévé, az a hivatottság hiányának tudható be.

Üres idejét Obernyik folytonos önképzésére fordította, már ekkor olvasott francziául s különösen Hugo Victor sentimentalis regényei ragadták meg képzeletét, Bug Jargal jelleme, szenvedései mélyen meghatották őt, azon finom lélektani rajz, melyért Chateaubriand „enfant sublime“-nek nevezé Hugot, elragadta Obernyikot. A franczia romanticismus hatása alatt maga is irogatni kezdett. Első nyilvános fellépése Mátray Regélő-jében történt. Itt jelent meg első műve nyomtatásban: „Az ifjak“ czímű beszély 1838-ban. Ambíciója már rég ösztönzé őt az irodalmi pályára, mintegy szemrehányással említi önmagának, hogy mi volt Hugo Victor, ki már 16 éves korában oly jeles regényt írt, „s mi vagyok én még most is!“ írja 22 éves korában. Első művének megjelenése buzdításul hatott rá: „valahára mégis egy kis ízetlen gyümölcs — írja naplójában — fáradozásimért. Csekély ugyan — mert micsoda még ennyi évű ifjúnak, hogy neve a hirlapban egy parányi számot nem tevő s a mellett nem is a legjobb mű alatt ónból öntött betűk által lenyomva legyen látható? De mégis több a semminél, s kiváltkép ösztönzés a pályán tovább haladásra. — Előre, előre, az út nagy, messze nem lehet ugyan csekély erővel menni, de mégis lehet

tovább, mert a maradás üdvet soha sem hoz.“ És nemsokára már egy új beszélyt készített. „A lengyel menekvőt,“ mely a Regélő 1839. évi folyamát nyitotta meg. Irodalmi dolgozásai mellett mindegyre olvasott, történelmi, philosophiai, irodalmi műveket, s mint fentebb említém, különösen tanulmányozta a világirodalom legjelesebb drámairóit. Kedves Euripidesét gyönyörrel olvasgatta, összevetvén Iphigeniát Schiller fordításával s gyönyörködék a tragoedia hű jellemfestésében s a gazdag cselekvényben, „mit a magyar művekben nem igen találhatni.“ Majd Corneille jellemfestései nyerek meg tetszését, majd Schiller Stuart Máriája vagy Don Carlosának „tisztá, fölemelkedett érzése“. Ezen buzgó törekvése, valamint komoly magatartása kedvelté tévék őt Kölcsey előtt, ki őt és Pap Endrét legtöbbször becsülte tanítványai között, s Obernyikkal gyakran társalgott, sőt néha esténként szórakozni kívánván, sakkozott vele. Nem csekély befolyással volt Obernyikra Kölcsey barátainak látogatása s a velök való érintkezés. Közülök Szemere Pál gyakrabban jött Csekébe s ilyenkor rendszeren az irodalom képezte a beszéd tárgyát, mit Obernyik örömmel hallgatott, „e két komoly tudós látása, beszédjeik hallhatása valóban lelki élmény s mindig kívánt dolog volt előttem“ — írja ő maga. Szemere egyike volt legszerencsésebb nyelvújítóinknak, a mai társalgási nyelv legszebb szavait és kifejezéseit neki köszönhetjük, bizonyos inspiratioval bírt ő a szép, tetszetős kifejezések megteremtésében, sokszor a legnagyobb gyorsasággal, mintegy ötlet-

szerűen, tudta valamely idegen szó magyaros hangzását kiejteni, vagy a legnagyobb könnyúséggel tudott egyes rossz hangzású szót kiparodizálni, így Obernyik feljegyzi, a csupa szavakkal élő, kevés dolgot íróra „szavagol” szót csinált latol, lovagol mintájára, vagy ki érdem nélkül jut nagy polczra, azt — úgymond — „nagylaltnak” lehetne nevezni, fagylalt szó mintájára. Egy más alkalommal mondá neki Szemere, hogy atyja egykor nevenapjára következő köszöntőt írta hozzá: Pál fordultával fordúlnál jóra fiam Pál. Az ily szellemi szikrákkal fűszerezett társalgások kétségtelenül nagy befolyással voltak Obernyik lelkére. Szemerén kívül báró Eötvös s báró Wesselényi is szokták meglátogatni Kölcseyt, ily alkalmakkor rendszeren jól érezte magát Obernyik s örömet idézött a nagyszellemű férfiak körében, mely reá nézve szellemileg oly jövedelmező volt.

Különösen Wesselényi körében többször megfordult, kinek védelmezésére szolgáló periratokat ő segített másolni s összevetni. E per ügyében kifejtett rendkívüli buzgó tevékenység sietteteté Kölcsey halálát. Éjfélekig sőt nem ritkán reggelig ült dolgozó asztalánál a különben is kimerült s testileg gyenge Kölcsey, és ámbár hozzá volt szokva a későn fekvéshez, amennyiben rendszeren éjjel végzé legtöbb teendőit s csak reggel felé dőlt nyugalomra, de ekkor a folytonos munka megerőltette őt, ehez járult egy véletlen meghűtés, s Kölcsey, ki még 1838. aug. 15-én fáradhatlanul dolgozott a Wesselényi-perben, aug. 22-én már nagy beteg volt, 23-án orvosa már

minden lehető operatiót véghez vitt, de minden hasztalan volt, 24-én d. e. haldoklani kezdett s csendesen kimúlt. Obernyik forgolódott a beteg ágya körül, ő emelgette fel őt, mert annyi ereje sem volt, hogy önmagától felülhetett volna ágyában, ő volt tanúja a nagy ember végső küzdelmeinek és halálának, mely reá nézve is végtelen csapás volt. A család mély gyászában Obernyik is osztozott szive mélyéből, hű gyámolítót, szives tanácsadót, szerető mestert veszített benne. Annyira megindítá őt a nagy ember halála, hogy Hajdú-Nánáson élő egyik barátjához azt írta, mióta az öreg úr meghalt, nem becsül egy embert sem. Szomorú levertségben tölté azután napjait, gyakran emlékezett a halottra, oly élénken állt előtte a szeretett mester hajlott testével s angyali szelidségű arczával; nem tudta feledni őt; nem talált semmiben szórakozást, könyveit is pihenteté, leveleiben örökös panaszhangokat hallatott, saját édes atyja halála felett nem kesereghetett volna részvevőbben. Azon kis essay-ben, melyet Vahot Imre almanachjában az 1848-iki „Országgyűlési Emlék“-ben írt Kölcsey felől, szépen rajzolja a nagy mester egyszerű házi körülményeit, a tiszteletet és ragaszkodást, melyet az egész környezet tanúsított Kölcsey iránt. Szép vonásokban jellemzi Kölcseyt mint családfőt és hivatalnokot, mint tudóst és embert; érdekes episodokat mond el a kiváló író és költő magánéletéből, melyek mindmegannyi jellemző adatok Kölcsey példányszerű magánéletének rajzához. Az érdekes kis jellemrajz

keresetlen egyszerűséggel, eredeti de jellemző, apróbb adomákkal fűszerezett könnyed modorban ismerteti Kölceyt házi körében, nincs benne szónokias emelkedettség, vagy szóvirágokba foglalt dícsőítés, mint maga mondja: „ne várjon tőlem senki meglepő gondolatokat, fénylő eszméket. Midőn a férfira emlékezem, kit saját atyámként tiszteltem, komoly gyászérzés borítja keblemet; s ha az entusiasmus és szenvedély nagy szavakban szokott kitörni, az érzelem hangja legtöbbször egyszerű és csendes folyású.“ Kegyeletes áhitattal kezdte az elhunyt iratait rendezni, a tartózkodás egy nemével fogott hozzá, mintegy félve, mintha tiltva lett volna, mint életében. „Én ki nem tudom magyarázni — írja — ezt az érzést. Szemeink előtt lenni egy előttünk legkedvesebb, szeretett s mindenektől tisztelt férfiú utolsó hagyományainak, melyek neki, mint Senecának az utolsó irás, mind venam sapiunt vagy sapuerunt, melyek lelkéből, és éppen azért életéből voltak merítve, vagy, mint a Csokonai forró sóhaj-tásai, lelkének elszaggatott darabjai voltak. Végig tekinteni ezeken, melyeket mind nem hideg tudományosság, de sziv és ész, hő érzelem s ítélet irtak, mondja meg akárki, mit lehet ekkor érzni.“ Buzgón végzé az iratok összegyűjtését s a másolást és küldé Pestre Szemerének kiadás végett. Szemere, Eötvös és Szalay rendezték sajtó alá Kölcey munkáinak első teljes gyűjteményét, melynek kiadására Heckenast vállalkozott. Már 1839. áprilisban megküldte Szemere a Heckenasttal kötött szerződést Kölcey-

nének, kérvén őt, hogy tudassa vele megegyezését. Obernyik mindezen dolog elintézésében részt vett, mint a család tagjának tekintett férfiú Kölcseyné részéről több megbízatásban részesült, miket ő mindig lelkiismeretes pontossággal végzett.

Itt kell megemlékeznünk Obernyik egy második, szívbeli viszonyáról, mely könnyen gyülékony szívét ismét lánggra lobbantá. Egy Cseke melletti faluban, Magyarban lakott Luby család, melylyel Kölcseyné összeköttetésben voltak, Kölcseyné gyakran átrándult hozzájuk s ezek viszonozták a látogatást Csekén, Obernyik szintén résztvett a kirándulásokban, s később annál szivesebben, minél inkább hozták forrongásba lelkét a házikisasszony, Luby Ágnes, zongorajátéka és dalai. És ámbár e szerelmi fellobbanása egész valóját áthatotta, önmagával heves küzdelembe hozta, ámbár sokat ábrándozott Ágnes felől, s gyakran óhajtott közelébe lenni, elmúlt az ismét minden komolyabb következmények nélkül; hamu fedé el az izzó szikrát, mely egész lényét hevíté, s nem sokára kialudt az újra felcsillámlás reménye nélkül.

Minden hatás nélkül azonban nem volt, éppúgy mint első szerelme. Amint Manczi a költészetre lelkesíté őt, úgy Ágnes szolgáltatott neki első beszélyéhez egy alakot, mint ezt ő maga megvallja. Ágnes vidám kedélyű, csinos nő volt, ügyesen zongorázott, szépen énekelt s ezért szivesen felkeresték őt mindazon fiatal emberek, kik Kölcseynél törvénygyakorlaton voltak, kedélyesen mulattak el nála, de ő inkább reális gondolkozás móddal bírt, a költői idea-

lismus nem elégítette ki őt, szivesebben társalgott az anyagi jobblétnek örvendő fiatal emberekkel, mint a szellem birtokosával. Obernyiknak volt alkalma meggyőződni Ágnes e tulajdonáról, és ez sértette ambícióját, hidegséget szinlelt, szinlelése később valóságba ment át, és ámbár küzdelembe került a felkorbácsolt érzelem elcsendesítése, de végre is legyőzte önmagát, magába fojtá titkolt szerelmét, megnémult, meghidegült, többé fel sem hevült. Érdekesen írja le maga önküzdelmét: „Szerelmem — úgymond — magába zárkózott s néma mint a sír. De egyszersmind oly szomorú s boldogtalan is mint a sír. — Szerelmem! mondám, csak volt az! A nyár elmúlt s elmúlt vele az idő is, melyben sokszor oly hön, oly kimondhatlanúl epedtem, és sokszor ismeretlen tárgy után! mert hiszen a leányka, kit szereték, ha különben volt, nem pótolta ki, nem tett eleget azon heves vágynak, mit utána éreztem. És mondja meg valaki: honnan ég bennem e túlvilági képek utáni vágy? honnan veszi az származását? S hova tűnt el most? Most, miután egyszerre és megfoghatlanúl oly prózai emberré lettem. Való, hogy magam is igyekeztem szerelmemet, mely a legfőbb pontra hágott bennem, elnyomni; minthogy minden egyéb dolog kicsinynek s keveset érőnek látszék előttem. Büszkeségem szégyenlé, hogy ily szenvedély rabjává tudtam lenni, pedig elhatározott akaratom: szeretni, hódolni minden jónak, szépnek, meg nem vetni a gyönyört, de semmitől s senkitől rabbá nem tétetni.“ Magány óráiban sokszor eláb-

rándozott később is eszményképein, szerelmi heve lecsillapodott ugyan, de néha föl-fölmerült előtte a szív édes vágyainak, a képzelet ábrándvilágának tündérrarca, s ilyenkor rendesen elkomorúlt. Rideg visszavonultságát összeveté előbbi érzélgő helyzetével, melyben érzeményei, mint a hő forrás vize, buzgottak föl, később úgy találta kebelét, hogy hasonlított a mély kúthoz, van benne érzés, de mélyre süllyedt az és csak nagy erővel lehet keveset is felvonni belőle. Komoly elfoglaltságai elhagyatták vele a szív tekervényes utait, s közelebb hozták őt a realis élethez, hol a józan ész fáklyája lőn vezérszövétneke. Ambitiója az írói koszorú elnyerésére ösztönözte őt, lázas tevékenységet fejtett ki, nappali üres óráit éji munkával toldotta meg, volt eset rá, hogy mindössze csak egy negyedórát aludt székében ülve, olvasott folyton s dolgozott egy nagyobb művön, Korvin János című drámán, melyről maga bevallá, hogy oly nagy mű, melyben nagyobb tehetségű emberek is haszon nélkül fáradoztak, de azért ez nem törte meg buzgalmát, vigasztalást keresett a latin közmondásban: *magnis excidit ausis*. Lelkesedését fokozta azon hír, hogy Pap Endre balladájával díjat nyert a Kisfaludy-Társaságnál; ez új erőt öntött belé, s a legnagyobb kitartásra buzdítá, ha csak egy napot töltött is tétlenül, szigorú szemrehányásokat tett önmagának. Belátta, hogy e nemzet minden fiának be kell töltenie hivatását; ha a kor Kazinczykat, Berzsényiket nem tüntet is fel, de a kisebb tehetségek is lendíthetnek az irodalom ügyén, csak

mindenik töltse be rendeltetése körét, melyre hivatása van. Ezért munkáljon közre mindenik, mert ágyban heverve nagy dolgot létesíteni lehetetlen, míg együttesen a kisebb erők is számbavehető mozgalmat teremthetnek. Dramatikushoz illő hasonlatban így fejezi ki erre vonatkozó eszméjét: „Itt minden személynek drámai személynek kell lenni, munkálni kell örökösen; s ha azt nem teszi, szintúgy szükségtelen a világon mint a cselekvény nélküli a drámában, s amott nemcsak szükségtelen: de rossz is vétkes is.“ Így gondolkozott derék ifjúnk a nemzeti kötelesség teljesítésének szent ügyéről; s hogy mindez nála nem pusztá affectatio volt, arra elég bizonyíték eszméinek megfelelő kitartó igyekezete és buzgalma. Nagyratörékvő lelkét bántotta kicsinységének tudata, az előtte ragyogó példányként élt mester nagysága saját kicsinysége tudatára ébreszté őt, s mintegy keserűséggel említi, hogy minél többet olvasgatott, annál inkább látta be tudatlanságát. Azonban e tudat nem hogy nem csüggeszté el őt, de annál több kitartásra buzdítá. Megkezdett drámáját lelkesedve folytatta, az első felvonás bevégeztével tanítványának is felolvasta, kinek tetszését megnyerte vele, noha még több javítani valót talált benne ő maga, de úgy látszik, a mű befejezetlenül maradt, s mint ilyen nyomtalanul eltűnt. Hasonló sors érte „Kun László“ czimű történeti drámáját, melyről azt írja Bulyovszky, hogy benyújtotta a nemzeti színházhoz, de névtelen író műve lévén, nem fogadtatott el előadásra. A nemzeti színház könyv-

tárát felkutattam e mű felkeresése végett, de sem a kéziratok közt nyomára nem jöttem, sem a beadott művek jegyzékében említve nem találtam.

II.

Kölcsey Ádámné a negyvenes évek elején fiával, Kálmánnal Pestre költözött; Obernyik folytatandó Kálmán nevelését, szintén velök jött, és itt veszi kezdetét írói működésének jelentősebb időszaka. Az irodalmi központ fokozta írói buzgalmát, noha legalább kezdetben keveset forgolódott nyilvános társaságokban, később is, midőn már írói névvel bírt, csak nagy ritkán kereste fel az írói köröket. Viszszavonultán élt zöldfa-utcza lakásán folytonos tanulmányaiba merülve s drámairással foglalkozott. Tanítványa, Kálmán, az evangélikus gymnasiumba járt, s míg ő iskolában volt, Obernyik otthon dolgozott; néha-néha kísértáltak együtt, magokkal vivén többször Kálmán egyik-másik iskolatársát, ezek közt leggyakrabban Bulyovszky Gyulát, ki Kálmánnak jó barátja volt s később náluk lakott is sarkantyú-utcza lakásukon. Ily séták alkalmával rendszeren jól mulatott a kis társaság. Obernyik komoly természete daczára is nyájas, kedélyes modort tanúsított Kálmán s annak barátai iránt. Általában nem volt pedáns nevelő, tanítványával barátilag bánt, szerette őt, ez viszont ragaszkodással viseltetett nevelője iránt. Társalgásuk az egyes séták alkalmával — mint említém — többnyire derült, mulatságos volt, ha Obernyik egy-egy élczet mondott, vagy valami szel-

lemes megjegyzést tett, Kálmán rendesen hahotára fakadt; néha azonban komoly dolgok is kerültek szőnyegre, például az irodalom képezte a beszéd tárgyát, ekkor már hallgatag volt Kálmán, a csinos külsejű, nyúlánk, szőke fiatal ember nem sok rokonszenvet táplált az irodalom és tudományok iránt, sokkal nagyobb haladást tőn a hódítás mesteriségében.

Barátságot, ismeretséget nem igen kötött Obernyik Pesten tartózkodása kezdetén, és ezen visszavonultság oka nem pedáns vagy túlszerű természetében keresendő, mint inkább megszokott komolyságában és elmélkedni szerető hajlamaiban. A sajtó és irodalom képviselőivel összeköttetésben állt ugyan, de ritkán kereste fel őket, s ezek is csak néhanéha mutatkoztak nála. Midőn az országuton, a muzeummal szemközti házban laktak, melynek első emeletét Czuczor birta, ehez gyakrabban benézett, valamint Vahot Imréhez, kivel, midőn ennek „Pesti Divatlap“-jába dolgozni kezdett, szorosabb barátságot is kötött. A negyvenes évek irodalmi mozgalmainak e tevékeny és buzgó alakja, a „Pesti Divatlap“, „Losonczy Phönix“, „Napkelet“, „Remény“, „Nemzeti Szinműtár“ stb. stb. érdemes szerkesztője, ki Petőfi-nek első anyagi támasza volt, ez érdekes, tipikus, magyar ember, telve nyers humorral s szeszélyes tréfával, rokonszenvet kelte maga iránt Obernyikban is, többször hívá őt magához, bemutatta őt Kölcseynek, ki többször marasztá őt ebéden magánál, viszont Vahot Obernyikot hívta meg gyakrabban; szóval

nemcsak a szerkesztő és munkatárs közötti összeköttetés volt meg közöttök, de a legszorosabb barátság csatolá őket egymáshoz. Vahot kéziratban levő emlékirataiban így emlékezik meg elhunyt barátjáról: „Az ő kristálytisztta, férfias jelleme, szerénysége, sokoldalú, alapos képzettsége, nem mindennapi költői talentuma, nemés műízlése, irántam s lapom iránt tanúsított hű ragaszkodása a legmelegebb rokonszenvet költötték fel keblemben ő iránta . . . . . vendégszerető házuknál igen gyakran megfordultam, sőt 1849-ben mint politikai üldözött egyideig menhelyet találtam náluk.“ Vahotnál ismerkedett meg Obernyik Petőfivel, kivel szintén baráti összeköttetésben élt; gyakran barátjánál, Obernyiknél, szavalta el Petőfi egy-egy új költeményét. Olykor-olykor a színészeket kereste fel, kikkel szívesen társalgott, de ezekkel is többnyire komoly dolgokról beszélt, legörömeőbb a dramaturgiáról. Színházba rendszeren járt és pedig nem időtöltésből, vagy pusztán szórakozás végett, hanem studiumból, később Vahot Divatlapjában színi kritikákat is írt.

Első műve, mely írói hírnevét megalapította, „Főúr és pór“ című drámája volt, melylyel 13 pályamű között az akadémia 1843-ik évi 100 aranyos pályadíját nyerte el, midőn Szigligeti „Gerő“-je dicsérettel említettett. A művön már régebben dolgozott, de csak Pesten fejezte be azt, midőn már letisztázva a benyújtásra készen állt, jeligét keresett, de egyben sem tudott megnyugodni; végre a már

verselgető Bulyovszky Gyulát kérte fel, hogy keresen, vagy írjon jeligét. Bulyovszky ezt írta:

Művem nem éppen nyerni jő: —
Magasról bukni is dicső!

De a mű nem bukott, megnyerte a 100 db. aranyat s szerzője nevének országos hirt szerzett. Az akadémiai pályázati jelentés kiváló dicsérettel emlékezik meg felőle, mint melyben „a jellemek valók s az élet mélyéből merítvék, az indulatok és szenvedélyek festése, mi komoly drámában fő tekintetet érdemel, kitűnőleg jeles, a szerkezet elég jó, sok érdekes, sőt megkapó jelenésekkel bíró s a dialog erőteljes.“ Az egykorú sajtó szintén elismeréssel, buzditással fogadta a művet; így Kultsár Nemzeti Újsága (1844. szerk. gr. Majláth és Kovacsóczy) azt írta: „A jelen művet leginkább korszerűsége teszi ajánlatossá, mi által nem azt értjük, hogy története a jelen korban játszik, hanem az eszméket, melyek benne előfordúlnak . . . . A nyelv — úgymond az ismertetés — drámai, eléggé erőteljes, határozott, melyben azon szóbőséggel, mely kezdők dolgozatának állandó bélyegét teszi, nem igen találkozunk. Szerző mindenestre oly tehetségnek adá a jelen szomorújátékban jeleit, melytől e nemben irodalmunkra nézve becses műveket várhatunk.“ Előadásra azonban nem kerülhetett, mert azon kifogást hozták fel ellene, hogy a magas aristokracziát sértené, a mi ugyan elég kicsinyes ellenvetés, de annál kevésbé ütközhetünk meg felette, ha figye-

lembe vesszük, hogy még napjainkban is sokszor maguk az előadók kénytelenek egy-egy czélzatos jelenést, sőt az egész darabot is a külföld viszonyaira alkalmazni. 1844-ben megjelent nyomtatásban, mint az akadémia „Eredeti Játékszin“-e XIII-ik füzete és a mű nagy hatást tett. A csupa modern eszmékkel tele tömött darab általános tetszést aratott, noha ezek a mű belbecsét alábbszállítják. Az arisztokratia kiváltságos jogai ellen száll síkra Obernyik e művében s védelmökre kel az elnyomott megyei tisztviselőknél, lerombolni törekszik a válaszfalakat, melyek az embert elkülönítik az embertől; a mű tehát iránydarabnak látszik, s mint ilyen Eötvös „Falujegyzőjé“-nek előhírnökéül tekinthető, azonban megvan a műnek önálló aetheticai becsé, positiv érdeme. A politikai háttér korszerűséget kölcsönzött a műnek megjelenésekor, hiven tükrözte vissza az akkori társadalmi életet, kifejezést nyert benne a kor gondolkodásmódja, telve levén apró czélzásokkal, milyenek pl. a főurak pazarlása, a dráma népszerűtlensége, a német színház pártolása, a napirenden levő hirlapi viták, a salonok divatszereúsége, a mágnások francia szolgái s ezzel az idegen szokások majmolása s a hazaiak megvetése, e mellett az egész művön keresztül vonuló demokratikus eszmemenet nem téveszté el hatását, mind ez korszerűvé tette a művet s szerzőjének népszerűséget szerzett, *noha szépműtanilag mindez hibás alkalmazásra mutat. A szépmű czélját önmagában bírja s mihelyt valamely gyakorlati czél megvalósít-

tására törekszik, megszűnik műremek lenni, röpirattá lesz. Különösen a dráma, mint a költői műfajok legmagasztosabbja, nem sülyedhet oda, hogy politikai eszmék hordozójává legyen, a valódi életet tünteti ugyan fel, de azt eszményileg állítja élénk és csakis erkölcsi elvek hirdetőjévé lehet.

A mi a „Főúr és pór“ aetheticai becsét teszi, az a cselekvény tragikai felfogása és kivitele s a jellemzés sikere. Szenkey Móricz szolgálai szerepet visz gróf Zalánfyéknál, de keblében láng rejtezik, mely a magasba tör, a szegénysorsú ifjú érzi neme-sebb hivatását, megfeledkezik alárendelt helyzetéről s az ifjú grófnő elé térdelve annak szerelmeért esd, azonban a büszke grófi család korbácssal űzi el udvarából a vakmerő szolgát. Szenkey boszút forralva a büszke család ellen, és rokonszenvet keltve maga iránt az olvasóban, távozik a grófi udvarból. Amerikába megy egy a gr. Zalánfyakkal örökös viszályban élő gazdag családdal; atya és fiú a távolban elhűnynak, s a magukkal vitt ifjút vagyonuk, nevök örökösévé teszik, ki 10 év múlva a fölvelt Szenkey név alatt haza jön, elfoglalja a Szenkey birtokot s nagyúri módon kezd élni, visszautasítván a felajánlott alispáni hivatalt. Azonban feltalálja az időközben színészszé lett nővérét, Amáliát, kinek gróf Zalánfy udvarol. És itt következik a fordulat, mely az esemény tragikai kimenetét idézi elő. A magába fojtott boszú érzete fellángol keblében s elhatározza magát a büszke Zalánfyak megalázására. Elfogadja a felajánlott s a már egyszer visszautasított hivatalt,

alispánná leszen, hogy a boszú kivitelére módja legyen. A személy- és névcsere jól megőrzött titkát csakis nővérenek tárja fel, kit magához fogad. És ez újabb mozzanat, mely a catastropha bekövetkezését elősegíti. Gróf Zalánfy szerelmének játéklapdájául akarja felhasználni Amáliát, a „szép színésznőt;“ Szenkey védelmére kel az ártatlanságnak, összeütközésbe jő Zalánfyval, a bonyodalom növekszik; Zalánfy, a büszke mágnás, ignorálja az egyszerű nemes lovagot, folytatni akarja csapodár szerepét, hizeleg a színésznőnek, e mellett pazarul költ; társaságokba keveredik, melyek kiadásait növelik, játékosok közé kerül, pénzét elvesztegeti, adósságokat csinál s rohamosan közelg a bukás felé. Szenkey felhasználja Zalánfy könnyelműségét, ő maga hiteleztet Zalánfy számára, mely körülmény barátságos összeköttetést hoz létre a mű két főhőse között. Szenkey meglátogatja újabb kölcsönök felőli értekezés végett Zalánfyt s találkozik ennek nővérével Juliával, régi szerelme újra fellobban s Julia kezét kéri, de a grófnő büszkén visszautasítja a köznemest, ki házánál ágyast tart magának. Szenkey boszúheve új tápot nyert e sérelmes megaláztatásban s kitörő szenvedélylyel iparkodik a büszke grófi család megrontására. Felzúdítja a hitelezőket az adósságokba merült gróf ellen, mi Zalánfyt a végletekre ragadja, s még szenvedélyesebben kezd játszani, hogy elvesztegetett pénzét visszanyerje, és midőn már mindenét elvesztette, egy borzasztó gondolat villan meg agyában, éjnek idején kivont törrel

áll lesbe, hogy orozva, utonállóként szerezzen pénzt. Meg is támad egy pénzes polgárt, de egy utczai czinkos közéjük rohan, s midőn dulazkodás közben ez Zalánfyt czinkostársának nevezi, Zalánfyban felébred grófi méltóságának érzete, visszaborzad az erkölesi sülyedés irtózatától, s védelmére kel az előbb megtámadott polgárnak; de akaratlanul megsebzí őt, erre menekülni iparkodik, az összecsdődült rendörség üldözi őt, s végre saját lakásán elfogják s megkötözve börtönbe hurcolják őt. Julia Amália pártfogásáért könyörög, hogy eszközölje ki Szenkeynél bátyja meglátogathatását a börtönben. Amália megteszi ezt s maga is elmegy a börtönbe, Zalánfy szemrehányással illeti őt, mivel megfeledkezett nemcsak iránta táplált szerelméről, de női méltóságáról is, midőn Szenkey szerelmesévé lön; Amália ártatlansága igazolására kimondja, hogy Szenkey az ő testvére, és ezzel a tragikai fejlemény a legmagasabb fokra ér el, mely után a bukásnak okvetlenül következnie kell. A törvényszék összeül, Zalánfy elővezettetik, de ez kijelenti, hogy mint kiváltságos joggal bíró mágnás, oly törvényszéknek nem vetheti magát alá, melynek elnöke nemcsak nem nemes, de idegen javakat bitorló, álnok pór, és arczúl úti Szenkeyt. E váratlan felfedezés folytán a törvényszéki ülés feloszlattatik. Szenkey érzi az elmaradhatlan bukást, magához hivatja Zalánfyt s párbajra kényszeríti őt. A párbajban Zalánfy elesik s Szenkey méreggel vet véget életének. Mind Szenkey, mind Zalánfy tragikus hősök, küzdelmeikben részvétünket

és félelmünket keltik fel. Szenkey rokonszenvet ébreszt maga iránt, midőn korbácscsal ütetik el a Zalánfyak udvarából, szánalommal kísérjük őt az idegen világrészbe, s boszúhevét, melylyel visszatértekor a Zalánfyak megbuktatására törekszik, a hős jelleméből kifolyónak találjuk. Ellenszenvét, melyvel a büszke grófi család iránt viselteték, fokozza Zalánfy grófnak Amália iránti hazug szerelme és a Julia grófnő részéről iránta tanúsított büszke magatartás. Folyton növekvő szenvedélylyel üldözi a grófi családot, s minél mélyebbre süllyeszti azt, annál közelebb jut maga is a múlhatlanul bekövetkező bukáshoz. A hős küzdelme tehát annak szenvedélyéből indul ki, ha Szenkey megmarad azon nézetben, hogy feledi a vett sérelmeket és lemond a boszúállásról, úgy megszűnik tragikai alak lenni, nyugodt, jámbor, keresztényies türelme egyszerű, köznapi emberré teszi őt, ki valamely tragoedia hőségé nem lehetne, hogy pedig ezzé lehessen, ki kell lépnie passivitásából, önelhatározással kell a tettek és küzdelmek terére lépnie és ez történik nála, midőn elfogadja az alispánságot, midőn Zalánfyval barátságos összeköttetésbe lép, melyek mind csak eszközök, hogy boszútervét végrehajthassa. Azonban a tragikum megkívánja még, hogy a hősben hiba, vétség legyen, mely a hősré nézve végzetessé válik. Szenkey vétsége abban áll, hogy elfoglalja álnév alatt az idegen javakat, mely erkölcsi és jogi szempontból hibázta-landó, de nem aljas pénzvágýból történvén, némileg menthetővé leszen; ez erkölcsi vétségben találja

alappját a bukás szükségszerűsége. Szenkey önvétése folytán bukik el, mint a szerelemföltő Othello, vagy mint a botorságig gyenge Lear. Zalánfyt szintúgy saját hibája ragadja örvénybe, folyton növekvő szenvedélylyel játszik s mindegyre közelebb jut a végzetes bukáshoz, szánalmunkat birja, mert tudjuk, hogy vétke nem erkölcsi bűn, nem elveteműltség, mint inkább a szenvedély uralma, melyet legyőzni nem képes, s noha a könnyelmű játékos nem igen szoktuk részvétünkkel megajándékozni, de Zalánfy nem tartozik ezek sorába, ő nem nyereségvágyból játszik, hisz a játékosok olyanok, hogy sokat nem is veszíthetnek, s míg ő önmagára végzetes helyzetet teremt szenvedélylyel űzött játéka által, játszótársainak jót akar, mert pénzét olyanok nyerik el, kiknek szükségök van rá. De van valami Zalánfy jellemében, mi legalább egy pillanatra megszakítja részvétünket s ez az, midőn lesbe áll töréssel éjnek idején, hogy a legelső arra menőt megtámadja. Azonban felébred benne a nemesebb érzélem és még elég jókor arra, hogy orgyilkossá ne váljék s bennünk is a részvét érzete helyett undort ne keltsen. E jelenet azért van, hogy Zalánfy a törvényszék elé s így Szenkey kezébe jusson. Ezt kétségkívül másként is elérhette volna a költő, például ha a játékosok között czivódásra s így veszekedésre kerül a dolog, a mi pedig nagyon is valószínű lett volna, azonban ő erős színekben akarta rajzolni a büszke mágnás sülyedését, s a contrast oly nemét tüntette fel, hogy nem csodálkozhatunk az aris-

tocraticus körökben szült visszatetszésen. A cselekvény gazdagsága Euripides — a szenvedélyek csoportosítása Shakespeare tanulmányozására mutatnak. Mily bőség nyilvánul a szenvedélyrajzban Szenkey jellemében, kiben épp oly hevesen lobog a sértett köznemes, mint a női ártatlanság lovagjának, vagy a lenézett kérőnek boszúheve. Ily jellem a magyar drámairodalomban Bánk bán, kiben a féltékenység párosul a boszúállással és a folytonos kételkedéssel. A mellékalakok közül mind Amália, mind Julia határozott egyéniségek, csakhogy míg Amália maga is tragikai alakká leszen, Julia csak melleleg foly be a catastropha bekövetkezésére, ő lenező, büszke modorával fokozza Szenkey szenvedélyét. Amália naiv ártatlanságával bukást hoz bátyjára. Midőn a börtönben kivallja, hogy Szenkey neki bátyja, saját hirnevét és méltatlanul megtámadott becsületét igazolja ugyan, de bátyját a kikerülhetlen romlásba dönti, s így lesz naiv tapasztalatlansága folytán tragikai alakká, éppen úgy, mint Melinda Bánk bánban, vagy Desdemona Othelloban; Desdemona mindigre könnyörög férjénél a kegyvesztett Cassioért, mi férje szenvedélyét mindinkább felkorbácsolja, mely végre mindkettőjükre pusztulást hoz, így Amália is saját ártatlanságát igazolja, de bátyját s vele egyszersmind önmagát is az örvénybe sodorja, hibája tehát tragikai tévedéssé leszen. A mű cselekvényének végzetessége nem a véletlenségből, hanem a jellemekből folyó szükségképi következmény, midőn Zalánfy leálcázza az ál Szenkeyt, érezzük, hogy itt

a hős erkölcsi megsemmisülésével mulhatlanul be kell következni a physical megsemmisülésnek is, csak annak módja iránt lehetnek eltérők a nézetek, és a költői erő egész teljében nyilvánul itt, midőn azt oly hatásosan és jellemzetesen oldja meg. Szenkeynek más választása nincs, mint vagy megadni magát és törvényszék elé állni, vagy a halálban keresni menekvést, ha előbbit választja, úgy minden részvétünk megszűnik iránta, nem látunk benne egyebet gyáva csalónál; — de mivé is törpülne Shakespeare Coriolánja, ha megfeledkezve előbbi hatalmas, büszke magatartásáról, Aufidius előtt meghajolna. Vagy Euripidesnél is nem látjuk-e, hogy Agamemnon szakít atyai szeretetével, nem hallgatja meg Klytemnestra kéréseit, leányát, Iphigeniát föláldozza, föl kell áldoznia, különben föláldozza a néző rokonszenvét; így Szenkeyre nézve sem lehetett más megoldás, mert jellemének ez szükségképpi kifolyása.

A tragoediai catastrophának ily módon bekövetkezése a keresztény világnézet gyümölcse, midőn a hős bukása öntudatos, szabad tetteinek következménye, azon tetteké, melyek az egyén jelleméből erednek, mert ha az egyén tettét akarta, következőleg annak következményeit is akarnia kell, ámde a hős küzd e következmények ellen s küzdelmében elbukik, és itt a költői igazságszolgáltatás, az erkölcsi igaz érvényre jutása, győzelme. A görög tragoediákban a catastropha bekövetkezése a sors által intéztetik. Oedipusról azt mondja a jósdá, hogy

atyagyilkossá lesz, s anyjával köt házasságot, atyja ezért kitéteti őt már mint csecsemőt, a fiú felnövekedik anélkül, hogy szülőit ismerné, igen természetes tehát, hogy annál könnyebben felel meg a jóslatnak, atyját ismeretlen lévén megöli, s anyját nőül veszi, a tett indoka itt nem fekszik a hős jellemében, a véletlen intéz mindent, a hős maga élő és mozgó alak, de küzdelmei nem szabad akaratának kifolyásai, hanem az egyénhez kötött jóslat teljesítésére vonatkozó harcok.

A mű compositiója erőteljes, öntudatos alkotás, méltán emeli ki az akadémiai pályázati jelentés is. A cselekvény fejlődése határozott és szabatos, folytonos haladásban a célra siet, a közbeszótt mellék-cselekvények a főcselekvény célra jutását segítik elő. Az esemény valószínűsége szintén gánestalan, amennyiben élethű képet rajzol, amint az megtörténhetett volna. A pathos mindig emelkedett, soha nem süllyed le, de szertelenségekbe sem csapong. Nyelvezete „erőteljes“ — mondja egy egykorú kritikusa — ki egyszersmind sajnálkozásának ad kifejezést, hogy a mű nem vers. Kétségtelen, hogy a verses forma több költői becszel bír s bizonyos ünnepiességet kölcsönöz a nem köznapi műfajnak, de azért a folyóbeszéd épp oly jogosult előadási forma a drámában, mint akár az ötös vagy hatodfeles jambusokba tört sorok. Hogy az érzelem árnyalatainak rajzára a költői nyelv sokkal alkalmasabb azt Shakespeare, Katona művei is bizonyítják, egyébként Névy Lászlónak „A tragedia elmé-

letében“ erre vonatkozó mondatát magunkévá tesszük: „Vannak ugyan prózában írt kitünő tragédiák, s különösen a jelenkori tárgyakhoz sokan illőbbnek tartják a folyó beszédet, mintha ennek könnyűsége, a jellemzetességet világosabban föltüntető változatosága kiváló előnnyel bírna a kötött beszéd felett oly tragédiában, mely alapjánál fogva a nézők eszméletével közvetlen érintkezésben áll. E nézet védői azon szempontból indulnak ki, hogy ha az epost a prózai regény válthatta fel, a jelenkorban a dráma terén is jobban megfelel a tragédia magas styl-jének a prózába olvadt forma. De vajjon az így nyert előnyök pótolják-e azokat, melyek a vers mellőzésével veszendőbe mennek? Mindazon tulajdonok, melyek a költői dictió nélkülözhetlen kellékei, úgy-mint az erő, nemesség, édesség s egyebek, ha kifejezhetők is a prózában, hatványozva fognak megjelenni a rhythmosos beszédben, mely az eszmény felé emelkedő sziv hangulatából vette származását. A költészet önmaga ellen vétkezik midőn ahelyett, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel saját régiójába emelné fel a prózai embert, maga száll le hozzá. Hogy a regénynek előadási formája próza lett, annak okait teljesen méltányoljuk; de a tragédia nem regény, mint a tragédia magasztos erkölcsi világa nem a tarkabarka élet aquarel másolata.“ A „Főúr és pór“ nyelvezete, daczára annak, hogy folyóbeszéd, elég erőteljes, hatásos, megvan benne a drámai dictio, tömör és nem szétfolyó; párbeszédei rövidek és szabatosak, nincs bennök

sem lyrai lágyság, sem szónoki bőbeszédűség, mint például: Euripides Iphigenia-jában. A mű az említett fogyatkozások daczára is, drámairodalmunk becsesebb termékeihez tartozik.

Az akadémia ugyanezen pályázatára egy más művet is nyújtott be Obernyik: „Messiás. Szomorújáték öt felvonásban“ czimen. Ő maga a műre igen sokat tartott, gonddal javíttatott rajta, de még csak figyelmet sem kelthetett vele. A pályázati jelentésben fel sem említettett, ismeretlenül, agyonhallgatva hevert az akadémia kéziratárában. Obernyik e művét drámai költeménynek nevezhetnők inkább, mint szomorújátéknak, ha ugyan formai tekintetben is a költemények sorába tartoznék. A mű így amint van sem tragoedia sem drámai költemény, mindkettőnek elemei megvannak benne, de sem az egyik sem a másik műfaj kellékei nincsenek szorosán megtartva. A cselekvény egysége megszünteti a drámai költemények szerkezeti szabadságát, a jó és rossz eszméinek személyesítése lehetetlenné teszi az előadást, ezért nevezzük tehát drámai költeménynek, mint oly művet, mely nem előadásra, hanem olvasás végett iratott. A drámai költeménynek, mint műfajnak elmélete nélkülözi még a tüzetes meghatározást, és ezért általában drámai költeménynek szokták nevezni az olvasásra szánt drámákat. Lehetnek ugyan a drámai költeménynek is színre hozható részletei, mint vannak Madách művének az „Ember tragédiá“-jának, de az egész mű nem adathatván elő egyszerűen drámai költemény-

nek szokták nevezni, mint Madách is ezen elnevezést használta. B. Kaas Ivor az ő „Itélet napj”-t szomorújátéknak nevezte, noha az sem felel meg a dráma céljának, az előadásnak. A világirodalomban Goethe Faust-ja, Lessing Náthánja, Byron Manfredje képezik a drámai költemények legkiválóbb műveit; mindannyiban a bölcselkedési, tehát az oktató elem túlnyomó; a művek anyaga cselekvénynyé van fe.dolgozva, mely előttünk foly le és nem elbeszéltetik, itt van a dráma és epos közötti eltérés. Ha a költő az oktató elemet úgy dolgozza fel művében, hogy az saját alanyiségának kifejezésével megegyez; akkor a tanköltemény származik, mint a milyen Horatius „Ars poetica”-ja vagy Boileau „L’art poetique”-je; ha általános világképet ölel fel a költő, s azt elbeszélteni, akkor az oly bölcselmi epos keletkezik, mint Dante „Divina comœdiája” mely az Isten, az ember és a gonosz szellem feletti bölcsészeti elmélkedés szüleménye. Ha a költő az eseményt cselekvénynyé szövi s abba drámai fejleményt visz, létre jó a drámai költemény. Ily értelemben mondhatjuk Obernyik Messiását is drámai költeménynek, mely ha mint műrecek csekélyebb jelentőségű is, azonban irodalomtörténeti szempontból megvan relativ műbecse. Ma, midőn Obernyik Messiásának tárgyát mint drámai költeményt és mint tragoediát irodalmunk sikerült fe.dolgozásban bírja sokkal csekélyebb jelentőségűnek tűnend fel a mű, de keletkezésének idejét vevén tekintetbe, figyelmet érdemel. A műnek, mint drámai

költeménynek, elemét bölcsészeti elmélkedés, az erkölcsi és természeti világrend vizsgálata és magyarázatai képezik. Az angyal és sátán alakokban a jó és gonosz eszméjének mint erkölcsi fogalmaknak személyesítését és ezeknek egymás elleni folytonos harcát látjuk magunk előtt, azonban nem mint főcél, hanem csak mint a későbbi drámai fejlemény egyik indító okát. Ezért Obernyik Sátán-ja, nem is fejlődik Goethe Mephistopheles-évé vagy Madách Luciferévé, noha doctrinair tanokat hirdet, de az egész csak háttérül szolgál s mintegy indokul a dráma egyik hősének küzdésére és bukására.

Ha a művet mint tragoediát tekintjük, azt elhibázottnak kell mondanunk. Nem tekintve azt, hogy Jézusnak, mint drámai személynek színpadra hozása ellen tiltakoznék a vallási kegyelet, például az angoloknál tapasztalhatjuk, mily nagy visszatetszést szül a vallási eszméknek vagy bibliai eseményeknek profanálása, de eltekintve ezen körülménytől, mely a külső sikert, a színpadi hatást tökéletesen megsemmisítené, a mű aesthetikailag sem volna menthető. Jézus a szeretet vallásának alapítója, a népnek e szelid, nyájas oktatója, a kisdedek barátja, ki sokkal gyengédebb Calvinnál, szenvedélytelenebb Luthernél, tragikai hőssé nem is lehet. Életének nincs egy mozzanata sem, mely bennünk önvétsége folytán keletkezett félelem és szánakozó részvét érzetét gerjeszse, ily minden indulattól és szenvedélytől ment alak, inkább tiszteletre gerjeszt, mint megrendít, inkább szolgálhat epicai, mint tragicai hősul.

A tragicum egyedül az emberben fejlődhetik, mert csak az ember emelkedhetik saját én-jének tudatára, önmagát vizsgálván az ember, észreveszi tökélytelenségét, gyarlóságát, ezen javítani iparkodik, saját szabad akaratából tette határozza el magát, megszüntetni törekszik a múlt gyarlóságát s küzd a jobb, tökélyesebb jövőért, szenvedélyei ingerlik őt a küzdelemre, e küzdelmében valamely hibát követ el, mi emberi természetünkben fekszik és ezért bűnhődnie kell, sorsa tragicussá lesz. Az élettelen természetben tragicum nincs, az állat szabad akaratlanul nem bír, hibát nem követ el, nem is bűnhődhetik érte, *per quod qui peccat, per idem punitur et ipse*, tehát szintén nem lehet tragicaivá. Jézus, az istenember kettős természeténél fogva mint ember lehetne ugyan drámai alak, de mindenesetre természetfölötti lénye magasztosságának és dicsőségének rovására. Klopstock tehát inkább tehette vallási eposa hőségévé Messiást, mint Obernyik tragoediája hőségévé. S míg az epicus költő sokkal több szabadsággal élhet hőse jellemzésénél, a dramatikust inkább korlátozza a történeti hűség szigora. Ha Obernyik Messias-ból valódi tragicus hőst alkotott volna, meg kell vala hamisítania a történetet, ami talán sokkal nagyobb hibául volna betudható, mert míg a jellemek sikertelensége csak a műértő izlését sérti, addig a történet meghamisítása általános visszataszítást kelt. Obernyik szomorújátékában nincs semmi, ami a bibliai történet eseményeivel ellenkezésben állna, a történeti hűséget még kútfőkkel

is támogatja s éppen azért lehetetlen volt tragikai összettközést, küzdelmet és bukást teremtenie. Az olasz irodalom mutat fel egy hasonló tárgyú tragoediát Govean Felixtől „Jézus Krisztus“-t, ő hasonló hibába esett mint Obernyik, Govean Jézusa épp oly szelíd oktatója a népnek, mint Obernyik Messiása, ki épp oly nyugodt megadással hajol meg a zsidó főpapok halálítélete előtt, kiben éppen úgy nincs semmi szenvedély, semmi tévedés mint az Obernyik által rajzolt Messiásban. Govean még jobban megközelítette a tragicum feltüntetését mint Obernyik, mert nála Jézust Magdolnához szerelmi viszony fűzi; ha a költő kizsákmányolja e helyzetet, legalább tragikai összettközést teremthet; Obernyiknél e fontos motivum hiányzik, nála Messiás mint gyermek jó ellenkezésbe anyjával, midőn ennek azon indítványát, hogy fusson Judeából és így mentse meg életét, visszautasítja, de itt is hiányzik a kitörő hév, a szenvedély ereje, a hideg bölcsesség szavával nyugtatja meg anyját, Máriát és lelke ment minden felindulástól.

Azonban van Obernyik Messiás-ában tragicum, van indokolt drámai küzdelem és szenvedélyharc, es az Iskariotesben, a Messiás tanítványában összpontosul. Ha Obernyik Iskariotest teszi tragoediája hőségé, úgy aesthetikai becsű művet nyújt vala, mely talán egyike lett volna legsikerültebb műveinek mely a szigorúbb követeléseket is kielégíthet.

Az egész mű cselekvényeit Iskariotes, helyzete

és szenvedélyes küzdelme alkotja, ő képezi a darab központját, mellette eltörpül minden alak. Iskariotes valódi tragicus hős, kinek „lelke támadó nap, nagy pályát, ragyogó jövőt keres magának.“ ki „fényleni, csodálatolni óhajt, merész reményeket táplál, és teljesülésökért küzd; elhagyja hona halmait, fügepálmaerdeit, népeket, tengereket átvándorol, míg végre kiküzdí reményeit“ mint Kajfás, a főpap jellemzi őt.

Obernyik Messiásában a főhőssé alakult jellemnek Iskariotesnek rokon feldolgozását találjuk Váradi Antal Iskarióth-jában; mindkét tragoediában Iskariot heves tettvágya, szenvedélyes küzdelme szerelmi motivumokon nyugszik. Obernyik Iskariotesét Kajfás leánya, Eszter iránti szerelme üzi a tettek és küzdelmek terére, fényt, nevet, dicsőséget és őseihez méltó társadalmi állást törekszik szerezni, hogy annál méltóbb legyen kedvese kezére; Váradinál ugyanezen érzelem képezi a küzdelem indokát, az ő Iskarióthja is ambitiosus szerelmi hős, ki a szirtek ormairól törekszik hozni zöld borostyánt Magdolnájának, hogy abból fonjon menyasszonykoszorút. Emellett mindkét mű hősében megvan a nagyravágyás; Obernyik hőse mesterében politikai vezért látott, ki megdönti a zsarnok hatalom trónját, új birodalmat állít, melynek koronáját fejére teszi, s mellette ő is borostyánt szerez; Váradi hőse tovább megy, ez már, kiragadni készül mestere kezéből a zászlót, ledönteni kész mesterét, hogy ő maga tovább hatolhasson. Obernyik hősében

több az indulat neme, Váradí hőse szenvedélyesebb. Obernyik hőseben is van szenvedély, de ezt előbb lángra kell lobbantani, mint Othellónál Jago teszi, úgy itt Kajfás a főpap ébreszti fel Iskariot nagy-ravágyását, kincsesel elégiti ki pénzvágyát, s ámbár kezdetben a hős maga riad vissza tettének iszonyától, de rövid elmélkedés után szabadon határozza el magát a tetre. Váradinál a tetre elhatározás ügyesebben van feldolgozva, nála a hősben már lobog a szenvedély tüze, Annásnak a főpapnak ravaszsága csak fokozza azt. Obernyiknél Iskariót ingadozó, ki előbb a főpap szolgálatába áll s noha tettét megfontolva határozta el, később Máriának esküvel igéri meg, hogy visszavonja a főpapnak tett ajánlatát, már be is jelenti ezt Kajfásnak, azonban találkozik Eszterrel, és e találkozás felkelti benne a szerelmi rajongás érzetét, szolgálatát újra följánlja, a főpapnak, kész foglyúl ejteni Messiást. Bűnének tudata csak később ébred fel benne, iparkodik jóvá tenni vétkét, szabaddá akarja tenni, kit a szabadságtól megfosztott, de Jézus eltávolítja őt magától; ezután nyugalma mindegyre fogy, gyötrelmei növekednek. A büntetés súlya s a catastropha kifejelete Obernyiknél épp oly hatásos mint Váradinál. Obernyik Iskariotese akkor érzi tévedése legnagyobb súlyát, midőn megtudja, hogy mestere, kit elárúlt, Isten fia volt; Váradí Iskariotjára e nevezetes forduló pontot a föltámadás eszméje idézi elő, egyiknél úgy mint a másiknál hatásos és jellemző módon fejlődik ki.

Lélektani hűséggel rajzolt alak Obernyik művében Eszter, ki mindvégig következetes magatartást tanusít, ki Iskarióthoz még akkor is ragaszkodik, midőn ez a lelkét mardosó kínok és gyötrelmek között megfélekedzik kedveséről. Váradi Magdolnája hűtlen lesz Iskarióthoz, Messiáshoz csatlakozik, megfélekedzik szerelméről, benne az egész mű háttérét képező uralkodó gondolat nyer magasztosságban, de csonkúl saját egyéniségének drámai jelleme. Obernyik Esztere megmarad drámai alaknak, ki hősét hiven követi a catastropha felé, s annak bukásával önmaga is megsemmisül.

Az akadémiai koszorú elnyerése után nem sokára egy új művel vontá magára Obernyik a közfigyelmet, s nevének újabb fényt és dicsőséget szerzett. 1844. aug 10-én került színre először Egressy javára nagyhatású drámája az „Örökség.” A siker teljesen megfelelő volt a várakozásnak, melyet az első művével 100 darab aranyat nyert fiatal drámaíróhoz kötöttek. Kritika és közönség egyaránt fényes jövőt jósoltak a kezdő dramatikusknak s működéséhez a legszebb reményeket fűzték. Az élénk színekkel rajzolt családi életkép, mely az újság kedvező ingerével hatott a francia drámákhoz szokott közönségre, általános tetszést nyert, a darab folyton növekvő hatással adatott, 23 előadást ért majdnem mindig telt ház előtt. Mint a *Főúr és pór*, úgy az *Örökség* tárgyát is a polgári életből merítette Obernyik, csak hogy míg ott inkább társadalmi képet rajzol, itt a családi élet elevenül meg; a politikai célza-

tosság itt-ott feltűnik e művében is, de az oly szoros kapcsolatban áll az eseménnyel, hogy annak szükséges kiegészítő részét képezi. A darab meséje szépen van kigondolva, a feldolgozás szintén ügyes, egyes jelenetei sok szinpadi hatást tettek, mi a műnek külső sikerét biztosította. Egyik kritikusa az 1844-diki Honderúben a darab motivatioja ellen emel kifogásokat, lélektani szemfényvesztésnek nevezvén azt, mi a műben a csomót alkotja. Indokolatlannak látja a cselekmény alapját abban, hogy Schmidt átadván a névtelen levelet Mathildnak, ez elismeri tartalmának igaz voltát, tény, hogy ez igen gyenge alap a drámára. Azonban több oly fogyatkozást is ró meg a Honderú, amit hibául nem tudhatunk be a műnek, pl. Schmidt haragját nem látja indokolva Mathild hosszú kimaradásán, holott az öreg felindulása teljesen igazolva van; méltán gerjedhetett haragra, midőn nemcsak Vincze tért meg már a bálból, de Ferencz inas is üres kocsival jött vissza, a fő ok Schmidt haragjára azonban az inas elbeszélésében rejlik, ki látta kisasszonyát a bálteremből egy ifjú karján távozni, és ámbár ő kiáltozott utána, de Mathild nem hallgatván rá, kocsiba száll az ifjúval s sebesen elvágatnak; a névtelen levél tartalmának igaz voltát e körülmény eléggé bizonyítja s így amit eddig csak gyanított, az most már csaknem biztos tényként állt előtte, nem mondhatni tehát, hogy pusztá gyanú gerjeszti az öreget haragra Mathild ellen. Ugyanígy hibás azon kifogás is, melyet az ifjú házaspár ellen felhoz. Azonban ha van jellem-

rajzi gyengeség a műben, ezt leginkább Nyáray Lajosban találjuk, mint Mathild férjében, ki öngyilkossáig terjedő kicsinyhitűsége után éppen nem érdemli meg azon szerencsét, melyben részesül az öreg Schmidt bocsánatával. Mathild legszebb alak a műben, oly ügyesen van alkotva, hogy egy perczre sem veszi el a néző rokonszenvét, midőn megigéri Nyáraynak, hogy kész vele titkon is összekelni, hibát követ el, melyért súlyosan kell is szenvednie, de végül kiderül, hogy vétsége menthető, hisz nem erkölcstelen szándékkal távozott a bálból az ifjúval, hanem szive sugallatát követte, szerelme vitte őt e végzetes lépésre, melynek áldozatává lőn éveken át egész családjával; de nagybátyja megtudván ártatlanságát, visszafogadja őt szeretetében, örökösévé teszi őt, és így elnyeri a megérdemelt jutalmat. Vinczét pedig a sors keze utoléri, gázságaiért halállal lakol s a néző azon meggyőződéssel távozik, hogy a jó elnyerte megérdemelt jutalmát, a gonosz pedig büntetését.

Első kidolgozásban a mű némi apróbb jellemrajzi következetlenséggel bírt, mit a Honderű fel is említ, ezt később átdolgozta a szerző, mi által műve becsét kétségtelenül emelte. Bulyovszky a következő epigrammával emlékezik meg a műről:

„A magyar írókat mondjátok e még ti szegénynek?

Ime, mi szép egy „örökség”-et hagy a honnak Obernyik“.

Az Ö r ö k s é g még folytonos tetszés között adott és már egy új 4 felvonásos drámát készített

Obernyik „Első szülött“ czímen, mely 1846. jan. 24-én került először színre. A mű czélzatossággal bír, rosszalja a főúri családoknál divatos hitbizományt, melynek áldozatát gróf Várnay Károlyban híven rajzolja. A mű sem conceptio, sem jellemzés tekintetében nem állja ki a versenyt előbbi műveivel; az uralkodó gondolat háladatos drámai eszme, a kénytetett házasságkötés, melyre Luiza anyagi érdekből határozza el magát, noha szive ellene mond e választásnak, mert férjét nem szeretheti, hisz annak öcsését szereti, a tárgy tehát igen alkalmas érdekes helyzet és bonyodalom szövésére, azonban ez éppen nem sikerült, legérdekesebbnek ígérkezik a kerti jelenet, de éppen ez rejtélylyel végződik, mely iránt tájékozatlanok maradunk. Maga a főhős gróf Várnay György nem eléggé kidomborult alak, neje hűségében gyanakodni kezd, szerelemföltővé leszen, de azért hiányzik belőle a szenvedély, semmit sem tesz, a mi akár nejét visszaretentse a hűtlenség gondolatától, akár vetélytársa utjába akadályokat gördítsen, sőt önmaga is könnyelmű társaságban tölti estéit, végül pedig rablók támadják meg őt, kik halálra sebezik, ártatlanul kell tehát szenvednie; méltán kérdezhetnők, mi az, mi Györgyöt végzetes körülmények közé hozza. Az ifjabb gróf Várnay szintén ily ártatlanul bűnhődik, nem azért kerül börtönbe, a mit tett, hanem azért a mit nem tett.

Legtöbb drámaiság Luizában van, ő ugyan az ifjabb Várnay grófort szereti, de anyja unszolásaira mégis nejevé lesz az idősebb Várnaynak, lemond

tehát szive választottáról s engedelmeskedik anyjának; azonban mint az életben rendesen tapasztaljuk, nem feledheti első kedvesét, önküzdelembe jut, harczra kelnek benne a hitvesi kötelességérzet és szive szerelmi sugallatai, és ámbár kezdetben elnémitja a hitvesi kötelesség érzetének szavát, kész szerelmese karjaiba vetni magát, később erőt vesz magán, lemond az ifjabb Várnay grófról, különösen szakit iránta táplált érzelmeivel, midőn férje gyilkosát látja benne. Azonban Károly igazolja magát, s Luiza hisz szavainak, hiszi ártatlanságát, szereti őt még mindig. Végre férje halálos ágyán rendeli öcsését nejeinek férjül az ő halála után; s az egymás iránt táplált kölcsönös rokonszenv ez egyesülésben jut diadalra. A Pesti Divatlap szini-kritikusa kiemeli a mű pszichologiai rajzait, valamint az alapeszme czélatosságának sikerét, a mi azonban a mű aetheticai becsét csökkenti.

III.

A drámairodalom terén nyilvánult tevékenység és azon óhaj, hogy a sikerült drámai művek minél nagyobb körben nyerjenek elterjedést és közvetlen tanulmányozás tárgyául szolgálhassanak különösen az ifjúságnak, egy irodalmi vállalat megindítására ösztönzék Obernyiket, mely kétségtelenül fontos hatást eszközölt volna fejlődésnek indult drámairodalmunkban, ha a közönség részéről kellő pártolásban részesül. 1845-ben Vahottal egyesülve megindították a „Nemzeti Szinműtár“-t, melynek első füzete az ő

Örökség-ét hozta, fájdalom azonban a vállalat csakhamar megszűnt s Obernyiknak csak két műve jelent meg benne, az említett Örökség és a Nőtelen férj vígjáték, melylyel a nemzeti színház 1845-ik évi 60 aranyas pályadíját nyerte el. Új kitüntetés volt ez a tevékeny, fiatal drámaíró eddigi sikereihez; első drámája akadémiai koszorút nyert oly versenytárs mellett is mint Szigligeti, és első vígjátéka szintén pályanyertes lón, mindenesetre érdekes mozzanata írói működésének. Az író, ki eddig a világot csak komoly oldaláról vizsgálta, és inkább megrendítő, mint mulatságos jeleneteket rajzolt, most derült tárgyat választott művéhez, és a Nőtelen férj-ben szeszélyes életképet nyújtott, mely hűségével s érdekes bonyodalmaival méltó elismerést aratott.

Az ügyes tapintat, melylyel drámáiban a tragicumot feltűntette, a comicum alkalmazásában is nyilvánul; az ellentétek egész sorozata, mely pedig lényeges forrása a comicumnak, képezi a vígjáték cselekvényét. Gusztáv nagybátyja tudtán kívül megnősült, ezt titkolni kell, különben kizáratik az örökségből, nagybátyja keresett is már számára nőt, ki előkelő családból való, legalább is bárónő, hisz az ő anyja is az volt, nagyanyja meg éppen született grófnő. Választását tudatja is Gusztávval, ki neje előtt titkolni iparkodik nagybátyja tervét, de végre is kénytelen mindent elmondani, kérven nejét, hogy idegen név alatt, mint rokona költözzék nagybátyjához, neje vonakodással ugyan, de végre beleegyez. Berendy, az öreg nagybátyja örömmel fogadja Gusztávot

s a fiatal rokont és csakhamar közli Gusztávval házassági tervét, melynek kivihetőségét elősegíti azon körülmény is, hogy a Gusztávnak szánt Vértesiné „faché“-ban van udvarlójával Zászlósy hadnagygyal, kinek a Gusztávval érkezett fiatal nőrokon megtetszik. Berendy hagyja a fiatal párt együtt enyelegni, gondolván ezeket is összeházasítja, s Gusztávval siet végezni. Gusztáv be akarja vallani Vértesynének helyzetét, de ez szavait félreértvén szerelmessé lesz Gusztávba; azonban később megtudja, hogy Gusztáv nős, elhatározza, hogy kiségti őt a zavarból; Gusztáv nagybátyja sürgetésére levelet ír Vértesynének, telve szerelmi ömlengésekkel, de Vértesyné elutasító választ küld, min Gusztáv örül, de Berendy annyira felingerül, hogy óhajtja, vajha Gusztáv hamarjában megnősülhetne, hogy Vértesynén ezzel álljon boszút. Gusztáv kivallja, hogy a fiatal nőrokon neje, kezdetben megütöközik ugyan Berendy, de később örül rajta, örökösül nevezi öcscsét, csakhogy megboszúlhassa a Vértesyné által okozott sérelmet, végre kiderül, hogy Vértesyné tudta Gusztáv nősülését, csak zavarából iparkodott őt kiségti, mi sikerült is. A műnek kiváló érdeme a részek közötti szoros kapcsolat, az egyöntetűség és a gyors fejlemény, mi a vígjátéknak egyik legszükségesebb kelléke. A cselekvény általánossága a műnek abszolút becsét kölcsönöz, mely nem időhez kötött; a mi benne célzatos, az a kor hangulatának kifejezése volt; ilyen a magyar főváros uralkodó german szelleme, de a cselekvény maga általános becsű, a mi pedig a víg-

játéknál kétszeres érdem, tekintve, hogy az a kor-szellem befolyása alatt áll. Ezt tapasztalhatjuk például br. Eötvös „Éljen az egyenlőség“ című, a maga idejében nagy hatást tett vígjátékánál, sőt a vígjáték nagy mesterének, Molièrenek is több darabjánál. A tragoedia eszméje mindig egyetemesebb, a comoediáé korlátozottabb. És ezen körülmény adja legtanulságosabb magyarázatát Molière nagyságának, kinek művei nem veszítettek az idő növekedésével sem, Shakespeare noha a vígjáték terén is mesterműveket hagyott hátra, de valódi nagyságát mindamellet tragoediái hirdetik.

1846. máj. 5-én került színre először a Nőtelen férj, növelvén a már ismert nevű színműirő iránt nyilvánult elismerést és dicséretet, bírálója kiemeli ez új színműve érdemeit, melynek „jellemei — úgymond — épek, szerkezete igen ügyes, dialogja nemes, sima és gyorsfolyamú.“ A nemzeti színház bíráló-választmánya szintén dicsérettel emlékezik meg a műről, mely a 14 pályamű közül figyelmet érdemlő három darab közt első helyre tevő s így jutalomra érdemesíté a „sem nem rossz ez, sem nem jó“ jelisével bíró Nőtelen férj-et, mint a mely „ügyesebb és minden keresettség nélkül igen mulattató, s kitűnő színi hatást ígérő szerkezete, helyzete, élénk beszédfolyama és társalgási csínja által“ elsőbbséget vívott ki társai fölött. Azonban az elismerések mellett izetlenséggel is kelle találkoznia; a Honderú 1846-ik évi folyamában bizonyos Berinkey Móricz megtámadta a koszorúzott mű szerzőjét. pla-

giummal vádolván őt. Az „óvás”-ra „válasz”, és erre ismét „viszonzválasz” következett; mellőztetvén az objectiv álláspont, a vita személyeskedéssé fajult, mely a megtámadó- és megtámadottnak keserű pillanatokot szerze. Berinkey erőlködve iparkodék kimutatni, hogy Obernyik pályanyertes vígjátéka eszméjét, az ő készülőben levő „Maradjunk nőtlenek” című vígjátékából kölcsönzé; Obernyik sértve találta ambícióját s hideg gúnnyal felelt, mi ellenét még inkább fölizgatá s kíméletlen nyersségre ragadta. A vita, melyet Obernyik fensőbbségének érzetében lenézéssel elmérgeztett, ámbár a maga idejében sensatiot keltett, azonban elhangzott az minden kedvezőtlen utóhatás nélkül, Obernyik irói jellemén csorbát nem ejtett. A Nőtelen férj még folytonos tetszés mellett adatott és már ugyanazon év június havában egy új művét, „Egy kis kaland” című ügyes szövevényű, egyfelvonásos vígjátékát nyújtotta be előadás végett a nemzeti színházhoz; június 30-án már el is fogadtatott előadásra, júliusban censurái engedélyt nyert és augusztusban színre került. A kis vígjáték érdekes fejleménynyel bír, jellemzése sikerült, compositiója szabatos. Rózsafi csapodársága s Emília női gyengesége jól vannak színezve, ha kifogást emelhetünk valami ellen, az csak a Rózsafi szerelmi mánora által sugalt túlzásokat s az itt-ott előforduló drastikus kifejezéseket illetheti, mik nem ritkán az izlés rovására vannak.

Dramai tevékenységei mellett szorgalmas támogatója volt kora szépirodalmi közlönyeinek is, majd

minden szépirodalmi lapban, almanachban beszélyeket közölt, miáltal neve még inkább ismertté lön. Ez időtájban a Pesten élő fiatal írói nemzedék több tagja meghasonlásba jöven egyik-másik szerkesztővel, tizen egy írói kört szerveztek az ismert tizek társulatát, s kötelezték magokat, hogy csak önálló művekkel lépnek fel; a kör Obernyikot is tagjai közé számlálta. Azonban a szerkesztők ügyes fondorlatai csakhamar megszüntették a tizek társulatát, és noha a tagok erősen feltették magokban s egymásnak megígérték, hogy a lapokba nem dolgoznak, nemsokára mindegyikök neve olvasható volt a lapokban. Az egyedüli, ki szigorúan ragaszkodott a tizek határozatához és azt meg is tartotta, Obernyik volt, felhagyott egy időre a beszélyírással, nem írt egy lapba sem, folytatta drámairodalmi működését. 1847. július 10-én már ismét egy vigjátéka került előadásra „Fiatal nagynéne“ 3 felvonásban. A mű reminiscentia a híres franczia vigjátékiró Scribe egy műve után, azonban pusztán az alapeszme rokonsága nem teszi azt egyszerű utánzattá, mert a kidolgozás az író sajátja. Cselekvés és jellemzés tekintetében a mű csak halvány folytatása a sikerrel kezdett működésnek a vigjáték terén. A főüri affectált magatartás s a külső formaiságokhoz való pedáns ragaszkodás, Zárfiné jellemében sikerrel van nevetségessé téve, az alapgondolat tehát világosan, érthetőleg van kifejezve, de ez éppen nem pótolhatja a cselekvényhiányát. A jellemzésben egyalaksincs, mely igényeinknek megfelelne, Zárfiné pöffeszkedése

hiúságával és folytonos ingadozásaival hidegen hagy, éppúgy mint rokona Arthúr. Törényi Károly tevékeny, buzgó ügyvéd, de ügyetlen ember, fivére Lajos, az író, társadalmi állásánál fogva nem tartozhatik azon modern gavallérok közé, kik a szerelmi pályán gőzerővel haladnak, jóllehet ő csak közbenjáró, és mint ilyen nincs is közvetlenül érdekelve lépéseinek sikere iránt, tehát a megoldás indokolatlan. Berta naivságának rajzában nyilvánul némi siker, benne lélektanilag hű vonásokra találunk, de mint egész nem eléggé körvonalozott, ha hozzávesszük, hogy az egész esemény kifejtését nem a szükségképi következetesség, hanem a véletlen intézi, úgy a művet Obernyik sikerültebb termékei közé nem sorolhatjuk. S hiú erőlködésnek tűnik fel előttünk a Pesti Divatlap színi kritikusanak azon búzgó törekvése, melylyel a mű „alapját, szerkezetét, bonyolódását és kifejlődését“ helyeselve, magát a művet drámairodalmunk nagybecsű termékévé avátja.

Ekként élt Obernyik Pesten folytonos drámaírói tevékenységben a forradalom bekövetkeztéig, örvendve növekvő írói hírnevének s Kölcsey-ék szeretetének. Anyja szintén Pestre költözött s szeretett fiával együtt lakott Kölcseyéknél. A forradalom beálltával visszavonultan élt, némaságban, félre téve a lantot, melynek szelíd hangjait a harci riadók harsogásai úgyis túlhangozták volna. Obernyik mint író és mint hazafi egyaránt a mérséklet embere volt, míg társai viharos gyűléseket rendeztek, harczra buzdító dalokat énekeltek, vagy harczias szónokla-

tokkal lelkesíték a népet, ő inkább aggódott. Nem osztozott az optimisták vérmes reményeiben, mindig azt mondta, hogy a magyarok vitézsége legyőzetik az orosz túlnyomó ereje által, nem hitt a fegyver sikereiben, s ezért legélénkebb örömmel üdvözlé Deák Ferencz mérsékelt közvetítési törekvéseit. Ha író társaival eszmecserébe bocsátkozott a politikai világ napi eseményei felett, nem szűnt meg aggodalmainak kifejezést adni, barátai kardcsörtetés között iparkodtak eloszlatni kételyeit, de ő nem hitt e kecségtetésekben, s ezért nem is igen kereste fel a forradalmi gyülekezeteket, családja körébe vonult, elhagyta társait, kiknek izgató szellemével ellenkezett, s míg körülte csaknem az egész íróvilág kardot kötött, ő aggodalomba merült. Jól jellemzé e körülményeket Tompa egy levelében, melyet Pesten átutazván Szemere Miklóshoz intézett Freywaldauból 1848. május 5-én. „E hazamentő óriásokkal — így ír — nincs lelked, hogy egy okos szót válts. Nincs másról beszéd, mint a forradalom, martiusi napok, stb. stb. familiaris vagy irodalmi ügyet nincs lelked, hogy szóba hozz, szédült az egész város. Erdélyit, Garayt nemzetőr ruhában láttam valamint Vahotot és másokat; óriási bagnét a vállokon s nem ismerni az írókra, — minden megváltozott. A kedélyes Jókayra nem ismernél többé. Petőfivel pedig éppenséggel lehetetlen beszélni oly dolgokról, mint minővel megbíztál . . . . . mondom szédelgőssé lett minden.“ Obernyik összes írói működése a forradalom alatt abból állt, hogy Jókai Pesti Hirlap-

jából szerkesztett néhány számot, míg a szerkesztő és főmunkatárs távol voltak a fővárostól; ápril 25-én vette át a szerkesztést, ápril 29-én már visszaadta Jókainak s ő maga visszavonult. Emellett egy időszere 2 felvonásos kis vígjátékot írt: „Egy magyar kivándorlott“, mely a nemzeti színházban elő is adott. Az ephemerbecsű darab tárgyát a bécsi juliusi forradalomból meríté, melyben egy javaitól megfosztott s kivándorlott magyar, Torlai viszontagságai képezik a nagyon is vékony szálakból szőtt cselekvényt. Az uralkodóház iránt hűséggel eltelt, békeszerető kivándorolt ügyetlenségei folytán a reactio vezérévé leszen s együgyűsége folytán éppen ellenfeleit segíti győzelemre, tehát maga a főalak silány jellem, az eseményben sincs semmi drámaiság, érezte ezt a már gyakorlott kezű dramatikus, ezért vitte be az oly fontos drámai mozgató elemet, a szerelmet, mi által legalább érdekeltségünket némileg leköti. A darab csak egyszer adatván, a forradalom lezajlásával feledésbe merült, többé fel sem eleventtetett. Ez volt vígjátékírói működésének utolsó terméke. A forradalom után újra beszélyírással foglalkozott s állandó munkatársá lón a Hölgyfutár, Emléklapok, Divatesarnok, Délibáb, Budapesti Viszhang szépirodalmi közlönyöknek, ezeken kívül a jelentékenyebb szépirodalmi albumok hozták dolgozatait. Beszélyírói tevékenysége mellett a drámai tért sem hanyagolta el. 1850-ben „Anyá és vetélytársnő“ új, 5 felvonásos drámával lépett fel, mely ha a megérdemelnél cseké-

lyebb elismerésben részesült is, egyike sikerültebb műveinek. A leány a vőlegényébe szerelmissé lett anya szenvedélyes küzdelmei képezik a dráma érdekfelesztő alapgondolatát; szerelmi harcz és boszú a leggyakoribb s leggazdagabb drámai eszmék, kimeríthetlen bányái a legérdekesebb helyzeteknek, a leg-szenvedélyesebb küzdelmeknek, mint ezt Hamlet, Coriolán, III. Rikárd stb. Shakespear e világhírű tragoediáinak alakjai bizonyítják. E két fontos motívum képezi az Anya és vőlegényé-ben is a mozgó elemet. Bánfalviné erős szerelmi küzdelme épp oly hatásos vonásokban van rajzolva mint a boszúért lihegő Áron zsidó intrikus cselfogásai. Mindkét alak megrendítő hatást gyakorol a néző lelkére; Bánfalviné, a kiváló gyengédségű anya, ki saját leánya, Amália szerelmi üdvének romjain is képes önmaga éldeleteinek kivivásáért küzdeni, épp oly megrázólag hat reánk mint Áron, ki nem irtózik saját testvérét Mariettát áldozatul felhasználni boszúműve kivitelére. Obernyik sok lélektani ismeretet tüntet fel a két alak rajzában, melyeket anynyi tapintattal alkotott meg, hogy feledtetni vélünk a mű egyes fogyatkozásait. Ha a darab repertoire darabbá nem nőtte is ki magát mint Öröksége nem habozunk azt e mellé állítani, s ha csekélyebb hatást eszközölt előadása, olvasása bizonyára fokozni fogja azt.

A forradalom lecsendesültével nevezetes fordulat állt be Obernyik magánéletében, mely írói működésének is egy új irányát tüntette fel. Tanítvá-

nya, Kálmán, csatlakozott a magyar fölkelőkhöz, s mint honvédhadnagy a komáromi várba ment, karddal szolgálván a hazát. Azonban 1849-ben az itt dühöngött epemirigy ragadta el őt; Obernyik, ki Kölcseynével együtt lakott Pesten, értesült tanítványa elhúnytáról, de kimélelemből nem akarta közölni a leverő hírt a gyengéd anyával, ki türelmetlenkedve egyetlen fia hosszas hallgatásán végre Komáromba utazott fia látogatására, de csak sirhalmát látogathatá meg. A gyermekét veszített anya vigasztalhatlanná lón, mély bánatával Pestre jött vissza, de megnyugvást nem találhatott, elköltözött a családi birtokra, Csekébe; Obernyik követte őt, egyideig nála lakott, hol szintén folytatta irói működését. Ekkor egy nagyobb művön dolgozott, regényt írt, amely azonban bevégetlenül maradt, egyes töredékei jelentek meg mint önálló beszélyek Vahot Imre „Losonczy Phoenix“-ében. A falusi magány alkalmas lett volna ugyan nagyobb munkája kidolgozására, de huzamosan nem tartózkodhatott ott, nem is végezte be. Szilágyi Sándorhoz, barátjához írja erre vonatkozólag Csekéből 1850. aug. 9-én: „Én jelenleg egy nagyobb munkán dolgozom. Ebből adhatnék valami mutatvány formát, mely azonban bár csak egy egésznek kiszakasztott része, mégis magában is elég önállósággal, kerekességgel és érdekel bir véleményem szerint. . . .

Írj, ha lehet, néhány sorban sokat, de érdekeset. Én innen mitsem írhatok, mi érdekelne. Oly csendes ez a falu, mint a szerelem nélküli kebel.“ Kölcseyné

szívesen látta ugyan magánál őt, de neki elvégre is új életpályáról kelle gondoskodnia, visszajött tehát Pestre s ekkor írta kenyérkeresetből az „Ausztriai polgári törvénykönyv rendszeres kivonatban“ czimű jogi munkáját, mely az ötvenes években keresett kézikönyv volt. A jónevű drámaíró szakmunkája figyelmet keltett és Debreczenből jogtanári tanszékekkel kínálták meg őt. Obernyik bár sokáig nem habozhatott, de kezdetben mégis vonakodott elfogadni a meghívást, kevés hivatást érezvén magában a jogtudományval való foglalkozásra, azért örömeztette a kecskeméti ref. egyház főiskolája meghívását a classica nyelvek tanszékére. Ezt fogadta el tehát, mint amely inkább egyezett meg hajlamaival, ugyanis már első ifjúságától fogva mindig előszere-tettel olvasgatta a latin és görög classikusokat.

Mint tanár közbecsülésben állt, társai szerették őt, tanítványai a legszebb ragaszkodással viseltettek iránta s ő maga is jól érezte magát. Hivatalos teendőit pontosan, jó kedvvel végezte, üres idejében pedig fel-felkereste a múzsákat, kiknek körében oly örömezt volt. Megszakított drámaírói működését újra megkezdte s 1853-ban már írta Szilágyihoz: „drámám vége felé jár“. A következő évben előadásra is került: „K h e l o n i s“ történeti dráma öt felvonásban. Obernyik e művének tárgyát Hellas őskori történetéből meríté; az író ki eddig többnyire hazai tárgy, a családi és polgári élet egyes mozzanatainak rajzát tárta elénk, e művében eredeti, antik jellemeket rajzolt, nagy tettekre hivatott honfiakat, vitéz hősöket,

államok sorsát intéző férfiakat, kik nemcsak a család szűk körében munkálnak, hanem egy nemzet életének új irányt jelelnek. Az alapeszme ugyanaz, melyet Bessenyei György, mintegy 80 évvel előbb, első művében „Agis tragédiájá”-ban feldolgozott. Azonban a mi Bessenyeinél mint esemény inkább elbeszéltek, azt Obernyik cselekvénynyé alkotta, míg Bessenyei jellemzése nagyrészt halvány, nagyrészt mondom, mert van némi siker is benne, addig Obernyik valódi hősoket állít elénk, spartai vitézeket, telve hazaszeretettel és harci dicsőséggel. Sparta stüledése s az erélytelen királynak Leonidasnak botor együgyúsége mindkettőnél feltűnő színezéssel van festve, azonban míg Bessenyei Leonidasa szenvedély nélküli alak, kit az áradat könnyen ragad magával, ki női cselre támaszkodik ott, hol önmagának kellene tevőleg fellépnie, addig Obernyik Leonidasa tragikai alakká fejlődik. Kleombrotés, a király veje, a hős vezér Bessenyeinél éppúgy, mint Obernyiknél egyike a dráma főhőseinek, mindkét műben szenvedélyes, tettdús és életteljes alak, csak-hogy Bessenyeinél korlátolt körben mozog. Obernyik sokkal szerencsésebb volt hőse rajzában, nála Kleombrot mint vezér, őt megillető joggal és hatalommal bir, cselekvési köre tág; benne erények összpontosúlnak emberi tévedésekkel, mint vezér és hazafi egyaránt méltóságteljes és dicső; vitéz és győző mint hadvezér, rendíthetlen hive Spartának mint hazafi, ki saját ipja ellen is kész fellázadni, midőn meggyőződik, hogy ennek erélytelensége vészthozó

a hazára ; mint férj a leggyengédebb szerető neje iránt, mint atya kérérlhetlen szigorú fia vétségei iránt. Kleombrot mellett Agis áll, Bessenyeinél mint görög herczeg, Obernyiknél mint második király (két király levén ekkor Spartában.) Agis mindkét dramatikusnál mint szenvedélyes párttűző hős szerepel, Bessenyeinél tágabb körrel és több bőbeszédűséggel, Obernyiknél másodrendű szereppel, de több plasticitással kidomborúlva. Sorsa mindkét műben egyaránt tragicus kimenetű. Obernyik művének fénypontját Kleombrot neje, Leonidas leánya, Khelonis (Bessenyeinél: Telonis) képezi, ki mint feleség és gyermek egyképen páratlan jellem, mint anya Hellas anyáinak példaképe, mint nő általában, valódi spártai nő. Bessenyeinél a mily derék hitves, oly becstelen, mint gyermek, ki nem irtózik még az atyagyilkosságtól sem, mint nő érzelgős, szószátyár. A darab első színrekerültével telt ház előtt adatott nagy hatás mellett, de állandóan fenn nem tarthatta magát az ó classicus világnézet iránt hideg közönség előtt. Khelonis-a még színre sem került, már egy új szomorújátékhoz gyűjtött történeti adatokat, nagy szorgalommal olvasta a történeti kútfőket, különösen Fesslert, a Hunyadiak korát tanulmányozta, mint a mely időből vette le hatásosabb színműve tárgyát, e mellett a beszélyirással sem hagyott fel, ritkábban találkozunk ugyan most már nevével a szépirodalmi közlönyök hasábjain, azonban egy-egy félévben mindig közölt egy kisebb-nagyobb beszélyt valamely szépirodalmi lapban. Főfigyelmét készülöben levő

szomorújátékára fordította, ez vette igénybe idejének s tevékenységének legnagyobb részét, pályamű gyanánt írta, s már közelgett a beadási határidő és műve csak vázlatban volt még, minden erejét megfeszítve dolgozott rajta, de hiába volt minden igyekezete, a halál kiragadta kezéből a tollat, mielőtt művét bevégezhetné volna. Kecskeméten kolera terjedt el, ez elől iparkodván menekülni, sietett a fővárosba, magával hozván a csak negyedik felvonásig elkészült, később hirnevessé lett szomorújátékát „Brankovics“-ot. Célja volt a művet Pesten befejezni s addig itt tartózkodni, míg a járvány megszűn Kecskeméten. Elzárkozva élt Pesten az Arany-saszálloda egy magános vendégszobájában, nem bocsátott magához senkit, még legjobb barátait sem. Vahot Imre többször felkereste őt, de nem szólhatott vele. Egyedül Bulyovszkynak sikerült bejutni hozzá, kinek megmutatta még bevégzetlen drámáját, melyen mindegyre dolgozott; néhány jelenet hiányzott már csak, s mielőtt megírhatta volna ezt, a kérlelhetlen halál kitörölte az élők sorából drámairodalmunk tehetséges bajnokát. Utolsó lehelletéig tehát hűve és tevékeny munkása maradt azon szent ügynek, melynek zászlója alá esküdött, s mint a jó katona karddal kezében —, úgy ő, „mint az irodalom bajnoka fegyverével kezében esett el.“ Nem élvezhette a dicsőséget, melyet nevének utolsó műve szerzett, melyről oly szépen mondja a Budapesti Hirlap az elhunyt fölött irt necrologban, hogy „benne egy őszi virágot látunk, melynek életgyökei előre

megérezvén a hervasztó telet, kétszeres erővel sietének a dár beállta előtt azt megérlelni.“

1855. aug. 19-én egy csekélyszámú gyászmenet vonult ki a Rókus kórházból, néhány író és lapszerkesztő, egy-két színész, köztök gróf Ráday nemzeti színházi intendáns, s egy pár még akkor névtelen, fiatal journalista képezték a gyászmenetet, mely a korán elhunyt tehetséges dráma- és beszélyíró, Obernyik Károly iránti végtisztesség kifejezését képezte. Temetése egyszerű volt és zajtalan, mint élete, nem fény és pompa kísérték sirjába, hanem az íróvilág és a nemzet értelmiségének általános részvéte; koporsóját nem vette körül gyászoló és siránkozó család, de a jelen voltak arczán ott ült a szánakozás és részvét bús kifejezése. Befejezetlenül hátrahagyott művét Bulyovszky egészíté ki, mely noha a gyors kéz munkája volt, minthogy be kelle nyújtani mint pályaművet, a halvány befejezés daczára is pályanyertessé lón; méltó befejezése a nem dicstelenül kezdett pályának. Az ötödik felvonást később színrekerültével Egressy Gábor dolgozta át, kinek Brankovics legkedveltebb szerepe volt. Az ő javára adott is először 1856. június 3-án zsufolt ház előtt. A mű és Egressy játéka oly nagy hatást tett, hogy nyílt jelenetekben tapsviharban tört ki a közönség. A kritika kimutatta ugyan a dráma fogyatkozásait, de az érdekeltséget iránta éppen nem csökkenthette, folytonos tetszés mellett adatott mindig telt ház előtt, oly sikerrel, a minőben Brankovics előtt kevés eredeti mű részesült. Nem egyszer nemzeti-

ségi demonstratiókra tüzelte a közönség szerb tagjait, kik magyar és szerb nemzeti színű szalagokkal átkötött csokrokat és kokárdákat hánytak a színpadra tetszésök és lelkesedésök nyilváníatásául. Kétségtelen dolog, hogy az előadások sikerét nagyban növelte az előadók igyekezete, különösen Egressyé, ki még a nyilvános figyelmeztetések daczára sem szűnt meg Brankovicsot legjobb szerepeihez sorolni, melyet oly érzelemmel játszott, a minő a magyar színészet történetében páratlanul áll. 1866. július 30-án, a mű 26-ik előadásának estéjén, mely alkalommal ismét Egressy játszotta a czímszerepet, azt oly bensőséggel, annyi érzelem-kifejtéssel ábrázolta, hogy midőn a 3-ik felvonásban második gyermeke világtalanul vezettedék eléje, szava megnémúlt, az átérzett fájdalom megszünteté szívdobbanásait, szerepében lelkét lehelé ki. Egressy elhúnytával a szerb despota sokkal halványabb alakításban részesült, de azért a tragoedia nem tűnt le a színről, állandó repertoir-darab maradt. 1874-ig 34 előadást ért s 8539 frt. 14 kr. bruttojövedelmet hozott, mi szinirodalmi viszonyaink között elég örvendetes jelenség. 1874-ben Ormai és Odry Lehel a drámát operaszöveggé dolgozták fel, mely a zenekedvelő modern közönség tetszését épp oly mértékben nyerte meg, a mily tetszésben Obernyik drámája részesült. A dráma tehát letűnt a színről, helyét elfoglalta az opera, de az átdolgozott mű is még sokáig és sokszor fogja Obernyik emlékezetét megújítani.

„Brankovics György“ mint drámai mű

sok kiváló érdemmel bír, egyes jelenetei sokszor egész felvonás becsénél többet érők, azonban megvannak a maga hibái is, és daczára az általános tetszésnek, melynek oly sok éven keresztül folyton örvendhetett, hibái menthetlenek. A mű tévedéseit már első színrehozatala alkalmával kimutatta Greguss, általános vonásokban rajzolván fénypontjait, részletesebben a fogyatkozásokat. Kifogásai tagadhatlanul jogosultak aestheticai szempontból, noha a szinpadi hatást nagyban fokozták, például a 3-ik felvonás utolsó jelenetei, midőn Brankovics gyermekei megvakítva érkeznek vissza atyjokhoz, mélyen megrázóak, de a borzalom közel van az undorhoz, mint Greguss megjegyzi, és a rútnek illetően feltüntetése semmiképpen sem igazolható. Éppen ily látzatos külső hatás nyilvánul a 3-ik felvonás 10-ik jelenetében, midőn a mélyen megsértett, bánatos apa, megboszulni akarja fiai megvakíttatását és fegyvert ragadva rohanni akar a szultán feldarabolására, azonban az öreg Lázár tartja vissza őt, mondván: „Uram, gondold meg, hova mégy czél nélkül.“ Mire maga is feleszmél, „igaz!“ — úgymond — „hisz messze van.“ Az apai felindulás erőteljes vonásokban van rajzolva, de a Belgrádból Konstantinápolyba futni akaró felbőszült fejedelem közelebb van a nevetségeshez, mint a fenségeshez. Általában Brankovics jellemében több apró hiba van, az alak maga tragikai jellem ugyan, noha szenvedésének indoklása nem egészen jogosult. Ő maga rokonszenves alak, a mily gyengéd mint atya, épp oly kegyes

mint fejedelem, erényei és hibái emberiek. Murad szultán szerelmi kalandor inkább, mint vezér és fejedelem, a mily rejtélyes és hatástalan megjelenése, épp olyan eltűnése. Leggyengébb Brankovics leánya, Mara jellemzése, mely többi műveinek nőalakjai mellett egészen eltörpül. Indokolatlan szerelme nem igazolja következetes magatartását s a tragikai bonyodalomra és kifejletre nincs befolyása, külön epizód a dráma cselekvényében; igaza van tehát Toldynak, midőn az egész mű indokolását és jellemzését halványabbnak mondja előbbi műveihez képest. Legszebb alakok a műben Gerő és István, Brankovics fia i. Midőn Gerő ellenszegül atyja törekvéseinek a Muraddal való békekötésben, igazi drámai hőssé kezd lenni, azonban eltér elveitől később, belenyugszik atyja határozataiba, sőt maga megy kezesül a béke megtartása iránt a szultán udvarába. A küzdelem, mely atya és fiú közt kitör, mely a 2-ik felvonás cselekvényét képezi, legsikerültebb része a drámának, épp oly erőteljes drámai fejleményű, a mily hatásos Istvánnak, az ifjabb fiúnak az apa és fiú közötti ellentétek kiegyeztetésére vonatkozó törekvései.

A mű szerkezet tekintetében sem állja ki a versenyt jobb drámai műveivel. Brankovics György kettős cselekvénye sokkal lazább összefüggésben áll, mintsem egy szoros, kerekded szövevényt adna, mint például a Főúr és pór vagy az Örökség szerkezete, pedig e tekintetben Obernyik kiváló ügyességgel bírt, műveinek szerkezete ellen a legkevesebb kifogást hozhatjuk fel.

Brankovics szerkezete gyengébb ugyan, jellemzése és indokolása — mint láttuk — szintén kevésbé sikerült, de egyes pszichologiai vonások, sikerült helyzetek és jelenetek tartós hatást biztosítottak a drámának, mely Obernyik nevéhez éppen nem méltatlan.

IV.

Obernyik életének s írói működésének leírásából szellemi alakját könnyen magunk elé állíthatjuk, testi alakját ábrázoló képét, melyet művei elé tűzni célom volt, nem adhatom. Mint feljebb említém, csupa szerénységből nem akarta kiadatni arcképét, midőn erre Vahot Imre felkérte. Kecskeméti tanárkodása idején egyik tanítványa lerajzolta őt, állítólag igen sikerülten, de minden igyekezetem daczára sem juthattam e képhez, az indolentia, melylyel, fájdalom, még művelt embereknél is találkoztam tudakozódásaimban, adataimat is hiányossá tévé. Azonban ha mint ember megkoszorúzott képével nem foglalhat is helyet a nemzeti Pantheonban, mint író megérdemli, hogy összegyűjtött műveiben emeltessék nevének emlék.

Írói működésének két főirányát különböztettük meg, mindkét pályát nem dicstelenül futotta meg, mint dramatikusan és mint beszélyíró szép sikerrel működött. „Munkáit — mondja Bulyovszky — mindig nagy gond és csinoság jellemezte, ha van is gyenge köztök, de vásári bizonyára egy sincs.“

A ki Obernyik drámái műveit drámairodalmunk

jelen állapotaihoz mértén s a szinpad mai állása szerint itélné meg, kétségkívül hibás kiinduló pontot venne fel. Költészetünk talán egy ága sem mutat változatosabb képet mint éppen a drámaköltészet. Mintegy a politikai élet változatosságával látjuk itt feltűnni a különböző irányokat, a mi ma még tapsviharban részesül, holnap már lomtárba kerül, az újságvágy e téren nyilvánul a legkielégíthetlenebb módon. Addig míg a magyar színészet hontalanul bújdosott e hazában, midőn csak alig pár hétre, hónapra talált hajlékot egyes vidéki nagyobb városokban, szó sem lehehetett virágzó drámairodalomról. Azért a középkor összes drámai termékei, az egy Balassa Menyhért komédiáját kivéve, a mysteriumok, tanodai drámák egész serege nem egyéb minden műbecs nélküli gyenge, dramatizált párbeszédnél, melyeknek neveit is alig tartotta fenn irodalomtörténetünk. Amint színészetünk megszilárdulni kezdett, legott élénkebb tevékenységet tapasztalunk a drámairodalom terén is, így a múlt század végén, midőn Dugonics, Endrődy s az erdélyi Boér irták kezdetleges színműveiket; nemkülönben a jelen század kezdetén, midőn Bolyai Farkas, Katona, Kisfaludy Károly és Sándor hozták áldozataikat Thalia oltárára. Kisfaludy Károly első figyelemre méltó művelője volt a magyar drámairodalomnak, noha — egykettőt kivéve — komoly drámái, különösen a korábbiak csekély becsűek is, de a vígjátéknak szerencsés munkása volt. Katona szintén ekkor írta halhatatlan Bánk bán-ját, de évtizedeknek kelle elmúlnia, míg

méltó helyét elfoglalhatta irodalmunkban. Vörösmarty mint dramatikuss kevésbé volt szerencsés, lyrai tehetsége túlszárnyalta benne a drámai költőt. Csak a jelen század negyedik tizedében vett életerős fejlődést drámai irodalmunk, midőn az akadémia pályázatok által iparkodott annak művelésére ösztönözni a tehetségeket; második hatalmas tényező volt színműirodalmunk fejlődésére a nemzeti színház megnyitása és az ezzel kapcsolatos dramaturgiai dolgozatok, színházi bírálatok megjelenése, s az ezekből eredő polemikák, melyek mindmegannyi tényezői voltak az eszmék lassú tisztulásának, a drámai műfajok elmélete érlelődésének. A nemzeti színház dráma-bíró bizottsága kijelentette, hogy a színre hozandó műveknél főszólyt fekteti a színi hatásra. Az elv kimondatott s a követők nem hiányoztak, elég helytelenül; ha a mű sikerét nem annak műbecse állapítja meg, hanem a bengaliai fénynyel világított tableau, kardcsörtetések és durrantások vagy honmentő óriások jajveszéklései, úgy az ily művekről bármit elmondhatni, csak azt nem, hogy irodalmi haladásra mutatnak. A színi hatás elvének proclamációja hallgatagon fogadtatott az íróvilág részéről. Vachott Sándor felszólyalt ugyan ellene, de felszólyalása nem idézett elő legcsekélyebb mozgalmat sem, csak később hangsúlyozta Henszlmann francia studiumai nyomán a művészeti hatás érvényre emelésének szükségességét. De a gyakorlat azalatt meghozá évenkénti termékeit; Nagy Ignác, Kuthy, Jósika, Szigligeti csaknem vetélykedve hozták színre a legmeg-

rázóbb jeleneteket. Műveik külső sikere kapcsolatos azok tartalmi ürességével; legtöbb érdemmel bíró költők Szigligeti, ki ha ugyan lélektanilag gyenge jellemző is, de termékenységevel imponált, s későbbi műveiben nyilvánult történelmi érzéke pótolta előbbi gyengeségeit. Népszínműveivel új forrást nyitott drámairodalmunkban. Legcsekélyebb hatása Kuthynak volt, kinek jellemei rokonszenvtelenek, minden érdeme pár érdekes helyzet alakításában áll. Ez iránynak hódolt Petőfi: „Tigris és hyena“ 4 felvonásos drámájával; tovább haladt egy lépéssel gr. Teleki László, ki „Kegyencz“ szomorújátékában inkább a költői hatást tüntette fel, nála már az eszme tisztán előtérbe lép, de ismét a színpadi hatás gyenge. Dobsa birt ugyan érzékkel a költői iránt, de több volt benne a külsőség iránti ragaszkodás. Legerőteljesebben nyilatkozott a színpadi hatás ereje Czákó Zsigmondnál, ő lyrai tehetség, de bölcsészeti mélységgel és sok színpadi ismerettel, eszméért küzdött folyton, különösen Leonában, s benne veszett el kibontakozhatlanul. Toldy szigorúan bírálja, midőn merész állításaiban „egy meghasonlott kedély beteg életnézetét“ látja.

A színi hatásra törekvők között látjuk Obernyikot is, kinek művei — mint már feljebb megjegyeztük — szintén erre alapítvák, azonban nála már a tartalomhiány nem fordul elő, sőt az alapgondolat nem ritkán a legtöbb tapintattal van keresztül víve. Azonban egy új félszegség mutatkozik nála, mely nem annyira az egyén, mint inkább a kor

kifolyása és szülötte, s ez a politikai háttér, midőn „szinte magától jőni látszott — mint Erdélyi mondja — hogy a költő valóságos zöldasztali vitává higítsa fel a párbeszéd titkát, s pártok örömévé, boszankodásává tördelje szét az egy és oszthatlan műelvet. A korszerűség kihívó arccal lépven fel, hamis ékszereket lopott a szinköltészetbe.“ Azonban e hibát csakhamar meghaladta Obernyik s már az Örökségben tisztán előtérbe lép a művészeti eszme, „fölismerhető benne a szinpad és művészet kiengesztelése“; későbbi művei pedig határozottan mentek a korszerűség mázától. Obernyik drámaköltészetében egy új irány képviselőjeként tűnik fel. A polgári drámát, melynek a németeknél Iffland a képviselője, nálunk ő művelte koráig legnagyobb szerencsével, s bebizonyította Carrière elméletének igazságát, miszerint a tragoediára nézve mindegy: polgárházban vagy fejedelmi palotában foly-e le; alakjai a polgári élet különféle viszonyai között mozognak, csak két utolsó drámájában veszi tárgyát a fejedelmi udvar köréből. Obernyik mint jellemfestő sikerült alakokat rajzolt, különösen a szenvedélyrajzban hatásos képekben állítja eléink alakjait, mint Sophocles, Shakespeare és Racine, kiknek hősei telvék szenvedélyekkel, melyeken uralkodni nem képesek. A drámai hősré alkalmazható leginkább Diderot tana a szenvedélyről, melyben azt mondja, hogy szenvedély nélkül semmi nagy sem születhetik: hogy a drámai hős valami nagyot vihessen véghez, kell hogy szenvedélye által tüzeltesse folytonos munkálódásra, e

tetterő elragadja őt, hibát követ el, s eléri a tragicum fokozatát. Ezért tapasztalhatjuk, hogy a világ-irodalom legkitűnőbb tragicus alakjaiban a szenvedély a fő indító ok. Schlegel szerint a szenvedélyek felvillanyozzák az ember minden szellemi tehetségét, Goethe pedig a szenvedélyt azonosnak mondá a lángészszel. Obernyik hőisében, mint láttuk, van szenvedély s így drámai küzdelem. Hősei itt-ott néha bőbeszédűek, noha e tekintetben eléggé tudta mérsékelni magát, de azért soha nem túloznak, e részben inkább követte Cornèillet, kinek alakjai sokkal takarékosabbak a beszédben mint Racine-éi; azonban lyrai ömlengések, költői szóvirágok nem igen rontják a drámai tömörség hatását. Mint drámaíró azon kevesek közé tartozik, kinek — leszámítva a névtelen ifjú első kísérletét — egyetlen darabja sem bukott meg, színműveivel a nemzeti színháznál 76 estét töltött be, mely körülmény korának színtügyi viszonyai mellett elismerésre méltó siker.

Mint beszélyíró legkiválóbb novellistáink közé tartozik, különösen mint szerkesztő emelkedik ki beszélyíróink közül. Beszélyeinek szerkezete kiváló ügyességről, öntudatos alkotásról tanúskodnak. Már drámaiban láttuk, mennyire egységes képet tár elénk, beszélyei még inkább ezt tüntetik fel. Szorosan ragaszkodik tárgyához, azt szabatosan kerekíti ki, nem terhel a regény hosszas kitéréseivel, mellékeseményeivel. A regényíró meséje cselekvényét sokkal több szabadsággal, több kitéréssel dolgozhatja fel, a beszély cselekvénye egy egységes képet tüntet

fel, minden mellékesemény közbeszövése nélkül úgy, hogy Boccacio egy-egy novellája nem egyéb nagyobb keretbe foglalt adománál. Obernyik beszélyei ily kerek egészet képeznek, hősei nem vándorolnak az élet tekervényes utain, életök egy-egy kiválóbb mozzanata képezi az egész mű cselekvényét.

Alakjai a mindennapi élet köréből merítvék, de azért nem süllyednek a prózai élet egyszerűségébe, inkább bizonyos ideális körben mozognak, mely körülmény a költő izlésének finomságáról tanúskodik. Iránya, nemes választékos, egyaránt távol volt Zschokke sentimentalismusától, mint Dumas hatásvadászatától, legközelebb áll Freytaghoz, kinek hősei a való élet körében legtöbbszörre feltalálhatók. Gondolkodás-módja drámáiban mint beszélyeiben a legnemesebb, éppúgy került a napjainkban divatossá lett, gyakran pirulást okozó jelenetek szövését, mint a sikamlós helyzetek rajzát, minden frivolitástól tartózkodott. Előadása élénk és folyékony, a figyelmet tudja folyton lekötni, s ezért soha sem untat. Mély gondolkodó nem volt s ezért műveiben nem is akadunk Eötvös reflexióira vagy bölcsészeti maximákra, inkább volt szerencsés a kedélyvilág hű rajzaiban, melyekben többször Walter Scottra emlékeztet. Jellemzése szabatos és pontos, alakjai nem állnak ugyan Kemény, Gyulai alakjaival egy magaslaton, de határozott egyéniségek, nem földöntúli szellemalakok, de felül állnak a mindennapi élet szűk körén.

Általában mint beszélyíró értékes műveket adott,

melyek újabb beszélyíróink művei mellett is megállják helyöket.

Mint műtész inkább diletantismusból dolgozott, mint hivatásból, de hogy izlése volt, azt kevésszámú bírálatai is bizonyítják.

Ez volna vázlatos rajza az élte delén elhunyt férfiú irói pályájának, ki míg élt, csak az irodalomért élt, elhúnytával neve a feledés tengerébe merült, mint oly sok jelesünké, kik nálánál részint több, részint kevesebb érdemmel bírtak. A budapesti ke-repes-úti temetőben levő sirhalmát, barátja Vahot Imre jelölte meg emlékkővel, melyet a költő utolsó művének Brankovics-nak jóvedelméből emeltetett. Állítsunk mi emléket a költő nevének összegyűjtött műveiben, Obernyik megérdemli ezt.

Ferenczy József.

FOUR ES POR

I.

OSZK
SZINMŰVEK.

I
OSZK
SZINLEK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FELVONÁS.

FŐÚR ÉS PÓR.

A MAGY. TUD. AKADEMIA ÁLTAL 100 db. ARANYNYAL JUTALMAZOTT
SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

Jejige: Művem nem epen nyerni jó: —
Magasról bukni is dicső! —

SZEMÉLYEK:

GRÓF ZALÁNFY KÁLMÁN.

JULIA, nőtestvére.

SZENKEY MÓRICZ.

AMÁLIA, dalszínésznő.

TOLLASI, hirlapíró.

KATI, Julia szobaleánya.

EGY POLGÁR.

INAS.

MEGYEI TÁBLABIRÁK, csendőrök.

ELSŐ FELVONÁS.

(Kéjelemmel bútorozott szoba, íróasztal, melyen írományok és könyvek rend nélkül hevernek. Előtte Szenkey Móricz ül s mély figyelemmel egy levelet olvas.)

ELSŐ JELENET.

Szenkey (egyedül.) Vállaljak hivatalt? Fölsegitnek az alispáni székre? — Miért? Hogy szolgálja legyek másnak; — rabja hivatalomnak? — Nem; szabad akarok lenni; szabadságot akarok élvezni, melytől életemben annyi ideig fosztva valék. Lelkem nyugalmat, pihenést és szabadságot kíván! — Én tudom mit tesz a lelket és akaratot lekötni! én érzem, — igen érzem a szolgaság legkinosb pillanatit! — S most úr és kötetlen akarok lenni! Vigyéztek boraitokat, embereiteket, kik vakon vezetőik után kiáltják a szájokba mondott nevet; s tegyetek magatoknak más rabszolgát! (készületebe teszi magát, hogy egy levelet írjon, az ajtón kopogás hallatszik.) Szabad! —

MÁSODIK JELENET.

Szenkey. Tollasi.

Tollasi (belép.) Alázatos szolgálja! Domine Spectabilis! szüntelen munka közt, mint egy hirlap-szerkesztő! —

Szenkey. Szolgája önnek, szerkesztő úr! (készsorítás.)

Tollasi. Sajátképen én nem is szerkesztő, csak az ujdonságok közlője, összeszedője, sokszor talán költője vagyok. De hiszen ez sokak előtt még fontosabb tárgy, mint a legnevezetesebb politikai esemény, pedig korunkban a politika láthatára igen nevezetes nézőhely! Csak most is, nemde gonosz híreket közöl az újság? Mit mond ön Sz. megyei gyűlés hőseire s tragicus eseményére?

Szenkey. Még nem olvastam az újságot.

Tollasi. A mi hirlapunkat sem?

Szenkey. Azt sem.

Tollasi. Oh, levelezőink érdekes dolgokat közölnek; valóban érdekeseket. A Sz. megyei történet *delicieuse!* Születési *aristocratia*, pénzaristocratia: ez mind *passable*; de uram, botaristocratia! ilyesmi csak China nyomorú népénél látszhatott lehetők. Ön keserűen fog nevetni olvasásán, meglátandja.

Szenkey. Bármi történjék megyei életünkben, engem meglepni nem fog. Gazdag aristokraták, szegény és műveletlen, s azért vásárolható alsó nemeség közt az út minden visszaélésekre nyitva van. Higyje meg ön: míg oligarcháink törve nem lesznek, addig ez alkotmánynak nincs üdvössége! Ész, pénz, születés, felülemelik őket az írott törvényeken; s az ösiség csiga-héja védi még akkor is, ha különben fényüzéseik- s kicsapongásaikkal tönkre tevék magokat; s mit tehetnek ellenök a szegény megyei tisztek, ha tekintetök és pénzők seregvédőket állítanak melléjük!

Tollasi. Fájdalom! — À propos! Ön ügye a megyében igen jól áll. A közelgő tisztújításra mindenki önt óhajtja alispánnak.

Szenkey. S én sajnálom, hogy e megtiszteltést el nem fogadhatom.

Tollasi, Mit? ön nem vállalna hivatalt?

Szenkey. Nem uram, nem vagyok idegen a fénytől; de független kívánok lenni.

Tollasi. Megvallom, csodálom önt; s e nyilatkozatot nem vártam. Mi fiatalok már szavazatokat szereztünk ön számára. Ön tudományos és munkás; s mit ér a lelki erő, ismeret, ha nincs kör kifejtési hatásukat? — Én alig tudhatok egyebet, mint újdonságokat összeszedni, s azokat fashionable felöltöztetve a világ elé adni; s mégis fölléptem a közpályára. Mit a közönség elé éldeletül adok, nem fáradozósím, gondolkodásim szülötte: — néhány új esemény — pletykaság — s még is ki mondhatja, hogy ily csekély fáradsággal is honomnak nem használok? Mit tehet még az, kinek elme és tudomány mint letett kincs segédül állanak?

Szenkey. Köszönöm önnek e véleményét: de én nem akarom a hivatal ezer hűtlen terheit magamra venni.

Tollasi. Megyénk szabadelmű fiai épen ily férfit kívánnak az elnöki székre. Itt sok gazdag és hatalmas úr, mágnások és mágnásokkák bírnak javakat. A közrendű nemesség jogai elnyomva. Néhány értelmesebbek tehát oly első tisztviselőt kívánnak, ki ez oligarchák ellene levén, bitortlásaiknak ellensúlyt vessen a mérlegbe! Igen! majd el is felejtém. De hiszen ön tudja már; hisz olvasá a városi újdonságokat.

Szenkey. Nem, én nem olvastam.

Tollasi. Nem olvasá ön? Ez különös! Embereink ezeket mindig legelőször elolvassák; ha szinte azután a hirlap fontosabb helyeinek átnézésére nem is érnek. Tehát e szerint nem tudja ön, hogy a fényűző gróf Zalánfy városunkban van.

Szenkey (felháborodva.) Gróf Zalánfy!

Tollasi. Igen uram, hallám, hogy az ön atyja egykor a gróf szüleinek halálos ellene volt.

Szenkey (zavartan.) Igen, igen, úgy volt! — S mikép tudja ön, hogy ő itt van?

Tollasi. Mikép tudom? Fama kisasszony, kinek udvart szoktam tenni, szintúgy mindent kibeszél, mint akármely hölgy, sőt nem csak hölgy — akármely férfi. Nem hinné ön, hogy a hirlapi újdonságok írójának bureauja reggtől délig tele van mindenféle emberrel. S mit hoznak? Híreket. Szépeket, rütakat, érdekes vagy érdekteleneket, valókat vagy alaptalanokat, az mindegy. Sokszor egy alptalan hír és költemény kedvesebb előttem, mint három való történet; mert amaz, mivel senki nem tudja érdekesebb s majd mindig hirlapi vitákra ad alkalmat, s én semmit sem szeretek jobban, mint a korunkban oly közönségessé lett apró journali pörlekedéseket —

Szenkey. Igen, igen; de mikép tudja ön, hogy gróf Zalánfy városunkban van?

Tollasi. Oh, a dolog igen természetes! Emlékezhetik ön, nemrég mi botrány történt a városi német Thalia templomában. Egymást érve jöttek róla a hírek hozzám. Sőt magam is, köztünk legyen mondva, hasonlóul sok másokhoz, kik a német színház frequentatiója ellen declamálgatnak, ott állék a parterre-en. Mit tettek a mágnások? kik tették? ki melyik páholyban volt: ezer ember hozott róla hirt, pedig magam is mind ezt jól tudám. A segneurök páholyai közt azonban volt egy, melyből egy mennyei szép és fejedelmi arcz sugárzott le. Utána jártam, ki lett legyen e magasztos hölgy; és ime jól értesültektől azt hallám, hogy az Zalánfy Julia, Zalánfy Kálmán grófnak nőttestvére.

Szenkey. Julia! Julia! nemde? — Szőke hajjal, nagy kék szemekkel?

Tollasi. Meglehet. Oly részletesen nem vizsgáltam meg, mint a híreket. Csak felületesen, mint a mai korszellem, azonban azóta több szép arcot is láttam.

Szenkey. S mit tud ön, régen vannak városunkban?

Tollasi. Hallám: néhány hete érkeztek: a telet s unalmas idejüket a városban tölteni, s alkalmasint, — hogy a mai egynémely politikus író szokása szerint, nyomaték kedvéért kitételemnek rímcsengést adjak, — pénzüket elköltetni. S nem rosszul. Gróf Zalánfy úgy ért a pazarláshoz, mint akármely angol lovag művész mesterségéhez. Soirée-kat ad, játszik, pénzt kölcsönözget, két annyi tókétkötelezve, à la bon ton és ősi szokás szerint. Mikép mondják, már annyira van, hogy adósságai megközelítik egész értékét, s a csekély papiroskák kastélyával, kerteivel nem sokára olyforma komédiát fognak üzni, mint Pharaó sovány tehenei a kövérekkel.

Szenkey. S a gróf nőtestvére szép alak nemde? Igen, ő szép.

Tollasi. Charmant, kellemes: de tudja ön, már túl van az első fiatalság évein, azonban így is, ha a szépségek kritikusai volnának: városunkban a második helyet a comtesse nyerné el. Bár némelyek elsőnek tartják is; — no; ezek némi aristokratikus fiatalok, kik nem akarják azt sehogy megengedni, hogy egy színész hölgy egy magas grófné előtt elnyerje az arany almát.

Szenkey. Színésznő? Melyik az?

Tollasi. A szép és bájos Amália.

Szenkey. Amália? Nem ismerem.

Tollasi. S ön még nem hallá őt? Nem hallá dalolni.

Szenkey. Nem emlékezem: mert színházban ritkán jelenek meg.

Tollasi. Nem hallá ön? Ezt ki ne mondja az ifjak előtt. Ily elmulasztások által az ember sokat vesz a közvéleményben. Ki őt legalább egyszer meg nem tapsolá, az nem gentleman, nem szabadelmű! Ezt tartja a világ ítélete!

Szenkey. S nem tudja ön, honnan jött hozzánk az említett dalosnő?

Tollasi. Én nem tudnám?! Szomszéd testvérházából Erdélyből. — Néhány napja lépett fel először, s szörnyű furorét csinált, nem annyira művésze s hangja, mint szépsége által! Mert, — bátran kimondhatom, itt senki sem hallja, ő csak kezdő. Hanem szép, szép, mint a tavaszi virág. Mai cikkemben hosszasan megdicsértem hangját, játékát, mert szépsége fölemeli mindkettőt: azonban ez nem csuda; a szép mindig biztosítva van a felől, hogy egyszersmind míveltnek, jónak mondassék; valamint a ki gazdag, egyszersmind számot tarthat a tanúlt, okos, nagylelkű nevezetre! Hirlapunk ugyan elvének tartja, hogy színházi ügyekkel s személyekkel bajlódni méltóságán alul van, hacsak néha őket amúgy dictatori hangon ostromozni nem kell: azonban a szépség mindenben kiváltsággal bír, mint a magyar nemes; s így mi is meglágyítók politikus kemény tollunkat, s engedtünk a bájuak, mint a hatalmas Roma Göröghon művészetének. S ez azért is van, hogy lapunk a közvélemény izlésének kedveskedhessék.

Szenkey. Nem hallotta ön, hogy családi nevén mikép nevezik őt?

Tollasi. Királyok és színésznők többnyire csupán keresztnévvel szoktak birni. — kik közelebbről ismerik vagy ismerni akarják, Ligeti Amáliának

nevezik: azonban rien de tout ça! Mindkettő csak költött név!

Szenkey. Tudja ön?

Tollasi. Biztos adat után. Lássa ön: néhány nappal ezelőtt egy ifjú ember a színház csarnokában egy zsebkendőt talált. E történet, mint más egyéb is nálunk elbeszéltetett, sőt a kezkenő letéttetett, hogy a nyilatkozó tulajdonos onnan elvihesse. A kezkenő a szép színésznőé volt, s oly szerencsés leheték, hogy saját kezeimmel adtam vissza. S körül nézván azt kandiságból, H. K. betűket találtam szegletén.

Szenkey. H. K. betűket? Bizonyosan látta ön?

Tollasi. Minden bizonynyal. S e két betű ezerféle találgatásokra adott alkalmat. Mert kétségkívül a szép hölgy valódi nevét e két betű zárja magában.

Szenkey. (félre.) Ha ő volna! Meg kell tudnom (fenn.) S hol tart szállást a szép dalosnő?

Tollasi. *** utczába, numero, numero (tárczáját kivészli.) Numero 634. első emelet, jobbra első ajtó. Azonban látogatásokat nem igen fogad el. Ujonznak kell a szinpadon lenni; mert a fiataloktól tartózkodó. Ámbár a gonosz világ azt állítja, hogy ez azért van; mivel egy két különösen kedvelt lovagja van. Lehet, hogy a világnak igazsága van.

Szenkey. (élénken.) Hazugság! rágalom! Igen, igen, az ily hírek költöttek szoktak lenni.

Tollasi. (félre.) Hohó! itt aligha többet nem tudnak a színésznőről, mint én. (fenn.) Meglehet, s legyen úgy. Egy színésznőnek élte szabad, s tőle az erkölcsiségről senki sem kér számat! — Nekünk, kik körében nem vagyunk, annyi minden esetre szabad, hogy hozzá a páholyba szemcsővezhetünk.

Szenkey. Melyik páholyban szokott ülni?

Tollasi. Legelső sor harmadik a szinpadtól. Elmegyén ön ma a színházba?

Szenkey. Talán!

Tollasi. Drámát adnak, a közönség gyér leend. Én minden esetre megtekintem, mert nem akarom az egyszeri író példáját követni, ki színbírálatot írt oly estvékről, melyeken a színházban meg sem jelent. Azonban (óráját kiveszi.) még a játék idejéig némi fontos dolgot kell elvégezniem. (kalapját veszi.) Reménylen a színházban találkozandunk.

Szenkey. Elmegyek.

Tollasi. Ajánlom magamat. (Szenkey kezét megszorítja. Tollasi el.)

HARMADIK JELENET.

Szenkey. (egyedül.) Hideg divat, s hírfészek! Azonban szabadelmű, s hirkutatásai nem ritkán hasznos szolgálatokat tesznek, — Hugom? Ha ő lenne! Egykor azt írák hozzánk Amerikába, hogy szinpadra lépett. Nevét bizonyosan megváltoztatta! H. K. betűk! Bizonyosan ő! — Színházba megyek. Ott látni fogom. Nem ösmerek reá annyi év után. Nem; bizonynyal nem. — Egyenesen hozzá megyek. És ha idegen leend! Mit árt? — Ha testvérem ő: le kell lépnie a pályáról, mely a világ balitéleteit zárja magában. Én úr és gazdag vagyok, s véreimnek boldogoknak kell lenniök. (csenget, inas belép.)

NEGYEDIK JELENET.

Inas. Előbbi.

Szenkey. Menj*** utcába 634. szám alatti házba. Az első emeleten fölkeresd Ligeti Amália kisasszonyt, ki a színházban énekelni szokott; érted?

Inas. Azt, kiről nótát is irtak valamelyik újságban?

Szenkey. Igen! menj hozzá, s mondd meg nevében, hogy látogatást akarok tenni nála. Most néhány percz múlva.

Inas. Értem uram.

Szenkey. El ne feledd: *** utca, 634. szám. (Inas el.) A látogatást bizonyosan elfogadja, azért késztülök. (el a mellék ajtón.)

ÖTÖDIK JELENET.

Amália szobája izléssel bútorozva, gróf Zalánfy és Amália a belső szobából kilépnek.)

Kálmán. Igen, igen, csak fogadja őt kegyed. Addig én távozom.

Amália. De nem ismeri ön azon embert?

Kálmán. Szüleink ismerék egymást; jószágink szomszédosok valának. Pör és örökös harcz dühöngött a gróf Zalánfy és nemes Szenkey család közt. Az öreg Szenkey gazdag volt; s gazdag nemesek büszkéek, és örömet ellenkeznek a mágnási renddel. Hahaha! ön még nem tudja ezeket szép Amália. Végre az öreg Szenkey egy atyám ellen indított pörben tetemesen megbukván, egyetlen fiával Amerikába ment. S ez egyetlen gyermek, ki kegyednél hódoló látogatását akarja tenni. Mondják, eszes, tanult. — De nem gentleman; társalkodása feszes és pedant! — —. Látszik, hogy az udvariatlan köztársaságban növekedett. Azonban — megvallom, becsülöm őt, hogy oly hölgnél megjelenni kíván, kinél gróf Zalánfy teszi udvarlását. Ez merész, derék fiú! Nemde kedves Amália! Lehet, hogy a kegyed bájai fejét megzavarák, s ilyenkor a tudományok segédtelenül állanak. Ha szerelmet találna kegyed előtt vallani: legyen, kérem, iránta irgalmas. Ily vetélytárs ellené-

ben bátorságosítva vagyok. Tegye öt ámtításba. Hisz ezzel legtöbbet használhatunk bárkinek. Ő gazdag és hatalmas. Ősmeretsége s erszénye kegyednek ártani nem fog, csak hatalmat kell fölötte nyerni.

Amália. Uram, mikép vélekedik ön?

Kálmán. Megbocsáss szép nő! (kezét ajkához viszi.) Tudom, tudom: a hölgyek legnehezebben veszik, ha hűségüket kétségbe hozzák. Kegyed hű maradand hozzám, nemde?

Amália. Ön szerénytelen ily kérdést tenni.

Kálmán. Nem látja kegyed nyugalمامat? Tanúja, hogy bizom kegyed szívében! — Azonban távozom. Az új hős érkezni talál: látásomon zavarba jőne, s elfeledné a könyveiből betanult szerelmi szavakat, pedig kegyedet nem akarom megfosztani a játéktól. Leend szerencsénk kegyedhez a színházban?

Amália. Elmegyek.

Kálmán. (óráját nézi.) Még csak öt óra. Reményem, játék kezdetéig vetélytársam elvégezendi udvarlását. — Azért; — szabad kegyedet a színházba elkisérnem?

Amália. Felettébb fogok örülni e kitüntetésnek.

Kálmán. Most ajánlom magamat szépségednek! A viszontlátásig szép hölgy. (kezét csókol.)

Amália. Isten önnel, kedves gróf. (bemegy a mellék szobába.)

Kálmán. Mégis szeretném tudni: miképen jön ide Szenkey? Ennyi bátorságot nem vártam volna oly pór nemesben, s oly nevelés után! Azonban, ostoba én! mit töröm akármin fejemet. Nem azért vagyok úi és mágnás, hogy csekélységen gondolkodásomat fárasztzam. A leány enyém! — (menni akar.)

HATODIK JELENET.

Zalánfy, Szenkey.

Szenkey. (belép, Zalánfyt meglátván megütközik. Kálmán éles szemekkel végig nézi Szenkeyt — csend.) Alázatos szolgája!

Kálmán. Szolgája! —

Szenkey. (félre.) Ki ez? Mit akar itt?

Kálmán. (félre.) Talán ez lesz a kalandor?
Bravo!

Szenkey. Honn van a kisasszony?

Kálmán. Igen uram. Egyébiránt tessék cseledeit kérdezni! (menni akar.)

Szenkey. Köszönöm uram — — szabad lesz tudnom, ki áll előttem?

Kálmán. Gróf Zalánfy Kálmán, szolgálatára.

Szenkey. (félre.) Hah — a gróf — itt!

Kálmán. S én reményelhetem a szerencsét, tudni becses személyét?

Szenkey. Szenkey Móricz!

Kálmán. Örvendek rajta. Épen távozni akarsz. Megbocsát ön! (félre.) Menj szegény, menj. Ily komoly esetben ficzkók nem oly könnyen nyernek szívet. Ajánlom magamat.

Szenkey. Szolgája önnek! (Kálmán elmegy.)

Szenkey. (egyedül.) Mit kerestett ez ember itt? Miért jöve ide? A nagy urak soha sem tesznek látogatást magoknál kisebbeknél aljas haszonlesés nélkül. — Jönek.

HETEDIK JELENET.

Amália, Szenkey.

Amália. (kijő a szobából, s Szenkeyt meglátva meghajtja magát.)

Szenkey. Üdvözlöm kegyedet kisasszony! Megbocsát, hogy ily bátor valék (mélyen vizsgálja Amáliát; félre.) Arcza ismeretlen!

Amália. Örvendek, uram; nemde Szenkey urat tisztelem házamnál?

Szenkey. Szolgája! (félre.) Egy vonás sem emlékeztet vissza!

Amália (megkínálja a leüléssel.) Ha úgy tetszik

Szenkey. (leül, félre) Mégis kikeresendem a valót! — (fenn) Megenged kegyed kisasszony, ha az ismeretlen első megjelenését is kérelemmel kezdi. — Reményelhetek?

Amália. Ha mit tehetek. Parancsoljon ön!

Szenkey. Boldogult atyám ki messze világrészen halt el, tartott magánál egy gyermeket, s később ifjút; a gyermek előbb gróf Zalánfyaknál volt — szolga. Igen kisasszony, szolga; — mint egyéb mások, alávetve az uraság kényének, szeszélyeinek. Azonban a fiú a grófi udvartól — eljött; atyám házához fogadá őt, s elvivé magával messze az új világba, hol 10 évet töltött el. Ott atyám a szegény ifjút több hasznos szolgálat következtében megszereté, s mint saját gyermekét kezdé növelni. Az ifjúnak még egy nőtestvére is vala, kit ő itt hagyott Magyarorszáiban, elvetve szegény sorsban, miként ő volt; mert ő szegény és alacsony sorsból származott. —

Amália. (félre.) Oh istenem, ez ember talán ismer engem!

Szenkey. Atyám elhalt; s én mint testvéremet vagy barátomat néztem a szegény ifjút, s vissza akarék vele jóni hazámba, azonban egy veszély, mely éltemet fenyegeté, s melyet ő tőlem elhárított, súlyos betegségbe ejtette. Halála közeledék, s néhány perczel kimúlta előtt ágyához szólított.

A m á l i a. (kezkenőjével szemét törölgeti.) Szegény — szegény fiú!

S z e n k e y. Kegyed sír érette? Valóban ő szá-
nalomra méltó, s jó testvér volt. — Ágyához szöli-
tott, s elmondá, mit különben is tudtam, hogy neki
egy kisedségben itt hagyott nőtestvére létezik. Kért
tompá, elhaló szavával, hogyha hazámba visszajőnék,
keressem föl szegény és árva testvérét, s védjem meg
szegénység és csábítások ellen; én megigérttem, s a
haldokló hideg kezébe szorítván kezemet, megeske-
tett éltelre, üdvösségemre; — s néhány percz múlva
nem vala többé!

A m á l i a. (zokogva.) Megholt, — istenem, megholt!

S z e n k e y. Igen ő megholt! S én haza jöttem
eltökélve állhatatosan: szentül megtartani fogadáso-
mat. Oh bár tehetném ezt! Mi mindent tennék, ha
a leányt föltalálhatnám. Kerestem, tudakoztam utána,
minden, mit kitudhaték, annyi, hogy ő nevét változ-
tatva szinpadra lépett.

A m á l i a. (félre.) Ő tudja, — gyanítja talán ki
vagyok?

S z e n k e y. Sikertlen levén fáradozásom a le-
ányt feltalálhatni, most elhatároztam kegyedet meg-
kérni, hogyha színészeti viszonyainál fogva talán ös-
meré a hölgyet, kiről beszélek, vagy ha valaha nyo-
mába akadna, azt nekem tudtúl adni sziveskedjék.
Higye el: emberbaráti kötelességét teendi ezen szol-
gálattal, s a távol partokon elhunyt jó testvér síri
nyugalmát szerzeni meg.

A m á l i a. (félre.) Kedves egy bátyám! (fenn) Igen
uram tovább nem titkolhatom. Ön részt vesz sorsom-
ban, s jó szíve van. Ön előtt kimondom: én vagyok a
keresett leány; én vagyok a korán elhunytnek test-
vére! — (sír.)

S z e n k e y. Te? Kegyed kisasszony? — (megő

leli, aztán hirtelen visszalép.) — Bocsásson, bocsásson meg örömemnek. Kegyed a szegény elholtak nőtestvére?

Amália. Igen; szegénységben növekedém én is; de városban. Kik alakomat látták, s hangomat hallották, gyakran javasolták: próbáljam meg a színészetet. Próbát tevék; sikerült, s azóta a színpad pártját fogja az elhagyottak.

Szenkey. S most én fogom kegyedet óvni, segíteni, védelmezni. — Azonban bár nem kételkedem is e fölfedezésen, nem veszi talán rosszul kegyed, ha bizonyítványt kívánok.

Amália. (Toilette-tükrét fölnyitja, s némi leveleket vesz elő.) Igen uram, reményem kielégítőek lesznek.

Szenkey. (körülnézi az irományokat.) Úgy van. Ezeket mind ösmérem. S ezen többiek? — Igen; nincs kétségem — Legelőször is kegyednek elhunyt testvére nevében egy titkot kell fölfedeznem, oly mélyet, melyet kegyed még gyóntató atyjának sem mondhat meg. Szerető testvére kívánsága ez, hogy e titok örökre homályban heverjen. Lesz elég ereje a női kebelnek, egy titkot megőrizni, melytől testvérének nyugalma, boldogsága, s kegyed szerencséje függ? —

Amália. Én tudok hallgatni.

Szenkey. Esküdjék hát örök némaságot e titok fölött!

Amália. Esküszöm az örök istenre, éltetremre, lelkeimre!

Szenkey. Megelégszem. Tudja meg hát kegyed, hogy a hír, melyet mondék, nem való! Kegyed testvére él!

Amália. Él? Testvérem él? —

Szenkey. Él és visszatért hazájába, — gazdag, dús birtok tulajdonosa, fény és tisztelők állják körül!

Amália. Dús, fényes? — mindegy, elég nekem, hogy él! Hol van ő?

Szenkey. A titok, melyet fölfedék visszatartja, hogy magát fölfedje, becsülete élte van e titokba letéve.

Amália. Testvérében talán csak nem kételkedik, ki őt annyira szereti. Hisz én megesküdtem.

Szenkey. S ha valaha körülmény adná elő magát, melyben az eskü szava meggyengülne, elenyészne?

Amália. Uram, mit vél ön? Gyöngé a nő. Szegény teremtés vagyok, de véretem szeretem, s hitem, istenem, esküm drágább előttem életemnél. Én esküszegő nem leszek.

Szenkey. Igen. Te nem léssz esküszegő. Amália. Igen, te kedves testvér, mert tudd meg, egyetlen bátyád én vagyok. —

Amália. Uram! mi kedves szót monda! Ne gúnyoljon ön!

Szenkey. Nem ismeresz? Nem csodálom! Nem hisesz szavamnak, azt nem érdeklém. Kimondám a titkot. Életemnél nagyobb, fontosabb rejtély birtokosává tevélek, s hitet, bizodalmat én is méltán követelhetek.

Amália. Oh nem látja ön, hogy szivem hitelt ad ön beszédének; ámde valami visszatart. E fényes úr —! Testvérem élve? — itt! — itt? — Oh istenem, hisz ez sok volna, nagyon sok! Én csak egy szegény egyszerű leány vagyok.

Szenkey. (haját félre hajtja homlokáról.) E sebhelet ösmered, ezt csak bátyád viselé. Kételkedel még, hogy az vagyok?

Amália. Nem! — Igen igen, ön az én testvérem. Ön, ön — te bátyám vagy! (olére rohan.) — Kedves bátyám! —

Szenkey. Lásd; ennyi év után így hozza össze a sors.

Amália. De te — mikép hittem volna? gaz-

dag és jószágbirtokos vagy, neved nemesi név. Mikép jutottál ehhez?

Szenkey. Elmondom, hogy megértsd a titkot egészen, mely sorsomat körülszövi. (leülnek.) — Tudhatod talán, noha még akkor gyermek valál, hogy szegény szüleink halála után, míg te egy szegény rokonodnál éltél, én a büszke és gazdag gróf Zalánfy-házhoz jutottam — mint szolga. Ifjú valék, alig kilépve az első gyermeki korból: de munkás és merész. Kötelességem vala a család gyermekét, az ifjú grófot kísérni az alvó szobától a tanulószobába, s innen játszó helyeire. Szerencsétlenségemre vagy szerencsémre, elmém könnyű és fogékony volt, s így a folytonos hallás által mind azon tudományokat megtanultam, melyek az ifjú gróf előtt magyaráztattak, míg ő csak kevés előmenetelt tett azokban: mert figyelmet, szorgalmat ki követhetne a gazdag örököstől, kit minden felől a hiú pompa és puhaság vesz körül? Elég, én lassankint a nélkül, hogy valaki tudhatá, legszebb előmenetelt tevék a tudományokban, s ifjú uram iránt, ki egyszersmind elég kevélységgel viseltetett hozzám, lelkem többsége önérzetében, bizonyos lenézést, felsőbbbségi büszkeséget kezdék érezni.

Amália. Oh istenem!

Szenkey. A grófi háznak volt még egy másik gyermeke is, — egy — igen egy leány: — gyermek mint mi, még ifjabb, de mint hölgynek, kinél a báj és szépség virágai elébb kinyílnak, kellemes, — elragadó — s szelíd, de méltóságos. — Lásd, vérem most is hullámozásba jő, ha róla beszélek. Ő oly szép volt, hogy lehetlen vala nem szeretni. Mindennap láttam őt, hallottam hangját, s csuda-e, hogy iránta ifjú s erős láng támadt bennem. Én szerettem őt. Mit gondoltam sorsommal, ifjú kedélyem, szerelmem nem hagyának ezt megfontolni. Aztán én nem vár-

tam, nem reményeltem semmit, csak szerettem. Szerelmemben eltűnt a rang-születés különbsége. Érzetem, lelkem magasabbra emelt ezeken. Alacsony helyzetemben sem jutott eszembe, hogyátkozzam a sorsot, mely csak szolgának teremtett, nem jutott eszembe, hogy az, ki először a születési kiváltságok által embert embertől, polgárt polgártól, érdemen kívül érdem ellen külön választott, egymás fölé emelt, a legocsmányabb zsarnok volt; mert millió nemzedéket néhányak kivételével lelki bilincsek, nyomorú szaggathatlan kötelek közé zárt.

Amália. Szegény bátyám, s mit tevé szerelmedben?

Szenkey. Egy napon, — s ezt nem feledem soha, a szobákon menvén keresztül, magányosan találm Juliát, az ifjú grófnőt. Az ajtó a kertre nyilt, s ő a virágokon legelteté szemeit. Megálltam, néztem, — míg végre magam sem tudom, mikép elébe térdelék — ajkaim szerelmet vallottak. Semmit sem láttam, csak őt, s csak azt, hogy a leány arczát büszke harag és szégyen pirja borítá el, és megvetéssel távozott; — de én újlag eléje térdeltem, midőn a bátyja belépett.

Amália. Szegény szerencsétlen! S mi történt az esemény után? —

Szenkey. Az egész család kegyetlen lángra lobbant ellenem: vakmerőségemet nagyobbnek tarták a szentségtörésnél. — Hiszen mi valék szemök előtt, a kevély magas mágnási szem előtt; nem több, mint egy négerrabszolga a gazdag kalmár vagy ültetvényes szeme előtt. Hibáztam; de vétkes nem vagyok. S mi vala e hiba is? ifjúi hév s lelkesület lobbanása. Átláthatták volna valómat; láthatták volna, hogy a szegény pórfiában tehetség és láng rejtezik magasbra vinni föl. De mikép jutott volna ez oly gazdagoknak eszökbe? Miért törődtek volna egy emberrel — egy

paraszttal, ki akármely műveltség fokán is csak szolgál marad? Oljaikban angol ménnek nyerítettek, költségen hozattak; s nagy gonddal neveltettek a csikók, és ez szép, igen szép volt a gazdaság és ipar tekintetében. S nem eleget tettek-e? Ki követelhetne volna, hogy egy szegény ifjút angol lovaiknál többre becsüljenek, s fölnevelésében, kiképzésében az úri szemek gyönyörködjenek?

Amália. Bátyám! te fölgerjedél! —

Szenkey. Nem: de ez emlékezet kínos marad örökre. A grófi ház mint mondtam, nem tekinte semmit, csak boszúját, s az alávaló szolgát, ki oly merészségre vetemedett (Amália kezét megfogja. —) az alávaló szolgát (fojtott hangon.) — igen hugom — megkorbácsolva — kiüzé udvarából.

Amália. Oh istenem! szegény testvérem! — (Szenkey fejét lehajtja — szünet.) —

Szenkey. Képzelheted: mi ezer boszút esküvém a grófi családnak. Csak Julia élt bájosan emlékezetemben, mint nyílt virág a fürgetegben, mint szabadító angyal az égő város tűz- és füstoszlopai közt. Talán ifjú hevem bűnre ragad, ha szerelmem nem oltja a boszú lángját. Azonban reménylék az időtől. Az ifjú oly sokat reményel. Nagy urainknak életmódja után reménylém elérni még a grófi ház lesüllyedését, s hívém, hogy egykor magasb álláspontot vivandok ki. Azonban mit tehettem egyebet, mint szolgálai. Azon jószágbirtoknak, hol a grófi család lakott, másik részét az öreg Szenkey birta. Ehez mentem; s mivel a grófi házzal örökös tusában éle: magához fogadott. Az öreg Szenkeynek egyetlen fia volt: mindkettő őseiktől öröklött betegségben sínylők, s épen indulandók valának Éjszakamerikába; mivel az orvosok javulásul a tengeri utat rendelék. Ifjú valék: kivántam világot látni, s néhány nap múlva utra indulánk.

A m á l i a. Erre emlékezem. Mint egy tiz évvel történt ezelőtt.

S z e n k e y. Igen tiz évvel. A nemes család elvonulva élt: de gazdagon. Lassanként inkább inkább megszeretének, s főleg az ifjú Szenkey, ki velem egykorú volt, s kinek minden körülményeit ismerém. Évek múlva az öreg elhunyt, s meghagyta fiának, hogy számomra egy jószágrészt inseribáljon: mivel nem sokkal halála előtt fiának életét mentém meg. Ismét éveket töltünk a szabadság honában: midőn az ifjú Szenkey érzeni kezdé, s orvosai is jósolák, hogy élte csupán csak egy vagy két évre terjed. Megemlékezve atyja utolsó intésére, született fejében az eszme és szándék, hogy engem, ki érette annyit tevék, halála után egész jószágában örökösévé tegyen. E végre, hogy az atyafiaitól származható pörlekedéseket kikerüljem: megbizott, hogy halála után jőjjek haza, s nevében foglaljam el a jószágot. Ezt tenni ugyan vétek, melyet törvényeink álarczaságnak neveznek és keményen büntetnek: de annyi év múlva ki tudhatá azt, mily alakkal birt legyen ő: annyi- val inkább, mivel gyermek korában is csak kevesektől ismertetek. Így halála előtt kevéssel kezembe adá az irományokat. Magyarországra leveleket küldé, melyek halálomat jelenték, s ígérék, hogy ő nem sokára vissza jó hazájába. Az eset nem soká bekövetkezett. Ő megholt, s én fogám az okleveleket, s haza jövén, mint ifjú Szenkey Móricz a dús örökséget elfoglalam.

A m á l i a. S nem gyanítá senki alakodat?

S z e n k e y. Senki. Ki is gyaníthatá annyi év, annyi változás után? Most gazdag vagyok: s talán ha akarnám, hatalmamban lennének a módok, a grófi családon boszút állani. Azonban mindennek meg kell szünni egykor. Az ifjúkori sérelmek fájnak: de többé nem uralkodnak bennem oly erővel, hogy miattok

nyílt vagy rejtett ellenség gyanánt lépjek fel. A szenvedés órái, a szegénység és nyomor, kényelem- s gazdagsággal váltattak fel; s e sors ajándékában mintegy szükséges mozgató eszközt tekintem a grófi házat, melynek szigorúsága nélkül most ily szerencse nem jutandott osztályrészemül. Ki jóléttel bír, engedékeny s hamarább kész bocsátani. Aztán a sok fáradás után, nyugodt és boldog kívánok lenni: s végre, mit érne a leghelyesebb visszatorlás is? A grófi ház csak az ifjú Szenkeytől, nem pedig a szolgától, kit megsértének, lenne bántva: s e rejtett alak ez ismeretlen álarcz, melyet a mágнас gyermekek előtt a boszú végbementekor sem lehetne fölfedni, megfosztaná azt minden erejétől.

Amália. S mennyi ideje, hogy hazánkba vissza jövel?

Szenkey. Mint egy fél éve. Vélt ismerőim, mint újságot, nagy örömmel fogadának. Divat embere levék. Azt óhajtá minden, hogy beszéljek előtte utazásimról, külföldi szokásokról. Ilyenek az emberek! Örömet hallanak érdekes dolgokat azokról, miket mások tapasztaltak. S én meguntam a sok kérdéseket; elvonúltam magányomba. Megútálám a kíváncsi embercsoportot. De fölkeresének lakomban is. Néhányan, kik asztalomnak s erszényemnek jövőben hasznát akarák venni: megkínálának, hogy a nemes-séggel alispánnak választatnak. Ajánlatukat megvetém. Miért is? néhány erős karú s hangos torkú bor-és asztalhősnek legyek a hivatalomért lekötelezve? Nem. Vagyonom mellett más szolgája nem leszek. Csendesesen fogok élni magányomban, s vagyonomat s házamat megosztani veled kedves hugom!

Amália. Házadat, vagyonodat? —

Szenkey. Igen! nem akarom megengedni, hogy élelmedért a szinpadon légy, kiteve a közönség

kényének s gúnyjának. Jer hozzám? Reménylem, házamnál nyugodt és elégedett leendesz.

Amália. S elhagyjam a színházat? Te nem tudod még, mennyire szeretem én e pályát! Nem sok ideje ugyan, mióta osztozni kezdék örömeiben, fájdalmaiban: s mégis erős kötél kapcsol a színészethez. Ha tudnád: mi szép világ ez, minden elhagyottsága mellett is!

Szenkey. (szünet után.) Szavaid fájnak; mert látom, hogy még ifjú lelked nem ismeri eléggé a világot, az embereket. Lehet, hogy eddig még szüntelen tetszésben részesülél, s ez elragadja hiúságodat. De ismered-e eléggé a magyar közönséget? ismered-e a magyar journalistica szeszélyét, önhittségét és zsarnok önkényét? Most pályád elején reményekkel telve s reményeket ébresztve leléphetsz, midőn majd később gúny és megvetés közt állandsz hátrább.

Amália. Oh istenem! bátyám, én nem akarom — nem hagyhatom el kezdett pályámat!

Szenkey. Vagy talán a tarka fiatalok seregének örvendesz, kik üres szavakkal s csábító mosolylyal körülröpkednek? Van talán valaki? — Hah! — most emlékezem — kit jöttemkor itt találtam, kiről említést tevék — gróf Zalánfy! Őt itt találtam! Nálad volt, vagy hozzád szándékozott. — Mit keres ő nálad?

Amália. Gróf Zalánfy?

Szenkey. Igen; — te tudhatod: miért volt ő itt.

Amália. A gróf — a gróf látogatását tevé nálam.

Szenkey. Látogatását? — A gróf? nálad. Haaha!

Amália. Bátyám, az istenért, miért e keserű nevetés?

Szenkey. Volt itt már gyakran a gróf?

Amália. Igen.

Szenkey. Létezik talán köztetek némi viszony?

Amália. Bátyám!

Szenkey. Tudni akarom! Lehet titkod előttem? Testvérnek testvér előtt?

Amália. Igen kimondom: a gróf engem szeret.

Szenkey. Szeret? szeret. Igen, igen, mint szoktak. — És te őt?

Amália. (szemét leszögzi s sóhajt.)

Szenkey. Hugom, az istenért! érzed-e szerelmet a gróf iránt? mondd: — hadd tudjam.

Amália. A gróf oly nyájas — és igen, szép is.

Szenkey. Szép? És te szereted őt?

Amália. (halkal.) Igen!

Szenkey. Szerencsétlen!

Amália. Szerencsétlen! miért?

Szenkey. Hozott-e szép ajándékokat számodra?

Amália. Igen.

Szenkey. S te szereted őt? Hiszem, hiszem. Csillogó ékszer, mézes szavak, ingerlő hajlongások, s ime a lágy női szív nyerve! — szerencsétlen, tudod-e mit adál e kapott ajándékokért áruba!?

Amália. Mit adhaték? Semmit mint szívem érzelmét.

Szenkey. És jó híredet boldogtalan!

Amália. Bátyám, az istenért, te igen keserű vagy!

Szenkey. Igen, s szavaim némi tetszenek úgy-e? Hát nem gondolod-e, hogy a gróffali viszonyt a közhír szárnyára vette, vagy legalább véendi. S kit egyszer a hír ajkai bemocskolnak, bár hótiszta legyen is erkölcsé, még sem lesz soha az emberek előtt ártatlan. S a gróf! — véled-e a grófról, hogy téd valóán szeret?

Amália. Igen, igen; azt tudom: ő szeret engem forrón, tisztán.

Szenkey. Szegény leány, s tudod-e, miként szoktak nagyuraink szeretni? mint méh a virágot, mint királyok udvari bolondjukat. Nekik gyönyör kell, elszóródás, új-új éldelet a salonok szárazságai után, ezeket bármi áron is megszerzik. — Miért is ne? Hogyan nem dobnák ki könnyen a pénzt, melyért sem ők, sem szüleik nem munkálkodtak? Ők gazdagok; s ha első ősük, ki után dús vagyonukban örökülnek, kincseket halmozott számukra: maradékaiknak legalább el kell tudni azokat pazarolni: s mire tudnák ezt helyesebben elszórni, mint saját kedvteléseikre? Szép leányt óhajtanak, ki eléjük mosolygjon s szerelmi szavakat rébegjen, s hozzájuk hajoljon forró érzelemmel: íme erszényök nyitva, a tapasztalatlan nőszív hódítva; hogy néhány hónapi, vagy évi ámitás után egy másikért elhagyassék.

Amália. Nem nem. Gróf Zálánfy nem ezek közül való, kiket —. Ő jószivű, nyájas, s megigére esküvel, hogy hozzám mindenkoron hű leend.

Szenkey. Eskü? Szerelmi esküt csak a száj szokta mondani, s isten sem hallgatja meg. S ki csalni akar és ámitni, miért ne terhelné lelkét egy hamis esküvel?

Amália. Te rosszul ítéled az embereket.

Szenkey. Mivel ismerem őket; s téged megmenteni akarlak egy élet-keserűségtől. Mondd, mikor szokott hozzád jöni a gróf?

Amália. Mindennap ha csak foglalatosságai el nem vonják.

Szenkey. Foglalatosságai? azaz: más szerelmi kéjek. Tehát holnap délelőtt vagy délután?

Amália. Előre nem tudhatom; hanem épen most ígére, midőn távozott, hogy a színházba kísérni eljövend.

Szenkey. (óráját nézi.) Hat óra. Tehát mindjárt jövend. Megvárom; beszélni akarok vele. Tehát már az ismeretség biztos lábón áll! Menj szobádba, én itt várom a grófot. Ha ígéretét teljesíti: e pontban jövend.

Amália. Ő eljövend bizonyosan. De mit akarsz, mit teszesz vele?

Szenkey. A többit bízd reám, s ne kérdezz semmit.

Amália. Bátyám, az istenért, mit akarsz?

Szenkey. Légy nyugodt. A grófnak csak szándékát akarom kitudni; hiszen kihallgatás nélkül senkit sem kell kárhóztatni. Menj szobádba, s ki ne jőjj hozzánk. Már alkonyodik. Vigyázz, hogy más előtt Szenkey úr, és nem bátyád vagyok. — Menj menj!

Amália. Te férfi vagy és bátyám; én nő s így engedelmeskedem. — (megy s visszafordul.) Bátyám! szelíden bánj a gróffal! (bemegy.)

Szenkey. (egyedül.) Talán még ártatlan, hisz oly nyíltszívű, mindent kivall; vagy épen ez mutatná-e elsüllyedését. Zalánfy, Zalánfy, ha tisztátlan kezed elmocskolta volna családomat: akkor — akkor istenemre mondom, egyiknek kettőnk közül halnia kell. — Valaki jó; ő lesz. — (a szoba szegletében egy székre leül.)

NYOLCZADIK JELENET.

Zalánfy. Szenkey.

Kálmán. (jő csendes léptekkel, s Amália szobája felé akar.)

Szenkey. Megálljon uram!

Kálmán. Ki ez? Ah — Szenkey úr. Azt vélttem, már rég vége a látogatásnak. Ön, megvallom, igen hosszú darabot akar játszani, ha annak Ouver-

turje is ily messzire nyúlik. Hanem most talán csak vége van; s így én következem. (menní akar.)

Szenkey. Vissza uram!

Kálmán. Vissza? — (félre.) Micsoda ember ez? Hah! ez fölig szerelmes! — (fenn.) Uram, midőn önt itt bejelenték, én épen Amáliánál valék, s hogy önnel magán kihallgatást adjak, távozám. Reményem, hogy e figyelmem öntől is viszonzva leend.

Szenkey. Nem uram, nem leend. Nekem előbb, mint azon küszöbön betenné lábait, beszélnem kell önnel.

Kálmán. Beszélni? — Mily különös. Jőjön ön házamhoz s terjeszsze elő kívánatát. Úgy hiszem, hogy egy Szenkey tud annyit, hogy mást saját ügye miatt úton útfélen letartóztatni nem illik. (menní akar.)

Szenkey. Megálljon, gróf úr! — Ön e házhoz jár. Ön Amália lovagjává tevé magát. Ön szerelmi szavakat fecseg előtte. Legyen szabad tudnom: mi célja van ebben gróf Zalánfynak?

Kálmán. Mi célom?

Szenkey. Igen uram: mi célja ismét, és komolyan kérdem?

Kálmán. (félre.) Ez ember megőrült szerelmében, — (fenn.) uram ön egy nemét akarja behozni a szerelmi tribunál inquisitiónisnak. — — Igen hibázik ön, mert az ilyesmi kérdésekre senkinek felelni nem tartozunk.

Szenkey. S nem felel ön?

Kálmán. Nem biz én. Mit feleljek? Ön csak jelen felhevült pillanatában teszi ezen kérdést. Komolyabb perczeiben maga magán fog nevetni, hogy egy fiatal embertől célját kérdezheté annak: miért tesz látogatásokat egy szép leánynál.

Szenkey. Nem uram, én nem fogok nevetni. Mi csekélyebb emberek, nem szoktunk minden komoly vagy apró tárgyakon nevetni.

Kálmán. S pedig oly nevetséges. Hát ha én is kérdőre vonnám önt s tudni akarnám, miért keresé meg a szép színésznőt, nemde nevetni kellene a kérdésen? hahaha!

Szenkey. Ez ostoba nevetés volt! A kérdés én reám nem illik, erre esküszöm.

Kálmán. Uram! Ön lázállapotban van, s ezért elnézem e durvaságot. — Bizonyossá tehetem önt, hogy bármint akarjon is valaki ingerelni: sokkal magasabban érzem magamat, mint játékaimért, nőért, s épen egy színésznőért felháborodni, összeveszni s vért ontani tudnék. De uram, azt is mondhatom, tartózkodjék oly valamit száján kibocsátani, mi enmagamat sértene: mert becsületem, méltóságom, rangom s születésem czímerére hányt mocskokat mindenkor kész fegyverem, a bemocskoló vérével lemosni.

Szenkey. S én bizonyossá tehetem önt, hogy nem csak a magam, de más engem érdeklő személy gyaláztatását sem tűröm; s a némelyeket lenéző uracskák ellen a kigúnyoltakért védelemre állni nem rettegek. —

Kálmán. Legyünk tisztában. Csekély tárgyakért nem akarom indulatimat felzaklatni. Mi vetélytársak vagyunk. A duumvirek nem egyezhetnének-e meg a követelés felett?

Szenkey. Gróf úr! — —

Kálmán. Igen, igen; legyünk e pontban jó emberei egymásnak, sőt szövetkezzünk össze. Jőjjön ön ide bármikor, s ha engem előbb jövőt talál, engedek. S most tehát ön is engedjen nekem.

Szenkey. Uram! Én vágytársa nem vagyok. De Amália sorsa szívemen függ. Ön azt mondá előtte, hogy szereti. Esküt tett le, házasságot ígért neki. Nyilatkozzék ön neki: mint értsem ezen szavakat?

Kálmán. Istenemre, azon leány igen nyílt

szivű! — S ön hamar megnyeré bizodalját, Ej ej!
— Öntől én tanulhatnék a hódítói mesterségben valamit.

Szenkey. Szóljon ön: meg akarja tartani ígér-
retét?

Kálmán. Meg akarom-e tartani? Mily különöz
kérdés!

Szenkey. Uram, a magyar nemes sok bünei
közt, azon erény még eddig fenmaradt, hogy szavá-
val nem játszik; s ki ezt teszi, az hiün büszkélke-
dik-e névvel!

Kálmán. Ön mindent nagyítóüvegen néz. Hi-
báznám, ha önt is nem a mai hagymázban sínylő po-
litikusok seregéből valónak tartanám. Annyit mégis
megtanúlhatott volna már eddig a világ szokásaiból,
hogy a szerelmi ígéretek a magyar nemes sem
mindíg szokta megtartani.

Szenkey. S ön így beszél?

Kálmán. Mit gondol ön? komolynak képzeli
a szót, melyben Amáliának hűségéről, házasságról be-
széltem.

Szenkey. Gróf úr — ön —

Kálmán. Igen, a leány nekem tetszik. Kel-
lemes test, szép arcz, — bájos hang. Láttam őt a
szinpadon: s én szeretem a művészetet. — S így
elkezdém szerelmét megnyerni, mint fiatalok szokták
tenni. — De házasságról mit gondol ön? Gróf Za-
lánfy s egy színésznő!

Szenkey. S ön tehát csak ámitani, éldelni s
feledni akart? Nemde?

Kálmán. Hisz csak nem vagyunk Socrates is-
kolájából, hogy mindenben az erényt nézzük. Lássá
ön: a kertbe nyílik előttünk a lángoló és jó illatú vi-
rág. Sajnáljuk-e leszakasztani, mert hervadni fog?
Hisz csakugyan eljő más s letépi, — minden ember
magához áll legközelebb.

Szenkey. S merészel ön előttem ilyeneket nyilvánítani?

Kálmán. Miért ne? Ön titoknoka a missnek s legyen nekem is az, s különben is kérdést intézett hozzám céljaim felől. Higyje meg azonban ön, hogy egyedárússágot üzni nem akarok; s mellettem ön is részt vehet a nő szerelmében.

Szenkey. Uram, ne hozzon dühösségbe ön — ön.

Kálmán. Ne háborodjék fel ön. Látom, avatatlan még a nő ismeretében; ön talán fényes születésnek, jó házból valónak véli a leányt; s ezért remeg becsületéért: de uram, én ösmerem: micsoda származású legyen ő. Lássá ön: e szép és gazdag kisasszony testvére udvaromban szolga volt, s korbácsal üzetém el házamtól. A szép miss egy pórleány, — paraszt — haha! No, nem nyugtalankodik ön már érette. Mi gazdagok vagyunk, s kifizethetjük a leányka lelkismeretét.

Szenkey. Hah! — Uram. Ön, ön, alávaló, alacsony — csábító, — szívtelen gazember!

Kálmán. Szenkey úr! Ön megsértett. Gróf Zalánfy a becstelenítést el nem tűrheti. Meglássuk, oly ügyes-e karja, mint nyelve. Holnap délelőtt a város erdejében. Válasszon fegyvert.

Szenkey. Kész vagyok uram, — elmegyek, — hozzon fegyvert, milyet akar. Mindegy. — S gróf Zalánfy nem tűr mocskot, melyet a kimondott szó méltán reá ragaszt: de lelke a csábítás, csalárdság s aljas élvezet mocskait eltűri, nemde? S gróf Zalánfy becsülete sérthetlen, ha szinte az csak névben él is, mert ő nagy ösöknek ivadéka: de a szegény színésznő ártatlansága, mert az pórszüléktől származott, az tekintetbe sem jó! — A gróf —

KILENCZEDIK JELENET.

A mália. Előbbiek.

A mália. Mi történik itt? párviadal? nem, ez nem lehet. Önöknek nem szabad megvívniok. Gróf úr, Szenkey úr, önök nem vívnek úgy-e?

Kálmán. Nyugodjék meg, kisasszony, így kell lenni.

A mália. (Szenkeyhez.) Ön oly jó hozzám. Mondjon le a párbajról. Mondjon le, ha engem szeret. Ki lesz az én pártfogóm?

Szenkey. (félre.) Szegény leány! Igen, ki fog védni, ha én elesném. Még mit sem tehettem hasznodra. Látása megindít.

A mália. Gróf úr! Ön nem szól? s ön sem?

Szenkey. Uram, én önt megsértém; fölhevülésben valék. Ime bocsánatért könyörgök.

Kálmán. Mindjárt tudám, hogy ez lesz a dologból. Ön heves vérű és túlzó. Sérelmem elégtételt követelne, de ön visszavoná szavát, s én megengedek. Reménylem, ily kellemetlen pillanatokból jövődöben megkiméleld engem.

A mália. Köszönöm gróf úr!

Kálmán. Semmi köszönet kisasszony. Állásom kívánja, hogy a magokat megalázó magamuál kisebkeknek megbocsássak. S most nem veszélyeztetem tovább kegyed csendét ittlétemmel; — ajánlom magamat. — A viszontlátásig szép Amália. (el.)

Szenkey. (Amáliával együtt némán köszön.) Megállj, korcs, nyomorú ivadéka régi hatalmasoknak. Bosszúm el van határozva. Magadnak s egész házadnak dölni kell.

A mália. Mit beszélsz kedves bátyám?

Szenkey. Egykor megtudandod. Jer szobádba. A fölhevülés kifárasztott. Pihennem kell. Jer! (el mennek.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Pompás grófi terem.

ELSŐ JELENET.

Julia. (egyedül.) — Nincs kedvem olvasni. — Ezen magyar írók mégis különösek. Mindig sürgetnek, hogy olvassuk a magyar munkákat, s azonban nem hoznak elő semmit, mi a lélekre s szívre hatna. — Kinek lenne kedve e szüntelen póriás folyóirati esatázásokat olvasni?! — (asztalára néz s néhány meghívó jegyet vesz elő.) Bál és estély?! — Mint örvendtem egykor ezeknek! Mily gyönyör vala, ha az ifjú s szép Zalánfy Julia, gazdag, első divatú ruhában megjelenhete, s a többi comtessek és baronessék, akaratlan s elfojtott irigységgel dicsérek a párizsi szabású öltözetet? Most ezeknek vége! Bátyám titkolni látszik: de én tudom, hogy adósságaink felül haladják javaink értékét. S ő még most a régi bőkezű; s ez fáj! — Mert ő testvérem; s ha éjeket tölt el a játszó asztalnál, s ezeket elveszteget: tehetek-e én arról? Oh, bár orvosolhatnám szenvedélyét! — Im társaságunkat lassanként megvetik a több főházak! E meghívó jegyek közt mágnás név alig látszik. Mind nemesek; oly nép, mely gondolni sem merete volna ezelőtt, hogy családjukat házához hívja, istenem, istenem, halált inkább, mint elszüledést! —

In a s. (belép.) Tollasi úr!

Julia. Tollasi? Nem ismerem — — Jöhet. (inas el.) Ismeretlen, s hozzám? Ez különös!

MÁSODIK JELENET.

Julia, Tollasi.

Tollasi. (belép, megütközik, s aztán előbbre lép.) Legalázatosabb szolgája nagysádnak! (félre.) Hisz nekem a grófot mondák!

Julia. Nincs szerencsém önt ismerni.

Tollasi. Sajátképen én nem ide akartam. Bocsánatot kérek. A gróf ő nagyságát keresem.

Julia. Bátyámat?

Tollasi. Igen, — e tévedésnek azonban oka nem vagyok. Künn kértem a cselédeket: honn van-e ő nagysága, a gróf? Bár nem vagyok járatlan a franczia nyelvben: de mikor magyar házhoz lépek be, s cselédekkel van dolgom: nem akarom azt tudni, hogy magyar ház cselédei idegenek legyenek. S legyenek bár azok: illendőbb, hogy ők genêrozzák magokat az urak és vendégek iránt. Így magyar nyelven szólottam hozzájuk. Lehet: nem érték jól szavamat; lehet: én sem értém, mit feleltek. Elég hozzá, én azt hívék, hogy a grófhhoz vezettem. Bocszkodnom kellene reájök, hogy ily zavarba hoztak: azonban, midön ily magas szerencse élvezetét adák, hogy nagysádat láthatám, enyhítik bennem még a nemzetiség fájdalmát is. Főkép, ha e tévedésért nagysád bocsánatát is szabad lesz reménylenem.

Julia. (félre.) Ez ember szabad véri, de galant! — Ismernem kell. (fenn.) Ön oly ügyesen menté magát, hogy ha hiba lenne is a tévedés, az ok egyenesen mi bennünk fektüdnék. Ne gondolja ön, hogy nekem kedvemre volnának az idegen majmok: de tudja-e ön, mit tesz az, a divatra nem ügyelni? Azonban szabad lesz-e tudnom: kicsoda ön?

Tollasi. Czimem Csekély, nevem Tollasi, — s a legelső magyar hirlapnál ujdonságok szerkesztője vagyok.

Julia. Ah! ön az ismert feuilletonista? — Írásiból ismerem önt. — (félre.) Így nem tetszik. Írasmodora mindenkit sértő!

Tollasi. Nagysád szokta olvasni az újdonságokat! Ez magnifique! — Nemde érdekes tudnivalókkal látom el a lapokat? Igaz, hogy ezek apróságok; de a mai világ ilyenekkel bibelődik. S én sokat tulajdonítok ez apróságoknak. Lapunk azt tartja, hogy hazai, s főleg városi hír, ha szinte csak egy lakatos durvaságáról, vagy egy színész megrovásáról szól is, érdekeseb mint a külföldi politika eseményeinek fejtegetése.

Julia. S én úgy vélem, hogy ezek csak azért érdektelenek, mivel nem is igen említettnek: a honiak ellenben mindenkor erős színben emeltetnek ki.

Tollasi. Nagysádnak igazsága lehet: de már ebben a közönség izlését kell keresni.

Julia. Hiszem; azonban úgy vélem, hogy egy néptanítónak, a milyennek tartok egy kedvelt és olvasott hirlapírót, el kell ugyan találni kora és népe szükségzeit, kívánatait: de a kedvezés mellett, mindenkor adhat az olvasó elébe olyan tárgyakat, melyeket az más lapban talán meg sem olvasna, melyek sok előtt unalmasok, érdektelenek; de a mellett tanúságosak. Lássá ön, köz a panasz, főleg nagyjaink ellen, hogy idegen lapokat olvasnak, s hibásak-e ők azért? ha a magyar lapok csak rövid, némi kivonatokat közölnek a külföldi eseményekről: pedig ki itthon használni akar, annak nem elég a maga falujában vagy városokban történetekből tudomást venni.

Tollasi. (félre.) Szép ész. Kár, hogy csak nő! (fenn.) Én nagysád ítéletének igazságát elismerem. S ha én lennék a külföldi hírek közlője, ezután bővebb s kimerítőbb hírekkel szolgálnék: úgy azonban, hogy azért a hazai hírek s kivált újdonságok ne csónkuljanak (Inas belép s egy billettet ad Juliának.)

Julia. (olvassa a jegyet.) Szenkey? — Gazdag nemes család nemde? — A propos! ön nagy ismeret-séggel bir. Ismeri ön Szenkey Móriczot, ki legközelebb alispánná leve?

Tollasi. Van szerencsém!

Julia. Szüléink e családdal örök pörben éltek. Bátyám, úgy látszik, kibékült egyetlen fiával. Mondják, e fiú eszes és szorgalmas, s a mellett szabadelmű, nemde?

Tollasi. Igen, ő az ifjúság kedveltje. Mint embert szeretik; mint tisztviselőt félik és tisztelik, szóval: ő a politikai világ elsőrendű arszlána.

Julia. Valóban, ez ember sebesen emelkedett hirre s köztiszteletre. Úgy hiszem, ez nagy részint onnan van; mivel mint figyelemre méltó újdonság jött vissza tengeren túlról. Egykét beszéd a megye termében a kormány ellen, a vegyes házasságok tárgyában, s kész a lelkesülés, egyébiránt, lehet, hogy ő méltó a tiszteletre. Ismeri ön közelebről jellemét?

Tollasi. Oh kit ne ismerne egy hirlap szerkesztőségéhez tartozó személy? Szenkey tudományos férfi: de száraz; keblének semmi hajlama művészet-hez. Komoly és csendes: de lánggal tele kebellet. Szabad elmű: s mégis legtöbb dolgában némi titoktartás és tetszés színe ömlik el; igazságos, de szigorú biró; takarékos a fősvénységig, soha egy honi jótékony intézetre sem nyitá meg erszényét. Munkás és kitűrő, s mindeddig szinte nögyülölőnek tartaték.

Julia. S most megnőstül, nemde? Miként szokás.

Tollasi. Nem, nagysád! — O csak félig nős. — Hiszen nem ismeretlen talán nagysád előtt volt dalosnőnk, a kis Amália.

Julia. A kis barna leány? — Csinos alak volt. Talán szép is!

Tollasi. (félre.) Csoda, hogy csak ennyit is

megenged. — (fenn.) Szépnek nem lehetne mondani: hanem meglehetősen külső. — Képzeli nagysád — mert hiszen azt tudja, hogy Amália elhagyá a szinpadot.

Julia. S többé nem játszik? Kár érte! jó másodrendű énekesnő vált volna belőle.

Tollasi. S miért hagyá el a szinpadot? az a bökkenő. Mint Hamlet lenni, vagy nem lennie. Képzeli nagysád: egy nap Szenkey úrnál vagyok; s tudakozódik a kis színésznő lakása után. Még akkor erős föltétele volt: az ajánlott alispáni széket el nem fogadni. Azonban néhány nap telik el. Amália elhagyja a színházat s Szenkey lakába költözik; Szenkey pénzt, szót, munkát nem kimél, hogy nagy pártja a választáson győzedelmeskedhessék. Nemde különös vonás egy derék férfi életében?

Julia. És az alispán házánál tartja azon szinpadi leányt?

Tollasi. Mint testvérét vagy nejét. A kis fülmle magános kalitkába záratott a szabad erdőtől. Azóta megy a világ, miként az előtt. Az ifjúság elfeledé őt, mint más akárkit.

Julia. Ön tehát közelebről ismeri az alispánt?

Tollasi. Oh igen, lehet mondani, mi barátok vagyunk, legalább élv-barátok. Új híreimet rendszeresen vele szoktam legelőbb is közleni. Minden jellemváltozása daczára is engem mindig szeret.

Julia. Tehát jelleme megváltozott?

Tollasi. No, tudja nagysád, legalább külsőleg szokásaiban. Mert mit mondjak mást az olyan férfiről, ki még ezelőtt kevéssel elvonult szigorú életet élt, — könyvei mellett; s most egy dalos leányt vevén házához, hivatalt vállal; nagyurakkal társalkodik, vendégségeket, estélyeket ad.

Julia. S mily emberekből szokott állani az estély házánál?

Tollasi. Megyei urak, — gazdag ügyvédek. — Oh, s most legközelebb két kövér táblabíró, kik először otthon vacsoráltak és kialudták magukat, hogy az éjet kihúzhassák. A vendégek sorában fénylett a gazdag örmény is, ki néhány ezrével báróságot nyert.

Julia. Furcsa tarka mulatság lehet az ilyen!

Tollasi. Bocsánatot! észre sem vettem, mi rég vagyok terhére nagysádnak. Valót szólva: én jelenleg is egy bizománynyal jövök Szenkey úrtól a méltóságos grófhhoz. Nem tudom, mikor lehetne szerencsém?

Julia. Nem tudom hol van bátyám: mind a mellett, úgy reményelem, hogy egy óra múlva itthon leend.

Tollasi. (félre.) Szerencse, hogy nem kérdi okát jövetelemnek, mert titok; s átkozott szokásom, hogy titkot nem tudok tartani. (fenn.) Tehát egy óra múlva. Addig keresztül járom a várost, mert tudnivalók, a városi visszaélések csak úgy tudathatnak, ha ön személyében látja azokat az ember. — Még egyszer reményelem a bocsánatot tévedésemért.

Julia. Örvendek inkább, hogy honunk egyik kedvelt naplóíróját megismerhetém. S az ok különben sem ön yala.

Tollasi. Nem, valóban. — Legalázatosabb szolgálja nagysádnak.

Julia. (köszön, Tollasi el.) —

HARMADIK JELENET.

Julia. Később Zalánfy.

Julia. (egyedül.) Ezen nagynak híresztelt férfit régóta kívánom ismerni, s úgy látszik a hirlapíró szája is valódi hirlap. — Különös, hogy bátyám

jó egységben van Szenkeyvel! Szüléink viszázkodása, a nemesi gőg és mágnás-gyűlölet a fiúra is átmentek; s Kálmán mindedig köznemesekkel nem állott semmi viszonyban. Azonban hisz ez türhető lenne, csak egyebekben kimélné meg a családi méltóságot! — S mégis az ismeretség nagy lehet, mert mikép merné házunkat estélyre meghívni. Ez mégis különös, egy Zalánfy Szenkey házánál!

Kálmán. (jó.) Bon jour kedves Julia.

Julia. Good morning, édes bátyám!

Kálmán. Mi ez? te angolul köszönsz!

Julia. S te francziául? Nemde, ha már idegen nyelven beszélünk, igen illő, hogy mindketten különböző nyelven szóljunk?

Kálmán. Neked még kedved van tréfálni, Julia!

Julia. Valóban, lásd, midőn mezei jószágunkban valék, hallám, mint énekel a pacsirta, függve fenn, mint egy levegő-hajó. Akkor gondolám, ime ez énekesnél vagynak sokkal szebb madár-hangok, s mégis a kis madárka megelégszik saját hangjával, s nem tanulja el a másikat. Csak az ember azon különcz lény, s az emberek között főleg a magyar, ki nyelvével, melyet tanult, meg nem éri s idegen, kellemetlenebb nyelvek felé kapkod.

Kálmán. S hát okai vagyunk-e mi a divatnak?

Julia. Való, mi ketten nem vagyunk okai, de igen a többi mágnás-házak. Nem lehetne-e ezen néhány főcsaládnak fogadást tenni, hogy ajkaikat, szükség esetén kívül, csupán hazai nyelven nyitják föl. Ha a sokaságban feküdnek a hiba: akkor nem csodálnám, mert sok ember nehezen egyez valamibe; de midőn kevesekről van szó!! Mi büszkéek vagyunk őseinkre, czimeinkre, műveltségünkre, és méltán, mert gazdagság, hatáskör s tanács a főemberek kezében van letéve; de illő volna már egyszer büszkéeknek

lenni arra is, hogy mi nemcsak gazdagok és hiresek: de első és legnagyobb magyarok is vagyunk.

Kálmán. Igazságod van édes Juliám, te derék lelkes hölgy vagy. De hát mit vethetsz az én szememre? nem pártolok-e bőkezűleg minden honi intézetet, egyesületet? Nem úgy költöm-e pénzemet, mint akármely magyar? mint akármely nagy úr?!

Julia. Fájdalom! igen. De ezzel nincs elég téve szellemileg a nemzetiségnek. Való, hogy mint egyebekben is tevél, szép öszveggel segitéd a magyar színházat, az akademiát: azonban páholyunk a német színházban áll, s ott töltjük el az estvéket. S valld meg csak Kálmán, a legutóbbi német színházi pajkosság, a szegény énekesnő kifütyülése, nem hoz-e szégyent ránk mágnásokra?

Kálmán. Oh, az énekesnő! való! az egy kicsit gonoszúl ment. De kedves Julia! furcsa dolog is volna az, ha mi kivételek lennénk az alól, hogy leginkább minden azon hibába esik, mely ellen legkeményebben harczol. Különben a dolog már feledve van. Városunkban egyik esemény a másikat homályba rejti. (karszékbe dől.)

Julia. A tett mindenkor fenmarad, bár elfeledtetik is. Én pirulok, ha rá gondolok. Kettős okból. Mert főurak oly kicsapongásra vetemedének, mit karzattól sem kelle várni; s mivel a német színház ügyében oly annyira érdekeltétek magatokat. — Azonban halvány vagy — s tested törtnek látszik. Beteg vagy?

Kálmán. Nem. — Nem, kedves, — csak bágyadt.

Julia. Ismét nem alvál az éjjel, nemde? Igen, te álmatlankodál.

Kálmán. Nem éppen. — Egy pár órát aludtam.

Julia. S nem tudod-e, hogy egészségedre is vigyáznod kell? Az orvos, jól tudhatod, szigorú életrendet szabott eléd.

Kálmán. Az orvos, — az orvos! S mit ér nekem az élet, ha nem tehetem azt, miben kedvem telik. — Legyek rab, nemde? S így hosszú életet nyerek majd jutalmúl.

Julia. Én azt véltem, hogy ha valaki annyira szeret, mint én, testvéred — mégis csak okod van reá, hogy életedet s egészségedet kiméld. Nem tudod-e, hogy te az utolsó Zalánfy vagy, s őseid iránt tartozó tisztelet is azt súgja, hogy őrizd magadat. Így hagyod-e a régi nagy nevet kihalni? — S engem védtelen hagysz-e a világban?

Kálmán. Istenem, — Julia! — Lásd, én rossz valék. De miért nem mondad ezt nekem tegnap? Akkor itthon maradok. — Lásd, engem inteni, vezetni kell, s neked, ki jó és nemeslelkű vagy. — Ha te mellettem lettél volna: most 20,000 forint erszényemben marad.

Julia. Istenem! — megint játszottál! —

Kálmán. Mit teheték, mikor annyira ösztönöztek reá. Játszó társaim jól tudják, hogy örömet játszom, s ha kérésüket nem teljesítem: azt vélik, hogy sajnálom pénzemet, ilyet pedig Zalánfy Kálmánról senki föl ne tegyen.

Julia. Istenem, istenem! hová viend végtére e szerencsétlen szenvedély? Ime jószágaink adóssággal rakvák, jövedelmünk csökkenve, egészséged a gyakori virrasztástól megromolva, — és te mégis játszol. S mi legfőbb: e rendetlen életmód által meghomályosítád a ragyogó régi családnevet. A többi nagy házak, kik látják tévedésedet, idegenséggel fordulnak el tőlünk.

Kálmán. Szépeket beszélsz kedves Juliám: azonban megbocsáss, szavaid utolsó része nem való. Azért hidegednének-e meg irántunk a többi főurak, hogy sok pénzt költök? Hisz a magyarországi magánások, többen kevesebben mind sok pénzt kihánynak,

s hazánkban az adóssággal terhelt úri jószágokból egy szép királyságot lehetne formálni.

Julia. Igen, igen, ők megvetnek minket. Való, pénzt költ más is s kéjelg más is: de a módban különböznek. Azt mondják, én nem tudom, hogy te, kedves Kálmán, nem a többi főrangúakkal, hanem aljas naplopókkal, éjtolvajokkal homályos házakban szoktad pénzedet eljátszani.

Kálmán. Kik ezt mondják, valót szólnak. De mit tesz ez? Ha már pénzemet koczkáztatom, nyerje tőlem olyan, ki szegény; s nem pedig, kinek ezrei vagynak; s ha szerencsém van; ne legyen módom benne: nagy summát nyerni, nehogy valaki azt vélje, hogy én alacsony nyereségvágyból játszom! — S te, miből véled azt, hogy a hasonlók hozzánk idegenek?

Julia. Nem veszed észre mennyien elmaradtak házunktól, kik az előtt itt gyakran fölatalálák egymást!

Kálmán. Való: de hiszen, mi sem szoktunk azoknál megjelenni.

Julia. S nézd csak e meghívó jegyeket. Alig látszik köztök néhány főrendű háznak neve. A többi mind csupán egyszerű nemes család. Kálmán! keblem fáj. Mert nem hittem, hogy gróf Zalánfy maradékai valaha oly hirben legyenek, hogy őket egy köznemes, ki a főrendekhez nem számíttatik, házához merészelje hívni. S ime most nézd e jegyeket!

Kálmán. Oh, ezek! — Mondhatom, derék emberek! — Hisz ezen meghívások mindenestire tisztelet jelei, s megjelenni nálok nem szükség.

Julia. S miként van az, hogy még házunk régi ellene — Szenkey is. —

Kálmán. Mit? — Szenkey? küldött ő jegyet?

Julia. Igen! Mit jelent ez?

Kálmán. Azt jelenti, hogy annak meghívását el kell fogadnunk.

Julia. Te tréfálsz.

Kálmán. Komolyan szólok.

Julia. S miért éppen az egyet? Véled-e, hogy a családi gyűlölség, a gyermekekre is át ne ment volna.

Kálmán. Én nem vizsgálhatom a szíveket: csak a körülményeket: Szenkeyvel való, már egyszer némi ellenkezésbe jövék: azonban a vita következmény nélkül maradt; azóta ő látszik keresni ismeretséget, s mintegy leróni akarván elkövetett durvaságát, szolgálatával kedveskedett; s igyekezett részére megnyerni. Mint szokott a megnyerésből lekötelezettség lőn. S most ime kényszerítve vagyok bármí kívánataát teljesíteni.

Julia. Az nem lehet, tégy kedvére mást. Házánál meg nem jelenhetünk.

Kálmán. Való, bár hivatala fényes, háza csak köznemesé: de tudd meg Julia, ő sokat, nagyon sokat tett értem.

Julia. Nem Kálmán. — A családi név büszkeségét még le tudnám győzni, ha te úgy kívánnád, — s hasznod úgy kívánná: de más oly tárgyak állnak elém, melyekért szégyen, arczpirulás, megalázódás s némi mocsok nélkül Szenkeynél meg nem jelenhetek.

Kálmán. Mocsok — szégyen nélkül Julia? — Mi volna ez?

Julia. Istenem! — nem tudod; mindent ki mondjak-e? Nem jut eszedbe, hogy Szenkey házában egy leányt tart, egy szinpadi leánykát. S Zalánfy Julia mikép menjen oly ház falai közé, hol egy törvénytelen hitves s gyalázat rejtezik?

Kálmán. Igazat szólasz. Te nem mehetsz el. Nem, nem. — Oh, de mit fog mondani Szenkey? — Azonban talán te említve sem vagy. — Hadd nézzem csak a jegyet. (nézi.) Itt vagy, igen itt vagy. Oh

Julia, Julia, ha tudnád, mily kétségbe hozott e meghívás! — Ha tudnád, mennyire szükséges azon embert megnyugtattunk. — Ő nagyon sokat tett értem, s joga van sokat követelni tőlünk.

Julia. Mit? mit? Mit tehete ő sokat? —

Inas. (belép.) Szenkey Mórícz úr!

Kálmán. Való, való! éppen vártam. Jöhet (Inas el.) Julia! Maradsz? vagy szobádba mégy?

Julia. Látni szeretném e nagyhirű embert.

Kálmán. Jó; maradj tehát!

NEGYEDIK JELENET.

Szenkey. Előbbiek.

Szenkey. (belép, mélyen meghajtja magát.) Alázatos szolgálja!

Kálmán. (köszön.) Szenkey úr; — — nővérem: Julia.

Szenkey. (meghajtja magát.) Még nem volt szerencsém.

Kálmán. Ritkán szokta magát a házon kívül mutatni.

Szenkey. (súgva Kálmánhoz.) Azért jövék, hogy megjelentsem, miszerint a pénz meg van ígérve.

Kálmán. Valósággal.

Szenkey. Minden kétségkívül. Ha ön a kötelezvényt megírja: minden perczen föl lehet venni. — Imént Tollasit küldém ezt megjelenteni, de ön nem vala honn.

Kálmán. Távol valék; tehát mikép mondá ön, csupán a kötelezvény hiányzik.

Szenkey. Igen; ha ön most mindjárt elkészítené — mert a hitelező saját kéziratot kíván. — S én, mint tanú és kezes nevem a fölvétel után aláírandom.

Kálmán. Jó; — ha ön oly szives leend, hogy egy kevés várakozást eltűr, az írományt elkészítem s együtt mehetünk.

Szenkey. Igen jó. — Menjen ön — s minden kész.

Kálmán. (fenn.) Én távozom egy kissé, s itt hagyom önt hugom társaságában. E pillanatban itt leszek. (elmegy.)

Szenkey. (magában.) Egyedül vagyunk. (fenn.) Valóban nagyságos grófnő, rég vártam, egy ily pillanatot, hogy kegyeddel tanúk nélkül szólhassak.

Julia. Mit tetszik önnek kívánni?

Szenkey. Mondhatom, valóban, mondhatom, — igazán, sokat tevék kegyetekért, — a kegyed bátyjáért, szóval: nagysád, én igen sokat használtam a kegyed bátyjának!

Julia. (félre.) Mily dicsekvő! — (fenn.) Ezt már bátyám is említé s én tudom méltányolni ön jóságát. Vegye ön munkáiért szives köszönetemet, miket testvéremért végbevitt.

Szenkey. Testvéreért? Nem. Bocsásson meg. Hol kegyed van, ott más akárkiért is bűnnek tartanék valamit végbevinni.

Julia. Ön igen udvarias.

Szenkey. Udvarias? Nem. Csak valódi érzetimet akarom kifejezni. — S mégis ügyetlen vagyok, csak árnyékképét is adni annak, mi keblemben él régóta, azon időtől fogva, midőn kegyedet először megláttam.

Julia. (félre.) Mi lesz ebből?!

Szenkey. Igen kimondom, kimondom; én szeretem kegyedet.

Julia. Uram!

Szenkey. Szeretem; s kész vagyok szerelmeknek mindent fölládozni. Férfiúi erőben vagyok, gazdag és tekintélyes; kívánjon kegyed bármit, ha

tehetségemben áll, teljesítve leend. — csak viszonozza ezen szeretet.

Julia. Uram, ön vakmerő! — Nem tudja hol áll! Ne éljen vissza a vendégi joggal.

Szenkey. Vakmerő, nagysád? Nem; sőt igen bátortalan vagyok és kiméletes. Kegyed még nem tudja azt, miért. Én gyöngéd akarok lenni s fenyegetés, erő nélkül akarom meghallani válaszát.

Julia. (félre.) Gyöngéd akar lenni s akarata ellen durva. (fenn.) Uram, örömet elhiszem, hogy az egész dolga tréfa.

Szenkey. Nem, nem tréfa. Még egyszer mondom, én szeretem kegyedet s viszon szerelmet óhajtok. Ajkam nem szokott édes szerelmi szavakat rebegni, de bennem az érzelem óriási erővel bír. — Szép nő, ne vesd meg e forró szerelmet! (letérdel.)

Julia. A nő, bármi állásban is tudja akárki érzetét méltányolni. De keljen fel ön! keljen fel. — Ha bátyám jőne, ha valaki más meglepne; a világ nem elégednék meg a történettel — gúny, nevetség tárgya lennék.

Szenkey. Mi közöm nekem a világgal — az emberekkel, kiket, mint hasztalan bábokat, megvetek. Elöttem csak szerelmem van, s kegyed válaszát várom. — Reményelhetek?

Julia. E hang, e mód nem olyanok ugyan, hogy egy nő szívét megnyerjék, de feledni akarom most ezt — s rangomat; teljesen méltánylom az ön érzetét, s tartson számot mindenkor legforróbb részvétemre s barátságomra.

Szenkey. Részvét — barátság. Mit érnek ezek? Ezeket egy estve víg társaság lármái közt is szerezhetek. Részvétet, barátságot, milyet a világ ért, néhány kidobott arany képes megvásárolni. De én többet kívánok. Minden javaiban részesültem már az életnek, csak szerelemben nem. Egy általam szere-

tett hölgy viszonérzelme földéríthetné borús kedélyemet, s megédesíthetné éltém első szenvedéseit, kegyed lehet azon nő. Angyala lehet sorsomnak. Én nem tudom jobban kifejezni magamat. De érzem, mennyire szeretek. S többet kívánok, mint részvét és barátság.

Julia. Ön sokat követel. — Mit adhatok én többet?

Szenkey. Szerelmet. — Legyen kegyed nőm!

Julia. Uram! mily beszéd ez? Mikép merészel?

Szenkey. Merészség ez? Kegyed nem tudja a körülményeket; s nem akarom most ezeket említeni. Van bennem valami óriási, mi engem gyötör, s mi egykor mindkettőnkre nézve veszélyes lehetend. — Igen, grófnő, mert én sok sérelmet, bántást szenvedék. De kegyedet oly nagyon tisztetem, szeretem, hogy ha kívánatom teljesül, s kegyed az életben mellettem lesz, bármí zajongó indulat el fog bennem csendesülni.

Julia. (félre.) Szavai rejtélyesek, s mind ezek, mind alakja félelmes. (fenn.) Nyugtassa meg magát ön, — fölhevülésben van. — Hiszem, hinni akarom vonzalmát: de gondolja meg a közt, a választó falat, mely bennünket egymástól elválaszt.

Szenkey. Erről mit sem tudok.

Julia. Gyöngédtelen legyek; s kimondjam, hogy a grófi név és köznemes —?

Szenkey. Köznemes — nemde — s a grófi fény! Hahaha!

Julia. Mit nevet ön? Én minden embert becsülök: de polgári állásunknál fogva, ön tudhatja, hogy születés és rang mily választófalakat állítanak fel.

Szenkey. Jó; kegyed tehát azt véli, hogy a gazdag és hatalmas Zalánfy grófnő lealjasitaná ma-

gát, ártana a magas grófi névnek, ha egy nem mág-nás vérből eredett ember nejevé lenne?!

Julia. Így mondaná legalább a világ? S meg-vallom: én nem vagyok némi előítélettől ment; s lennék bár az: soha se tudnám eltűrni, hogy a világ ítélete, rólam kárhozzatólag s gúnyokat szólana.

Szenkey. S mit akkor, ha a világ ezt nem tenné? Kegyed azt véli, hogy még mindig magasan áll, hogy gazdag; hogy a név, melyet visel, oly ma-gas fényben áll, mint valaha. Kegyed azt hiszi, ke-gyed azt véli, hogy midőn kezét egy gazdag nemes-nek nyújtja, az által leereszkedik a férfiúhoz s áldo-zatot tesz. Haha! Kegyed nagynak, dicsőnek képze-li nevét. Édes álom! Boldog csalódás!

Julia. Mit akar ön ezekkel mondani?

Szenkey. Mit akarok? Azt akarom, hogy a Zalánfy név nem oly nagy, mint talán kegyed gon-dolja; — azt akarom, hogy kegyed bátyja, midőn éjeit aljas társaságokban még aljasabb tettek közt tölti el; akkor egy kissé visszás és ferde dolog csa-ládi büszkeségre hivatkozni. Kegyetek neve nem tiszta, nem ment gyalázattól. —

Julia. Uram! Én becsülni akarám önt. Ne hoz-zon fel oly dolgokat, melyek nekem leginkább fáj-nak: de melyek miatt én azért kisebb s homályosabb nem vagyok. Úgy vélem, hogy egy nő több kiméle-tet érdemelne, még akkor is, ha saját hibái homá-lyosítják meg.

Szenkey. Julia! szép hölgy! Bocsásson meg hevemnek! Én oly igen szeretem kegyedet. Telje-sítse kívánatomat. Igen, kegyednek teljesíteni kell azt. Hosszú idők küzdései után tervemnek valósúlnia kell. Boldogságomat tartja kegyed hatalmában; s én a kegyedekét. Ne rontsa le a boldogságot. Legyen nőmmé, mondja ki válaszát! Igen. — kegyed enyém!

Julia. Vissza uram; bármi közel állana is ön

hozzám; lennék bár önnél sokkal szegényebb, kisebb, alacsonyabb, még sem nyitnám meg ajkaimat igenre.

Szenkey. Nem, nem? — S miért, miért Julia?

Julia. Szenkey úr, nem pirúl el ily ajánlatot tenni egy méltóságát, tisztaságát, érző hölgynek?

Szenkey. Nem; — S miért?

Julia. Kiméljen meg e magyarázattól. Jussou es. ébe önnék házi élete.

Szenkey. Élttem mocsok és szeplő nélküli. (félre.) Mit ért ez alatt? —

Julia. (félre.) Ez szemtelenség! — (fenn.) Én többet nem mondhatok.

Szenkey. S megveti kegyed ajánlatomat?

Julia. Mikép ön érdemli.

Szenkey. Gondolja meg kegyed, mit cselekszik. Kegyed azt véli, hogy még daczolhat velem, s megvethet, mint gazdag és hatalmas. Azonban tudja meg kegyed, hogy a gazdagság, fény, mely kegyedet körülveszi, csak név, vagy egy hasztalan fény és felhő, melyet egy fuvallat szétűz. Kegyed azt véli, hogy jószágain csak terhek fekszenek. Nem; jószágai túlterhelve vannak, mint a hajó, mely sülyedéshez közelít. Kegyedekeknek semmije sincs. Semmije! Egy szó kell és a hitelezők, — a megcsalt hitelezők szétragadnak mindent; — igen, a szegény hitelezők, kik közül némelyik hálát adhat az égnek, ha kiadott tőkéjének századrészét megkaphatja; s vesztésében átkozni fogja e házat.

Julia. Istenem!

Szenkey. Igen, kegyed szegényebb a napszámosnál. Olyan, minő a lepke, melyről csak hímes szárnyait kell letépni, hogy rút hernyó legyen. Kegyedekek legnyomorúbbak lesznek minden emberek közt.

Julia. Ez sok, igen sok. Ily kiméletlen. — (félre.) S jaj nekem, hogy ő valót szól.

Szenkey. Reményelhetek? Kegyed megindultnak látszik.

Julia. (méltósággal.) Nem uram, legven bármi, — jöjjön akármi sors: elveheti minden vagyonomat a szerencse, de nem önérzetemet, lennék bármily szegény csapások alatt, alacsony házból: mégis e lélekkel birva, soha nem fogadhatnám el oly férfiú kezét, kinek szemei előtt talán kisebb lennék, mint egy más szerető.

Szenkey. Előbbi szerető Julia, mit ért ez alatt kegyed?

Julia. Egy oly szegény teremtményt, kit a férfi nem bírult a világ előtt házánál tartani.

Szenkey. Igen! Amália; — kegyed csak nem róvja fel ezt bűnnek s illedelemsértésnek nálam?

Julia. Ön elég vakmerő mentegezni magát? S vakmerő ily tett, ily házi körülmény mellett ajánlatot tenni.

Szenkey. A világ félreért engem: tehetek-e én arról. Én ártatlan vagvok. Esküszöm: tiszta minden rágalmazás alanjától. Itt más okok vannak rejtve, melyekről a világ mit sem tud, s melyeket kegyednek sem lehet tudnia. Azonban kegyed jobb lesz, mint az emberek, meggyőződik ártatlanságomról! Igen: kegyed meg van győződve, s enyém.

Julia. Vissza uram! Ennyi arczátlanságot nem vártam. Pirúljon ön egy leánykát elcsábítani s elvonni nályájától. S pirúljon tanult, hivatalt viselő nemes léte-re, egy szinpadi leánykát házához venni.

Szenkey. E leányka derék és jó, mint bárki más: ember, mikén én, mikén kegyed: s nártfogás nélküli mint sok mások, kisebb, alacsonyabb talán ő azért, hogv grófnak nem született?

Julia. S ismeri őt jól?

Szenkey. Igen.

Julia. Akkor szégyelje magát ön, hogv aján-

latával előlépni merészelt. Véli ön, hogy ha mindent elvesztek, egyszersmind elvesztem önérzetemet is, hogy egy nálam csekélyebb lénynyel osztozzam — hogy ily szerető mellett a hitvesi nevet elfogadandom?

Szenkey. Julia!

Julia. Igen uram; ön tudja, mint én, hogy azon leány egy alávaló elvetett teremtmény, Pór, szolgálai születésű; s ön engem azzal mért öszsze? Ez uram kiméletlenség. Minden csapás végbemehet rajtam, de annyira soha sem sülyedhetek, hogy oly ember neje legyek, ki házánál tart egy oly nőt, ki egy alávaló s udvarunkból kiüzött szolgának testvére.

Szenkey. Hah! — Kárhozat e hangra! — Most vége a kiméletnek! — Jó; kegyed megveté ajánlatomat s kigúnyolt, kigúnyolta azon lényt, ki előttem legkedvesebb. Nézze kegyed: két kezem van: egyiket nyújtám ki, s szerelmet, békét, segedelmet ígérék: de kegyed gögösen taszítá el azt magától. Most visszarántom a barátság kezét, s kinyújtom a másikat, hogy mennykövekkel ostorozzam e házat; tudja meg kegyed: én gyűlölöm e házat, gyűlölöm bátyját, önmagát. Igen; két szélvész dühöng keblemben, a szerelem és gyűlölet, s egyiknek győznie kell. Kegyedek hatalmamban vagynak, s egy lépés — s nyomorúbbak lesznek a koldúsnál.

Julia. Ez szörnyű ember.

Szenkey. Azt véli kegyed, hogy ostobán, gondolatlanul tevém ajánlatomat? Nem. Tudja meg kegyed, birtokaik hatalmamban vannak. Régibb adós leveleik kezemben; ezek a kegyed aláírásával is ellátva. Újabb kölcsönök csak az én tekintetem- és szavamra adattak. Egy szót bocsátok ki számon, s a hitelezők, — kegyed tudja, mit cselekesznek. Reménylem, ismeri kegyed a legújabb csődületi törvényt. Igen, a fényes, a nagy, a dicső grófi ház semmivé lesz, egy nyomorú bukottá, vétkes bukottá, ki

a büntető törvény szigorúsága alá tartozik. A nagy hősök, a magas elődök ivadéka, a büszke gróf, ki lenézi a kisebbeket egy aljas pénzcshalóvá, hitelezőket kijátszóvá lesz a világ előtt, s a megfosztott pénzbirtokosok átka fogja üldözni.

Julia. Uram; én megtiltom jelenlétemben bátyámról rosztat mondani. Tegyen bármit; inditson bármely alacsony tervet, — buktassa meg házunkat: mi mégis mindenkor azok maradunk, kik valánk; mert, tudja meg ön, hogy én a születés és magas állásbani felsőbbséget nem külső fényért szeretem magaménak vallani, hanem azért, mert léleknagyságot s nemes gondolkozást csak magas körökben lehet feltalálni. S midőn ön ez aljas kifakadásokra nem pirúl vetemedni, nyilván kijelenti, hogy nemesi czimre méltatlan. — Most távozzék ön!

Szenkey. Jó, s én megmutatom, hogy kegyedek sem méltók a családi nagy névre. Most még büszke aristokraták, kevés idő múlva büszke koldúsok. — Ajánlom magamat! (elmegy)

Julia. Istenem! ez ember megfagyasztá véretem. Ha csakugyan boszút áll. — Mi nem vagyunk előtte biztosítva.

ÖTÖDIK JELENET.

Zalánfy. Julia.

Kálmán. (egy irománynyal jő.) Hol van Szenkey úr?

Julia. Oh, bátyám szabadíts meg, szabadítsd meg magadat ez embertől!

Kálmán. Miért? Mi történt Julia?

Julia. Ez ember borzasztó. Míg te távol valál: gögös önhittséggel kérte szerelmemet, kezemet, s követeléséhez fenyegetést ragasztott.

Kálmán. S te mit tevé?

Julia. Mit tehettem mást? visszautasítám a bizakodót. Egy Szenkey, — s grófnő! —

Kálmán. Igen, igen! így kell tenned. — S mit tett ő?

Julia. Mit a hozzá hasonló nyomorú lelkek szoktak, ha nem sikerül minden aljas terveiknek. Boszúállással fenyegetőzött. Hitelezőket, csődületet említett.

Kálmán. Csődületet? S valóban fölgerjedt? Akkor veszve vagyunk! — Igen — tőle csak egy intés kell; — mert néhány újabb hitelezom tőle függ, szavára hallgat, s ő maga több adóslevelet beváltott. — Julia, Julia! te romlásba döntél bennünket.

Julia. Csak nem akarod, hogy magamat annyira megalázzam, hogy nejevé legyek. — Való, hogy gazdagsága nem megvetendő, hire nagy, a népnek kedvencze, s lehet tanult és eszes: ue viselete durva, hajlekonytság nélküli, — feszes; semmi fensőbb ügyességgel nem bír. Midőn előmbe térdelt, akaratlanul azon pór szolga jutott eszembe, kit udvarunkból kiűzeténk. — S barmint tudnám is feledni ezeket: házi viszonyai — hisz tudod azokat.

Kálmán. Igen, igen. Csakhogy a dolog mégis váratlanul történt. O sokat, nagyon sokat árthat. Haragjától remegnünk kell. A legújabb törvény, melyet a magyar nemesség önmaga elleni fegyver gyánánt készített, tönkre juttatja minden vagyónunkat. E törvénynyel vége a hajdani szép napoknak, midőn az adósságokkal terhelt úr lehetett a gazdag hitelező ellenében. — Félek a veszélytől.

Julia. Mit tegyünk tehát?

Kálmán. Való, való. Ez veszélyes helyzet! Kérélemmel nem járulhatok hozzá. S pedig a dolgon segíteni kell, (gondolkozva fel- s alájár.) — Jó lesz, — ez nem megvetendő terv. — Amália nála lakik. Ő még

szeret engem, nem feledett. — Segéljen a szerelem. A leány bohó és jószívű. Jer kedves Julia, a terv kész: kezdjük meg a munkát. elmennek.)

HÁTODIK JELENET.

Amália szobája Amália ül, egy inas levéllel belép.

Inas. Kisasszony, kérem alásan, egy levél.

Amália. Levél? — Hozzám.

Inas. Azt mondák.

Amália. (kezébe veszi.) Mehetsz.

Inas. A levélhozó választ vár.

Amália. Várakozzék. (Inas el.)

HETEDIK JELENET.

Amália. (egyedül, a levelet feltöri.) Istenem gróf Zalánfy —! (olvas.) Ó hát mégis szeret engem! — Szeret! hisz tudám én ezt. Beszélni akar velem? — Mit tehetek én? Hisz rab vagyok bátyám házában! Igen, igen, szeret! — S én? én? — Úgy van, én is szeretem őt, forrón, forróbban mint valaha! —

NYOLCZADIK JELENET.

Amália. Szenkey.

Szenkey. (boszús arcczal jő.) Hugom! — mi az? — levél? — Kitől van az? ki küldé a levelet?

Amália. Még nem olvasám egészen, (el akarja rejtteni.)

Szenkey. Látnom kell, a jó leánynak semmi titka testvér előtt.

Amália. Én jó leány akarok lenni, vedd levelet. (átadja; Szenkey olvas, félre.) Boszús! Mi érhette? Hogy éppen e pillanatban kelle jőnie!

Szenkey. Szerelmi vallomások! hm! — (tovább olvas.) Beszélni kívánna veled. S te válaszoltál neki?

Amália. Nem.

Szenkey. Akarsz neki felelni?

Amália. Igy illik, azt vélem.

Szenkey. Mit mondasz kérésére?

Amália. A kíváнат oly igénytelen, — s ő szeret engem.

Szenkey. Boldogtalan, te szereted őt, nem ő téged. Még nem ismered őt egészen.

Amália. Nem ismerem?

Szenkey. Nem ismered. Azt véled, a gróf szerelmet akar előtted vallani; s ha ezt teszi is, hiszed-e, hogy ebben nem más czél, nem más előrenézés rejlik?

Amália. Nem értelek.

Szenkey. S én értem a dolgot. — A gróf, az egykor hatalmas gróf — az évezredes ősökkel dicsekvő maradék most megrettent. Egy szegény pór-születésű, általa megvetett ember a családnak olyasmit sűgött fülébe, mi a mágnási vért megfagyasztá. A gyáva elkorcsúlt ifjú fél, remeg, s hogy magán segíthessen, téged akar eszközül választani.

Amália. Engem? Hogyan? — Szavaid homályosak.

Szenkey. Tudd meg: mióta a gróf és köztem a vita megtörtént, legjobb barátja levék neki. Társa a költésben, pénzszerzésben. Ha értéke fogyott: készen állottam valamely tőkét bíró emberrel, ki neki kölcsönözön. Ő szeretett engem, és szinte nélkülözhetlen embere valék, tekintetem mindenkor tudott neki pénzt szerezni; s ő minden felvett adósságot gond nélkül költött el utolsó fillérig. S midőn már javai

túl valának adósságokkal terhelve: önmagam hitelére kölcsönöztem számára pénzt.

Amália. Istenem! ez mégis sok.

Szenkey. Így kelle boszút állanom. A büszkeséget, fénytűzést, melylyel annyira szeretnek kitűnni, kelle ellenök fegyverül fordítani. — Kevéssel ezelőtt házoknál valék, s a grófnőnek fülébe kiáltám, hogy fényök, gazdagságuk csak üres név, hogy rövid idő alatt a hitelezők mindent el fognak ragadni.

Amália. Mit tevé? — Szegény gróf! — Ez kemény boszú! Szánom őt! Hagyj fel e szándékkal, bátyám. Ő csapodár, de jólelkű — s a grófnő ártatlan — a szegény leány!

Szenkey. Julia! Oh miért kell neki testvérenek lennie? — Miért oly nevelést vennie? Ő nem hibás, csak a légkör romlott, melyben él. De bátyja megérdemli, kétszeresen megérdemli a csapást.

Amália. Nem; — neki még sem kell bűnhődnie; segélj a dolgon, ha őket örvénybe hozád. Keblem fáj; ha ő szerencsétlenné lesz — s te általad, — s talán én miattam! Ezt nem türhetem; nemde, visszavonod szavadat?

Szenkey. Nem tehetem.

Amália. Akkor boldogtalanná tevéd hugodat.

Szenkey. Mit — s te szánakozol oly emberen, ki téged annyira megsértett?

Amália. A szívnek nem csak érezni, de feledni is kell. Hisz mikép követelhetem, hogy a gróf ne-jévé emeljen.

Szenkey. Nem, nem; de azt megkívánhatád, hogy kebledet — becsületedet ne nézze le, ha már születésedet megveté. Te még nem tudod, miket beszélt a gróf nekem, — mi aljas, gaz érzet, cél vezérli házadhoz.

Amália. Istenem, te félre értéd őt talán!

Szenkey. Fülelem jól hallott, elmém jól értett.

Titkolni akartam előtted a mondottakat; mert nem akarám gyöngéd érzelmeidet megsérteni. Mit érzesz, mit gondolsz a férfiről, ki gazdag, hatalmas, szép, s mind ezen tulajdonokat csupán egy leányka elcsábítására akarja használni?!

Amália. Bátyám — mit beszélsz? — (szemét eltakarja.) Teheté ezt?

Szenkey. Eszköznek néze, eszköznek tekinté szerelmedet, s pénzén akará azt megvásárolni. Gróf Zalánfy a szegény színészleányt kéjhölgyül akará használni.

Amália. Istenem! ezt nem érdemlem! Én szeretém őt — de híven megőrzém becsületemet. — Bátyám! te szerencsétlenné tevéel engem is örökre. E fölfedés — oh — mint fáj ez, ha tudnád. — (egy székbe rogy.)

Szenkey. Hugom, — mit cselekszel, végy erőt magadon. — Vigyázatlan valék. Jer a fris levegőre. Le kelle egyszer csakugyan lepleznem őt előtted, hogy meggyógyítsalak. Jer jer! (Amália felkel.)

Amália. Most vége mindennek, — s gyűlölöm — megvetem őt én is! (elmennek.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Alacsony szegény szoba.)

ELSŐ JELENET.

Julia, később Zalánfy.

Julia. Mégsem jő — mégsem. — Hah! kopogás. — Ez ő! Igen ő. —

Kálmán. (belép s egy székre veti magát, — szünet.)
Julia!

Julia. Hoztál valami reményt?

Kálmán. Semmit.

Julia. Oly nehéz-e az emberek közt munkát s pártfogást találni?

Kálmán. Oh Julia! csak most tudom: mit tesz az: szegénynek lenni, küzdeni a sors nyomorával, éhezni, fájni s aggódni az élet ezer szükségein! most tudom, mennyit értek azon aranyok s nagy öszveg pénzek, melyeket egy felhevülés pillanatában kihánytam, s mennyit érhetek volna azok sokaknak, több ezreknek, kik vérökön váltották volna, mikép én most váltanék, kincset, pénzt, az élet minden évét kész levén oda vetni egy-egy darab aranyért.

Julia. Most késő! — késő!

Kálmán. De a ki szegénynek születik, mégis boldogabb, mint én, ki a fény s gazdagság öléből hullottam alá. A szegény munkához szokott testtel végzi a mindennapi terhet; s elégedetlenség képei nem gyötrik elméjét. De a ki egyszer boldogság s puhaság karjain rengett, az előtt a szegénység, mint pokolkín tűnik fel. Tagjai nem alkalmasok a munkára, s a lélek még mindig magasb, mintsem magát

alacsony sorsába helyheztetni tudná! Oh ettől függ a szenvedés!

Julia. Én túrni tudom sorsomat: csak azt nem, hogy a szegénység s nyomor nem csapás, de minhibánknak lőn következménye.

Kálmán. Ez az én hibám, az én vétkem volt. Ostoba én, ki nem ismerém becsét a vagyonnak! ki nem tudám fölfogni, hogy egy megsértett aljas kebel megbántását sohasem feledendi. S most szörnyű a sors, melybe döntetém. Egy fillér ura nem vagyok: S mégis lelkem nem tud megszabadulni az ostoba büszke tudattól, hogy én gróf vagyok. Százszor elmentem épületek, intézetek előtt, hol a napi munka bő díjjal fizettetik ki. S oh Julia a családi büszkeség, mint boszús angyal riaszta vissza. — Veszsz el nyomorú! így hangzott bennem valami, — veszszükább nyomorban, éhen, mintsem e nevet bemocskold. Nem az egész világ fogja-e tudni e megalacsonyulást? Inkább egy késő bűnös maradék legyen áldozat, mint annyi dicső név. Így ül lelkemen, éltemen, mint zsarnok, a születési büszkeség s az előítélet. Oh nem tudják mások, mi szörnyű ez! ezreket, százezreket adnának sokan, vagyonukat feláldoznák egy kis névért, ősökért s címért, hogy a világ előtt fényljenek, hogy nagyraavagyó lelkőknek egy kis eledelt készítsenek, melyen rágódjanak! — S mit nem adnék én, a mit csak adhatnék, — mit nem tennék, ha e nevet, a születést, ez öntudatot s ezzel összenőtt büszkeséget magamtól elvethetném, s lehetnék szegény, névtelen, elveszve a világ tengerén, ismeretlen, s munkám után magamnak s neked táplálatot szerezhetnék.

Julia. Szegény bátyám!

Kálmán. Igen, csak ily elvetett állapotban látja az ember, mily szörnyű lidércz a családi büszkeség. Tagjaim elbirnák talán a munkát — bármi

kemény munkát: de arcom pirúl dolgozni! Dolgozni, midőn minden munkára van fölhíva a természetben!! Ilyenek az ember félszégei. Hamarább tudnék lenni rossz, alávaló, mint napi munkás. — Lelkem könnyebben tűrné, ha a világ kárhozzatna és megvetné, mintha kigúnyolna és nevetne. Érzem, érzem a szörnyű örvényt, miszerint e helyzetben növeltetésem, a megszokott munkátlanság, az előítélet s büszkeség miatt hamarabb leszek rabló, útonálló éji gyilkos, mint a többi pór seregében dolgozzam.

Julia. Az istenért, mily beszéd ez, Kálmán? Szerencsétlenek mi — s szerencsétlen minden, ha a külsőségben tartja a méltóságot s családi nevet; ha csak külsőleg szeret fényleni. — Nem, bátyám, míg erkölcsünk tiszta, feddhetlen: addig bármi sorsban, bármely nyomor közt méltók vagyunk nevünkre, méltók nagy őseinkre. S a magas névnek inkább kell szolgálni arra, hogy keblünket a rossztól visszariaszsa, mintsem hogy a tévedés és botlás okául legyen.

Kálmán. Oh Julia! Mondd meg, sokszor a bőség és fény közt is nemcsak külsőségekben büszkélkedünk-e? — Mindig és örökké csupán a világ ítélete, nem pedig tiszta erkölcsiség eszméje vétetik tekintetbe. Hány tettek mennek végbe a legragyogóbb palotákban, melyek vagy föl sem tűnnek, vagy feltűnván, elnézést, sokszor méltánylást nyernek: s melyek mégis annyira nem illendők, annyira nem erkölcsiek és tiszták! Én nem vagyok jobb másoknál s mások nálamnál. De annak, ki büszkeségs névről beszél, előbb éreznie kell a nyomort, mely testét és lelkét elcsüggeszti; éreznie kell, amit én érzek, hogy önmagát, és mást is hibája által szerencsétlenné teve. — Julia, te értem szenvedsz. Én férfi vagyok, s könnyebben tűröm a nehéz sorsot, mert megérdemlettem. De te — gyöngye vagy, nő — s méltatlan annyi szenvedésre. Látva a sze-

génységet, az ölö kint, mely alatt hallgatva tüssz: vérem megfagy s visszaborzadok az élettől. Te jó vagy — s ez nagyobb szemrehányás nekem. — Julia — te sokat szenvedsz értem. Te éhezél! —

Julia. Én könnyen tűröm az éhséget!

Kálmán. Türelme lehet akárkinek, de a türelem is csak szenvedés! — Mondd: nemde, éhezél?

Julia. Miért kérded ezt?

Kálmán. Istenem! miért kérdem. — Neked nem kell szenvedned. Ha véremet, éltemet, üdvömet adom is érte áruba.

Julia. Való, az éhség gyakran kínoz. De hiszen nem szenved-e más is?

Kálmán. Istenem! Julia. — De én meg nem foghatom, miért tartogatod azon régi ékszereket, melyeket ügyvédünk munkássága számodra a hitelezők elől megtartott. Igaz, hogy ezek ősi emlékek: de midőn az élet szükségéi előállnak, mit nem hányunk el magunktól minmagunkért?

Julia. Ne említsd ezeket. Szívem fáj, midőn tőlök megválni kelle.

Kálmán. Nincsenek már? — Erről mit sem tudok. Hová lettek — Julia, hová lettek? Annyi drágaság, mennyivel a csődöt szintúgy nevetthetük volna, mint mások, kik úgy bűnnek ki alóla, mikép nap a felhőből. Hol vannak az ékszerek?

Julia. Ne vádolj, én nem vagyok oka, hogy többé nincsenek.

Kálmán. Elhiszem, elhiszem. — De mégis hogyan mentek idegen kézbe?

Julia. Midőn bukási pörünk befejeztetett, egy szegény s becsületes polgárt jelentének be nálam. — A szegény apa megjelent négy kisdéd s növeletlen gyermekével, s fájdalmasan panaszlá, hogy néhány ezer forintját, egyedüli vagyonát s élelme alapját neked adá kölcsön, s bizalomból részint, részint

egyszerű tudatlanságból elmulasztá kiadott pénzét betábláztatni, s a csődületi hitelezők közt utolsó helyre tétetvén, követelése ki nem elégítettett. Gyermekei kenyérért sírtak, s a bús, a kétségbeesett tört szivü apa velök együtt könnyezett. Szívemet szakadni érzem e látványon, s büszke szégyen fogott el a gondolattól, hogy gróf Zalánfy maradékai bárkinek is adósai legyenek: s mit ök könnyen elpazarlottak, azért idegen és ártatlan szenvedjen. Kivettem a megtartott ékszereket, s egy ékszeráros a szegény apának lefizette érték a hitelezett pénzt.

Kálmán. Julia, te nagylelkű vagy! Megfosztád tenmagadat vagyonodtól, családi emlékeidről, s értem szegénynyé levél. Én kisebb vagyok náladnál s érdemetlen ily testvére.

Julia. Te szeretsz engem. Testvérem vagy. A hiú ékszerek által könnyeket, s egy család szerencsétlenségét mentem meg — és becsületünket.

Kálmán. S birtokodban semmi sem maradt meg a drágaságokból?

Julia. Csupán egy gyűrű, melyet anyám viselt.

Kálmán. S én semmit sem bírok, Julia! én rossz vagyok. — Add el e gyűrűt, végy magadnak edelt. — Te szenvedsz: add el e gyűrűt; — különben bűnre vetemedem, hogy rajtad segíthessek.

Julia. Oh ha tudnád, mi fájdalmas e végső emléktől megválni! Míg ezt bírom: azt vélem, szüleink szeretete s áldása körülben lebeg; ezzel együtt ez egyetlen vigasztalást is elvesztem.

Kálmán. De te sokat szenvedsz e szükség miatt! Lásd, én igaztalan és hibás vagyok, csak most is, midőn fel- s alájövék az utczákon, az éhségtől kényszerítve, egy régi ösmerősömet kértem meg: kölcsönözzön néhány garast számomra. Ő adott, s én elvettem s kielégítém magamat, nem gondoskodva rólad, s nem gondolva arra, hogy egy fillérem sincs,

melyből adósságomat leróvhatnám. Most a szegény hitelezőt meg kell csalnom, s hasztalan várja ama kávéházban érkezésemet.

Julia. Istenem! te nem sülyedsz annyira, hogy csaló légy.

Kálmán. Mit tegyek? a szükség kényszerít.

Julia. Oh Kálmán, Kálmán, hova kelle sülyedni? — Ennyire megtagadjuk-e magunkat? — Nem; senkinek sem kell panaszkodnia, hogy Zalánfy valaha megcsalá. — Igen! — ezen gyűrű.

Kálmán. Mit akarsz? —

Julia. Igen — érzem, nehéz tőle megválnom. De mocsoknak nem szabad nevünkön túlni. E gyűrűt — hadd lássam még egyszer! — Kedves emlékem volt, fölötte kedves! De vedd, vedd, add el, s fizess ki tartozásodat.

Kálmán. Julia, — mit cselekszel, tehetnél ily áldozatot?

Julia. Vidd, vidd! Lehet, később nehezebb lesz tőle megválnom! Itt van. Menj!

Kálmán. Julia,

Julia. Menj! — Nevünkön nem lesz homály, bár nyomorban legyünk is. Vesd zálogba, s jöjj vissza minél előbb.

Kálmán. Te sokat téssz értem.

Julia. Való, sokat adék: de mindegy. — Legyünk tiszták! Menj!

Kálmán. S én szeretni akarlak, szeretni foglak, jobban mint testvéremet. Egy percz alatt itt leszek. (elmegy.)

MÁSODIK JELENET.

Julia, majd Kati.

Julia. (egyedül.) Ő még most is oly könnyelmű, mint ezelőtt. Hogy némely embert oly nehezen változtat sorsa! (Kati bejő.) Ah, te vagy leány?

Kati. Azért jövék, hogy talán — azt gondolám, hogy le fog feküdni a méltóságos kisasszony.

Julia. Mert már álmos vagy — nemde Kati; — s azt véled, hogy én is fektüdni óhajtok?

Kati. Igen ám. — Hiszen már későn van.

Julia. Nem, jó Kati! — én még nem fekszem, — nem vagyok álmos.

Kati. Úgy gondoltam. —

Julia. Semmit sem tesz, — azért te lefekhetel bátran, jó leány. Engem nem kell virrasztani, egyedül is elvárakozom.

Kati. Igen, de én rossz vagyok, ha akkor alszom, mikor a méltóságos kisasszony fenn van.

Julia. Ne gondold ezzel semmit! — Úgyis eleget szenvedsz árva lélek, értem. Jobb volt volna, ha elhagyál bennünket. Lásd nekem többé nincs tehetségem téged segíteni.

Kati. (könyözve.) Nincs tehetsége —! Istenem, annak nem oka a méltóságos kisasszony; azok a rossz emberek! — De azt mondják, hogy egykor visszaadják minden jószágukat.

Julia. Ezt nem igazán mondák. Mi gazdagok nem leszünk soha.

Kati. Úgy isten kegyelmezzen az olyan törvénynek és bíráknak, kik időt, akaratot nem várva, mint a tatárok rá rohannak az emberre és mindenét elveszik. (ásít.) Pedig oly nehéz szegénynek lenni!

Julia. Igazad van. Mert fázni, éhezni — — Nem vagy éhes Kati?

Kati. Nem. — De a kisasszony ma semmihez sem nyúlt, — s ebédét is nekem adá. Istenem!

Julia. Ne gondold azzal semmit. — Menj, fektüdjél le. — Látom, az álom erőt vesz rajtad. Menj.

Kati. De a méltóságos kisasszony —

Julia. Menj csak. Te még gyermek vagy. Én virrasztani fogok. — Bátyámat várom.

Kati. Igazán, ha oly nagyon álmos nem volnék, a világért sem fektüdném le. (kezet csókol.) Jó éjszakát kívánok.

Julia. Jó éjszakát. (Kati el.) Szegény gyermek. Még neki nem kell tudnia: mi a szenvedés. — Kálmán már visszajöhetett volna; sokáig késik. — Istenem, hogy még most is féltennem kell őt! Szíve jó, de akarata gyöngé, s a világ könnyen ragadja. — Hah! — Jó talán; — kopogás! — Elment: nem ő az! Ismét! Most jó! — Nem ő —

HARMADIK JELENET.

Tollasi, Julia.

Tollasi. (belép.) Itt kell lennie. —

Julia. Idegen. — Ki ez? —

Tollasi. Úgy vélem Zalánfy Julia kisasszonyhoz van szerencsém?

Julia. (félre.) Istenem, mit akar ez! Mikép ismeri lakásunkat? (fenn.) Igen uram, én vagyok.

Tollasi. Kegyed ismer engem, egykor volt szerencsém. Engedelmet, hogy ily későn zavarom nyugalmát. De a kötelesség s emberiség parancsolta jövetelemet.

Julia. Mikép érti ezt ön?

Tollasi. Itthon van-e a kegyed bátyja?

Julia. Bátyám? — Miért?

Tollasi. Gondolám mindjárt, hogy haza nem fog jöni. S épen azért jövök.

Julia. Valami baj történt talán. Kérem szölgön ön!

Tollasi. A dolog igen természetes. Ama kávéházban ültem, mert a népeletet, sajátságokat s némi napi eseményeket ily helyeken tanulhatni meg. Egyszer belép a kegyed bátyja. — Tova egy szög-

letben sűrű pipa- s cigarárfüst, és seres üveg közt, melynek tartalma, mint a háború után vitézek, csorbítva állott, ült néhány ember; kik idejüket kártyázással üzik. A gróf úr melléjük áll, — néz. Azok megszólítják, — s ime látom, hogy ő zsebéből egy becses gyűrűt von elő. — Megnézik. Kártyát adnak, — vesz; ismét. — Homloka redőkbe vonúl, más kártyát vesz, — ismét és ismét — s néhány húzás után a veres hajú banquier elégedett mosolylyal dugja zsebébe a gyűrűt.

Julia. Istenem! —

Tollasi. A gróf kétségbeesve néz körül. A banquier vizsgáló hideg tekintettel méri őt végig. — A gróf megfordúl. Tekintetemmel kísértem őt. Egy szegletbe vonúl. Kebléből egy tört ránt ki; élén végig húzza ujját, és zsebéből egy pisztolyt von ki, megvizsgálja, s mindkettőt ismét elrejtván, szélsébséggel rohan ki az ajtón.

Julia. Úgy veszve van! — Istenem, istenem! Vajjon mit tett ő? Hol van szegény bátyám? — Nem futott ön utána? Miért nem ment nyomába ön? — Óh szörnyű, irtózatos. — Eddig talán. — Nem, nem! — Kérem önt — menjen, fusson utána, keresse fel. Mindenre! — Örökre lekötelez maga iránt, csak hozza vissza őt élve!

Tollasi. Tudja kegyed, utczáink mikép vannak kivilágtva; a hirlapok hiába lármáznak a sötétség ellen. Utána mentem, de a homályos utczákon egy pillanat alatt eltűnt szemeim elől. S épen azért jövék, hogy megtudhassam, nem futott-e haza — s félelmem alapos-e, — egyszersmind kegyedet felszólítani akarám a segítségre. Hol lehetne őt feltalálni? Mit gondol kegyed: hová mehetett?

Julia. Mit tudhatom én! Ő értem esett kétségbe; — mert jó szíve van. Talán a vízpartra, vagy

— az erdő felé! — Óh menjen ön. Lábam nem bírnak. Minden percz drága!

Tollasi. Térjen magához kegyed. Itt megfontolásra van szükség. Kegyed gyaníthatja: hová mehetett.

Julia. Én nem gyanítok semmit. — Csupán azt: mi talán megtörtént. Kegyelem neki istenem! — s ön nem akarja fölkeresni?

Tollasi. Dehogy nem! Minden esetre utána megyek. Hisz ebből a legnevezetesebb fővárosi újdonság jó birtokomba. — S talán meglehet: még segíhetek. Tehát kegyed nem adhat utasítást — ? —

Julia. Semmit, semmit. Bár tudnám, hová ment! — Oh, legyen ön szánakozó irántam.

Tollasi. Megyek; vegyen erőt kegyed. Lehet, nincs semmi baj. Ajánlom magamat. (elmegy.)

NEGYEDIK JELENET.

Julia. (egyedül). Mit tevő legyek? — Mit akar Kálmán? Irgalmas ég! szavai rémitőleg csengnek fülemben. Hamarább lennék rossz, alávaló, mint napi munkás! Istenem! elstülyedhet-e az erkölcs nyomorúság alatt? Nem, ő nem leend alacsony, — nem lehet. Inkább — nem, nem — öngyilkos se legyen! — Ég! ennyi szenvedést még sem érdemlettem! — Most mit tegyek? hová menjek? Hol találom fel őt? Szavam mindent tehetne nála, a gyöngéd testvériszó, — egy kézszorítás. — Kedves bátyám! Nem, nem; Zalánfy nem fogja nevét bemocskolni. De oh! — én semmit sem tehetek, én csak gyöngé némbervagyok! Megyek. — Ily éjjel! Künn! — (kívül zaj hallik.) Hah! — Lärmát hallok! Mi az — közelget. — (hallgatózik.) Emberléptek, hangok! Közelebb jó, — istenem; ha ez őt érdekli! Erőt lelkennek! erőt adj ég! — Talán más, egyéb utcza zaj? — Mégis —

mindíg növekszik! (az ablakon kinéz.) Semmit sem látok! — Hah! Jaj nekem!

Hangok. (kívül.) Zsivány, — útonálló! Fogjátok el.

Julia. (egy székre rogy.) Itt van! Itt van! — (szemét elfödi.) Haljak meg előbb. — Nem — ő nem lehet.

Hangok. Fogjátok el a gazembert! — Erre futott! —

Julia. (az ajtóhoz fut.) Valaki jő. — Jőnek! — Kegyelem neki! — Ne büntess, istenem!

ÖTÖDIK JELENET.

Zalánfy és Julia.

Kálmán. (zavartan, véresen, kezében törrel, fáradtan berohan.) — Julia! (szünet.)

Kívül. Vissza! — utána! —

Julia. (merőn rá néz, azután hozzá fut.) Kálmán! Istene! hol valál?!

Kálmán. Vissza tőlem! — Hozzám ne éj. — Én nem vagyok hozzád méltó.

Julia. Nem vagy — nem vagy hozzám méltó? Mit tévél, szólj, honnan jössz? Mi lárma ez?

Kálmán. Én rossz vagyok! Tántorodott, — megtévedt, de nem bűnös, istenemre nem, — szerencsétlen vagyok. — Ne nézz rám, vess meg. Nem vagyok többé testvéred. Nem Zalánfy-faj.

Julia. Szívemet összetéped! mondd, mi jelenet ez? Téged illet e lárma? — Te nem lehetsz gonosz. Nem, nem. Szemeid égnek, — arcod halvány és zavart: de nem bűnösé. — Kálmán! az ég szenteire, mi történt?

Kálmán. Csitt! — csendesen! Az örök kűnn meghallhatnák. — Csitt! — Elmúlt a zaj?

Julia. Semmit sem hallok. De mi volt ez? ne hagyj tovább kétségben!

Kálmán. (kezait kiterjeszti.) Nézd e kezeket!

Julia. Vér! vér! — Kálmán! mit tevé? —
A vér éghez kiált fel!

Kálmán. Egy ezredévi tisztító tűz sem emészti el a foltokat. Pedig óh Julia! De ne kárhoztass! Uzz el magadtól, s én szeretlek mégis. (sír.) Önthetek-e annyi könnyet, mint e vér; — s megtisztíthatják-e a bánat tiszta könnyecseppjei kezemet és lelkemet!?

Julia. Ha tévedél: szánlak hibádért! Mondd el, mi történt?

Kálmán. Rejtsd el e fegyvert! — Vidd el szemeim elől. Átkozott legyen, ki az első vasat fölhozá a föld gyomrából. Rejtsd el. — Tedd el e pisztolyt is. — Rá találnának — s nem akarom látni a vétek eszközét. — Óh hogy az ember csak szenvedélyei rabszolgájául teremtetett!

Julia. (elveszi a fegyvereket.) Elrejtém. Szólj, kérek, kényszerítlek!

Kálmán. De nem hallod-e künn a zajt? Engem keresnek! — Gyalázat! Hah! gyalázat ne érjen. Add a fegyvert! — Inkább meghalok. —

Julia. Szerencsétlen, ismét akarod lelkedet terhelni?!

Kálmán. Jó; — megnyugszom. Szavad megőriz a bűntől. Halld tehát, mi történt velem. Elmondom. Azonban ülj le! Üljünk le!

Julia. Jer tehát. (leülnek.) Mondd, mondd.

Kálmán. A gyűrűvel ama kávéházba mentem, hogy adósságomat kielégítsem. Ném találám őt: de egy csapat kártyázót láték egy asztal mellett. Gondolám: más ember elég pénzt elrabolt már tőlem, míg büszke valék abban, hogy vagyonomat kiszórjam; most ideje, hogy nyerjem vissza mástól azt, mit neki adék. Hozzájok mentem, kártyát adának, s — istenem, Julia, néhány húzás után a gyűrű veszve vala.

Julia. Boldogtalan! (félre.) Istenem, — a kedves drága gyűrű!

Kálmán. Ekkor szemem előtt elhomályosodott minden. Lelkem ismerete hallatlan kinnal ostorozott. Lelkem előtt álla képed, kit megcsaltam, kit ez utolsó vétek által koldússá tevélek: szivem öszszeszorúlt, s felemelkedett bennem óriásként a tökélet, számodra bármi áron pénzt szerezni. Vevém fegyvereimet s oda hagyám a büntermet.

Julia. Óh miért nem jövel vissza hozzám?!

Kálmán. Jöhettem-e ily tény után? Elmém elől elfutott minden kép, mely gyermekségem óta beleszövődött. Név, büszkeség, lovagiság, erkölcs elstülyedtek: csak a bánat és határozat ult lelkemen. Sebesen rohantam a keskeny utczákon, s egy szeglet megé húztam magamat. Nem gondolék arra, mit akarok, mit teszek; gondolat, cél, megfontolás nélkül megért bennem a gyalázatos szándék. De a mélységet kétségbeesésemben nem láttam. Vak valék; mert különben visszaborzadnom, megörülnöm kelle a gondolattól, hogy egy érdemes, nagy elődök maradvéka, egy fényes név birtokosa a városnak egy szegletén, mint éji rabló s útonálló várakozzék zsákmányra, hogy kezeit befertőzze! Óh Julia! én nem érdemlem meg e családi nevet, mert hemocskolám azt.

Julia. Szegény, szegény bátyám! S a vér mi kép ragadt rád?

Kálmán. Halld. Kevés perczig kelle helyemen állanom; kopogást hallék. Egyszerre egy alakot pillantok meg magam előtt. — Egy jókedvű kövér külvárosi polgár volt, ki vidám vacsorájáról haza ment. Eléje ugrám; s pénzét kértem, — ő vonogatta magát. Ekkor a másik szögletről egy gazember oda rohan, s megragadja a szegény polgárt. Ez védi magát, — gyilkosokat kiált; — s én a véletlen eset ál-

tal zavarba kezdék jöni, és szoborként állottam a két küzdő ember mellett. Ekkor a rabló, ki magát nem látá elég erősnek megfoszthatni a megtámadottat, felszólít engem segítségül. Jer hát — így szól — czimbora, hisz te sem vagy jobb nálamnál. Segélj munkámban, s együtt vigyük el a keresetet. — Jer hát pajtás! — E szavakat ejté s lelkem összerázkódott. Feléledt bennem a büszkeség, midőn láttam, hogy egy utczai semmirevaló engem czimborájának nevez. Elöttem láttam a szörnyű örvényt. Nem! fölkiálték, — én nem vagyok, nem lehetek aljas éji rablónak czimborája, s a küzdők közé rohantam, hogy a békés polgárt megszabadítsam. Tőrömet a rablónak szegezém; de a küzdés közt amazt sértém meg, s az ártatlan vér befecskendé ruháimat. A tolvajt visszalöktem ragadmányától. Az idegen elszaladt, segélyért kiabálva.

Julia. Való, való ez? Te megtartád erényedet, habár tévedél is!

Kálmán. Lelkem visszanyerte erejét. De most jönöm kelle az irtózatos helyről. Azonban újlag lépteket hallék. — Siettem; utánam lárma keletkezett. Az éji örök szavát hallottam, kik e városban nem hallott készséggel gyűltek össze és sietének nyomomba. A gyalázatos rabló, kit megakadályoztam undok szándékában, növelé a lármát, részint talán boszúból, részint hogy magát ártatlannak mutassa. Futottam. A kergetők nyomomban. Minden igazságom mellett is láttam, hogy futnom kell; s lelkem ismerete nem vala egészen nyugodt. A vád és gyanú alapos. Ruhámon, fegyveremen vér, — s tudhatám, hogy e szegény öltözet növelni fogja kárhóztatásomat. Óh! a terhelő vád mérlege mindig a szerencsétlen felé hajol. Kergetőim számosan voltak, s hozzájuk rendőrök csatlakoztak. Nem messze tőlem hallám hangjokat. Végre közel értem lakomhoz. Egy

utczába szaladtam; s egy dűlt épület romjai közt meghúztam magamat. Azok észre nem véve, túlhaladtak mellettem; s ekkor kijöven a falak közől, látatlanul ide futottam. Óh, mi szörnyű bűnösnek tartatni s félni az emberek előtt!

Julia. Te kiszenvedél hibáért. Hála az égnek, hogy megtartád, visszavevéd lelked tisztaságát! Most egészen veszélyen kívül vagy? —

Kálmán. Úgy vélem; nyomomat elveszték. A mi városi őreink nem oly ügyesek és szorgalmasak a kergetésben. Eddig tőlünk messze vannak. (kivül zaj hallik.) Nem hallasz lármát?

Julia. Igen, itt az utczán! Istenem! mikép fog ez végződni?!

Kálmán. A lárma növekszik. Én nem vagyok bűnös! Miért remegnék?! Csitt!

Hang. (kivül.) Nézzük meg, ide jertek. Itt kell lennie!

Kálmán. Nem adom meg magamat! Nemes és mágnás vagyok. Elfogniok nem szabad.

Julia. Csitt, csitt! ők nem jönnek házukba. A zaj szűnni kezd.

Hang. Menjetek! törjétek be az ajtót!

Kálmán. Itt vannak.

Julia. Istenem!

Kálmán. Oltsd el a világot.

Julia. Nem, nem. — Mi ártatlanok vagyunk!

HATODIK JELENET.

Éjiőrök és városi csendőrök, s egy polgár (bejönnek. Hátok megett Szenkey látható.)

Éjiőr. Mi egy rablót keresünk. E helyre kelle menekülnie! Ide a rablóval! adjátok ki.

Csendőr. Megálljon kend! Szépen kell a tör-

vényes eljárást teljesíteni. Majd szólok én! Legyenek oly jók: adják ki a tolvajt, ha ide futott; különben majd botom végez veletek, mert ismerem én már az ily gaz házakat. (félre.) No ez jól volt mondva: így kívánja tekintetes kapitány uram is!

Julia. Jó emberek! tévednek.

Csendőr. Minden körülálló házat kikutattunk már. — (közelebb áll Kálmánhoz.) Ezen ficzkónak ruhái véresek! — Ide mellém! gazember, mikép került ruhára a vér?

Kálmán. Hah! ezt többet ki ne mondd; mert istenemre! megfojtalak.

Julia. Istenem! kendtek tévednek, mondom.

Csendőr. Tévedünk? Teringettét! Még az volna a furcsa, ha az igazság nálunk tévedne! Minek néz engem, leányasszony? mi nem vagyunk ittasok. Különben is csak a bűnös lakoljon; nem árt, ha ártatlan szenved is! — Ezt mondja kapitány uram. Atyafi jöjön közelebb, nem ez volt, ki imént megtámadá?

Polgár. Lássam? — Igen, igen. — O volt. Fogjátok meg! El kell fogni.

Kálmán. Vissza nyomorúk! — Én nem voltam; ti nem ismertek.

Julia. Emberek! itt tévedés, félreértés van. Távozzanak!

Polgár. Félreértés, leányasszony? Igen bizony. E gaz kölyök ki akart rabolni. Karom most is vérzik fegyverétől. Ő éji rabló. Ne higgyen neki leányasszony!

Csendőr. Jer ficzkó szép módjával, különben megkötünk. Ne tréfálj velem ily józan állapotomban!!

Kálmán. Megkötni engem? engem? alávaló, béres cseléd. — Engem? ki tehetné azt?

Csendőr. Én, a városi hatóság nevében, mert én az igazság képviselője vagyok, kivált ha kapitány uram is velem van.

Kálmán. Városi hatóság? — El tőlem nyomorú, ittas pórok! én több, nagyobb vagyok, mint egész várostok.

Rendő. Hohó! — Ezen fiú nálamnál is többet ivott. Csak így van ni! a részeg mindig mást néz ittasnak. Hehe! — No hiszen jó kedvemben találtál semmirevaló kölyök. — Különben is haragszom a rossz borért, melyet velem drága pénzért itatnak, hogy az egész világot szeretném felakasztani. Az ilyen latrok miatt nem vacsorálhatunk mi békében. — Hé! előre. (az őrök Kálmánra rohannak.)

Kálmán. Fegyvert ide! Fegyvert kezembe! — Istenemre élve meg nem adom magamat. Én nemes vagyok.

Csendő. Nemes! hahaha! Arczod elég fehér volna pergamennek! Tesz is az valamit, hogy valaki nemes, ha a mellett gazember; legyen inkább polgár, de becsületes, miként én. Jer, jer; majd megmutatjuk mi. — Bizony még nyakaskodik! — Lánczhordtát, hisz ha nemességet kell mutatni, melyik magyar nemes eszik és iszik többet mint én! — Kössétek meg. (megkötik.)

Julia. Nem! ez méltatlanság — nem szabad! — Bocsássátok el őt! — kérlek benneteket — istenre és szentekre! Nem — ez szörnyűség — istentelenség. (Kálmánhoz fut.)

Csendő. Csendesesen leányasszony, csendesesen, — maga nem tud még a városi rendtartáshoz. Ez az én dolgom, a hol én vagyok, meg kapitány uram; ott hiába panaszkodnak az igazságtalansáért.

Kálmán. (midőn vinni akarják.) Hah! gaz latrok, zsványok! — Félre! oldjatok fel! — Bocsássátok, ezt nem szabad tenni! — Én gróf vagyok — mág-nás vér! — Pór szolgák! parasztok! Paraszt várostok, — parasztok tisztviselőitek. Felettem nincs hatalmatok.

Csendőr. Mondom, az ármányos cseléd felöntött! — No hiszen csak azért kiméllek. Azonban nem egészen ész nélkül beszél; mert, hejh! sok gazemberek lettek bárókká és grófokká. — De most ez mindegy. Induljatok! (mennek).

Kálmán. Hajh! — gaz latrok, kutyák, czudar pórok. Ezért meglakoltok! — Julia, isten veled! (elvitetik.)

Julia. Kálmán! — bátyám! (ájúlva egy székre dől.)

HETEDIK JELENET.

Szenkey. (nagy köpönyegben, kalapja szemére húzva, bejö csendesesen.) Végbe ment! — (Juliát meglátja.) Itt van, — ájúlva. — Hah, a boszú édes! Mégis — hisz e leány ártatlan! Mi szép! (lábával földre toppant.) Nem, nem, veszszen az egész büszke faj! Mit tegyek ezzel? Itt van hatalmamban; el kell tapodnom mindeniket, (vizsgálja.) oly erős volna-e szerelmem? — Gyűlölnöm kell őt! — Őt? ne lássam bájait? — — Miért oly szép, hogy a gyűlölet és boszú szépségének szolgáljává símúl látásán. — Menjünk! — mi tilt a meneltől? Maradnom kell; boszúmat kell állanom ezen is! — Veszszen! (feléje megy sebesen, hozzá hajol, s megcsókolja arcát és kezéit, s eléje térdel.) Boszút állottam, én szeretem őt oly erősen, mint gyűlölöm! (felugrik, homlokát megcsapja.) Ostoba, örült! mit tevé? Gyáva férfi! Hiába! Én szerettem őt. (sebesen elrohan.)

NYOLCZADIK JELENET.

Kati. (álmosan és zavarodottan beszalad.) Mi lárma volt ez! — Istenem! szegény kisasszony (mellé térdel.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Amália. (egyedül.) A csődületi per elragadta minden vagyonukat? Istenem, most ők szegények! — S pedig ki gazdag volt, annak nehéz lehet a szegénységet viselni! Ejh! mit törődöm én azzal! — A gróf engem lenézett, játszó szernek tekintett. Bátyám azt mondá, s ő valót szól. Istenem! én mégsem tudok iránta hideg lenni; hiszen különben sem látandom őt soha. Emlékezetét legalább magamnál tarthatom.

MÁSODIK JELENET.

Inas. (jő.) Kisasszony, egy idegen személy kíván bebocsáttatni!

Amália. Hozzám?

Inas. Igen, úgy mondá.

Amália. Tán inkább az alispán úrhoz?

Inas. Nem, kisasszony; ő Amália kisasszonyt keresé.

Amália. Milyen az idegen?

Inas. Szegény és szájalomra méltó; de szép és tekintete úri.

Amália. Mindegy, hadd jöjön. (Inas el.) Ki lehet az? Miért keres engem?

HARMADIK JELENET.

Amália, Julia.

Julia. (belép s meghajtja magát).

Amália. (némán köszön, félre). Arcza nem mindennapi! ki lehet?

Julia. Bocsánatot kérek kisasszony e bátorságért. Én Zalánfy Julia vagyok.

Amália. (félre.) Julia a grófnő? mit tegyek? Mily szegény s szájalomra méltó? (fenn.) Örvendek e szerencsének! — Méltóztassék nagysád! (leüléssel kínálja.)

Julia. Köszönöm. (leül; félre.) Istenem meg kell magamat aláznom előtte. (fenn.) Kisasszony! én segedelemért jövék kegyedhez.

Amália. Segedelemért? Mit tehetek én?

Julia. Igen sokat. Hisz kegyed elég gazdag, és befolyással bír. Parancsolónő a háznál.

Amália. Csatlakozik kegyed; én csak egy szegény leány vagyok.

Julia. Ezt jól tudom: de az alispán úr házához vevé önt. Ő szereti önt, — s ön bizonyosan nem mulasztá el, kisdéd tárgyakon kezdve igényeit meg alapítani. S miért is ne? ön elhagyá pályáját, imádóit, mindent elhagyott érette; s megkívánhatja, hogy úrnő legyen a háznál.

Amália. Én nem értem ezeket. — De — kívánnám hallani: mivel szolgálhatok?

Julia. Igen, — elmondom. Ön tudhatja, hogy nekem egy testvérem van. — Ő könnyelmű volt, bár jószívú. — Bőkezűsége adósságokba keveré, — s a hitelezők csődületet hirdettek ellenünk. Mi szegények levénk, bajjal, szűkséggel küzdve. Egy éjjel, midőn bátyám az utcákon haza felé jőne, egy félreértés s tévedés miatt a városi rendőrök által, mint rabló elfogatott s börtönbe hurczoltatott.

Amália. — Istenem! elfogták őt?

Julia. Igen, mikép aljas gonosztevőt. S ezt szenvednünk kell. — A város miként biztos hírből hallám, átadá őt a megyének; — s jelenleg itt van a megyeházánál, a megye börtönében. A törvényszék itélmi akar felette; — s én azon időtől fogva, mióta elfogattott, nem láthatám őt.

Amália. Irgalmas ég! s én ezt nem tudám!

Julia. Kisasszony! most azért jövék, hogy ön segedelmét kérjem.

Amália. Segedelmet? mit segíhetek én, gyöngye erőtlen nőszemély?

Julia. Ön még kérheti! kérheti ezt? — Ő szerette egykor önt; s jól tudom, ön is bátyámat.

Amália. Istenem! — Ön tudja ezt?

Julia. Igen, s én kérni jövék önhöz. Bátyám börtönben van. Az alispán szereti önt, ön bírja szívét, akaratát; egy nő, — egy szerető sokat tehet bármi erős férfi lelkével. Ön egykor kedvese volt bátyámnak; szóljon ön mellette.

Amália. Szóljak mellette? Feledé a grófnő, hogy az alispán csak a tettekből ítél, s a törvényt szokta végrehajtani.

Julia. Tudom, tudom. A törvény ily emberek kezében engedékenyebb, mint egy női szív. A megyék, édes kisasszony, — a megyei tisztviselők, főleg egy megye elnöke mindenkor intézheti tetszése szerint a törvény értelmét. Legtöbbször, kit elítélnek, nem a szigorú igazság: de harag, boszú, irigység buktatnak meg. Az alispán gyűlöli bátyámat, ön tudja tán miért; — ettől félek én, nem a törvénytől.

Amália. Ez ellen én nem tehetek.

Julia. Ön enyhítheti a gyűlölséget — szava sokat engesztelhet.

Amália. Én nem akarok engesztelni.

Julia. Nem? Miért?

Amália. Meg vagyok sértve a gróf által.

Julia. Megsértve? Mikép?

Amália. Hagyjuk ezt! Ez emlékezet fájdalmas nekem. Ő nagy úr volt, én szegény leány. Ki követelhetné valamely gazdag úrtól, hogy érzelmei tiszták, szavai valók legyenek; ki követelheti tőle, hogy hű legyen?

Julia. Hű legyen? Kisasszony! — Úgy vélem a hűtlenséget, ha ez önök közt megigértetett, inkább bátyám vethetné ön szemére.

Amália. Grófnő — miként érti ezt?

Julia. Az új lovag, más házához jövetel, — engedje el a többit kisasszony!

Amália. Istenem! e gyanút, e vádat nem érdemlem. Én ártatlan vagyok. A világ félreérti a viszonyt, állásomat — s kárhoztat engem. De ön, grófnő; ön nem lehet oly igaztalan, mint az emberek; ön nem vádol engem.

Julia. Én csak a felett itélek, mit látok. A kisasszony szabad, — szabad magával; — nézetei lehetnek mások, mint a felsőbb körök embereié. — S ki tiltja ezt? Szerencsének, boldogságnak nézi talán azt, melytől más mint kigyótól futna, s nyugodtan néz oly élet, oly jövő elé, melytől más visszarettenne. — Szenkey úr gazdag és hatalmas, s gazdagsága elég kárpótlást nyújt.

Amália. S ennyire ment e már? Ez szörnyűség! Ön hibáz, istenemre, én szegény, védtelen leány valék, kitéve a világ kajánságainak! Ön bátyja, a gróf úr megcsalt engem, kigúnyolá szívemet. Lenézte a szegény színésznőt, s pénzéért játszószernek tekintett, — s ez nem vala szép, nem vala nemes tett. — S most, midőn védelem végett e házba jövék, a világ gúnyt s gyanút halmoz ellenem. — S ön grófnő, — ön is vádol engem — ön, ki maga is nő és védtelen.

Julia. Védtelen; de azért tiszta, kisasszony. Igen, én nyomorúságom közepett is megtartám; s higyeje el ön, sohasem tudtam volna e lépésre határozni magamat, hogy önhöz kérelemmel forduljak, ha attól bátyám sorsa nem függne.

Amália. Én nem segíthetek, — nem lehet, — nem akarok.

Julia. Egek! Ön képes volna a boszúállásra?

Amália. Boszúállásra, ki mondá azt? Én fájdalom sorsát; de a megbántott szerelem és leányi büszkeség nem könnyen feled.

Julia. A kisasszony leányi büszkeségről beszél? Ez különösen hangzik ön szájában!

Amália. Különösen hangzik? Grófnő! jogom volna kérdezni: miért? — jogom volna mind azon kétértelmű szavakról, melyeket hallék, számat kérni. Én csak egyszerű leány vagyok: kegyed grófnő; de szívem s becsületem előttem szintoly drága, mint bárkié. —

Julia. Úgy vélem, hogy noha, mint ön állítja, bátyám megbántá is kegyedet: az ő társalkodása inkább emelte, mint csorbította a kisasszony hírét; s egy Zalánfy szerelmével bármi kis ideig is dicsekedhetni, önnek mindenkor becsületet szerez. S midőn ön sérelemről, fájdalomról beszél, midőn ily látogatást s kérelmet nem méltányol, valót szólva, akkor magát felülemeli önmagán. Én úgy hiszem: bátyám mindenkor elég udvarias volt modorában, viseletében, s változását, hidegülését bő kárpótlással fizeté ki erszénye; s minden esetre a vele kötött viszony nem adott oly sok, és méltó okot a világnak gyanúra és rágalomra, mint e mostani.

Amália. Grófnő! — Kegyed jogot igényel, jogot hisz előttem ily hangon beszélni. Kegyed azt véli, mert hozzá szokott, hogy a szegény pórszületésű polgár örvendhet rajta, ha más natalmasoknak

eszközül szolgál. Én nem vagyok férfi, nem mivelt, eszes; s eltűnni tudnék minden daczot, megvetést, gúnyt: de leány vagyok. — Kegyed tudja azt, mit tesz szívvel bírni, mit tesz szeretni, e legszentebb érzetet lealjasítva látni: s azt, kit tisztelénk, imádánk, egy hatalmas zsarnoknak látni, ki a szerelmet adónak tekinti, ki, engedje el kegyed a többit elhallgatnom. Kegyed tévedettnek, alávalónak néz engem, s azért, mivel születésem szegény, fensőbbégi hangon beszél előttem. De grófnő! én önérzetemben megvethetem e rágalmakat, s mondhatom, miként a szív minden sorsban alkalmas nemes érzetet táplálni. — Igazolhatnám magamat a rágalmak ellen egy szó által: de nyelvem lekötve van, — és szenvedni, — tűnni, ez a mi tulajdonunk. Kegyede fényhez szoktak, s ragyogásban, látszatásban keresnek büszkeséget, dicsét, megelégedést, ha szinte a külső fény s a gazdag termék szőnyegei szintúgy takarnak is gyarlóságot! Mi becsületesek akarunk lenni, s szívünk egyhangzásban óhajt lenni szavaink- s tetteinkkel; tetteink körül nincs sok lepel; ezért pusztán tűnnek elő gyengeségeink, míg a nagyok homályos tetteiket is fénynyel, fátyollal tudják elborítani. Kegyednek szabad rólam itélni, bármit akar: de bármit ítéljen, el kell ismernie, hogy lelkem nem ok nélkül hideg egy olyanon segíni, a ki szívemet kigúnyolá, szemérmemet oly mélyen megsérté.

Julia. Amália! — Ön méltatlan irántam! Igen ennyi lelki fensőséget nem vártam! Nem rangot, születést tekintek én: de szívet és lelket, s ki tagadhatná, hogy magas lélek magasabb körökben tenyészik? Pirúlnom kelle elébb, hogy kénytelen valék önhöz jöni kérelem végett, s szavaim elárulák büszke szégyenemet, mely meghajolni nem akart. Én nyomorú, szegény vagyok: de tiszta kebellem; miért becsülném önt kevésre születés végett? De én —

igen, nem vélem ön életét tisztának, s lelkem vádolt ön előtt meghajolni. — Most hiszem, hinni akarom, hogy ön ártatlan, s legyen bárnaikép: önnek nemes szive és nemesebb lelke van, mint a mindennapi embereké. Ím gróf Zalánfy Julia senki előtt meg nem alázta magát; most kérem a kisasszonyt, segítse bátyámon, a mint hatalmában van. Lássza ön, az alispán engem szeret. Egy igen szó tőlem feltörhetné bátyám zárát: de nekem nincs elég romlott lelkiismeretem, hogy szerelmet valljak haszonlesésből, jutalomért. Önhöz folyamodom tehát. Női szív szánakozó szokott lenni. Ön sokat tehet itt: legyen jó egy szerencsétlen iránt, ki mindentől elhagyatott. Tegye meg, hogy bátyámmal beszélhesek. Ő hibázott ön ellen: de ő szerencsétlenebb: s ön oly jó szívű lehet, mint mi szerencsétlenek, s keble a nyomorúttak fölötti boszúban gyönyört bizonyosan nem keresend.

Amália. (zokogva.) Istenem! — ön — grófnő, szétszúzta szivemet.

Julia. Ön megindult: keblére fogadja a könyörgőt. (felé szalad, s karját kiterjeszti.)

Amália. (megöleli.) Mikép érdemlém ezt? Mit mondék szegény? Nem sértém meg önt? Bocsánatot, hogy fájdalmam elragadt. Ön méltányol engem, és én mindent feledek, ha érzelmeim elismertetnek. — Szóljon ön, mit tegyek?

Julia. Engedje, tegye meg, hogy bátyámat láthassam. — Menjünk börtönébe.

Amália. Legyen, szavam bemenetelt szerez önnek. (írásztalhoz megy s írni akar.)

Julia. Mit készül ön tenni? Egyedül nem megyek.

Amália. Elkisérendem önt.

Julia. Nem, nem, jöjön ön is a börtönbe bátyámhoz. Azt nem engedhetem, hogy bátyám jótékonyágát meg ne köszönje.

Amália. Nem, nem! őt nem akarom látni!

Julia. Gyűlöli őt?

Amália. Nem, nem. De engedje el ön a látogatást!

Julia. Akkor én sem megyek.

Amália. Istenem, hová viszen ön! Kicsinynek, csekélynek akar-e látni maga előtt? — Hisz ön szerencsétlen! Legyen! Jó, megyek én is!

Julia. Ezer hála önnek. — Ha úgy tetszik, menjünk.

Amália. (félre.) Mit tesztek! Szivem mentse ki a tettet! — (elmennek.)

NEGYEDIK JELENET.

(Magányos börtön. Kálmán egy asztal előtt ül.)

Kálmán. Ezt még sem érdemlém! Hiú valék, könnyelmű, s ha e nyomor nem felsőbb hatalom karjától ered: ez több mint büntetés. Én nem vétkezém, hibámat egy percz alatt helyre hozám, s most a törvény szigorúságát szenvedjem-e!? Felettem, tettem felett, mely igazságos bár, de fel nem világosítható, emberek ítéljenek? Néhány tudatlan hivatalt vásárló egyén, s egy elnök, ki irántam határtalan gyűlölettel viseltetik? S mit várjak ily bíraktól, mit oly törvénykezéstől, mint e miénk? Hazám! hazám! s hazámfiak; volnátok csak egyszer ily szorongó helyzetben, azóta rég díszlenék törvényeitek közt a czélszerű büntető törvénykönyv. Volna törvény helyes, és igazságos védelem: alávetném magamat szó nélkül bíráimnak: — de így nem szünöm meg daczolni e félszeg eljárás ellen. (az ajtón zörgés támad.) Valaki jó hozzám. — Hisz még a törvényszék nem ült össze!

ÖTÖDIK JELENET.

Julia és Amália belépnek.

Julia. (ölelésre rohan.) Kedves bátyám!

Kálmán. Julia! — te több vagy, mint nő! — (ölelés.) több, mint testvér!

Julia. Meglepett jövetelem? Nem reményléd-e ezt?

Kálmán. Ha szinte jóságodtól várhatám is, ki reménylette volna, hogy ez meg fog engedtetni? Hisz nálunk a vádolt már elítélés előtt büntetve van. Szerencsés még az, ki, mint én, hogy a több rabtól tanácsot, útba igazítást ne vehessen, külön záratik. Julia képzeld e mi hazánkat s törvényünket; azon ember, ki országgyűlésen ülással és szavazattal bír, elfogatik, bezáratik, pöre titkon vitetik, s még csak ügyvédével sem engedtetik meg szólani.

Julia. Ez sok, ez kegyetlenség!

Kálmán. Oh Julia, kedves testvér! mondjam-e, hogy némileg ezt megérdemlém. Én szivemen viseltem hazám haladását mindenkor: azonban mégis legközelebb, midőn a megyei gyűléseken az elfogottak bűnvádi eljárásának jobbítása javasoltatott: én is ellene szegeztem magamat ezen korszerű rendeletnek. Volnék még egyszer gazdag és hatalmas: mindenben első lennék, ki olyas indítványokat pártolna, melyek a szegény elvetett népen könnyítenek. Lásd, nagyjainknak a nyomorúság iskolájába kellene járnio! — De mondd, mikép jövel hozzám?

Julia. (Amáliára mutatva.) E nőt ismered? Ez összejövetelet egyedül jó szívének köszönhetjük.

Kálmán. Amália, ön sokat tett értem; vegye érte forró hálámat.

Amália. Örömmel cselekvém uram, a mit lehetete. S tettem köszönetet nem iszénvel.

Julia. Bátyám! mit reményelhetsz?

Kálmán. Semmit, legalább semmi jót. Az alispán gyűlöl engem: ezt tudhatod, s mégis örvendek e gyűlöletnek, mert másként évekig kellene itt ülnöm, míg ügyem befejeztetnék.

Julia. S mikor lesz vége a pörnek?

Kálmán. Úgy vélem, ma végítéletet kapok.

Julia. Kálmán; — Istenem, nem merem kérdezni. Mi ítéletet vársz?

Kálmán. Egykét évi fogság, Julia! — S nem több. Azonban rám nézve mindegy. Nevem bemocskoltaték, büntessenek, miként nekik tetszik.

Julia. Ezt ne mondd. Oh bátyám nem képzelem, hogy az élet valaha itt hozzon össze bennünket! — Te csüggedtnek látszol; — szemeid bádgyadtak, s rajta sírás nyomai látszanak.

Kálmán. A harag, szégyen és a te sorsod könnyeket fakasztának ki szemeimből.

Julia. Fölöttem ne aggódjál. Én szabad vagyok; s méltatlan volnék nevemre, ha szenvedéseimben lélekkel nem bírnék. — De te gyanú alatt, és fogságban. Nemde, sokat szenvedsz?

Kálmán. Én férfi vagyok, de te gyöngé nő s védtelen! én itt ülök, s ingyen hozzák helyembe eledeletem. De te szegény, lakodban fázol és éhez, s éjenként munkálkodnod kell. Arczod halvány, te nem vagy szokva a virrasztáshoz, nem a munkához.

Julia. Én örömet dolgozom.

Kálmán. Örömet; — s mégis lelkedet, testedet elemészti. Julia, ha bűnöm van, melyért békén szenvedek, ez az, mert megbántottalak s nyomorba taszítalak. Bocsáss meg nekem ezért.

Julia. Te ezzel oly gyakran szomorítasz.

Kálmán. Mert mindenkor velem van képed, s öntudatom kínosan kel fel keblemben; s ha látom

arcodat: mindenkor egy büntető boszús angyalt érzek fejem fölött.

Julia. Én testvéred vagyok! — ily panaszokkal ne keserítsd magadat; ne engemet. Ha megbántottál valakit, kiért aggódnod kell: az nem én vagyok; hanem e leányka. (Amáliára mutat.)

Kálmán. Amália?

Amália. Grófnő, — Istenem, kérem önt; óh, ne szóljon!

Julia. Ő a mi jótevőnk; egykor szeretéd őt: de szerelmét kigúnyolád, s őt kevésre becsüléd.

Kálmán. Amália hitelt ad ennek? — ki mondá ezt önnek! — Hah! tudom már: Szenkey mondá!

Amália. Tehát — mégis — csakugyan való! Uram! hagyjuk ezt abba. Bohóság vala ezt megemlítenem; de szívem fáj, s én titkolni nem tudok.

Kálmán. Amália, s ön gyűlöl engem. Kevésre becsül? meghidegült irántam?

Amália. Óh Istenem!

Kálmán. (kezét megfogja.) Én szeretem önt; — s egykor a szebb napokban ön is melegen érzett irántam; én ifjú voltam, hiú, könnyelmű s büszke születésemre, hibázhattam; s midőn világ és szerencse összeesküdtek ellenem: azon keserű öntudatot kelljen-e magamban táplálnom, hogy ön is megvet engem Amália?

Amália. (könnyezve.) Nem, nem! nem gyűlölöm önt.

Kálmán. Midőn utoljára együtt valánk, igen emlékezem e napra. — Szenkey közbejött. — Én gyanítám mindjárt szándékát; mi összeczivódtunk, s csuda-e ha fölgerjedésemben, s egy vágytárs jelenlétében olyakat mondék, melyeket mondanom nem kell vala. Szenkey megsúgá ezeket önnek, s ön hitelt ada neki, lehet, méltán. Ez vala minden vétkem. Szenkey önt szereté, engem gyűlölt. Ő eszes,

de lelketlen ember: én tapasztalatlan és hiú valék. S így könnyen vezethetett a mélységbe, melyet gonosz szándékkal számomra készített.

Amália. Uram! —

Kálmán. Igen kisasszony, ő rémítő ember. Boszú és harag mindenki gyöngesége. De midőn valaki időig táplálja boszúállási tervét, s végbevételére pénzt, fáradságot, színlett barátságot elővenni nem iszonyodik: az nagyobb gonosz, mint kit sokszor szerencsétlen sorsa a törvény szigorúsága alá vet.

Amália. Gróf úr! megvallom, e szavak nekem fájnak. Ha ön e hangon beszél azon emberről: engem sért, és szavait tovább nem hallgathatom.

Kálmán. Érzelmét méltánylom önnek! Bocsánatot kérek. Szenkey szereti önt, s látom a kisasszony is őt. S én nem vádolólok a kisasszonyt. Ön szívét követé, s ki követelhetné, hogy előbbi szerelméhez hű maradjon?

Amália. Uram, ön méltatlanul vádol.

Kálmán. Lássá ön, én hiú vagyok, vagy nevezze ezt bárminek bennem. Megvallom, nekem fájdalmas, hogy ön engem, ki önt annyira szeretém, másnak szerelmeért oly hamar feledni tudott.

Amália. Nem, ne higgye azt ön, nem feledém önt. — De ön nem tudja viszonyaimat. Ha tudná, nem mondaná ezeket.

Kálmán. S ön még képes magát menteni Amália? Azon időben, midőn a gazdag Zalánfy szerelmével és pártfogásával dicsekedheték, úgy tartom, szükség nem kényszerítheté arra, hogy az alispán házába lépjen.

Amália. Istenem, istenem, s ön is oly balúl gondolkozik felőlem? Ezt nem érdemlém.

Kálmán. Kegyed nem szeret engem többé. Való, én hibáztam, s most szegény, megvetett rab vagyok, kegyed pedig gazdag, szeretett s hatalmas.

Amália. (sírva.) Gróf úr! — ön igaztalan. Én soha senkit nem szerettem önön kívül.

Kálmán. Mit? — kegyed csak engem szeretted, s kész vala mégis, kész vala oly ember házához menni, ki házamnak ellensége volt, ki engem gyűlöl, s kit alacsony boszújáért megvetek. — Ön teheté ezt Amália? — Kegyed az alispánt szeretted, nem pedig engem. — Amália azon embert szerelni tárgyul választá!?

Amália. E gyanú — fájdalmas öntől; — ő nem szerelmi társ, — én ártatlan vagyok, — ő testvérem.

Kálmán. Testvére?

Amália. Igen, ő testvérem; én nem valék önhöz gondolatban sem hűtelen. — Istenem! mit mondék?

Kálmán. Hah! most nyílnak meg szemeim. — Ő tehát azon —? Igen, ki a Szenkey családdal Amerikába ment, s most álarczot visel, másnak hazudja magát. — Hah, nyomorú!

Amália. Istenem, hibáztam; én oly egyszerű vagyok Bocsásson meg, gróf úr, ön nem fogja azért megvetni őt. Bocsásson meg neki értem! Nemde, ön nem haragszik rá?

Kálmán. Nem, nem, kedves Amália; legyen nyugodt. — (félre.) Hatalmamban van a gyáva!

Amália. Helytelenül tevék; de bízom önben, hogy el nem árul. Azonban az idő elhaladt. (Juliához.) Távoznunk kell.

Julia. Bátyám, reménylem, ismét látandjuk egymást.

Kálmán. Úgy hiszem. Julia most ismét bízom.

Julia. Éljen szerencsésen. — (ölelés.)

Kálmán. Isten veled! — Isten kegyeddal Amália! (Julia s Amália távoznak.)

HATODIK JELENET.

(Megyei tanácsterem. Zöld posztóval bevont asztal, székekkel.
Két megyei hajdú rakosgat.)

Első hajdú. Mihály, aztán tiszta papirost kell mindenik elé tenni! hiszen tudja már kend.

Második. Ide vicespány úrnak kell egy darab, a szolgabírónak is egy; ez is okos caput ám, mindig jegyez, s azokat haza viszi, s otthon ismét leírja — egész protocoluma van már; — pedig biz a nélkül is meglehetne. — Lám a többi szolgabírák nem bánják akár hogyan megy a vármegye! — Itt a kövér táblabíró fog ülni: ennek nem kell papiros, mert úgy is mindig alszik; ezen másik elé pedig két darabot teszek, mert szüntelen apró leveleket írkal és dobál a többinek. Ide is egy kell, pedig a ki itt ül, csak gólyákat fest papirosra. — No de úgy is van elég papirosa a megyének.

Első hajdú. Így; most minden kész. — Ma rabokról lesz a kérdés, úgy-e?

Második. Azt hiszem. — De csitt, jönnek!

Első hajdú. Csoda! — máskor mindig fél órával később kezdetett a kiszabott időn túl az ülés.

HETEDIK JELENET.

Szenkey, és a törvényszék több tagjai jönnek.

Szenkey. Tekintetes törvényszék, mikép említettem, akaratom az, hogy azon a várostól átküldött rab ügye végeztessék be! Ezt kívánom ma elítelni.

Egy táblabíró. Miután tudomásomra a megye börtönében sokkal régibb és terhesebb bűnnel vádolt rabok ülnek: óhajtottam volna inkább olyanoknak ügyét tárgyalni, kik már évek óta vannak pusztá

gyanúra befogva. Azonban minthogy tekintetes alispán úrnak így tetszik, s a pör s vádlott előhozatott ellene semmi kifogásom nincs. Jövendőre azonban óhajtanám, hogy a bűnbeli pörök felvételében időszerinti sort tartanánk.

Táblabírák. (mind.) Helyes! az észrevétel célszerű! Régibb pöröket kellene tárgyalni.

Szenkey. Ez úgy a közbátorságot érdekli, megyét és várost egyszersmind; úgy vélem, halasztást nem szenvedhet.

Táblabírák. Legyen! — Helyes! alispán úrnak igaza van. — Olvastassék a pör! —

Szenkey. Hozassék be a vádlott! (egy hajdú ki-megy.) Úgy gondolom, előbb általa hitelesítessek meg vallomását, aztán fogjunk az olvasáshoz; hosszúra nem fog terjedni.

Táblabírák. Helyes! Lássuk a vádlottat!

NYOLCZADIK JELENET.

Zalánfy és előbbieik.

Kálmán. (belép.)

Szenkey. Ön elénk hivatott, hogy ügye bevégeztessék. A törvényszék itélni akar ön felett. Fel fog olvastatni ön előtt vallomása. Figyelmezzen rá, nincs-e némi megjegyzése, s nem kíván-e valamit hozzá adni vagy lehúzatni. — Jegyző úr! méltóztassék olvasni. —

Jegyző. (olvas.) Zalánfy Kálmán —

Kálmán. Bocsánatot uraim! Mielőtt pöröm vizsgálatába ereszkednének, kijelentem, hogy én e vallomást megtettem ugyan, mivel arra sürgettettem; de azt valamit érőnek el nem ismerem. Ugyanis bátor vagyok itt, mint főnemes, a törvény ellenére tett befogatásom, s börtönzésem tekintetében ünne-

pélyes ellenmondást nyilvánítani. Törvényeink állnak még, melyek hazánk nemeseinek szabad védelmet engednek. A tekintetes megye törvényszerű s igazságos kötelessége, hogy szabadságomat visszaadja, különben minden eljárását törvénytelennek, igaztalanoknak, s annál fogva semmisnek tekintem.

Szenkey. Jegyző úr! Méltóztassék a törvényt olvasni.

Jegyző. (olvas.) El lehet fogni a nemest is akárkinek a gyilkosság, lopás, ragadozás, rablás, útonállás, gyújtogatás miatt hevenyében, vagy a tetten avagy folyvásti üldözésben, habár a czélba vett bűnt még el nem végezhetette is. — S továbbá: azon nemeseket, kiknek vagy semmi, vagy lakjukon kívül alig van ingatlan vagyonuk, és gonosztettök kétségen kívül van, ha hevenyében vagy a tetten el nem lehetett is őket fogni: a nyomozás előtt is elfoghatják tulajdon bírái.

Szenkey. Reményelem, meg fog ön nyugodni e felett.

Kálmán. Én ártatlan vagyok. Azonban ki kell jelentenem, hogy e különben tisztelt törvényszéket sem ismerem el, így a mint van, illető bírónak.

Szenkey. Nem ismeri el ön? Mi kifogása lehet az ítélőszék ellen?

Kálmán. Mi kifogásom lehet, alispán úr!? Én úgy vélem s erősen hiszem, hogy nemesnek csak nemesek lehetnek bírái. Egy megyei törvényszék tagjainak, hogy fölöttem, mint bármely nemes fölött ítélhessenek, nemesi rendből lenniök, s itt e megkívántatóság hiányzik.

Egy táblabíró. Ez vakmerőség! — székértés!

Másik táblabíró. Gondolja meg ön, hol áll, s vigyázzon szavaira!

Szenkey. (félre.) Mit akar ez? (fenn.) Ön nem tudja, mit beszél.

Kálmán. (előbbre lép.) Igen, uraim, én tudom mit beszélek. Sohasem ismerem el egy oly törvényszéknek hatóságát fölöttem, melynek elnöke paraszt, — alacsony szolgálai születés.

Táblabírák. Mi ez? A rab eszelős!

Szenkey. Vitessék vissza börtönébe!

Kálmán. Nem, uraim, elmém ép, s vissza nem térek addig, míg el nem végzem. Itt ülnek egy törvényszék érdemes tagjai; tisztelettel tekintnek elnökökre, s nem tudják, hogy az egy alávaló szennyes pór, aljas csaló, ki idegen név alá rejti születését; nem tudják, hogy alispánuk egy nyomorú álarczviselő, ki egykor szolgám volt, kit egykor mint bűnöst udvaromból kiűzettem, ki álarczossága által kétszeresen szolgává, rabszolgává alacsonyította magát, s kit én, a bevádolt, mint akárki, nagyobb hatalmaskodás büntetése nélkül (arczúl csapja.) arczúl csapok s megvetek.

Szenkey. (felugrik.) Hah! ördög! vigyétek! fojtások meg!

Táblabírák. (felugráltnak.) A törvényszék méltósága meg van sértve! Mindaddig, míg alispánunk magát nem igazolja, vele egy széket nem ülünk.

Egy táblabíró. (Kálmánhoz.) Mindezt egykor be tudja bizonyítani?

Kálmán. Kész vagyok. — Nézzék önök, nem valót szólék-e; nézzék sápadását, álarczát letéptem.

Szenkey. Uraim! ha e vádoltnak mondása alapos volna is: a törvény értelmében ellenem csak a Szenkey neven jövőknek lehet vádat emelni; idegenre vétkem nem tartozik. Egyébiránt a szék tagjait velem ülésre nem kényszeríthetem, s azért az ülést eloszlatom. (elindúl, mentében Kálmánhoz.) Ön győzött; de meglássa: győzelme mikép fog végződni!

Egy táblabíró. (a másikhoz.) Én az egész történetet nem értem. Hát hiszen tegyük azt, a mit tekintetes elnökünk kíván; ne boszantsuk fel. Miért nem dictálnak nagyobb büntetést.

Másik táblabíró. Hisz nem arról van a szó! Collega uram mindig aludt, s nem tudja mi történt.

Táblabírák. Ez különös! — Nem reményelhettem volna! — Menjünk mi is! Ejej! ez szörnyűség! (Főcsóválás, és egymásközi beszélgetés közt a függöny legördül.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Szenkey. (egyedül) Most vége mindennek. Az álom eltűnt, s ismét viharos tengeren vagyok. Gazdagság, hír, név egy szóra veszve vannak. — Oh én akarok boszút állani, s magam levék az áldozat. Most mit ér tudomány, tapasztalás, férfiúi erő? Viszsaesem a szolgai sorsba, hol rám többé isten vigasztaló napja nem fénylik. Szolga? — szolga legyek? Nem; inkább meghalok. De előbb boszút állok. — Örvénybe taszított, s én magammal rántom őt annak fenekére. Hazám, hazám! mind ez nem történnék, ha annyi jó gyermekeidhez mostoha nem volnál. (az asztal mellé ül, s fejét kezére támasztja.)

MÁSODIK JELENET.

Amália. Előbbi.

Amália. (szobájából kilép.) Gondolkozik! Istenem, mit szóljak hozzá? Merjem-e vigasztalni? — Bátyám! — nem szól! — Kedves bátyám! —

Szenkey. Te vagy, hugom? Miért jössz?

Amália. Vétettem ellened — fájdalmadnak oka én vagyok. — Bocsáss meg!

Szenkey. Te nem tudád, mit cselekszel. Szerelmed elkábított; te nem ismeréd őt; nem tudád, hogy e titok fölfedezésével mi hatalmat adsz kezébe. — Hugom, te szerencsétlenné tevéd bátyádat!

Amália. (sírva.) Megérdelem, hogy kárhoztass, elúzz magadtól. Dőre, rossz leány vagyok. Te oly jó valál hozzám, s én, — bátyám, — istenem! — csak ne nézz oly szív repesztve rám. Óh mit tehetnék, hogy hibámat helyrehozhassam!

Szenkey. Itt nem segít semmi, csak egy. —

Amália. Csak egy? És az?

Szenkey. Én határozott vagyok; — mit teendek, meg fogod látni. Most még néhány szóm van hozzád magadért, tenhasznodért.

Amália. Óh ne szólj így hozzám. Nem értelek; de beszéded megfagyasztja véretem. Mit akarsz tenni? Ha itt neved becstelen: jer, hagyjuk itt e földet! Másutt is isten ege világít fölöttünk. Hadd itt a jószágot, mely nem a miénk, a nevet, melyért üldözni fognak. Ha szegények leszünk is: azért nem esünk kétségbe. Hisz mi szenvedénk már szegénységet; megvettetést, s nyomorúltak nem leszünk, mert munkálkodni és tűrni tudunk; mely kincscsel a gazdagok nem bírnak. Menjünk messze, messze; s ha minden elhagy is, hangom még mindig képes lesz a szükségeseket megszerezni. — Énekelni és dolgozni fogok érted, s meglásd: boldogok leszünk. — Fejedet rázod? Miért nem akarod e várost itt hagyni? Miköt e vidékhez? Megvted tanácsomat? Én nem tudok többet ajánlani, — magamnál többet nem adhatok.

Szenkey. Nem, hugom, nem távozom. Megyőzve lásson-e engem az, kit gyűlölök? Nem, soha! Most még százszorta jobban gyűlölöm őt, mint va-

laha. Erősebbnek érzem magamat, erősebb akarok lenni a legyőzetésben, mint vélné. Ő meggyalázott engem, s én —! De hagyjuk ezt, ez nem tartozik rád. Elég jókor lesz később is megtudnod. Most figyelmezz arra, mit mondani akarok.

Amália. Te valamely borzasztó tervet forgatsz elmédben, látom azt. Óh hagyj föl ezzel! Elégdjél meg az étellel, úgy a mint van; nem akarok hallgatni, nem szavaidra figyelmeznem: de kérni, hogy feledd a történeteket, légy ismét nyugodt, s jér velem távol vidékre!

Szenkey. Figyelmezz szavaimra, leány, mert egyszer késő leend. Rám ne ügyelj. Én tudni fogom, mit teszek. De te nő vagy és védtelen. Ime e jószág többé nem enyém. Nevem, vagyonom más tulajdona. De ha pör indíttatnék is ellenem, azon javak, melyeket önmunkásságom után szereztem, idegenéi nem lehetnek. Mindaddig, míg elitélve, és így bűnös nem vagyok, saját szerzeményeimről szabadon rendelkezhetem. Ezek elegendők lesznek számodra, hogy jövőd biztosítva legyen. Egy csomót adandok kezedbe. Végrendeletem lesz abba foglalva. Tedd el; s ha meghaltam: ne mulaszd el magadat tüstént örökösömnek kihirdettetni. Reménylem, senki sem fogja tőled a hagyott javakat követelni: s így bár szegénynek születtem is, nem leendsz kénytelen vagy a változó nép kegyét keresni, vagy büszke gazdagok hajlékához járulni. Értettél?

Amália. (sírva.) Óh te igen kegyetlen s igen jó vagy egyszersmind. Ne szólj ezekről. Hadd el mindenedet, legyek szegény, nyomorú, csak ne hagyj el. Mit ér nekem, — mit ér pénz, vagyon, mit ér minden, ha te nem leszesz? Ha tudnom kell hogy miattam, érettem, — óh Istenem! hisz te nem hagysz el engem, szegény hugodat. — Haragudjál rám, csak ne hagyj el!

Szenkey. Nyugodjál meg, nem haragszom, szeretlek, miként ezelőtt; de a minék meg kell történnie, azt te meg nem akadályoztathatod. Te úgy sem valál megelégedve házammal. Ifjú valál, s én szigorú és komoly; — s most szabad léssz! — Koronként megemlékezendel rólam, kit a sors küzdeni, s jobb sorsért lángolni állított elő: de ki óhajtott ezélt nem érhető egészen. Azonban miért beszélem ezeket? Megyek, az irományt kezedbe adom.

Amália. Bátyám! ne menj még el.

Szenkey. Mit akarsz, hisz még látjuk egymást.

Amália. Óh ne távozzál! Nem tekinted kérelmemet. Megvetsz. Te oly hideg valál mindíg!

Szenkey. Gyermekek! én javadat kívánom! Testvéred akarok lenni. (bemegey.)

Amália. Istenem! — Ő halni akar; igen, halni akar! — (egy székre ereszkedik.)

HARMADIK JELENET.

Júlia, előbbi.

Julia. (belép.) Köszönet, köszönet önnek, kedves kisasszony! Ön oly jó volt, hogy bátyámért közbeveté magát. Vegye köszönetemet.

Amália. Grófnő, mit beszél ön?

Julia. Igen; künn hallám a megye szolgálótól, hogy bátyám elítélése elhalasztatott s börtönébe visszavitetett. Minek tulajdonítsam ezt másnak, mint önnek? Ön elég szerény a hálát el nem fogadni; de én érzem a jó lélek munkáit. Ön nagyon lekötelezett engem, Amália!

Amália. Ön téved, fölötte téved.

Julia. Mit, — tán nagyobb veszély fenyegeti testvéremet?

Amália. Nem grófnő, — ön testvére ép, — s

nincs mitől tartania. Bátorságban van. De — óh istenem! Mi vagyunk — bátyám van veszedelemben. — Az ön bátyja, igen, a gróf örvénybe taszítja bennünket.

Julia. Bátyám?!

Amália. Igen, és én. — Mert én valké a nyomorú, hálátlan s esztelen, ki sírját megástam boldogságunknak, s bátyámat örökre elvesztém.

Julia. Mikép? — Szóljon ön!

Amália. Óh, hát nem emlékezik-e ön, hogy a gróf előtt kivallám, miként az alispán öntestvérem. Akkor láttam mindjárt a gróf homlokát redőkbé vonúlni; óh de nem vélém, hogy e redőkből házunkra oly vihar vonúljon. A gróf a törvényszék előtt kigúnyoló bátyámat, mint ki hajdan szolga vala, s álarczviselőnek bélyegzé. S most ő hideg, mint kő; el akar hagyni, — s látása, szavai széttépik keblemet.

Julia. Való, való. Ez nem is fordult meg elmémben. Azt véltem, hogy ő nevét törvény szerint viselé. — Ez nem szép, nem nemes tett vala, a világ előtt ily csalárdságot üzni.

Amália. Mit tudám én, törvényes vala-e vagy nem? — Önök által vádoltattam életem módjáért, és szívem el nem viselheté e vádat; kimondám, mit el kell vala rejtenem, mert szívem fáj egy általam szeretett férfi félreértése miatt. S most mindenki szeretetét elvesztém.

Julia. És testvéremmel mi történt?

Amália. Testvérevel? — Hiszen mi történt volna? — Ő mégsem gyöngéden bánt velünk, — s tőle kétszeresen keserűen esik e csapás! — Ő másodszer is visszaélt gyöngeségemmel. — Ez nem volt szép! — szegény bátyám!

Julia. Ön bátyja megérdemlé ezt; — én sajnálom önt, — de lássa ön, a bűnnek buknia kell. E szerint ajánlom magamat.

Amália. Mit? Ön el akar hagyni? Ön nem mehet most, nem fog elmenni.

Julia. Mit akar velem a kisasszony?

Amália. Mit akarok? Midőn önnek, grófnő, szüksége vala rám; midőn még segedelmet reményelt hatalmamtól, akkor önkényt hozzám jött, nemde? s nem távozik, míg kívánatát meg nem nyeré; most önök nem félnek: s megvetve hidegen távozik ön a szegény leánytól. Mondja meg ön: ez-e azon udvariság, mit az önök palotáiban gyakorolnak és tanulnak.

Julia. Ön balúl vélekedik rólam. Látja, én nem vagyok gazdag, sőt inkább szegény s nyomorú. Vélhetém-e, hogy ön rám számoljon? Mit tehetek én?

Amália. Sokat, — mindent; — ön szólhat bátyjával. Kérje őt, hogy vonja vissza szavát. Jelentse ki, hogy a mit mondott, nem való, költött, hogy azt csak haragjában, kétségbeesésében mondá. Így ismét helyre áll, reménylem, bátyám becsülete: addig pedig beszéljen ön bátyámmal is. Ő szereti önt. Óh ha tudná ön, mennyire szereti a grófnőt! — Istenem, ön szava, egy vigasztaló szava mindent tehet nála; — s én ismét visszanyerem bátyámat.

Julia. A kisasszony igen sokat kíván?

Amália. Sokat, grófnő? sokat kívánok?

Julia. Fájdalom! Mit vél ön, bátyám mikép volna kész visszavonni kimondott szavát, s mikép javasolnék neki ilyesmit? Kisasszony ő hibás, rab; de azért nemes és Zalánfy vér!

Amália. Jó! megnyugszom ebben is. Önök jobban tudják, vajjon összeférhető-e ez a becsülettel, lovagisággal, nemes eredettel; — noha pedig úgy vélem: nem első tett leendne, melyben a nemes vérű magyar, szavát mint helytelent megsemmisíti. Azonban ezt ítélgetni nincs erőm. Önök elmések; nekem csak érzelmeim vannak: de azt tudom, hogy ön ismét földéríthetné bátyámat. Óh tudja-e azt a grófnő,

mit tehet a szerelem szava? Szabadító angyala lehet ön bátyámnak, ne vonja meg tőle jóságát!

Julia. Úgy vélem oly szilárd, és erős férfiúnak, milyen az ön testvére, nincs szüksége nő vigasztalására.

Amália. Óh Istenem! ön még nem tudja: ő halni akar, elhagyni engem!

Julia. Halni? Mikép?

Amália. Mit tudom én? Homályos és hideg beszédéből könnyen megérthetem, hogy ő nem akar élni. — Én nem tudom vigasztalni; de ön visszaadhatná életét; csak néhány szó, néhány édes szó az ön ajkairól elfeledtetik vele a halált. Legyen ön szánakozó irántam!

Julia. Reményli ön bizonyosan, hogy szavam megmentheti életét?

Amália, Igen, igen, miként ne? Hisz ön becsesb előtte, mint az élet.

Julia. A kisasszony saját szíve után ítél. A lélekben eltökélt férfiúi határozat nem mindig hallgat a szív hangjára. — Azonban ön szives volt irántam, midőn bátyám ügyében önhöz folyamodám, s miként mondá, élet forog kérdésben; így megkísértem kiengesztelni őt az élettől bármily öntagadásba kerüljön is, hogy ahhoz, ki családunkat gyűlöli, nyájas szavakat mondjak.

Amália. Ön megtartja őt, igen, megtartja életét. Köszönet, forró köszönet, grófnő. (kezét csókolja.) Óh ha meghálálni tudnám ezt!

Julia. Hol van ön bátyja?

Amália. Szobájában, de mindjárt hozzám jövend; addig ha úgy tetszik, menjünk szobámba.

Julia. A mint ön akarja. (élmennék.)

NEGYEDIK JELENET.

Szenkey, Zalánfy.

Szenkey. (kilép.) Hugom nincs! — Hová ment?
— Tán szobájában lesz. (menni akar.)

Kálmán. (belép.) Ki hozatott engem ide?

Szenkey. Én.

Kálmán. (megvető mosolylyal.) Ön?

Szenkey. Az alispán.

Kálmán. Én nem ismerem alispánt.

Szenkey. Még az vagyok. Azonban nem mint tisztviselő hivatám ide önt; hanem mint magányos személy, mint ember. Ön engem megsértett, meggyalázott, a törvényszék színe előtt gyalázott meg. Ez boszút kíván. Ön semmivé tevő tekintélyemet a megyében, s közbeszéd tárgyává magamat. Mindamelletts is elég erőm volna önt megbüntetni, hatalmamban állana semmivé tenni önt: de én más boszúállást óhajtok. Elégtételt kívánok öntől.

Kálmán. Mit akar velem?

Szenkey. Meg kell vinnie velem, válaszszon fegyvert.

Kálmán. Vínom? — Önnel? — Nem, soha!

Szenkey. Ön visszaretten a párbajtól? — Ez gyávaság!

Kálmán. Nem gyávaság, karom mindenkor kész a kihívó ellenében. De én csak magamhoz hasonlókval vívok.

Szenkey. Uram, miként érti ezt ön? —

Kálmán. Úgy, hogy pórral, s ki egykor szolgálám volt, párviadalba nem bocsátkozom.

Szenkey. Gróf úr, éltem végső pillanatiban nem akarom keblemet fölingerelni. De őrizkedjék ön is indulatit fellázítani; mert lehet hancv többé nem

lesz ideje lelkével kibékülni. — Válaszszon ön fegyvert.

Kálmán. Nem vívok.

Szenkey. Nem? — nem akar ön vívni? mert ön felebb érzi magát nálamnál? Ön fényes születésű, főrangú; de tunyasága, kicsapongásai s elkövetett vétke, mely a törvény szigorúságát vonta maga után, lehúzták önt méltóságából mélyre, alacsonyabbra, mint a legszegényebb pórt, ki becsületesen eszi kenyerét. — Én munkáim, s hűségem árán egykori jóltevőm javait magamévá tevém, szorgalmam többeket szerze azokhoz, hirt becsültetést, hivatalt nyertem; s mégis, úgy-e ön föllebb áll nálamnál? Ön megvethet engem, mert ön ősei érdemeit, idegen érdemeket hozhat elő, s én csupán saját fáradozásaimat említhetem? Azért mondom, ön illetlennek tartja velem megvívni. — Ön gonosztevő, éji rabló: én tisztviselő, s önnek bírója, — s ön mégis felülérzi magát rajtam?! Ez nemde okszerű, helyes? Törvényhozók, alkotmányszerzők, nézzétek e szép viszonyt, e szép igazságot!

Kálmán. Mit akar ön e haszontalan ékes szavakkal? Ön szolgám volt egykor, s én nem vívok. Ön álarczot vett fel, s a törvény szerint rabszolgává tette magát. Ez alattomos, undok/gonoszság vala; ily gonosztevőt, rabszolgát csak megvetek.

Szenkey. Mig fölöttem ítélet nem hozatott, szabad s büntelen vagyok. Lássunk a dologhoz! Mondja ön, mily fegyvert kíván!

Kálmán. Önhöz nincs több szavam. (mienni akar.)

Szenkey. Megálljon, uram! Tőlem nem szabadul oly könnyen. Vissza! különben keresztül lövöm önt.

Kálmán. Ez szörnyű! — Hisz ezt csak alacsony rabló, — útonálló teszi. Én nem vívok.

Szenkey. Vigyázzon ön magára, különben élve ki nem megy e falak közül. (a pisztolyt felé szegzi.)

Kálmán. Hah, ez alávalóság, nemtelen gyáva tett, engem így kényszeríteni! Ki teheti ezt? Mi joggal? Én tudom: mi az igazság, mit tart méltányosnak a világ ítélete. Ily viadal megtagadása soha kárhoztatást nem talált, s így teljes joggal visszavethetem azt.

Szenkey. S én teljes joggal kényszeríthetem önt. Tudja meg ön, én halni akarok: de boszúlatlan e földet itt nem hagyom. Ön mindenemtől megfosztott: nevemtől, becsületemtől, s e meggyaláztatásért vinya kell velem!

Kálmán. Ez ocsmányság, — e bánásmód nem emberi.

Szenkey. Önnek vinya kell. — Öné az első lövés, s lehet, porba hullok ön előtt, s akkor ön szabad. Ön különben is adós egy párbajjal, melyet egykor lekönyörögtem öntől; ön akkor engem félénknek tartta, nemde? Most, uram, visszaveszem kérésemet, s kiállok önnel, ha ezer halált ont is rám. Önnek el kell a párbajt fogadnia, vagy e ház lesz mindketőnknek temetője.

Kálmán. Legyen, mert éltem forog veszélyben, elfogadom, mint éltem védelemezsközét: de nem mint rendes és jogszerinti párviadalt, melynek lelke most, és mindenkor ellene mond. — Jó. — Adjon ön fegyvert, — álljon elém, s keresztül lövöm mint gyilkost, ki éltem ellen törekszik.

Szenkey. Itt a másik szobában! — Menjen ön! (félre.) Mégis boszúlván, vagy boszúért küzdve halok el, s ha fegyverem szerencsés lesz, e szer (egy kis üveget mutat fel.) megment az élet terhétől! (elmenni.)

ÖTÖDIK JELENET.

Kati. (belép.) A kisasszony még sem jó. Nem tudom, miért jár ezen házhoz. Én félek e helyen;

minden olyan szomorú és haragos itt, mint néha tanítóm volt, ha leczkéinket nem tudtuk. Aztán mióta ide járnunk, a méltóságos gróf urat sem láthatjuk. Mit beszélek? Hiszen a gróf úr még azelőtt eltűnt tőlünk, mikor e házat ismertük. Már akármit van, de csak mégis e háznak tulajdonítom, hogy urunk elveszett. — Istenem! mi szép ifjú, és jó ember volt ő! Szegény kisasszony! (egymásután két lövés hallik.) Hah —! Istenem! mi volt az? Megnézem, mit lőttek! (kiszalad.)

HATODIK JELENET.

A mália. (Juliával a szobából kirohan.) Itt nincs senki. — Merre, merre történt a lövés?

Julia. A hang kívülről jött.

A mália. Menjünk! Óh mi volt ez? Mint reszketek! (kifutnak.)

HETEDIK JELENET.

Szenke y. (előfut.) Meghalt! — Boszúlvá vagyok! S most nekem is halnom kell, (az üvegcsét előveszi.) Munkáim gyümölcse, egy egész élet fáradalmiból merített kincs kezemben — ezen üvegcsé, egy kis ital! Ezért küzdöttem-e annyit, — hogy e halálhözó nedvet nyerjem jutalmul! — Isten, Isten! teremtsd egyformává az embert! — s ne engedd, hogy félszeg tudomány s ostoba törvények embert embertől elkülönítsenek, s akkor milliók forróbban áldandják nevedet. Bűnöm, ha volt az, egyedül az emberi társaság félszeg alakításából s nyomás-, megvetés-, lenézésből ered, mert lelkem ég felé tört, s lerázni akarám a vaslánczokat, melyek emelkedésemet gátolták. Leend-e egykor a szegénynek jobb sorsa? Eltiltva lesz-e századokig milliók előtt a szabadság

s alkotmányos élet? — Lesz-e idő, midőn a férfira, kit érdemei, tudománya fölemelnek, nem kiáltják rá: „Le a polczról, pór vagy, s törvényt hozni s azt végrehajtani nem érdemled“! — Igen, lesz még egy jobb idő! — Óh meghalni ily korán! — erőteljesen! — Hugom! te egyedül maradsz, de még boldog léssz; hisz boldog az, ki magas vágyakat nem hord magában. — Hah! miért ez ellágyulás? Élnem nem lehet! Üdvözlégység istenerejű ital! — Üdvözlégység! (az üveget kiisszja, s asztal mellé székre ereszkedik.)

NYOLCZADIK JELENET.

Amália, Julia, előbbi.

Amália. (Juliával belép.) — Bátyám itt? Hála — nincs semmi baj!

Julia. (Szenkeyhez megy.) Ön búsnak látszik.

Szenkey, Ki szólít. (hátrafordúl.) Kegyed grófnő?!

Julia. Amália azt mondá, hogy ön szenved, én sajnálom. Ön egykor melegen nyilatkozott irántam: szabad-e még most is hasonló érzetéről meggyőződnom?

Szenkey. Kegyed, kegyed mondja ezt? Nem tudja kivel beszél!

Julia. Tudom, s mióta ön Amáliának testvére, többre becsülöm önt. Tudhatja miért. Ne legyen ön csüggeteg; ha részvétem némi érdekléssel bír ön előtt, fogadja el.

Szenkey. Julia, — grófnő, — késő, késő; — én szerettem kegyedet! — S megérdemlettem volna részvétét, barátságát. — Kegyed büszke, hideg volt hozzám. Keblem nemtője lehetett volna: hidegsége elfásulttá tett; — most többé nem érdemlem kegyed részvétét, nem szavát, — tekintetét, — elraboltam kegyedtől mindent, rossz, bűnös vagyok, s a haloklónak nincs többé meleg szívre szüksége.

Amália. Haldoklónak! Bátyám, — az Istenért!
(rá borúl.)

Szenkey. Ön bátyja — velem vívott, — ő meghalt, megöltem őt. Ott a másik szobában. —

Julia. (sikoltással a szobába fut.) Meghalt! — Gyilkos! —

Szenkey. Én — halok — hugom; — az iromány, — egy imádságot értem, s egy könnyet! — Oh, Istenem! (meghal s összerogy.)

Amália. Irgalmas ég! — (rá esik.)

KILENCZEDIK JELENET.

Tollasi. (belép, s a történetet látva, megütközik.) Mi ez? — Hah, bizonyosan párviadal! Ime a halál és bánat egyenlővé tevék a két nőt! — Ez érdekes újdonságot még a holnapi hirlapba iktatom. — Azért órát, napot, helyet feljegyzek. (tárczáját kiveszi és ír.)

(A függöny lecsik.)

MESSIÁS.

SZOMORÚJATEK ÖT FELVONÁSBAN.

Jelige: ἐν τούτῳ νικᾷ.

SZEMÉLYEK:

NAZARETHI JÉZUS.

MÁRIA: anyja

ANNÁS }
KAJFÁS } zsidó főpapok.

ESZTER, Kajfás leánya

PÉTER

ANDRÁS

JAKAB

JÁNOS

FILEP

BERTALAN } Jézus tanítványai.

TAMÁS

TADDEUS

SIMON

JUDÁS

1-ső }
2-ik } börtön-őr.

1-ső }
2-ik }
3-ik } pórszolgák.
4-ik }
5-ik }

ANGYAL.

SÁTÁN.

FEGYVERESEK.

1-ső }
2-ik } rabnő.

MÁRKUS.

ELSŐ FELVONÁS.

(Olajfák hegye, távolról Jeruzsálem látható.)

ELSŐ JFLENET.

A n g y a l. (fényes felhőbe borítva az égről leszáll) Az örök istenség parancsára átszállottam az égi ragyogó lakból e föld határirra, hogy tanúja lehessen azon nagyszerű eseménynek, mely az emberi nemet fölmenti a romlottság örvényéből, előtte egy általános éden keblét nyitandja föl. Még mosolyogva int utánam a mennyei fénylak s myriád csillagszeméi, Jehova hatalomkoronájának gyöngyékei oly édesen, oly visszaidézőleg tekintenek rám, — de nekem itt kell maradnom és a Megváltó mellett állanom kinszenvedéseiben. — És e föld nem is oly kietlen az églakónak. Míg fölöttem lángszárnyaimon lebegve látám az oly sok pompát és ragyogó szépséget, mely hegyein, virágos térein s a nagy puszta oceánon elvonul: szerelem és csodálattól áthatva emelém szemeimet Istenhez, ki a tömérdek napokon és világokon felül mindenfelé erőt, mozgó életet, virulást, örömet lehelle és szóra szét. — De fájdalom, az az emberi nem boldogtalanná tévé önmagát, e kies határon, és elvesztve édenét az ártatlanság szűz koszorúját bűn és hamis tudományok tengerébe süllye-

de Óh! gyakran fájdalommal néztem ezt, mióta a kedves föld romlottság korlátai miatt zárva lón előttünk; gyakran óhajtám a fényözönt, mely legmagasabb boldogság színével áthimezve körül foly, s a sugárt, mely halhatlan fejemet ékes napként köríti, letépni kész valék szárnyaimat, leégettetni lakomat és az istenség arczát elhagyni, ha a boldogtalan emberemet, mint egy homályba tévedt, pályavesztett csillagot, a bűn felhőiből kifejthetem s dicsőbb életfolyam utat jelelheték vala számukra. De e nagyszerű műnek, csak istenség által lehete végbevitetnie, s ime nem sokára a nagy fordulat, örök idők változatát maga után vonandó, megtörténendik. — Örvendj tengerparti Judea! és te kies tájú Galilea, ki szerencsés valál isenembert öledbe fogadni! — Im hegyeid és halmaid dicső halmokká magasztaltattak, ligeteid szentek, virágaid illata tömjén füst, mely tisztább égfelé száll; szent emlékezet fénye sugárzik át rólad a késő századok fiaira, a föld templomává, szent helyévé magasulál, mely felé a bűnbánó igazhitű szent félelemmel tekintend és földedet áldva forrón égő ajakkal csókolandja. Isteni, romlatlan dics fénykoszorúja övedzi körül partjaidat; és mikép szövetségláda felett, szent fénykőd terjedend homlokodon! — Mikép fölékített szűz menyasszony völegénye ölen, vagy drága gyöngyszem a némberek nyakában, úgy ülsz a tenger hullámai mellett, egy kelő nap puszták és tenger közt, melyből veendi a késő kor nagysága és boldogsága sugarait! — Örvendj Nazareth s egykor hatalmas Sion, — szent isteni föld! — Örvendj szerencsés anya, mely az emberi nem halványúlhatlan dicsőségét tartád, mint magzatot, méhedben és emlőiden.

S á t á n. (a földből fölemelkedik.) Ismét itt vagyok! — E látogatás veszítse el az embert! s e földnyílás legyen sírja boldogságának!

Angyal. Sátán!

Sátán. Hah! mit látok! Égből követ a föld határain. Mennylakó! nem elég-e számotokra a fényes isteni lak? — Vagy talán megunád a rabságot, és zsarnokodtól e földre menekvél, mint szabadság honába?

Angyal. S te mit keressz e szép, de boldogtalan határokon? Nem tudod-e: miként a föld nincs különválva a menny udvarától, hogy ez csak kiegészítő része annak; hogy menny és föld, isten és ember, oly szorosan egybetartozó nevezetek, mint anya és gyermek, s gyermek és anya.

Sátán. És ha a gyermek nem akar többé a szülei karok közt függni; ha nem botor többé a hatalomszónak vak engedélyvel nyújtani nyakát? ha más vezért más tanácsadót keres ön elméjének nyomain?

Angyal. Akkor boldogtalan, s szerencsés, ha jókor visszatér a szerető szüle boldog hajlékába!

Sátán. Azt nem teendi. Óh istenetek fölöttébb jól teremté az embert, hogy fölötte én nyújthassam ki királyi pálczámat. — Hah! véle talán a teremtő, hogy midőn földi okos lényt alkot: uralkodandik az ész határozó hatalma fölött; hogy a lélek akarata körében fog forogni, mint egy rabszolga, hogy az ész meggyújtott szabadság lángját kénye szerint korlátozhatja, és minden emberi képzelet, eszme és gondolat a lélek saját terményei az őt körző szeraphoknál hatalmasb, merészebb sereg ő hozzá szálland föl, mint lomha élettelen reggpára. Azt akará, hogy az ember a szűk éden korlátai közt kövér munkátlan-ságban fussa le életét, hogy egyék és igyék, miket a kert számára előhoz, s élte a vadakéval egy jellemzetű legyen!! Nem, a lélek nem tűr kényurat maga fölött; és nem parancsra, de nyájas szavakra hajlik. Csak a fénytelen hold követi szolgailag föl-

dét, a saját lángjában ragyogó nap önmaga irányozza utját és bocsátja sugarait. — Az embernem birodalmamba jöve, Jehovátok azt számomra teremté.

A n g y a l. Neked undok búnszellem? Isten szahadságra állítá elő az embert; de te elrablad ocsmány sötét terveddel az embernem boldogságát, ártatlansága égi liliumát!

S á t á n. Az ember öntetszéséből hajlott felém és hódolt hatalmamnak.

A n g y a l. És hódolata áraban boldogtalanná tevéd.

S á t á n. Nem, hisz az embernem boldog, valóban az! Erőm, hatalmam daczára sem tehetem az éltet siralom völgyévé, és ez engem gyötör. Az ember boldogsága szaggathatlan, kitéphetlen virág, mert gyökei a szivekben rejlenek. Bár harapva a vészes fa keserű gyümölcsét, mélyen sülyede a sötétség és bűn éjébe; földi különféle örömek édene nyílt meg előtte. A lény, ki első ártatlanságát elsiratá, ki isten és angyalok társaságából száműzeték, egetekben nem hallott gyönyöröket találta családi körében, szerelem, haza- és barátság felé föllángolt szenvedelmekben, és éltét — az öröklét töredék darabját — egy kábító édes álm karjai közt végig álmodja. Az ifjú kéjmámorában hajlék a lyánka ölére, tisztának, éginek képzelve ezt a szintűgy ember-állatot. Az anya örömkönnyek közt szorítja a bűnös ágy kellemes gyümölcsét szívéhez; és ki gond- és nyugtalanság által fogyasztá rövid éveit; még egyszer vetné semmiségbe az öröklétet botorúl gyermekeért, nem emlékezve rá, hogy az, kit ápol, idővel ezer halál szerzője leendhet; mit bánja a művész, ha vésője a márványból költött álistenek szobrát faraghatta ki; hisz műve szép, mosolygó s csodálók állják körül! Halál hatalma alá vetteték az ember; kik szülői valóban elhulltak, pusztán hagyá a vizözön a földet,

romolni, elmúlni láta mindent; kidőlni az erős pálmát és csert, leomlani a vihatlan szirteket, hervadni a virágokat; s annyi rom és hamu, pusztulat és halál s kietlenség mindig hagyák örülni. A romokból új palotákat építe, rokonaik sírján szerelmi kötéseket; a pusztító elemekkel vad göggel kelt csatára, járom alá hajtá az igazhatlan tengert, a folyamak utját kijegyzé, és merészen a teremtés műveibe pisloga be. — E gögös kétéltű fajt nem lehet egészen lesújtani, s körükből a boldogság örömsíráit kitépni.

Angyal. Igen! van még némi boldogság az emberek közt ott, hol az eredeti erény és romlatlanság virágai tenyésznek. Csak a szeretet, hit, szentség és több az istenségtől átlehelt mennyei érzelmek, az égi bájos harmonia lezengett visszhangjai tartják fönn az élet el nem süllyedését. Távozzál a földről, és az ember ismét jó és boldog leend.

Sátán. A földről én nem távozom! Jól tudod égi szolga, hogy mennyből Isten szállott le emberalakban e nyomorú fajhoz. Fegyverrel jöve ellenem. Harczra vagyok híva és én a küzdést elfogadom. Csatáztunk hajdan az ég tág mezején; csatázzunk most az alsóbb világ térein, meglátjuk kié leend a győzelem!

Angyal. A győzelem!? — Ő már kiküzdé annak felét. Hatalmad, sátán, átromboltatott! Az ember szabad akarattal bír, és szabadon választja az erény, világosság és igaz hit rózsapályáját. Erőd, tekinteted száll, süllyed.

Sátán. Hazudságot szólál angyal! hatalmam áll, enyém a föld, s enyéim népei.

Angyal. Hogy téged elátkozzanak.

Sátán. Nem, nem büszke églakó! Az ember-nem engem nem átkoz el. Nem nekem hódolnok-e a különféle tarka nemzetek? A győző, kevély Róma, a

tudományos, puha görög, a szorgalmas egyiptomi, mint a finom perzsa; nemde álisteneknek bókol-e? nem ércz-, márványszobrok előtt hajol-e meg? nem oktalan állatok, élettelen testek számára hord-e oltáraitra drága áldozatot? — Maga Izrael hite ingó, zavart és eltorzított idegen alakokkal s különféle véleményekkel. Melyik nép, melyik vallás tiszteli Jehovát? Melyik őrzi tiszta törvényeit? A nép talán, mely oltárait ártatlan csecsemők vérével fertőzi meg? — Hah! hah! nézd, nézd, az egész földön az ég vagy a pokol hatalma nagyobb-e?

Angyal. Ne örvendj óh sátán fölöttébb. E küzdés az örök igazsággal iszonyú, de sükertelen. Az embernem még gyermek; e kor az esztelenség kora: de erős ifjúságra serdülend egykor, s bánatkönnyekkel fog majd sírni tévedései fölött. És az ifjú emberiség kebele magasan érzeni méltóságát, az éggel fog kezét, szeretet tölti szívét és megtermendi az érzemény myrhánál és aloénál drágább virágait; egyesülésben keresendi üdvét, a vad csordák szelíden simúlnak a jobb erkölcsök oltárához, az igaz hit és tudomány egy koszorúba fűzi össze a föld különféle népeit. Ez a nagy hatalmú Róma, melyet mutatál, zsarnok hatalmát átszelidítendi lélek- és erkölchatalommá; mint egy égből szállott csillag áll majd a Tiber hulláminál, hogy a boldogító hitsugarak fény- és tűzpontja legyen és milliókat kapcsoljon magához, és millióknak jegyezze ki a boldogság ösvényét.

Sátán. Megállj angyal! ne gyötörj szavaiddal. A pórgyermekek egykor jók és boldogok lennének? Hah! az nem lehet! Sátán nem engedendi. És mit vártok ti az embertől? Véletek, az idő újjá szüli őt? Soha, a test sárterhe, a vér rendetlen sebes hullámozása, a földi ingerek, lelkes fény- s jobbulás után kapkodni nem engedik. Mit használt a szörnyű vízözön? Isten iszonyú hatalmával felettök egy világot

semmített meg. Mit használt e kiirtás? Szétdúlható a tömény élőket: új iszapboritékat adhata a földnek, s e felett új tenyészést. Szeretne szóratának a szerencsétlen nemzedék tetemei, égető nap s forró szelek emészték fel csontjaikat, új világ, új élet támadt, s a rothadásból más, kevésbé irtózatossá vadállatok, szebb, ragyogóbb színű madarak s lepék, illatosb virágok fejlődnek; csak az ember, az átültetett ember maradt a hajdani, s minden víz előtti vétek és vágy, vélemény s hiedelmek ismét mozgásba jövének. Szólj, nem való-e angyal?!

A n g y a l. Nyomorú rövidlátó! Véled-e hogy az éj, melyben rabló gyakorolja undok bűneit, melyben a bagoly ordít, és a félelmek serege rettegteni a gyöngé halandókat, örökké borítandja a föld népeit. Kevés órák után felkel a nap, s a táj, mely hidegen, rémesen állott az utazó előtt, hol félve intéze lépteit tévedés vagy esés veszélyétől remegve, most mint éden terül el szemeinek, s a regg fényes sugarai ezer bajt, ezer gyönyört mutatnak egy perczen. — S az erkölcsi világ éje örök lenne-e?! Nézd kevély szellem, nézd Jeruzsalem pusztá terét; nézd a názárethi ifjút, ki épen most jó a kerített város falai közt a nép ezer örvendésével; nézd tizenkét hú követőt, nézd az isten-embert! Isteni erejétől hatalmad alá száll, lenyomatik, mint a szirt közé szállott sötét köd. Engedj az égbajnoknak; mert erőd fegyvere széttöretik, hatalmad várbástyái lerothadnak.

S á t á n. Szavad iszonyú, de én nem rettegek s e földről nem távozom.

A n g y a l. Tégy, miként akarsz. Maradj, kétségbe esve, hatalom vesztve, gyötrő kín férgelével hullj alá a sötétség, bűn, förtelem börtönébe, s csörgesd örök lánczaidat. Én távozom tőled; mert társalkodni veled tilos, s fényem halványul undok lehelletedtől. (eltűn.)

MÁSODIK JELENET.

S á t á n. (egyedül.) Menj! — Szavaid elzúzó kinnal rohannak rajtam keresztül. Hatalmamról le nem mondhatok! S ez megsemmisül?! Hahaha! Mit félek én? Lényem szellem, miként azé, ki az égből fényt és tenyészetet s myriád alakokat küld szét az örök, határozatlan, durva anyagnak. Szellem, s el nem romolhat, nem változhatik. Változatlan, egyenlő erőben kell örökké élnem. S ha hatásom változható, miért ne lenne az Istené is? Miért lenne ő mindig és mindig nálam erőre több? A szirtfal ingatlanul áll a tenger hullámi közt, és úgy látszik, ezek hasztalan rohannak ellene; azonban a sokszorozott erő, mely megtörve és ismét újonan alakítva küzd a kemény tömeg ellen, végre átfúrva alapját, a mélység fenekére borítja. — Miért ne küzdhetnék Istennel? — Első leghatalmasabb lény ő? Végső a mindenség sorában? — Ha úgy: miért léteznek több szellemlények is, kik hozzá hasonlók, hozzá közelítnék, vele csatázhatnak? Nem; ő első parancsoló erő nem lehet. Ennek közelíthetlennék, vihatlannak, egyedülinek kell lennie! És micsoda ez? Sors? melynek hódolni tartozunk? Ha úgy: miért ne engedne egykor nekem győzelmet? Föl tehát küzdésre! föl! Messiás ellen! Hisz ő most csak ember, erőtlen, hatalomtalan testtel, miként mások. Ha leveti a sárborítékot, szelleme kénytelen égbe repülni, és közvetlen az embernem javára nem működhetik. E Messiást . . . ! Megölöm őt! igen, megöletem őt. Az emberek, kiknek javára játszsza e szerepet, az emberek ölendik meg őt. Ezt véghez viszem. Hisz nem első, — rendes dolog, hogy a föld fiai jótevőjüket meggyilkolák. Helyes! — A názarethi ifjú meg fog halni. Judeában találok papot és telhetlent, hogy tervemet átvihessem. Föl! előre! (eltűn.)

HARMADIK JELENET.

Kajfás főpap kertje. Szolgák dolgoznak).

Első szolga. (kapáját elveti.) Na! én elfáradtam; a sátán dolgozzék tovább.

Másod. szolga. Én sem.

Harm. szolga. Én sem.

Negy. szolga. Oly szorgalommal vájám e földet, mint kincsesásó, de arany- és ezüst helyett kemény szikladarabokra találtam. Most már nyugodni kell.

Első szolga. Nyugodni, nyugodni! —

Más. szolga. Hah! e folytonos kemény munka súlyos.

Harm. szolga. Valóságos egyiptomi szolgáltság.

Negy. szolga. Húsos fazekak nélkül, nemde?

Első szolga. Átkozott szolgáltság, átkozott szegénység!

Harm. szolga. Valóban. Lássátok, gyakran elgondolom; miért kell nekünk ily terhes munkákat, és szükségét tűrni? Hisz a hernyó és féreg munka, szenvedés nélkül veszi készen eledelét. És mi nyomorúbbak vagyunk ezeknél? Miért van ez?

Első szolga. Miért? szegény! Mert Ádám apánk beleharapott a tiltott gyümölcsbe. Nemde?

Harm. szolga. Ezt én is tudom. De lásd: ha ez eszembe jut: ismét ezt gondolom; az édeni átok mindent, ki ember, egyiránt illet. Nem való-e?

Első szolga. Való! való!

Harm. szolga. Akkor ismét ezt gondolom, miért nem szenved egyiránt minden, Jehova büntetését? A gazdag miért ül kincsei mellett? és a szegény kunyhója szalmáján? Ezt gondolom: Pilatus a helytartó szintén ember, mint én, mint mi mindnyá-

jan; a főpap is ember, mint mi: tehát Pilátus miért jár ezüst- és arannyal gazdag ruhában, és a főpap miért jár gazdag ruhában? — Lássátok: Pilátus is Ádámtól származik, a főpap is Ádámtól származik: és miért boldogabbak, mégis mintha most is az éden gyümölcseit ennék. — Ne kaczagjatok, fejtsétek meg kérdésemet?

Másod. szolga. Én meg nem mondhatom.

Első szolga. Én sem.

Harm. szolga. És mondjátok meg: miért győzők és hatalmasak a rómaiak, és miért kell, hogy Judea ennek szolgáljon.

Más. szolga. Óh ezt jóslóink előre megmondák.

Harm. szolga. Előre megmondák? Óh igen! és nem szintén úgy mondogaták-e azt is, hogy népünknek Messiás jövend el, ki fölmenti őt a szolgaság igájából és Dávid király székét és hatalmát helyre állítja? Nemde, megmondák-e ezt is? És a Messiás e szegény néphez még sem jó.

Negy. szolga. Fiú! ne káromold Jehovát. A szabadítót ő már elküldé!

Harm. szolga. Úgy legyen! úgy legyen!

Negy. szolga. A názárethi ifjú leend a mi Goélünk. Ő az égtől küldött, ki a szolgaság pusztáján vándorló népét megvigasztalja. Nemde társak?

Első szolga. Való való! Ő meggyőzi a pogány idegeneket, és Sion ismét erős, ismét hatalmas leend.

Más. szolga. Vezérünk lesz, és mi hú követői. Jeruzsálem kaput tár hatalma előtt, és a rabság bilincsei szavára leomlanak, mint a kúrtharsogásra Jerikó falai.

Negy. szolga. És Dávid székébe ül a zsidók királya.

Első szolga. Éljen a zsidók királya!

Más. szolga. Hallelújah!

Márkus. (jö; — félre.) A pór nép zsidók királyáról fecseg? — Hah! alávaló férgek, ti henyéltek, fecsegték, lopjátok a napot? —

Első szolga. Márkus jő! Márkus jő. El munkára!

Márkus. Gyáva, haszontalan renyhe nép! így kell-e munkálni a drága életért? Nyomorú lusták! Félre ülnek a munkától, vígan, kényelemben, mint egy negyedes fejedelem. Elfajúlt pórcsorda! még alig hajolt estére a nap; nem látjátok-e sugarait? Nem méltók, hogy karomat hátatakon fárasztssam, ti rest, makaes szamarak.

Más. szolga. Elfáradánk uram! és pihenénk egy kevéssé.

Harm. szolga. Kegyelem! kegyelem!

Márkus. Kegyelem úgy-e? és mit tevétek, mióta elhagyálak. Hah! hah; jól tudom én e pihenést; reggtől napestig, ha lehetne nemde? Mire való a hosszú éj? — De hogyan? hány van itt? egy kettő három négy! Lelkemre csak négy! hol van az ötödik? Mit? — — nem feleltek?

Negy. szolga. Eltávozott kissé, uram!

Márkus. Eltávozott? Undok rabszolga! Munkára fattyúk! Elátkozott rossz világ! A távollevőt fölkeresendem és reménylem, máskor feledni fogja a szorgos munkát elhagyni. (elmegy.)

Első szolga. Átkozott zsarnok! nyomorú szolgaság!

Más. szolga. Veszszenek el e kegyetlen bálványimádó idegenek.

Harm. szolga. Elég szomorú, társak, — de van orvoslata — és az türelem.

Negy. szolga. Ej! mit türelem? Egyszer az is kifárad, mint a teherhordó teve. Bálámnak számára

fölszólalt az igaztalan verés ellen; és az ember mindig és mindig тұrjön-e?

Ötödik szolg. (kívül) Éljen a zsidók királya!
Más. szolg. Mi ez? Halljátok!

Első szolg. Társunk örömhanga. Mit jelent ez?

Ötöd. szolg. Éljen Dávid fia. — Béke veletek társaim!

Harm. szolg. Mit cselekszel? mire való ez örömhanga?

Más. szolg. Mi téged mint siránkozót vártunk körünkbe,

Első szolg. Igen. Márkus itt volt, — és irántad, mivel a munkánál nem valál, boszúra gyúlt.

Más. szolg. És fenyegetődött.

Ötöd. szolg. Mit nekem Márkus? Mit fenyegetődés? Vigán barátim! örüljete!

Első szolg. Mi ez? mi ez? szólj!

Ötöd. szolg. Hírt jelentek nektek, kedves hírt, örömhírt!

Más. szolg. Kedves hírt? halljuk, halljuk!

Ötöd. szolg. Hírt, — mit láttam, hallottam, szemeimmal, füleimmal. Hírt, — édest, mint az égből hulló manna, jót, mikép angyal, vigasztalót, enyhítőt, mikép hús forrás a szomjú utasnak.

Harm. szolg. Jó, kedves hírt?

Első szolg. Tenmagad láttad, hallottad?

Más. szolg. Szólj, beszélj!

Negy. szolg. Mi történt? mi történt?

Ötöd. szolg. Hallgassatok! — Eltávozám tőletek, és im miután szomjamat enyhítém, fölmenék ama halomra, melyről a szép várost meg lehet látni. Széttékinték, és ime hallom, miként a város utcáiról szokatlan örömrivalgás lármája kezd eredni, Jeruzsálem kapuja megtelék emberekkel, kik sűrű csoportokban nyomultak előre. Ifjak, öregek, gyermekek,

apák és anyák, aranyhajú fiatal hölgyek, összegyűlve összeelegyülve zszibongtak, rajongtak, mint egy győzelmi ünnepen.

Első szolg. Mi lesz ebből?

Más. szolg. Halljuk! beszélj tovább!

Ötöd. szolg. Az összegyűlt tenger nép valakire várni látszott. Némelyek kendőket tartának magasra, szabadon eresztve a szeleknek, mások tarka virágokkal és zöld falombokkal hinték el az utat, a fiatal leányok virág- és pálmakoszorúkat tartának kezeikben, és rózsákat, liliomokat szórának szét és szájokban dal vagy örvendő kiáltások harsogtak.

Harm. szolg. És mi mindezt nem láthattuk!

Negy. szolg. Mit tovább? beszélj!

Ötöd. szolg. Ime egyszerre csöndesen elérkezék — —

Más. szolg. Kicsoda, kicsoda?

Ötöd. szolg. A názárethi ifjú.

Negy. szolg. Valóban ő?

Más. szolg. Hah! nem ámítsz? nem tréfát üzesz?

Ötöd. szolg. Nem. Valóban ő jött szamárháton. Most az örömhang és rivalgás kétszerezteték. Ezer virágbokréták és lombok repültek eléje. „Éljen Dávid fia! — Éljen a zsidók királya!” — e szavak hangzának mint kúrtharsogás. Halkkal lépett előbbre és követői mellette; és a számtalan szegény nép, mely őt idegenből ide kíséré, mely Jeruzsalem-ből eléje jöve, mintegy győzelmes tábor vonult zajos lárma közt tovább.

Negy. szolg. Kétszeres, százszoros öröm, ha ez ekként vagyon. Jer! hadd szorítsam meg kezedet. Béke, áldás veled; béke, áldás mindenetekre! A názárethi ismét itt van, és mi ismét örülhetünk.

Első szolg. Mit tudsz még a dologról?

Ötöd. szolg. A város házai eltakarák előlem.

Örömmel futottam volna haza a dombról, melyen állék, ha a hetedik égben lett volna is annak tetője; azonban a kedves hírt társaimnak is akarám tudtúl adni.

Más. szolg. Ez a boldogság, ez az igaz öröm. És a sokaság élteté, királynak nevezé, tisztelge neki, nemde?

Ötöd. szolga. Örömmel, hódolattal mint Dávidnak, midőn a büszke óriást lesújtá.

Negyed. szolga. A régi jobb idők ismét visszatérnek. Ismét lesznek örömnappjaink. Kiáltasuk mi is: „Éljen Dávid fia“!

Mind. „Éljen Dávid fia!“

Negyed. szolga. És veszszenek a bálványimádó kegyetlen idegenek, veszszenek ellenségeink!

Első szolga. Átok rájok!

Másod. szolga. Menjünk hozzá, menjtük beszédét hallani!

Negyed. szolga. Igen hozzá, még ma, mindjárt.

Első szolga. Ki tudja, hol gyűl össze körében a nép? hol töltendi az estét?

Ötöd. szolga. Reményilem a városon kívül az olajfák hegyén.*)

Másod. szolga. Menjünk oda, menjünk oda!

Negyed. szolga. Hah! — Az idő nem messze, melyben a zsidó nép fölszabaduland a szolgaság lánczaiból, és Jeruzsálem ismét erős, Sion ismét hatalmas lesz, és a pogányok megszegyenülve takarodnak hazájokba; ez idő, melyet annyiszor hirdettek, jelen vagyon és a Messiás körünkben, ki Judeának királya leend.

Másod. szolga. És mi szabadok!

*) Tanít vala pedig nappal a templomban, éjszaka pedig kimenvén, a hegyen vala, mely olajfák hegyének neveztetik. Luk. XXI. 37.

Első szolga. És ellenségeinket lábunk alá tiporjuk.

Negyed. szolga. Föl! — hányjátok el munkaeszközeiteket, és ragadjatok — ha szükség — fegyvert kezetekbe. El! hozzá, hozzá! ő legyen vezérlő Mózesünk.

Másod. szolga. Mi küzdünk és szabadok leszünk, és az ország fölmentetik a tisztátlan kezektől, föl, oltáraink és egyházaink; és mi szabadok leszünk, szabadok!

Ötöd. szolga. Izrael országa föléled! El, hozzá!

Mi n d. Jézushoz, a názárethi ifjúhoz! — (elmennek.)

NEGYEDIK JELENET.

(Eszter jó egy rabnövel.)

Eszter. Te Salomeh térj vissza termembe, várj ott rám; nem sokára én is követlek; egy perczig egyedül kívánok lenni. (rabnö el.) Istenem! minden, kitől a városon átterjedt zaj és örömrivalgás okát kérdelem, minden azt állítá, hogy a názárethi bölcs ifjú érkezék el. — Ha ez való, akkor Judás is e helyen van; mert ő követői közé tartozik. Szegény ifjú! oly komoly vala ő. Mivé tevé a távollét? miért yer oly gyorsan e szív?! Virággal himzett óráknak lép-e ellene, vagy vész előrezgése e mozdulat, erős hullámingás a vihar kitörése előtt? Ki mondja meg? ki mondja meg? Eljött ő valóban? Még nem tudom. Közellétét érzem-e? Ha itt van: minden perczben megjelen nálam. Hisz ő szeret, és változásról gyanúm sem lehet.

Judás. (jó.) Te vagy, te vagy Eszter!? Egyedül? Eszter!!

Eszter. Judás! mi nem reményelt kéj.

Judás. Annyi idő- és távollét után!

Eszter. Oly sok epedés- és fájdalomon túl.

Judás. Eszter, hű valál-e elmédben hozzám? Megtartád-e szerelmi érzeményeidet a távollevő iránt?

Eszter. Kérddheted Judás?! — Kérddheted? Nem látod e halvány, örömsugártól hagyott arcot? nem szólnak e lángtalan szemek, melyek csak jelenléted óta gyúlnak fényre, életre? Ha a hű szerető-leány képét Esztered alakján föl nem találod, akkor óh akkor Judás! — — — De szavad nem volt komoly, úgy-e? nem kétkedésből eredt? —

Judás. Fájdalom! igen. Én oly kétkedő, oly bizalmatlan vagyok. Képzetem mindig és mindig gonosz jelen és reménytelen jövő halvány képeit tölja elém, a szerencse kevés jót ada számomra, és mit parányi csöppekben nyújt, abban oly elégtelen, oly gyönyör-éldelhetlen vagyok.

Eszter. Nem, nem. Te egy perczig sem kétkedhetél szerelmemben. Vedd vissza szavaidat. Ezek csak kedélyed sötét szüleményei. Kétkedés hitnek, szerelemnek legöldöklőbb ördöge. És mi hívők és hívek vagyunk, és ezeknek örülniök kell.

Judás. Óh hagyd megcsókolnom, hagyd keblemhez szorítnom e lilium kezét, e földi legtisztább, legszentebb szövetségnek drága, szép jelét; ezen istené után leghatalmasbat, mely üdvem, boldogságom rózsakoszorúját, gyönyörkelyhét tartja. Igen, én örülni akarok és boldog lenni körödben!

Eszter. Ez örömnép leend nekem. Lásd! te eltávozáál tőlem városunkból, és a szegény leánynak semmi sem maradt, semmi, csak könnyörgés Jehovához, és a remény. És most oly boldog vagyok.

Judás. Szegény, szegény jó leány! —

Eszter. Te még nem tudod: mi szigoróm, hű érzelemmel, mi mindent kizáró szerelemmel függ a hölgy keble választottán; nem tudod; mi minden

szenvedélyt túlhaladó lánggal, bensőséggel szoktak Izrael női szeretni. Én szenvedék, míg távol valál; — és most visszajövel, visszaadattál, mikép apáinknak a kedves Kanaán; vissza adattál egészségben, mint midőn távozáál, szeretve, mint akkor, és hön szerettetve mint akkor.

Judás. És oly szegényül, hatalomtalanul, mint akkor.

Eszter. Azt nem kérdem, arra nem akarok gondolni. Te itt vagy és az elég nekem.

Judás. Eszter! te szeretsz, te nem változál. És mondd: atyádnak mi véleménye személyemről?

Eszter. Óh ne említsük most a komoly tárgyakat! Miért nézzük; miért keressük a homályt, ha a hajnal rózsafénye az ég boltját, mint szent bitor palást teríté? Miért a pusztát, sivatag szirttartományokat, ha a tavasz selyem füvel és virággal diszíté a földet.

Judás. Nem; szép leány! tudni akarom, tudnom kell: mit érez, mi gondol irántam atyja a hölgynek, kit szívemhez szorítok. Mi véleménye az ifjúról, ki a názárethi hőshez csatlakozva, hazáját rokonait és régi reményeit elhagyá? —

Eszter. Atyám kedvele téged, mint ifjút; erő és munkásságot láta benned, értelemmel párosítva. De ezen názárethi tanításaival, népszerűségével gyűlölt előtte. Azonban mit tesz ez? Szerelmem ingatlan, és te azt bírod, és annak erőteljes gyökereit nincs erő kitépni lelkemből.

Judás. Mondd ki kedves leány lepletlenül a valót. A főpap türelmes-e irántam, és tőle leányát reménylenem lehet-e?

Eszter. Szerelmem csillaga! hagyj föl e kérdéssel!

Judás. Eszter! Én nem tartozom a gyáva néptömeg kicsinyei közé, kik félelmes óhajással, remegő

vágygyal várják ki reményeiket, fejthető jövőjüket a szerencse kezéből; s nem tisztán, de a csalódás és hiú bizalom színes kristályán szeretik tekinteni. Én nyilván tudni kívánom a sorsot mosolygó életvirálynnyal bár vagy rontó örvényével öleljen körül. Élet és halál, fájdalom, öröm lepletlenül kell eléjük tekintenem. Tárd föl sorsomat!

E s z t e r. Judás! Örömperczünket, ily hideg élet-telen szavakkal tépjük-e szét? Igen, kimondom atyám megvete téged, Jézus követőjét, és te és én tőle mit sem reményelhetünk, szerelmünk kötését ő áldásával meg nem erősítendi.

J u d á s. Hiszen miért is reményeltem? miért kergetém vad szenvedélylyel a szerencse légalakjait. Miért küzdöttem rejtve, sötétben, mint a szigetnép mesés óriásai, melyek évezredes kimozdíthatlan hegyektől borítva sikertelenül fáradnak, és iszonyú kínaikat a lételő erőfeszülést senki nem láthatja? Miért bennem, ez elérhetlenért gyötrő mély szenvedély? miért nem elégülhettem meg a szerető hölgy bírásával? Miért kelle agyrémeim varázsképe felé örülten futnom, hogy amit bírtam, örökre elveszszem, és mihez gyermeki botorsággal kapkodék, soha el ne érhessem?!

E s z t e r. Judás! te borús kedélyű vagy! A szerető hölgy karjai el nem mozdíthatják lelked bánatát. Te titkos, égő vágyak kigyóit táplálsz kebledben. Benned a szerelemtől külön álló indulat zúg és forr. Te így boldog nem leendesz soha!

J u d á s. Boldog nem leendek soha!

E s z t e r. Judás! te bússá tevéel engem is, habár lelkem csak örömet érze megjelenéseden. Te minden vagy nekem, és múltra és jövőre nem tudok gondolni ez tüdvteljes pillanatban. És te elúzed az örömfényt előlem. Szenvedsz, és szenvedésed égő, gyógyíthatlan. Mélyen vésett a természet kebledbe

szenvedélyárt, mely elborít tajtékzó hullámival. Mondd, mi fészkel benned; miért valál elégületlen velem, sorsoddal? — — Nem szólsz? — Szemeidet feszülten szegzed földre, mintha kedvesed sírja fölött állnál. Nem érdemel-e a hölgy bizalmat, fölfedést, ki reményeit neked ajándékozá; ki — ha a pogány népek közt annyi tárgyakat venne vallási tisztelete tárgyául: szive egyetlen ifjút imádná isten gyanánt, és örök szerelmének ragyogó fényködében cherubként állana híven szolgálatára, készen keble vérét és önmagát vetni áldozatul! — Mi tépi szivedet!? — Ismét hallgatsz. Óh én szegény, fölötte szegény lány vagyok! Egy elvetett alávaló, ék- s cifrasággal körül aggatott rabnő, ki erőtetett mosolyával, tartozott ölelésivel simára deríti kényurának homlokredőit; s én, a nap aranysugárinál, a harmat gyöngyeinél tisztább, életteljesebb szerelmemmel semmi kárpótlást nem adhatok a bánatért, mely benned rejtett forrásból eredve, lényedet előnté mérges hullámival! Én neked semmi vagyok! —

J u d á s. Te hölgyem vagy, ki gyöngyként fényel előttem pályám éles szirttöredéki közt. De engedj meg a boldogtalannak, kinek életébe sötét szálatat fűzött a szerencsekéz. Én szeretlek. Midőn az életkedvtől fosztott, ismeretlen czélért küzdő Judás enyhületet honn és a világban nem talált; midőn fölötte nyugtalan vészes éjként terjedett a jelen s jövő reménysugártól fosztott, idétlen alakja, s óhajtasinak utai távol-enyészet tengerére dőlt óriás árnyakban nyúltak el szemei előtt: nemde te valál-e, kinek mosolygó ajkai, szelíd galambszemei eloltották a vihart; kinek szava, mint egy szent szó, mint égő láng, melyben isten jelent meg, keblem üregét átvilágoló? Te jó, szelíd vagy, s én üdvezült, nyugodt valék körödben. Társaím idegen arczczal fordulnak el a néma sötét alaktól, habár boszú, gyűlölet isme-

retlenek legyenek is e kebel előtt. — De lásd: sok lélek értetlen tünemény kortársai előtt; mert nem közönséges vágyak foglalják el. S ha körödben nyiltabb, derültebb vagyok; vádolhatsz-e mégis, ha az ifjú, sorsát intéző terveit oldalad mellett sem felledheti?

Eszter. Óh nem! — Jól tudom, hogy magát megtagadni, új szokásokat lelkületet s vágyakat sajátítani csak a nőnek föladata, ki ifja karába áttéve, mint átültetett virágnövény más színt, más alakot nyert, selyemhernyó, hogy szerelmének körötte szótt hálói által megneemesüljön. S könnyebb, szebb, ragyogóbb életet öltson magára. De midőn a férfiú szerelmén kívül egyéb szenvedélyekkel vív; midőn sikertelen küzdelmei lelkületére egyipti sötétet borítanak, és a fájdalom, öldöklő angyala megjelen, hogy reményeink első szülöttét megöldöklje; óh akkor legalább a forrón szerető hölgy titkainak avatottja, részese, gyötrelmeinek osztályfele követel lenni. Én nem kívánok örömet; csak tudni részvétben fölosztani a kétségbeesés jeleit, melyeket komor arczodon hordozasz.

Judás. Eszter! Én nyomorú, szegény, vagyontalan, alant álló, ismeretlen vagyok.

Eszter. Borús értelmed súgja ezt füledbe; túlfeszített vágyak írják lelked táblájára. Töröld le; töröld le róla a hitvány szavakat!

Judás. Én régi nagy családból származám. Öseim tiszteltek, és ragyogó polczon állók valának. És miért kelle nekem szegénynek, fénytelennek születnem? Oka vagyok-e én alacsony sorsomnak? Vagy miért kelle tudnom; hogy gazdag apáim után igényem lehet sorsukhoz hasonlót várni, követelni? Vagy miért oltatott belém a nagyság, gazdagság eszméje, hogy az örökölt, gyógyíthatlan nyavalyaként önbűnöm nélkül tépje le éltem virágait.

Eszter. Ábrahám, Izsák istene! — Judás te szerencsétlen vagy. Az elégületlenség, kincsszomj gonosz szelleme fogá hatalmába lényedet! Óh nem tudod-e? miként ennek eltűnő varázsképei elérhetlenek és az értök izzadót sötét, irtózatos mélységbe buktatják. Nemde? elégületlenség szülé, hogy az első pár elveszté mosolygó édenét, halhatlanságát, hogy a földről égbe visszatértek az angyalok, és csak az maradt, mely lángfegyverrel tiltja el a boldog kert láthatását. Óh Judás! hagyd el, tépd ki melledből e szenvedelmet! Fogadd el, mit a sors mosolygó lánykaként nyújt, s várj békében többet Jehovától. Legyen kielégítő szerelmem, mint nekem szerelmed. A túlfeszített, elérhetlen vágyakkal terhelt lélek ön súlyától száll alá és eléje soha sem mosolyognak az életboldogság virági. Légy elégült!

Judás. Hah! — Gyáva, örökre gyáva, ki elégülve tűri, mit a fősvény sors kincstárából kegyajándékképen eléje dob, mint kényúr rabjának, mint fukar birtokos az éhező koldúsnak; és ki mégis szűk adománya után büszkén követeli, hogy az elutasított inkább mint kielégített térdre hullva köszönje a jótétet, s kezét és gazdagon ékített ruhája szélét csókolja. Gyáva, őrtült, esztelen, ki születésével rászálló nyomort, nyögve bár, de békésen tűri, és a szűk kenyérért, melyet kínos munka után vérizzadás- és önerejével küzde ki, mindennap mosdás és ima közt ad hálát Jehovának, és szenvedí nyomorát, mint a számar vagy ostoba teve, mely lehajolva a teher előtt, mit a pénzsomjas persa vagy arab rárakott, békén hordja azt a puszták homokain, és megelégszik a sovány bogácscsal, mely eléje löketik. Tűrjön más, én nem; és vagy jobb sors kincstárának ajtait verem föl; vagy mint a túlterhelt hajó, kínos óhajtásim terhe alatt elsüllydek.

Eszter. Megállj! — Ily bátor szavakat kell-e szádból hallanom?

Judás. Mit mondtam? — Hevületben valék. — Lásd! így küzdtem én rejtve szenvedelmimmal, s a szívben vétkes panaszszók csirái kelének. Elhaltak bennem; de vágyaim megmaradtak; és irántad égő szerelmem hétszerezék ingeröket. Téged megnyerni, jólét és gazdagság ölébe tenni le, nagyság és dicsfény koronáját venni fejed körül vad, örvöngő szomja leve keblemnek. Óh Eszter! az erdő vadai barlangot keresnek párjoknak, és én kész leendettem messze határokról széles tenger hullámin át új, ismeretlen világban kincset, fényt keresni számomra és számodra.

Eszter. Óh maradtál volna bár hazád szülőhelyén!

Judás. Egy új gondolat szállá meg lelkemet. Egy új vállalat, nagy, szerencsét ígérő. Követtem e sugallatot, — és a názárethi ifjú tanítványa levék.

Eszter. És általa végetlen magas szirtfalat emelél szerelmünk közé. És miért tevéd ezt?

Judás. Eszter! — az érzelmeket és gondolatokat, miket itt tőlem átveendesz, nyelvem soha sem kísérté meg szavakba átváltóztatni. Csak Jehova tudhatja, ki szívünk titkait méregeti. Fájdalmas húrját érintém lelkemnek, sorsom alapját tárom föl; — én hibáztam, — tervem hiúsult. — A názárethit nem ismerém, fonákul képzeltem őt, és fölérni elemémmel kicsiny valék.

Eszter. Mit akarsz e szavakkal jelenteni?

Judás. A sokaság, a nép, okosság és ítélet nélkül vélekedik, szól, cselekszik. — Midőn Mária gyermeke megjelent a város népe előtt, és magas lángelméje tisztelő csodálatra ragadá a csoportot a még szakálatlan ifjú iránt; mindenki elragadtatással jósolt fényes, nagy jövőt a szegény pörgyermeknek.

Hőst, vitézt, diadalmas hadvezért pillantának benne a durva öltöny alatt, és keblében kiki édes kéjérzettel üdvözlé a férfit, a leendő, ígért szabadítót, ki számot kér a zsarnok bálványozó nép bitorlásukért, bosszú fegyvert villogtat fejük fölött, csatába vezérel az eltiport népet, és a büszke ellent kiüzendi Judea határiból; ki Izrael romjaiból egy szép nemzetet emel és fejére tűzi győzelmi bérül annak szabadság-koronáját; s ő, a szabadító a sasként megifjult ország fejedelme leend. Bíbor, aranycsillogás hatalom környezendi a jászolban született nép-fiát, és hosszú idők után ismét Dávid vére ad parancsot Jákob fiainak.

Eszter. Ezek reményeink, ezek hiedelmeink.

Judás. Igen. Ezek a nép óhajtva táplált véleményei. Ezeket hívém én is, és miért ne? — Hisz az ember oly könnyen vonatik a többség eszméjével, és oly örömet hajtja fejét a szép jövőt ígérő képzemény és hit párnáira. Képzelem a nagy hős, a népbarát, miként jutalmazandja egykoron követőinek a vele tűrőknek buzgalmukat; miként lépendnek szegénységből fény és gazdagság bíbor trónjára. Agyam égett. Elmaradni, s nem az első közt lenni, az retentő vala előttem. — Határoztam. — Jézushoz menék. — Követői közé számíttatám; — én tévedtem! — Reményem botor remény vala.

Eszter. Miért? Mi történt?

Judás. A sokaság hite hibás vala. Az emberek szemein értelmi homály ül. Az ifjút terveivel félre érté a nép. — Ő nem lesz népszabadító, nem hadvezér, nem leend Juda nemzetének királya.

Eszter. Valót mondál-e? Meghiúsult ráépített bizalmunk? És te Judás miért nem hagyád el a szigorú bölcselkedő szegény tanyáját?

Judás. A férfit, kit említünk, te nem ismered; ha látnád őt; e kérdés szádon le nem jönne. Körében

nem lelem, mit kerestem; azonban egy páratlan, erényben és bölcseségben gazdag kebelt találtam. Lelke szebb, magasb, dicsőbb minden emberekénél. Keble dús, érzelmei gyöngyök, szive tiszta, mikép szülőhona ege, és nyugodt mint Libanon berkei; beszéde édesb a folyó manmánál, mely ifjú fügefáról kristály csöppekben hull alá, enyhítőbb Kallirhoë forrás hulláminál.*) És én e férfiút szeretem, habár a csalódás férgé él belül és körében nem érezhetem magamat boldognak.

Eszter. S most mit teendsz tehát?

Judás. Láthatom-e én? Tudhatom-e én? Csalódásom napja óta, lelkem lesúlyede magas röptéből. Benne vágyak és tervek sötét alakká folynak össze, mely elúzi tőlem a nyugalmat, vidámságot, jéggé merevíti a szeretet, barátság kiömlő forrását, mely magányba űz, kitilt az emberek köréből, bár őket nem gyűlölöm. Én pálya, — reményvesztett, boldogtalan vagyok.

Eszter. Óh Judás! Önmagad gyilkolod el boldogságodat. A férfi nem tudna-e hatalmat tartani szenvedélyei fölött? Ezek ragadják-e őt, élettelen, pusztá és zajos tengerekre. Térj meg oh ifjú! bőjtölj és imádva, kérd Jehovát, hogy derítse föl fényével lelkedet. Én is könyörgök érted a templomban Jehova előtt. Szerelmet kérek rád az égből, mely szelidítse lelked borúját. De hidd elő tenerődet is segédül, űzd el kebled kínzó, sötét árnyait.

Judás. Hisz én vívok, harczolok ellenök, mert irtózom azoktól, és te erőt, bátorságot adál megtisztulni. — — De nézd, amott a fügefák mellett két sötét alak jő e hely felé.

---

*) Judea termései közt volt a folyó manna, mely méz alakban fügefáról csepegett. Kallirhoë híres gyógyfürdő volt. — Röhr Fridr. Palestina stb.

Eszter. Atyám az; — nekem távoznom kell; — béke veled!

Judás. Éljen boldogul! béke veled! (Eszter el.)

ÖTÖDIK JELENET.

Judás. (egyedül.) Eltávozott. — Mi szép és hájos; kellemesb, jobb a szív nyugalomnál! — És én sem őt, sem ezt nem bírhatom! én, egyiket sem! Félre! — Lelkem így ismét örvényébe dől vissza, melyből szelid karok segélyével kievezni akarék! — Már az est leszállt, — a csillagszemek mosolyogva pillantgatnak le az ég födetlen ablakán. Ott fényvilágok honolnak; de itt közöttünk világ és homály váltogatják föl egymást. Miért nincs az ember fölött mindig nappal? Oly jó a fény! Ez élet, de az éj halál jelképe! Ekkor az álom néma szelleme leküzdi a lélek örömeit mint kinjait, és az élet lekötve nyugszik, mint rab. Óh igen, hisz annak, ki alhatik, kívánatos lehet az éj is; de én, ki hosszú élettelen perczeit átvirasztani vagyok kénytelen, óh, én iszonynyal tekintek a kárhozatos homály elé. És miért félek én az éjtől, nem egy gyöngé barna lepel-e ez? melyet az élővilág azért von arczára, hogy a szépséget, melyet eltakar, ismét csillogó pompájában mutassa az örvendő szem elé! És én mitől félek? miért kerül a nyugalom, ha semmi idegen lény nem háborít? Hah! eszméim, gondolatim, melyek akaratom nélkül fölrajanak, mint pokol kínozó ördögei úzik el nyugalmamat, és irtózat tisztátlan férgeit lökik szívemre. Kerülni; elhagyni akarom ezeket. Megyek mesteremhez! Körében üdvárad a lélekre. De én reám? — Miért ne? Ő lelkeket is gyógyít; és a szerencsétlen tanítvány, ki eddig vágyait, szenvedélyeit az óriásokká iszonyultakat ápolá, most kirtani akarja. Ezt a mester tehetendi. De mi leend

akkor lelkem!? növény nélküli kert, vizözön utáni némaság. — — Eszter! szelid lány, imádkozzál értem, kit Mózes istene elhagyott, mint én elhagytam őt. (elmegy.)

HATODIK JELENET.

(Annás és Kajfás jönnek.)

Annás. Tehát a názárethi bölcs ifjú itt van városunkban?

Kajfás. Itt van!

Annás. Mikor érkezett?

Kajfás. Néhány percczel előbb.

Annás. Mikép fogadá a néptömeg, bírja-e még a sokaság szeretetét?

Kajfás. És te atyám nem hallál semmit?

Annás. Rejtett lakomba hang és hír nem hathatott.

Kajfás. Igen. Ő bírja a nép kegyét, és erősb nagyobb mértékben, mint valaha. Miért beszéljem a tarka pórcsorda mikép hullámszél körötte, mint tenger szirtoszlop körül? Miért a gyönyörítasság harsány szavait, melyeket eléje röpitgetének, és a hiú tisztelgéseket, melyekkel elhalmozák? Ha a szomszéd ellenekkel évekig csatázva kiterjesztette volna Izrael hatalmát azoknak, vagy megtisztítja vala a hont hitetlen nép zsarolásától, mint áldozó pap oltárát a rárakott förtelmektől; akkor kelle csak ily bódult hódolat-ömlengésekkel a nagy város falai közé fogadni.

Annás. Hah, hah! ez különös, ez neveltető!

Kajfás. Neveltető? Meglepő ez, és csodálatos! Nem; — a kevély Roma vagy Athén falai sem láttak kebelökbe győzelmi dicspályáról visszatérő hőst, ki forróbb buzgalommal, őrzöngőbb szeretettel fogadtatott volna.

Annás. Semmi! hagyd folyni! Az ember, és főleg a köztömeg, miként a gyermek elunja magát játszószer nélkül, kell, hogy bábja legyen, melyet majd ölében hord, majd megbüntet, meggyűlöli, mást veszen elő. És végre a dolog csak játék.

Kajfás. Báb, gyermekjáték? véled? — Nem. — És ha úgy volna is; a gyermek gyakran heves és gondatlan játéka által veszélyt hozhat önmaga vagy parancsnoka fejére. — Mondd inkább; a nép, a gyermekhez hasonló nép, sokszor amit kedvvel óhajt, mi érzékeire gyönyörrel, kellemmel hat, a pogány népekként istenévé teszi, imát röplítget hozzá, tőle függ, parancsának enged. Mondd inkább; nyugtalan gyermeknép meglátja az aranyborjút, körébe vonatik, lángra gyúl, körüllejtí örjögve; és törvény s rend, kötelesség s fenyték nyomorú fonákként elszakadoznak; hogy ebből vagy általános fölbomlás, elsülyedés ered, vagy egy erős mózesi karra és erőre van szükség, hogy a csend és béke bár vér folyás után viszont helyreállittassék.

Annás. Az nem történik. Ha hiúk művei: önmagukban összedőlnek. És ő hadd örüljön addig ezeknek; hadd szállongjon az estlepe az előtte oly bájos gyertyafény körül, a legelső perczen, midőn az óhajtott lángkör aetherébe tör, erejének hatalmát, szárnyait és talán éltét adja csapongó örömének áldozatul.

Kajfás. És mit? Ha szárnyaival vagy elégett holt testével képes vala a kisdéd lángot örökre eloltani?

Annás. Szavaid homályosak. — Ha ezen ifjú valóban szabadságot akar fölépíteni; ha a szegény népbe veté bizalmát terve fölvirágoztatására: úgy szájalomra méltó. Mit teend e nyomorú géppel? mit e lélekerő nélküli háborgó sokaság tengerrel? S azonban; nem ezer szem néz, örködik-e tetteire, ezer fül hallja szavait. A kevély győző rómaiak nem oly ha-

nyagok hatalmuk ép föntartásában, és egy határozó föllépés, egy mozdulat keresztre vonandja őt.

Kajfás. Nem, — ő nem fog Izraelért küzdeni, nem a császár érczhatalma ellen fölkelni. Ti reménylétek, hogy egykor fegyveres kézzel visszaüzendi a pogány nép zsarnok hatalmát? Ezt képzelétek? Hah! a názárethi nem küzdend Rómával soha!

Annás. Lehet, — és a tárgy akkor annál kevesebb figyelemre méltó.

Kajfás. Annál többre. Ha elragadó hevében csatára szólítná a sokaságot, akkor aggály nem nyomná keblemet; de ő erejét, hatalmát, Izrael ezredeket túlélt hite ellen és ellenünk, vallás szolgálai ellen aczellozza föl, ellenünk intézi terveit, csapásait.

Annás. Mit szólasz? Ellenünk? főpapok ellen? Áron örökösei, Jehova helytartói ellen?

Kajfás. Igen; — mi ellenünk. Ti nem látjátok az ügyet. Igen, — népvezető a názárethi; ámde nem fényes aczél, nem dárda és parittyá vívó fegyverei; — a fő és lélek gyors műhelyéből jönnek ezek, új eszmék, igazságok, és a nyelv, beszéd, hírnökként hívja össze az egyéneket zászlójához.

Annás. Tehát bölcs, próféta, népoktató, mikép Keresztelő János.

Kajfás. Igen; — de hasonlítlanúl meghaladva minden elődeit. Őt nem értik és ennek örülök én; mert a nép eszméi szabadítón, szabadságharczon tévedeznek, és így a hallott elveket nem tehetik sajátokká; — és mégis félek, hogy bárha ő és a nép két külön irányban haladnak; mégis egy pontban összeérnek és tudománya lángként elterjedend a fölízgatott gyúlékony keblekben.

Annás. Tudománya? — Az mit sem árt hatalmunknak.

Kajfás. E tudomány nem egyes véleményekből áll, nem hideg, a néptől nem érthető bölcselkedésben.

Hitbeli alapeszméket, világos fogalmakat hinteget ő, és ezek, miktől félhetünk. — Legyen a vallás egy sötét terem, melyben csak a papok körül ég a tűz, a fáklyák és áldozatláng; — és legyen elég a népnek, ha szemei szent félelemmel beláthatják távolról a szent tárgyakat, melyek érzékei csatornáin lelke mélyébe szállanak. — A szentek szentébe pedig avatlannak lépni nem szabad. Nem, — mert talán ég haragja szállna a vakmerőre: de mert kell a hívők előtt lenni anyagilag is, miként képzetökben egy láthatlan, közelíthetlen, foghatlan ismeretlennek, hogy kívülnen is példázva legyen a titokban munkáló, szent homálylyal leplezett istenség.

Annás. Való! ilyennek kell a vallásnak lennie.

Kajfás. E szent homály szolgálai a papok; erejük, hatalmok e rejtélyből, e tudatlanságból fejlődik ki, mint napé az éj sötétségéből. Nem azért főséges imádatos-e a Jehova; mert láthatlan, mert elrejté mélyen munkás erejét, csillagok fényében, mint föld üregeiben, felhő, lég, víz hullámiban, mint a virágnövények életében? — Tisztelnők-e őt, ha előttünk járna, ha műveit, ereje tűzpontját fölnyitná pajkos gyermekei előtt; ha világos fogalmak által közelítenék szelleméhez; és ha épen arczképét képzelet kárhozatos merész csapongási után, érczből vagy márványból szemeink elé helyezzük? — Nem; az ember, bár forró vágy készíti átérteni, megfogni a cselekvő erőt, mely e világon munkál; mégis ki őt elveszteni világon felül az egyszerű alaktalan szellemlényhez, mely a millió változatokat, idomokat és ragyogó testeket elbűvöli: azt szintűgy nem áldaná, mint ki szüksége első lánghevét szerelme átadásával kielégíté.

Annás. Ez mi következményre vezet?

Kajfás. A názárethi boldoggá teendheti-e követőit, nem tudom. Tisztább, valóbb fogalmakat örö-

kíthet lelkeiknek. Letépheti a vallás hiú szokásait, mind megannyi csillogó ruhákat, és szűz mezetlenségben állíthatja elé; új, örök igazságú hiteshímek sugaraiból új fényben tündököltetheti föl eszének az istenségről szőtt ideálját; hitkövetőket találhat Industól nyugat tengeréig: és mégis adhat-e szerencsésb korszakot tudományával, nem hihetem.

Annás. Fiam! fiam! te messze mégysz! Mi képzemény szövi és űzi gondolatodat? Ez egy ember? A szegény názárethi? Mária gyermeke? e hit-ábrándozó? ki és mi ő? Nem egy hatalomtalan vándor-e, ki itt szeretetet talál, amott gúnyt és üldöztetést? kinek végre utai nyomtalan tűnnek el a nép ingó kedélve tengerén.

Kajfás. Óh öreg! ti nem értitek, mi én bennem küzd és forr, elnyugszik és ismét lángra kel. Egy balsejtés, egy titkos előérzelem elmémet fölveri fészkeből, hatalmunk nem reszket fegyver és korboszujától. Az egyipti és syriai büszke uralkodók ezrek éltét olthaták el, ezreket fűzhetének lánczra és hurczolhatának rabigába e határokról, oltárainkat fertőzheték; de zsarnokság csak erősíti a buzgalmat, és beoltott véleményt és hitet ki nem téphet. Szellemet csak szellemerő győzhet le, és jó vagy kárhozatos elvek gyöngyeit szelíd szavak galambjai hordják a keblekbe. Erőnk gvöngve és reszkető, jól látom én. Mózes hitének szelleme rideg külszertartások tengerébe veszett; nagyjaink és a sokaság is az ősi valláshoz hideg, részvétlenek; a keblek, elmék hajdani láng nélkül mint gyúlékony anyagok, pusztán állanak, és a legelső szikra föllobbanthatja. Az ősi hitépület oszlopai romlottak, és ha egy sámsoni kartól megrendítettnek: könnyen romjai alá temettethetünk, és itt ilv veszélyes sámsonerő létezik.

Annás. Ez ellenküzdő erőt nem látom. [Hisz Mária gyermeke Mózes törvényeinek hódoló, mint

bármily buzgó levita. Megszenteli a szombatot, bőjtől és imádkozik, feljő a néptünnepeken Dávid városába; hol itt a vallásújító?

K a j f á s. Épen azért. Ő nem állít föl a nép alaphiedelmeivel összeütköző elveket, nem hoz idegen honból szokatlan eszmék, törvények tarka tömegét, nem ismeretlen álisteneket. Ő épületet emelhet föl anélkül, hogy az alapot szükség leendne földűlnia; megölkölheti a jelenleg főnálló vallásgyakorlatot, anélkül, hogy csontvázát szétzúzná, melyet újólág szép, halhatlan élet ragyogásával vonhat be. És jaj, nekünk, ha e lehetségek valósággal meg is történnendnek! E ragyogás mellett elhalványúl az Urim és Thummim remegve tisztelt fényök, és Áron lombkoszorús vesszején, mely csendes homály hűsében virágzik, elhervadandnak a hatalom teljes fürtei.

A n n á s. Fiam! fiam! ne szüld te magad félelmeidet! Mi új dolog ez? Nem láttunk e több ily hivatlan tanítókat? Nem keserű tanításbért vevének-e? Emlékezel Keresztelő János fejére? Eltűnő, csalfa fények ezek, elpattannak és a sokaság kaczag felettök, kaczag önmagán, minthogy botorúl utánok futott.

K a j f á s. Nem, öreg! nem hiú e balsejtés. Félni és önkoholta rémjóslatokkal gyötörni magamat nem szokásom. De a férfi, ki hitbeli vagy polgári új eszméi átküzdésére a népet veszi föl műeszközül, célját nem hibázza el. Fesd le gondolatidat papírra, véd törülhetlenül ércz-kőlapra, lehet, elmeműved halhatlan leend, és mégis a másoknak átadni óhajtott eszmék néhány könyves szobák és zsinagógák falai közé szorittatnak; de állj a nyugtalan sokaság elé, zengd ki élénk szavakban korszerű elveidet, jók vagy kárhozatosak legyenek; és ime azok átvétetnek, megértetnek, és a kívánt siker rövid idő alatt bájerővel fölvirúl. Terveddel, ha nem látott esemény miatt alá-

súlyed is, mindenkép erős lángot hozál mozgásba, életbe; indulatokat, szenvedélyeket költél föl, és jövő rendületek magvait hintéd el. Egy tengert szorítsz markodba, melynek hullámörvényeit, viharait föllármázni tenakaratódtól függ. — És mondd meg: itt nem az esemény tűn-e fel?

Annás. Nem tagadhatom.

Kajfás. Hah! Nézd csak Izrael földét, és mit láatsz? Minden hely a názárethi nevéet hangozza, a szivek övéi. Tömegestül követi a nép nyomát, hallja gyakori beszédét. Ő egyszerű, férfias és mindig ugyanaz. Bátran lép ellenei elé és vitatásaikat, vádaikat, üldözéseiket mindenkor a lángész és szónoklat villámfegyvereivel legyőzé. S nem így áll-e szeretve, csodálva, magasan, hatalomban?

Annás. Hah! — Szavaid meggyőzőnek, s mit teendünk a veszélyes ifjúval?

Kajfás. Kiért a boszús, remegő király fegyverre hányatá Izrael kisdedeit, most szemünk előtt áll, fölhúzva ellentünk fegyverét. Nem látod-e itt a sors ördögét, mely ezer holttest közül ez egyet életben hagyá?

Annás. Igen. Ez retteggető; azért a nagy tanács elé kell idézni őt.

Kajfás. A nagy tanács elé? és mi ez? Erőtlen; tekintettől fosztott test, fogatlan orozlán, körmetlen sas. Herodes megfosztá jogától, halált mondhatni a vádolt bűnös fejére, s e tárgyban pedig a késelem veszélyes, s másra mint halálbüntetésre gondolni sem lehet.

Annás. Halált mondál?

Kajfás. Igen. Fölmentés, vagy csekély büntetés csak nagyobb erőt adna kezébe. Igen, hálnia kell; a nép szemei előtt, gyalázatosan, bakó kezei által.

Annás. S ekkor a nép? —

Kajfás. Megcsöndesül. Ha csekélynek, gúnytárgynak, hatalomtalannak látandja, kit tisztelt, imádozott; megvetés űzi ki a sokaság lelkéből a szeretetet. Mihelyt börtönünkben leend, mihelyt kimutatjuk a népnek torz-alakká idomítva, hogy fölötte kaczaghasson; a pórcsordától nincs mit tartani. *)

Annás. És az elfogás?

Kajfás. Titokban történjék és mélyen rejtve. Ha erős, tehet erő ellenébe, az első sikerrel minden elveszett.

Annás. S ez alattomos csel, miként vihető ki?

Kajfás. Ezt én tervbe és munkába veendem. Van egy tanítványai közül, ki házamnál nem ismeretlen. Elméje nyugtalan és kincsszomjas. Csekély lenne emberismeretem, ha nem tudnám reményleni, hogy ezen szárazarcú ifjú arany- és ezüst csörgéseért kész leend egy éjen kimutatni mestere tanyáját. De erről majd többet. Te öreg! menj, beszélj a tanács tagjaival. Én tervemet akarom elrendezni.

Annás. Sietek. A veszélyt megelőzni szükség. (Elmennek.)

HETEDIK JELENET.

(Olajfák hegye, miként előbb.)

Judás. (egyedül.) Társaim nincsenek itt; mesterem sincs. — S miért nem óhajtom őket. Miért rettegek egyedül lenni? sötét van; az éj csöndes; semmi hang! hova menjek!? (sátán fölemelkedik.) Hah! mi ez?

Sátán. Judás!

*) A papi fejedelmek pedig és az irástudók és a községnek eleje igyekeznek őt elveszteni. És nem tudják vala, mit cselekednének, mert mind az egész község ő tőle függ vala stb. Luk. XIX. 47.

Judás. Ki vagy?

Sátán. Judás Iskariótes!

Judás. Ki vagy éj vándora? Mi üz téged is? Mikép ismered személyemet?

Sátán. Hahaha! Kérdd: mikép ismered tenmagad magadat? Mikép ismeri az éj, a tenger, a föld szülőtteit; az anya gyermekét, mely méhének gyümölcse? miként ismeri isten teremtményeit?

Judás. Távozzál, távozzál tőlem! Nem ismerlek én: ámde irtózom alakodtól.

Sátán. Haha! Judás irtózik tőlem; Judás távozásra int, Judás, ki — —

Judás. Megállj! megállj! nevemet ne zengd fülembé! Az éj csendes; minden hangra figyel. Ne említsd e nevet! Ha tőled ezt hallom; lényem alakodba változva jó elé. El e sötét alakkal, el!

Sátán. Te borzadsz, habár nem ismersz is?

Judás. Óh! szined sötét, mint az öntudat, melyről a bűn körmei levonák az ártatlanság gyöngyfényét; sötét, mint a teremtés előtti éj, mint a természet isten és nap nélkül; és alakod szörnyű, mint keblem kínjai, mint gondolatim tömege. Félek tőled.

Sátán. Félsz-e? Pedig midőn szerelem és kincsszomja ostromozák lelkedet; reményid, vágyaid, terveid, elméleteid, szövedékei fölött valék jelen, lelkedhez, óhajtásidhoz olvadva. És előtted gyakran kedvesek valának e lényemmel vegyített gondolatok, és telhetlenséged kigyóítól üzve százszor vetéd magadat e képzemények karjaira, melyeknek sötét, ingó hullámi közt kedvtelve ringattatál, és én felettök lágy szellőként lebegtem, mint istenlélek az első tengervilág fölött. Ha jött az éj, és te fáradtan rohanál párnáid közé, álmaidba szövém magamat. Nagyság, szerencse, gazdagság, szerelem bájképeit tünteték eléd a nyugalom leple alatt. És most ime itt állok önmagam, a képzemények, — remény, —

és álom helyett valót nyújtandó; és te mégis félsz látásomtól?

Judás. Ki vagy, ki vagy te iszonyú?! mely ekkép játszol velem, ki egy pillanattal látod szívem és elmém redőit? ki lemégysz eszméim, szenvedélyeim hullámaiba, mint bűvár a tenger mélységére, ki újjaid közt kezedben tartod, mint egy kínlódó, nyomorú férget, lelkem vágyait, melyek önmagam előtt is szinte ismeretlenek, melyeket ismerni gyakran nem akarok. — Ki vagy te mézhangú? — Mégis, megállj! — Nem kívánom tudni ki légy. Míg nem ismerlek, addig bűn nélkül szólhatok hozzád.

Sátán. Bűn nélkül? — És miért nem akarnál ismerni; hisz az ember, e mindent fölfedni, tudni óhajtó raj legrégebb időktől fáradozott lényem vizsgálatában. Gondolkodó; tudományos fők éltök feladataul tették maguknak műveim kimagyarázását; s te e vizsgálatot, te ez ismeret vágyat bűnnek nevezed-e?

Judás. Óh miért vagyok én is ember? miért óhajtom tudni a gyanítottat, a valót? miért hagyott el erőm távozni? Jelentsd meg, ki légy; és aztán távozzál örökre.

Sátán. Lény vagyok, kinek léte szükséges e világnak, miként istené, és kinek szükséges e világ mint istennek; mert Jehova és én, világ nélkül, melyben erőnk örökös, pezsgő munkásságban tartatik, semmik leendnénk. Nélkülem örök csend volna a természetben; a Jehovától kezdetben alakított vágyak unalmas, örök egyformaságban tartanak meg rájuk lehelt idomukat. Szelíden, bátorság nélkül feküdnek barlangjában a vadak királya és a tigris; a tenger, mikép lágyművíz, örvény és haragos hullámok nélkül terülne messze; nem rohanna kénköves tűz a vulkánokból. Az ember, e dicsőnek magasztalt teremtmény, békében alhatnék az ősi erdő szárazlevelein, nem rettegetve vadaktól, természet csapási

tól, embertársitól. Nem volna társaság, nem törvények; mezetlen, miként vannak, járnának szabadon a műveletlen téreken, melyeket nem ékítnének mint most pompás városok, királyi lakok. A tudatlan boldogságban nőtt embertömeg nem ismerné istenét, számára nem állanának fényes egyházak, tisztelet és hódolat jeléül nem égnének oltárain tömjén és barmok kövérei.

J u d á s. Hah! te tulvilági földfeletti lény vagy!

S á t á n. Idóm istenével egy. Örök és romolhatlan, mikép ő. Ámde szellemem merőben ellenkezik műveivel. Egy ős idejű, határtalan, mérhetlen anyagtest áll közöttünk csata és küzdterül; és ő millió élő idomokat varázsol elő ennek külszínén anélkül, hogy az egészben lényeges változatot tehessen, — én visszaüzni igyekszem, — ha lehet — ezen teremő hatalmat, és az eredeti anyagtest ősalakját föntartani van örök elvemben.

J u d á s. Ismerlek, ismerlek! Jaj jaj, nekem! mert bűnös kárhozatos ez ismeret, e látvány, ez együttbeszéd. Te a romlásnak alapja vagy, mérges gonosz szellem, ki az éden büntelen lakóit undok cselvetéssel elcsábítád, s maradékot a boldogság virányiról örökre kitiltád.

S á t á n. Csöndesen heves ifjú! Jer inkább te és embertársaid, és borúljatok porba előttem e cselekvényért! Merész halandó! Ha első szüleid bűn terhe alá nem esnek, most te és az egész élő nemzedék nem örülhetnétek a kedves életnek. Isten embert teremte, és hatalma, és elve, szellemében halhatatlan, örök éltút; mert ő csak teremt, és ereje szüleményeit le nem ronthatja. És mondd meg; ha az embernem mindig és mindig sokasodva az elsők el nem hullának vala; a számtalan élők találnának-e helyet a földszínén. A halál az én művem; de ez által csak több élet virúl föl, melyet isten a kialudt

élet elhagyott terén és anyagából előhoz. Mert műveinek örök időt adhat ugyan, de a határozott idomok közé szorított testeken az élőkől elfoglalt tért és anyagot az élők kihúnyta előtt másoknak nem adhatja.

Judás. Már elég, elég! hallgass. Gonosz szellem, sátán vagy, ki égből kiűzettel, ki Jehovával harcolál.

Sátán. Harczoltam, és harczolni fogok végetlenül. Gyöngé látású gyermek! a természet, a végetlen erők küzdtere. Isten erő, miként én, és így szükség, hogy ellenkezők legyünk, mert ha békésen állanánk egymás mellett, ugyanazoknak szükség volna lennünk, — hosszú századokon át fogja még az emberész lángóhajtással vizsgálni a mindenség rejtett titkait, és még sem terjedhet el a kinyomozott igazság, mert ellenkező vélemények valóknak tetsző ál okoskodások elrontják ezt. Mikor lesz, hogy a por merész gyermeke, ki a test parányi hajlékából elküldi a nagy lélek gondolkozó erejét, mint beszótt börtönéből hímes lepét, elismerendi a nagy, nélkülözhetlen erőt, mely élteket, alakokat bont, hogy egy más erő újabbakat hozhasson létre; ki gondos szemmel őrzi a testeket, nehogy a hatalmas teremő erő súlya alatt kimerüljenek. — Mikor lesz az, midőn a lelkes test nem gyermek már, becsülni fogja a csendes ősz és rontó tél zaját, melyekben ha a kedves tavasz virágai elhullottak is, az elhervadt színes élet szomorú maradványaiból új tavasz új rózsákat, harmatot és felhőt bájol elő; hogy tisztelni fogja a csöndes anyát, ki fáradatlan ölen nyugtatja el a körülrepedésben kifáradt gyermeket, hogy új reggel új kedvre és életcsapongásra ébreszsze föl?!

Judás. Soha! soha! Te megrontád az emberemet és azóta hasztalan kergetjük a boldogság felmutatott vidám arcát.

Sátán. A boldogság csak az emberek agyszüleménye. Kielégítheted egyes vágyaidat, de ez, míg óhajtság marad kebledben, nem boldogság; és ismét óhajtság nélkül élni nem boldogság. S az ember édenében sem vala boldog, mert tilalom vala fölötte, mert lelke ismeretlenséggel küzde, és mert az egyszerűség nem adá az élet tarka színét, miben az ember oly nagy gyönyörélvét talál. Most bajokkal küzd; mert él, munkál, terveket alkot; országokon állítja fel hatalmát, művészetet és tudományt sajátított. S mondd, elhatározná-e az ember önmagát: visszamenni a dícsért kert gyümölcs-fái közé? Való, most tenni, munkálkodni kell mindenkinek, de csak gyáva erőtlenség, remegő sóhajtozás ne győzze le a lélek küzdő erejét; túl, messze, előítéleteken vallás-erkölcsiség szívre mázolt szavain jólétet, szerencsét, vívhat ki magának.

Judás. Óh te ékes hangú csábító, hol vedéd e hatalmat, mely oly rokon hangra talál a lélek húrjain. Én értem, az eszméket; igen — én értem szavaidat; de oh távozzál tőlem. Beszédedet hallgatni vétek és tanácsod bűnre és veszélyre vezet.

Sátán. Ezen aggály nem egy korlátolt látású halandó föladata. Miért van bűn előállítva? Van-e az? mi az? és melyik az? — ki határozza meg? — Örök, kezdettől elrendezett folyammal züg e világ nagyszerű gépe, lakói különféle szerepekre állítvák. Egyik mint másik él, munkál, cselekszik. Egyik mint másik tett szükséges a nagy egész forgására; szükséges, és így jó. — Csak emberi homályos értelem különböz jót és rosszat, szépet és rútat, nagyot és kicsinyt. A nagy egyetemben ezek mint vízcseppek a világtengerbe összeolvadva folynak egybe. Mit gyakran bölcselkedő szigorú egyének gonosznak, bűnnek, veszélynek neveznek; az ezreknek, millióknak szerencse-alapúl — szakaszt meg néhány kebelt,

néhány sírt; — mit ocsmánynak állít a finnyás aszszonyias szem, az csak a szépség egésznek töredék darabja, — rész, mely magában érthetlen, hatástalan, vagy épen a teremtő hatalom remeke. — Balga ember! — büszke, hiú vagy nagy tetteidre, önérző erényeidre, remegő bűneidre. Csak azt tevéd, mit tenned kelle. Teremtél-e — rontál-e egy világot erőd-
del? Tetted bárminemű legyen a munkásság örök mérlegében, ha a jó és rossz serpenyőjébe hullatja Jehova azokat, semmi billenést nem okoz.

Judás. Hah! ez elvek, e bölcselkedés, ez elvont fogalmak előttem nem egészen idegenek. Lelkemet borzasztó homály kezdi körül venni. — Érzem szörnyű hatalmadat. — Mit kívánsz? — miért jelentél meg előttem.

Sátán. Imádj és tisztelj engem. Borúlj le előttem, mint Jehova előtt; — és nagygyá, hatalmassá teendlek, betöltöm kebled legmerészebb vágyait.

Judás. Nem, soha! Távozzál! — Lelkem ezer kínos vágyakkal küzd; de még tiszta és bűn nélküli. Ha téged tisztelnék, többé nem szólhatnék magamhoz szégyen nélkül. Hamarabb imádom élettelen tömeget, gyáva arany- és kőbálványokat; inkább kiszakasztom nyelvemet, és tört döfnék szívembe, mint sátánt imádni.

Sátán. És miért imárod Jehovát? — Véled: Jehova nagyobb, hatalmasabb nálam, mert ő teremt, és én rontok. Balga! az csak külön pályatér, de egyenlő hatáskör. Hol én nem uralkodom, ott Jehova sem bír erővel. — Azonban ilyenek az emberek. Csak pillanatnyi hatásnak és sikernek örvendenek, és hatalmat csak ott hisznek, hol érzékök azt tapasztal s visszarettennek attól, mit bűnnek neveznek, ha lépletlenül lépnek eléje, bár betakarva, gyarlóság, gyöngeség, sőt jó tett palástja alatt ezer tetteket végbe visznek, miket különben vétéknek lehetne

tartani. — De hogy meggyőzzelek hatalmamról, és megmutassam, hogy a bűn nem az emberben, hanem a természet örök időktől elrendelt gépezetében van letéve; íme ha tetszik, fölnyitom gyöngé szemeidet és eléd terjesztem a világ titkos erejét, az anyagok és lelkek legbelsőbb életét, a rejtett erőket, melyek titokban, láthatlanul működnek. Akarod? Akarod-e az Isten műveinek rejtélyét vizsgálni? akarod-e?

Judás. Igen. Akarom. Mutasd meg, mik tartják és forgatják e világot, és nem átkozlak többé, hogy az embernemet megrontád. Egy ily látmány és tudomány kibékít az élet kínaival.

Sátán. Jó. — Nézz tehát körül. — Mit láatsz? (sötét lesz.)

Judás. Óh a pusztá elemeket látom, mikép küzdenek és forrnak, víhatlan erőt emelve egymás ellen. Mindenik mint egy teremtő hatalom, mint egy, óh nem vétkezem-e? — Isten áll szemközt egymás ellenében. A tűz haragosan ontja szikráit, míg a nagy oczeán tajtékzó hullámai zajognak fel. A föld eltemetni akarja mindkettőt, és a hullámok vad méreggel hányják ki a hegyekké növekedett iszaptömegeket. A lég kiszorítani akarja a kemény elemeket helyeikből, és ezek rendületlenül állnak eléje, küzdve térért és létökért. Óh mi szörnyű ez, de mégis szép és nagyszerű. Mi borzasztólag gyönyörködtető ezeknek csatája.

Sátán. E küzdésben Jehova és az én erőm küzd véghatár nélkül; — e küzdés szerzője és fenntartója a számtalan világoknak, az emberész jó és rosszról ábrándozik. És mutasd meg most nekem miért halandó! ezen szükséges küzdelemben melyik a rossz, melyik a jó? Melyik elemet kárhoztatod, ha a másik ellenében vív; melyik követ el jogtalanságot ha a másik körébe lép, és hatalmát fölemészteni

törekszik? — Nem, nem, a természetben nincs rossz; az erőknek szabadon kell munkálniuk; és az ember csak önszemélyére ítél rosszat, holott jó és rossz az anyagi világban, az elemek ugyanazon csatájából jönnek létre.

Judás. Igen, igen. Ennek így kell lennie. Látom, nincs miért kikelni a természet törvényei ellen. Az elemek intézői a világ anyagi eseményeinek. Jó és rossz csak az emberre nézve létezik.

Sátán. Most nézd a második képet, — mit láatsz?

Judás. A föld gyomrát látom megnyílni előttem; a hegyek rejtett aknáit, és a tenger mély fenekét. Látom, mikép alakúlnak a különféle testek egytűvé. A kemény érczek és kövek, az erős vas- és kristálydarabocskák gyémánt mikép igyekszik magát növelni; a hasonló részecskéket magához húzni. Mindenik nőni, szaporodni óhajt és terjedni tovább, hosszasan, mint valamely ér az emberben, és utat törni magának és helyet készíteni kemény ellenállhatlan tömegek közt. És ott, hol az első rideg élet fölött, egy más felsőbb élet kezd tenyészni, látom mikép terjednek el messze a növények gyökerei, magokba szíván a másik előtt a tápláló föld nedvét. A tenger fenekén látom az iszonyú rémeket, mint táplálják magukat más gyengébb és kisebb állatok testével. Itt e nagy szörny ezeket nyel el, hogy fentarthassa magát; és íme azon kis állatkák is, melyek nekik eledelül szolgáltak, más gyengébb férgekkel növelték magukat. Hát ilyen a természet? minden csak a más kárával tartja fenn létét.

Sátán. Úgy van. E törvénye a természetnek egyedüli és változatlan. E törvény, az önfentartás kötelessége. A természet nem ismer más iránt kötelességet, csak maga iránt. „Tápláld, erősítsd magadat, szeresd magadat“ — ez a törvény, — „hanyag-

ság tenhasznodó iránt“ — ez bűn. A természet más bűnt nem ismer. Minden dolog önlétét igyekszik fentartani; és midőn a repkény kiszopja a más erősb növény életnedvét, midőn a kised hal elnyeli a tengerfenék férgzeit: csak a természet örök szabályának hódolnak. És ti remegtek az embertárs szerencse-román emelkedni. Nyomorú sárszobrok! Akarva, nem akarva nemzőitek hervadásán és erőhanyatlásán nyérétek életet, fölvirulást.

Judás. Óh micsoda kép jő ismét elém? Az emberek sziveit, gondolatait, lelköknek legmélyebb rejtekeit látom. — Ott ül egy király, fényes trónjában, mint Jehova a cherubok közt, népe hódoló tisztelettel veszi körül, tettei nagyok, csatákat nyert, népei javát előmozdítá és mégis lelkében hiúság, kincsszomj és bújaság rejteznek. A csatákat fősvénységből vállalá, középületeket hiúságból és azon ingerből tett, hogy egy kéjelgő nő szemeit gyönyörködtesse; és most is még népe örvend előtte, csak azért hizelg a nemzetnek, hogy e nép bizalmán zsarnok önkényét alapíthassa meg. — Nem nézhetem tovább. — Amott egy törvényhozó ül magányos szobájában, a nép megbízá, hogy nagy tudománya forrásából törvényt alkosson a hon számára; és ime, előtte kincsrakás áll; melyet eléje gazdag hatalmasak öntének, hogy a hozandó törvényeket a főurak és papok uralkodása érdekében alkossa; és most sokaktól emlegetett fáradságos éjeit arra fordítja, hogy az előterjesztendő törvényekben szép szín alatt észrevehetlenül kijátszva legyen néhányak hasznával a nép és sokaság érdeke. — Óh ez iszonyú! És mégis a nép oltárt készít ablaka alatt számára! — Messzebb egy vallástanítónő ül hallgatói előtt. A gyermekségében átvett hit nem egyez meg szenvedélyeivel, kéjeivel; ő éldeletet óhajt és bosszút állni egy sérelemért. Keble nem ismer hitet, Istent,

és dicsőséget szomjaz. Prófétaának adja ki magát, varázmesterségével elhitesi a tudatlanokat. Ezek imádják, dicsőítik, vagyonukat vetik lábaihoz. Ő feddhetlenséget mutat, és álarcz alatt vétkezik. Tudományát Istentől vettnek állítja, és hideg megvetéssel nevet a tudatlan jámborságon, melylyel tudományát követik. Hah! ez gyalázat, iszonyúság. Ily undok tettetés, csalás! Ez nem lehet; e kép hazug.

S á t á n. Véled-e: tanácsaim oly gyérek a keblekben, tetteim oly kevesek azokban, melyeket mindennap történni látsz? Van-e gondolat, szándok, melyet némi részben nem én vezetnék? Hiszed, hogy kik ajkaikon nevemet átkozzák, gondolataikban felém ne hajoljanak? Gyáva! megcsalatott! nyisd föl szemeidet. Tanácsom követői közt csak egy pont leendesz mint csöpp a tengerben, és egy csillag a számtalan fényvilágok közt. A királyok palotáitól a szegény halász kunyhójáig számtalan lélek áll birtokomban, és a fény és dicsőség mennyezetén az én hatalmam koronái és sugarai ragyognak. — Nincs hit, melynek — bár Istentől szállottnak hazudott — törvényei közt szellemem részt ne tulajdonítna magának; és önmagok, a vallásnak, kegyességnek szolgálói, kik mindennap lánghévvvel ragadnak ellenem szófegyvert, hódolnak leginkább akaratomnak. — Öregek és ifjak az alvó csecsemőig enyéimek, népem, gyermekeim. Haha! és midőn lángérzelemmel zárod szentnek, tisztának álmodott hölgyedet kebledre, tudd meg; szerelmének felét én kormányozom, én gyújtom rád tiltott vad gerjelmekkel az égő anyagok fűvét a csapongó, határtalan szerelmi átadásig.

J u d á s. Te szörnyű vagy! Lelkemet sötét örvény ragadja magához; érzem, érzem ezt. Szólj, tanácsolj, mit tegyek?

S á t á n. Kövesd a természet törvényét. Ne vesd

meg a hasznothozó alkalmat. Tégy okosságod tanácsa után; nem a hamis érzelmek sikoltásai szerint. Ember vagy, szabad akarattal bírva; én többet nem mondhatok.

J u d á s. Ez nem elég. Ha erőd végetlen, segélj; — mondd, mikép emeljem föl sorsomat? Erőm szárnyait leégetéd. Szavaid meghatottak. Megnyerve, hódítva hatalomtalanul állok ellened. Tiéd vagyok. Vigy, ragadj, mint puszták szele a könnyű fövenyt.

S á t á n. Mit adhatok neked? Miért alkuszom én gyöngével! Boldogúlhatást mindenkinek mutat ki a szerencsekéz; de ha csak az erős sas ragadja meg a kövér barmot, és a gyáva strucz visszaretten a gazdag martaléktól: ki leend annak oka? — A világ munkásság helye; ki merészen és bátran küzd, és nem retteg a bűn öntudat áh hangjaitól: annak számára megérnek a siker drága gyümölcsei.

J u d á s. Megállj! mit tegyek?

S á t á n. Te erőtlen vagy szerencsét vívni ki.
(eltűn.)

J u d á s. (utána rohan.) Hah! megállj! megállj.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Előcsarnok Kajfás házában.)

J u d á s. (egyedül.) A főpap hivatott! miért? mi csodálatos a szív! olthatlanul képes reményeket növelni. S miért ne? Hisz a teremtés-napon pusztá ridegnek hagyott szirtkebel mélyére észrevétlenül hull alá a drága gyöngy. Itt vagyok e fényes teremben,

azon légben, hol a szép leány jár, lehel, alszik, ébred, szenved vagy örül. Mi más hely e lak, mint a rémtanya, hol az éjben előttem álla a bűnisten! Szavai fülembe, agyamba zengenek még most is, és jelentésök alakja átkarolja most is lelkemet; és nincs erőm megválni a fogalmaktól. Remegve, forró vérrel, iszonynyal hallom a csábszavak zengését, és lelkem tiszta szűz erővel ragadná ki magát azokból. De a fölzajdúlt képzelet, mint az egyipti buja úrnő, kényszerítve és ezer ingerrel tart vissza; és jaj, jaj! nekem, hogy nem áll hatalmamban szétfúni a légtünetményt. — E szellem fölmetszé, fölingerlé lényem minden szenvedélyét, rejtett eszméit, gondolataim legfinomabb idegszállait rezgésbe hozá; és kifáradtam, e nyomorú test kilankadt a harezban. De a lélek gyermekei nyugtalan csapongással zúgtak tovább. És az iszonyú szerelem fölriasztá félálmukból e kebel kínjainak hiéna-kölykeit, és semmi eledelt nem nyújta vad éhök elé. Eltűnt; — és én, — örülten futottam nyomán. — Félre! — itt a főpap háza van; főpapé, ki Jehova szolgálja, és e körben kebelnyugalmat várhatok. Hisz a bájos leány is e falak között él, és tisztává, szeliddé simúl azon gondolat, szó, képzelet, mely felé hajlik.

MÁSODIK JELENET.

Kajfás. (jő.) Örvendek ifjú, hogy lakomban láthatlak.

Judás. Te hivatál engem, főpap?

Kajfás. Óhajtok veled szólni.

Judás. Parancsolj!

Kajfás. Te oly rég távol valál honodtól, e várostól!

Judás. Igen.

Kajfás. Miért is ne? Az ifjú szíve lelke egy

támadó nap, nagy pályát, ragyogó jövőt keres magának; fényleni, csodáztatni óhajt, merész reményeket táplál, és teljesülésökért küzd; elhagyja hona halmaait, füge- pálmaerdeit, népeket, tengereket átvándorol, míg végre kikúzza reményeit.

Judás. Mig végre kínos küzdelmei sivatagán elfáradva, megtanúlja, hogy reményei hiúk voltak.

Kajfás. Mégis; — ki nem szenvedélyből, ki okosság kimért szabályai után választ, ki végig csüggedetlenül harczol, ki reményét nem a szerencse homokára, de egy nagy kebel szikláján építé, és ki e szirten épülő fellegvárért, mint Sion templomáért, mint egy ígéretföldért, kész vala minden más örömréményről lemondani, indulatait, vágyait megszakgatni, kitépni és haladása küzdpályáján nyomának porai közé tapadni. — Óh az ily férfiúra bizonynyal lejő égből a jutalmazás angyala.

Judás. Így lenne szükség legalább a történet folyamának mennie. De a szerencse vak, mint az éj. A külvilág nem reményünk, föltételünk mintája szerint intéztetik. A negyven évig fáradatlanul küzdő Mózes, csak föllegúszó hegy ormáról láthatá messze az ígért Kanaánt, melyen ő egy nagy, dicső nemzet haladáspályáját reménylé szemlélendni!

Kajfás. Óh lehetnek sikeretlenek a munkák, mikép nem minden ültetett fa hozand számodra gyümölcsöt. — Azonban te! óh ifjú! panaszra nem kelhetsz. Czéled fölszámított, magasan emelkedve, fenn, messze tartományban, nagyság és dics egében, mint lángfényű csillag állapodol meg.

Judás. Szavaid alatt mit értsek főpap?

Kajfás. A férfiú, kihez csatlakozál, folytonos, sebes emelkedésnek örvend; Izrael rajta nyugtatja epedő tekintetét. A nép, miként szegény, vágyteljes, árva magzat édes bizalommal szorúl, ragaszkodik oldalához. És ő követendi nagyszerű terveit, a nép

kivánatát, — sereget állít, a gyötrő ellenre rohan, kiúzi e határokból és dicső érdemmel foglal helyet Simon, Dávid és Salamon székében, és nem késik híveit dús ajándékokkal ragyogó hivatalokkal jutalmazni. Hah! — nem szép, nem örvendetes-e ez?!

Judás. (félre.) Ez ember gúnyt úz velem. (fenn.) Hagyd ezeket uram!

Kajfás. És akkor végetlenül boldog érzet száll rád, és áldva tekintesz égre föl a pillanattért, midőn hazádat elhagyva, követéd a názárethi seregét; és az önérzet ereje melegítend, hogy jól választál, helyes eszközt indítál el az életboldogság sikeresítésére.

Judás. Főpap! Szavad metsző gúnyt rejt magában és lelkemet átfúrja mérges élével. Ha csak azért hívtál: távozom. (el akar.)

Kajfás. Megállj! ezt nem akarám. Ne távozzál tőlem. Oly hideg és mégis annyira ingerlékeny vagy. Szándékom nem vala szivedet sérteni. Ifjú! te nyugtalan és komoly vagy; a fiatal évek örömei nem mosolygnak arczodon; — Judás! elégtétlen nincs szivednek birtokában.

Judás. Ki mondá azt előtted? számból azt nem hallottad.

Kajfás. A lélekboldogság vagy szívvihar híven szokott az arcvonásokon föltűnni és csak figyelmetlen néző tudomását kerülhetik el. A mélyre ható elme többet áttekint, mint mennyi előtte elmondatik. Ha látsz halovány arcot föllobbanó szemfényvel redőkbe vonult homloktér alatt: nemde tudhatod, hogy a kebel, melyen teljesületlen vágyak, nyugtalan epedés hullámozó tengere fakadt föl; és él?

Judás. Sorsomról érzelmeimről nem panaszkodom.

Kajfás. Igen. — Te nem azon körben születted, melyben jelenleg élsz. Mi nép, mi társaság ez a tiétek? Egy ácsmester szegény gyermeke összegyűjt

körötte néhány halász és egyéb pórokból álló csapatot, beszédet tart füleiknek, és a tudatlan nép buzgón hallgatja a szokatlan szavakat, mintha Jehova Horeb hegyén tűzfelhőkből zengené le; és míg így városról városra vándorolva számtalan munkátlan ábrándos újonkapó vendéget édesgetnek magok mellé, kitűzött férfias emberi cél- és terv nélkül, vagyontalanul szükség közt folytatják egyszerű napjaikat, nemkülönbén mint Hellász bölcsnek nevezett fia, ki hordója szűk ölében fulasztá el botorúl elméje és ereje hatalmát.

J u d á s. (félre) Óh, miért kell hallanom a valót, mit feledni akartam? Szív! hová súlyedsz? és hová emelkedél?! (fenn.) Főpap! lehet: nem hibázol.

K a j f á s. Lehet? A főpap, ki Jehova és cherubimok színe előtt áll gyakorta, ki előtt a szent hely tárva, lelkeken uralkodik, nem szokott véleményében csalatkozni. Te Juda népéből vagy, és én ismerem e nép egyéneit.

J u d á s. Nem vitatom állításodat; de miért érintéd e lélekhűrt? Mélyen rejtetett ez kebelembe, és láthatlannak hívém; és miért is lássa a külvilág, mit ostorúl öröklöttünk? Az embereknek csak fényes oldalunkat kell mutatnunk; ne lássák azt, miránk nézve sújtó lángkigyó, öldöklő angyal. Hadd öldököltessék rejtett éjben lelkünk első szülötte a nyugalom. Ne tudja azt senki. Ne bánthassa, ne illethesse gúnynyal, ne nevezze örült ostobaságnak a szerencsétlennék sikertelen fenkúzdését.

K a j f á s. A nagyravágyás legszebb indulat keblünkben. — Csak alávaló csemete és nyomorú féreg tenyész árnyék homályában. — Jól tudom én: őseid fény és gazdagság termékeny halmán állának; a gazdagság pedig oltár, melyről égő tűz emelkedik, fényt, meleget támasztva, melyre a sokaság bámúl és előtte, tisztelettel hajlik meg. Igen, — őseid nagyok gaz-

dagok valának; és miért ne lehetnél te is; Jehova senki előtt sem zárta el a boldogság ösvényét.

Judás. Óh, főpap! ne rázd az előfát, melyet üvöltő vihar recsegve hajladoztat; ne vidd a szomjas vándort fáradt tevéivel a puszta égető homokára, ha Áron hatalmas pálczája nem nyithat szomjenyhítő szirtforrást; ne háborítsd az élő sebet, mely idegen kéz illetésére szakgató kínokkal gyötör; ne a félholtat, ki már a halálkinokat kiszenvédé; ne ébreszd erősítő balsamokkal, ha csak néhány kínos perczet, és nem egész éltet ajándékozhatasz számára. Menj! — hadd őt sirgödrében, vagy vesd a sötét Hinnon völgyébe, hogy ott nyögő fájdalmai közt elhaljon.

Kajfás. Reményt nyújtani hajnal — előfénye a segedelmezésnek; és tanácsot adni, — fölsegedelmezés. Azonban önerő és munka nélkül mindkettő következmény nélküli, hiú játék. Avagy fölemelkednének-e a reggpárák a nap első gyöngye sugarai által, ha önmagok is nem küzdenének föl egy magasb tartományba. Tenerődtől reményelj óh ifjú! e nélkül csak csoda, csak Jehova a rendkívüli kegyelme által találansz szerencsét.

Judás. Tetterő, munkásság lelkemben nem hiányzék soha; és talán forró, nyugtalan szorgalom által tépém el a szerencse köteleit; mert én tanultam, én fáradoztam, terveket alkoték; míg végre magamnak tanácsolni, semmit nem tudhattam.

Kajfás. Ifjú. Én Izrael főpapja, — reményt tanácsot nyújtok, — ki hallgatod-e?

Judás. Szólj!

Kajfás. Te nem maradhatasz tovább a körben, melyben élsz. Képzeld a gyalázatot. Végsarjadéka nagy férfiaknak, kiknek fenlengő dicsők egész honban ismert vala, kik legfőbbjeink közt küzdenek és ültek béke idején a tanácsházban. Ily apák gyer-

meke nem pirúl-e aljas szegény naplopó népcsoport közt pazarolni el ifjú éveit? Föl ifjú! rád nagyobb kör, méltányosb munka vár. Föl! hadd el a názarethi hős szomorú, sápadt népét, térj hozzánk, — és én kitűnő helyet, fényes jövőt biztosítok számodra.

Judás. Hisz ez ígéretét éden gyönyörét is odahagynám! Főpap! én őseimre homályt vetni nem akarok. Követlek!

Kajfás. Tudományt és tapasztalást szerzél korán magadnak, és így használható egyén leendesz, cselekvény készen vár és jutalom fáradásodat. Azonban tudnod kell; miként a küzdés, emelkedés útjában számtalan akadályok tornyosúlnak. Te még nem ismered ezeket. Gyakran dőlnie kell a magasnak is, gyakran kell nekünk hatalmasoknak is remegni emberekért, kik sejtve, titkon munkálnak, és kik előkészület nélkül rohannak meg. És most, e pillanatban a főpap tekintetét egy férfi ostromolja, ki csak el nem némúl, erejével megrázza hatalmam bástyáját.

Judás. Férfiú?! és az? — — hol? — — ki? — —

Kajfás. Megállj! — a merény az ellenküzdőt lefegyverezni kissé sikamlós ugyan, de biztos sikert ígér. S én ezt tenni, erősen föltevém. Segédül tervem átvitelére egy bátor vállalkozó férfit kell választanom.

Judás. És ki leend a kívánt férfi?

Kajfás. A szolgálattal némi hasznom van egybekötve. Csekély, de rögtöni. A tanács, meggyőződve ez ügy fontosságáról, a segéd fáradozónak, ki ezt titokban tartani köteles leend, némi pénzösszeget ajánla. Nézz ide! e kincs van nálam letéve a kívánt helyes eljárásért.

Judás. Arany és ezüst? Szép, ragyogó! mennyiségök?

Kajfás. Elég egy éltet gond nélkül átfuthatni.

Judás. Szép gazdag jutalom; és ki leend a kívánt segéd?

Kajfás. Választásom téged illet, reményilem itt sem hibáztam? E pénz tied lehet; akarod-e bírni?

Judás. E kincset? — de mondd, mi kívántatik tőlem.

Kajfás. Semmi olyan, mely erődet túlhaladná. Egy óra, egy rövid éji óra szükséges; és a jutalom tiéd.

Judás. Nevezd meg; mit tegyek az éji időben. Férfi ellen intézed munkádat? Gyilkolást nem kívánsz tőlem?

Kajfás. Nem. A vállalat nem oly terhes. Az ellenséget hatalmamban akarom látni. Fegyvereseim fogolylyá teendik őt; és te vezetni fogod a zsoldosokat.

Judás. Törvény és idézet előtt talán ártatlanul intézem a csapást ez ember ellen? Ez nem egyenes tett leend.

Kajfás. A mondott férfi avatlan kezekkel nyúlt e hon legszentebb legrégebb ótalom falához, és a nép előtt szakadás és lázadás zászlaját tűté föl. Azonban akarsz-e segéd lenni. Nem tetszik az ígért jutalom?

Judás. Miért kétkedem, miért ing akaratom? Igen, ígérem magamat. Parancsolj; nevezd meg, kit szükség hatalmad alá vetnem?

Kajfás. Te jól ismered őt, csak neveznem szükség, és a végrehajtással sietni kell.

Judás. Jó. — Az idő?

Kajfás. A jövő éjhomály.

Judás. Eljövend, el, mondd nevét!

Kajfás. Nem gyanítod? — Kit mesterednek nevezél eddig, a názárethi ifjú.

Judás. Fülelem vagy nyelved hibáztak; de én

nem hiszek. Nevezd még egyszer, de Ábrahámra! vigyázz szavaidra.

Kajfás. Jézus, Mária gyermeke.

Judás. Főpap! istenre! mi kárhozatos eszme fürta magát agyadba? mi iszonyú terv rohanta meg lelkedet? mi pokoli homály vonta föléd ez idétlen képzelet alakot?

Kajfás. Hah! — mit rémülsz e szóra? miért roskadsz föld felé, miért vonúlsz remegve hátra? — Mi gyáva asszonyi félelem ez? Mit csodálsz? Mi szokatlan ez akarat nyilvánítása? Különböző, magasb ez ember más halandónál? Érdemeket szerzett hős, vagy király? — Jehova fölkentje, szent, sérthetlen? Ki és mi személy ő? Egy nyomorú bölcselkedő, kiról a társas polgári élet körén mint erőtlen lángú üstökös a csillagok pályáján, mely föltün és föltunte újdonság, és haszon nélkül vész, háborút jósol. És te visszarettensz ez ember nevére.

Judás. Vissza ily tény előtt, mint bálványimádástól. Ha maga Jehova parancsolná is ezt: szívemben erre szó emelkednék ellene, mint Ábrahámnak keblében egyetlen gyermeke fölálkozásán. Nem, nem, tanítomat el nem árulhatom; ez embert, ki jobb, tisztább, nagyobb az égnél. Kinek szive forró, és az emberiséget oly forrón szereti, mint a nap a föld határait. Ő a nép embere; az emberiség kincse.

Kajfás. Való. A tudatlan csoport reményeit köti hozzá; de benne megghiúsúlnak e remények. És a tanács átlátá, miként az elyek, melyeket elhint e honban, veszélyesek. Tanításai cselekvényei, a századokon át megszentelt ősi hagyományok írott vallási törvények ellen hangzanak. A nép ostoba veszélye lángként felé csapong, minden perczben kész polgárharcz iszonyait előidézni; és ő nem képes, nem akarja sem a szabadság reményét magától visszautasítani, sem a sokaságot csöndre téríteni. A római uraság

csak egy mozdulatot, egy ellenszegülő szót, fegyver-rántást vár, hogy e nyugtalan makacs népre annál terhesebb hatalomigát zárhasson. Hit és szabadság töredékei veszélyeztetvék. A szükség sürgető, orvosolni kötelesség. Szerencsés, ki elfojthatja e lángot, lecsöndesíti e tengert. S mit mondasz erre ifjú?

Judás. Hogy ő ártatlan, hogy inkább dicsre, szabadságra, jutalomra, örök életre, mint büntetésre érdemes, — hogy — óh mit tudom én? midőn őt szeretem és imádom.

Kajfás. Ártatlan?! — mit tesz az? Drágán van-e milliók nyugalma egy élet által megvásárolva. Nem látod-e a veszélyt? e bálványt a nép kezében, és a leghatalmasabb nyugati győző népet, mely fölöttünk áll és gondosan figyel Izrael bátor reményeire, szavaira, honszabadítóra, zsidók királyára, e veszélyes bálványt, bármi értékű legyen is, nemde megégetni és hamvait elszórni szükség? Hány nagy és jeles vérzett el e népből Jehova nemzeteért és vallásaért; és most midőn nemzeti létünk, szabadságunk koronájának csak egy darabka ékkövét tartjuk ujjaink közt, a nép vezetőinek, Jehova helytartóinak szabad-e, lehet-e kétkedniök, bárkit — ha szinte mint Ábrahám ősapánk öngyermeköket is — engesztelésül, népüdvül áldozó kés elé vetni.

Judás. Óh! szörnyű! szörnyű!

Kajfás. Meg kell történnie.

Judás. Nem, nem. Soha, soha! Óh ilyesmit nem gyaníthatok. Képzelveim, szemeim, gondolataim legrejtettebb szögében, legsötétebb mélyében ily undok, iszonyú terv nem fogamzhaték. És ha talán elmémben ilyesmi, mint tengerkebelben a szörnyek, létre kaphata... óh hisz a természetnek testi szülöttei is csak teremni, nem pedig föltenyészni, és erőre, czélra jutni tudnak.

Kajfás. És Judás mondhatja ezeket! Hah!

nyomorú ember! — Hát óhajlás, epedés képe vagy merény és bátorság nélkül? Akarsz? és akaratod retteg a cselekvénytől? Vadúzó vagy? ki hátralép a gazdag zsákmánytól. Árnyék és vízenyős, nyugvó köd, mely tehetlenül terjeng messze? Sötét felhő, mely bár villámokat hord kebelében, ön maga hideg könny? és midőn erőgazdagságot, haragot látszik bírni; szétfolyó vízseppekben hull a táj ölére. Miért bírsz életet, testet, ha ez retteg lelked vágyait kiküzdeni? és mint hasztalan öltöny függ az örök szellem körül, mely tenmagad vagy! Avagy talán csak mintája, kinyomata vagy az embernek, hogy alakodon az indulat, erő, akarat, fönség csak hazudás legyenek, miként a pogány nép istenszobra, mely előtt hasztalan könyörg a nép, mert áldás nélkül és hatalomtalanul áll a felsőség jeleivel; miként a görög Zeusz állványa, mely fölemelten tartja menykövező jobbját, de a tehetlen hideg érez- vagy kódarab azt elsújtani sohasem fogja?

Judás. Óh ég! óh ég! Főpap! hadd e rémtervet! E szív nem akar, nem fog megegyezni soha.

Kajfás. Szív? — Jaj neked ha bensődben a szív tart hatalompálczát! — Hol ez puha, szeszélyes érzelmivel, szenvedélyeivel parancsol; ott a lélekerő és munkásság gyáván hajol alá, mint ellasszonyodott férfi, rabnője hatalmának. Úszszék bár ez örömei vagy fájdalmai tengerén, és körötte és fölötte egy véroczeán hullámai emelkedjenek, vagy süllyedjenek apály és dagályban, engedniök kell ezeknek az ész parancsára, mikép a vörös tenger a feledhetlen népvezér előtt.

Judás. Így érzesz, így gondolkodol, így ítélsz? Nem engedsz, nem akarsz engedni meghallgatást az öntudat tiszta szigorú ítéletének?

Kajfás. Öntudat? Miért lenne való az? mit ennek hideg, remegő szavai hitetni akarnak? A lélek

született irányt kapott, magas célra siető eszméit kell tekintetbe venni, mely elveket szül, terveket alkot, tette gyúl, kisebb kedélyeken fölemelkedik. Azok ideiglenek, ezek végig kitartók.

Judás. Nem csalódom? Te beszélsz így? A főpap, Áron örököse mondhat ilyeket? Óh ez sok, szörnyű, váratlan! Irtózatos csalódás! Hol vagyok? Nem a bűnszellem jöve-e ismét elem? Te vagy-e valóban, a ki előttem áll? Óh mit tegyünk mi, mit várjunk, mit követeljünk a nép egyéneitől, ha Izrael főpapja, a valláserkölc szolgája, a szentség birtokosa, Jehova helytartója így ítél, így okoskodik? Ez borzasztó, ez neveltető! Miért küzdjünk mi bűncsábítás ellen? miért? — miért? — mi ostobák, ha — ki a szentek szentében, a fertőzetlen helyen megjelen, ki a tiszta szűz áldozatrészeket tűzre rakja, így ítél, így bölcselkedik?

Kajfás. Miként máskülönben? Ki szilárdul áll tervének átvitelében, melyet célul örökle életével, az nem fél, nem retteg akadálytól, félre mozdít ezer szirtgátot, átküzd végetlen nehézségtengereket, és nem vet félre akármely eszközt, csak a cél előmozdítását segítse. Mit gondol a magasra siető lélek, ha mások lépcsőkül szolgálnak emelkedésének; mit bánja a dicső pálma, mely a köves Libanon ormán merészen égre tekint, ha árnya és gyökei a kisebb csemeték nedverejét szívák föl? Mit a tiszta égű hegyorom, ha alatta a völgy sötét és hideg és tenyészetre alkalmatlan, ha ő istent szemlél megjelenni csöndes orma fölött; és mint a nap kedvese reggel és este előmlő lánghullámiban fürdik. Ha vágyaid vannak eszméleteiddel egykorúak, nagyok, és nem egy röppenő pillanat gerjelmei, de válhatlanok kiéghetlenség: fáradás, — mellétekintet, — remegés nélkül kell vívnod, és mindent alájok rendelned, még az életet is; és ha tenéltedet kész vagy

ezer vész elé kitenni, miként követelhetik idegenek, hogy kész ne légy szerencséjüket, nyugalmukat szerencsédnek föláldozni?

J u d á s. Ki tagadná; sokat helyesen mondál. De óh! Hiába tudom, hiába értem szavaidat. Nem! ne tanítsátok többé az embernek tudományotokat! Ne indítsátok meg elméjében a bölcselkedés végetlen forrását, mert — Istenemre! — tiszta eredete sötét-barnává változik, mint Kidron patak cseppjei az áldozatvértől. Igen! Hagyjátok az embert halvány egyszerűségében, mert az érzékeny elme a szokatlan fényt el nem tűrheti. Hadd imádjá inkább a napot, holdat, kígyót, békát, ércszobrokat, csak sejtve, tudatlanul; és ne lásson elméje okokat, következményeket. Szaggassátok le az egyházakat, bontsátok föl oltáraitokat, száműzessenek papjaitok, áldozék és imádkozzék kiki önmaga, mikép első szülőink. E vallás hűtlen szolgálói, Jehova hazudott helyettesei, e szörnyű játékosok tűnjenek el örökre ferde bölcseségökkel. Igen. Maradjon a nép inkább vezetők, tanítók nélkül, mintsem gonosz kezek veszélyes tévelygő utakra vigyék. Csak papokat ne tegyetek a nép tanítójokul!

K a j f á s. Igen. Átok arra, ki gondatlanul viszi a sokaság előtt a tudomány égő tűzoszlopát, és nem rejti sötét felhő alakba. Átok, ki a keblek hitét új ingerlő eszmék által más irány felé téríti, és eltépi a köteleket, mik az egyédeket ősapái sirjaihoz, nemzetök Istenéhez, hegyeihez, folyamaihoz, egyházaihoz és oltáraihoz kapcsolák, és kortársaik előtt nevöket tisztátalanná, gyűlöltté teszi! De a papokat ne vádold óh ifjú. Csöndes, néma komolyságban uralkodnak ezek a lelkeken, mint fátyolos éj a világ fölött, mely nyugalmat és pihenést nyújt. — Azonban a válasz percze jelen van. Akaratomat kimondám. Előtted a csekély fáradás bére. Én távozom. Határ-

zatot csönd és magány érlel meg. Gondold meg szerencsédet, légy okos. (elmegy.)

HARMADIK JELENET.

Judás. (egyedül.) Maradj! oh maradj! — Távozik! — miután egész lényemet szavaival felizgatá. Mit fegyek? Fussak-e e helyről? — futni! én? és leendne eröm? Itt hagyjam az ígért kincset? — Bűn? — mi a bűn? — van-e tett, mely általánosan jó vagy rossz? — Mit? — ha bűn az ölés: miért koszorúzzák a csatából visszatérő vérengző vitézt? — gyilkost? — kivétel ez? — kivétel?! — Jaj a törvénynek, jaj az erkölcsszabálynak, melyet kivétel fegyvere csonkít! Hah! — ki rendelé el a tetteket, ki sorozá el a helyes vagy kárhozatos név alá? És miért teve némelyeket ide, másokat amoda? miért nem egy ezekről minden helyen, minden kebelben a vélemény? — Hiszi-e a buzgó nép, mely öngyermekeit hányja az áldozatlángba, hogy bűnt teve? és valóban bűn vala-e az? Miért imádja a római, az egyipti a kigyót, melytől Juda gyermeke remegve fut? — Haha! mily ostoba az ember, ki elfogúltan átvett gyáva, babonás előítéletből visszaretten a merész lépéstől, miként rémmesék által félenkké tett fiúeska. — És mi vagyon mégis itt belül, mely remegtet és vádol? oly merészen, oly keményen? Szív ez? És nem lehet kitépni? vagy átváltoztatni, húrjaira más hangokat ruházni? — Ki tiltja akaratomat? — Én szabad vagyok. — És mit akarok? Ezen kincset? — Kinyújtsam-e kezemet feléje, mely oly csábfénynyel mosolyg az életnek? Miért ne? Hah! — ki akar védni e tettől? — ki tartja vissza kezeimet? — ki van itt? — — Senki. — Kezem ellenkezik-e? nyomorú rabszolga! virad, parancsol, és te engedelmeskedjél! vedd, vedd! (a kincset kezébe ragadja.) Így, enyém!

NEGYEDIK JELENET.

Kajfás, Judás.

Kajfás. (külép.) Határozál?

Judás. Tied vagyok. A pénz kezemben.

Kajfás. Mely időre ígéred magadat.

Judás. A díjt fölvevém: akaratom, szívem eladva. Parancsolj; szolgád vagyok.

Kajfás. Ne oly sötéten. Barátok vagyunk. Együtt küzdünk. Tehát ez este.

Judás. Amint akarsz.

Kajfás. Elvárlak. — Fegyveresim készen leendnek.

Judás. Számolhatsz rám. Béke veled! (Elmennek.)

ÖTÖDIK JELENET.

(Olajfák, hegye. Jézus és Mária).

Mária. Nem, — gyermekem; ez veszélyes merészség, hogy Jeruzsálembe jövel. A nép szertelen öröme és túlcsapongó hódolatlármája csak növelik aggodalmamat. Te itt nem maradhatsz.

Jézus. Miért mondod ezt anyám?

Mária. Kérdezheted! Nem fölgerjedt láng, nem tajtékkal dühös tenger fölé jövel-e? Szeretet és gyűlölség óriásai között állsz; annak ölelése, ennek fegyvere ronthat meg; ez állandó, növekvő, amaz ingó, ellenséggé fajulható. E várost kerülnöd kellene, mint azt, mely tüzeső lángjaiban elveszett. Óh! fiam! én félek, rettegek valamitől!

Jézus. Félsz anyám?! — mitől, mi bánt?

Mária. Nincs-e okom rá; nincs-e oka rá az anyának, kinek gyermeke legirtózatosb ellennel kel tusára? tudatlanság, sötétség, vak hatalom rémei, kigyói ellen? Száz meg száz alakban, ronthatlan hatalommal, erő, ótalomfödötten állnak ezek csataké-

szen, ezer eselt, ármányt koholnak titkon, irtózatossá rejtély alatt az ártatlan fejére; míg a nyomorú küzdőnek nem marad egyéb, mint az öntudat csekély jutalma.

Jézus. És talán biztos remény a jövő csalhatlan sikerről; egy halhatlan örömszakra, kecssteljes előképe a késő századok — és évezredektől birandó boldogság édennek, egy zsenge virág a föltünendő kor homlokát körző lótuszkoszorúnak. És ily reményvirág, előkép nemde méltók a fáradatlan küzdésre?

Mária. Küzdésre? miért ne? — De nem egy életre, nem egy élet boldogságára. A férfiú, ki közügyért munkál, ki lelkének, elméjének kincsét, korának embereire átruházni akarja, és megöldökölni régi félszepség, bálványozás, hamis hit- és bűnök sarjadékait, és világos eszmék fáklyáját lobbantja föl: tetszést, szeretetet a hatalmasoktól, kiknek kincs-alapjuk a nép tudatlanságában van biztosítva, sohasem nyerhetend. Szerencsés ő, ha fényköre kisebb; mintsem némely homály fiainak szemöket sugarai illethetnék. Különböznél bősziúlt kárörömmel ölnék el minden fényhatalmat. Óh fiam ezektől irtózom én, ezekben sátán lakik; és belőlök kiűzni azt, nincs hatalmadban. Ezek téged gyűlölnék.

Jézus. Gyűlölnék; de mit tehet a gyűlölet? Vélik talán, hogy az előteremtett eszmék és tudomány fényforrását megsemmisíthetik? sőt inkább nagyobb, vihatlan áradaterővel fog az minden gát ellenében növekedni, folyammá, tengerré hatalmasodni, mely világot ölel át. — — Egy haragos lehellet elolthatja a fáklyát, gonosz kéz a szent oltárlángot, és mihelyt az utolsó szikra kialudt nyomtalan és következmény nélkül vész homályba az imént látható fényeért; de a lélek fenséges ragyogó ereje fenmarad időközön keresztül a gondolatok sugárszálaiban és

művei örök lánczban emelkedő, magas hegysorként terjednek el szünetlenül haladó kor végetlen síkján, és melyet egykor magából kiözönlött, és melyeket kevés rokonnélek átvéve évszázadokon túl ezrek, milliók vallják a boldogító szabadság és szeretet elveit.

Mária. Ha a teljesedett munka siker, ha a fáradás és verejték közt elvetett mag aratása csak késő utódoknak tűnend föl; és ha a fa, melyet ezer vész közt puszták oázán ültetél, virágával sem örvendeztetve csak késő évek után nyújt édes gyümölcsöt, mit ér ez a szorgalmas munkálónak, kit éppen a fáradalmakért kortársai áldozó késsel kísérek, mintha a fa, melyet ültete, az éden kárhozatos almafája volna?! És kinek a gonoszok serege átkossá teszi a rövid éveket, miket a nagy tervben fáradozó öntagadással örömeitől, élet gyönyöreitől és családja társaságától elragadt, hogy azokat mint a szegény hitbuzgó egyetlen bárányát, Jehova oltárán a nép, bűneiért fölláldozza.

Jézus. És szerencsés, ki ezt teheté, kinek élete nem folyt le haszon nélkül, mint a barlangúrben elrejtett forrás habjai.

Mária. Te távozál hazádból, elhagyád a szerető családkört, mely forrón lángolt érted és büszkén tarta kebelében, mintha égből szállott vendéget bírna hajlékában. És pedig a házi egyszerű kör kertében legtöbb legkedvesebb kéj virágai fakadnak. Előtted kevés vala mindez. Bezártad kebledet, mint egy szent helyet földi, emberi vágyak ingerek édjei előtt, lemondál a nyugalom, pihenő órák fűszereiről. A közélet, közrehatás nagy sivatagára léptél ki, hol, majd némán veszteksz el szavaid, majd gúnyhangokban jöttek vissza a szirtkeblekről, és az emberek üldöző vadakként támadtak ellenök. Tanítani akarál, és egy zavaros tengert ölelél kebledre, melynek földagadt hullámain, dühös örvényeit lesimítani nem tehetéd;

hol ocsmány szirtek állanak akadályúl, melyeket a legbuzgóbb óhajtás, legforróbb könyözön sem olvaszthatnak fel. És ily sikertelen munka nemde gyászos; ily vészes fáradalom méltányos-e folytonos küzdésre?

Jézus. A tiszta kebel nem tekint, nem számít önérdekre. Honját vagy az egész emberiséget véve halhatlan szerelme tárgyául; és ime tántoríthatlan magas gerjellemmel rakja ki számára lelkének, erejének kincsét, virágait, életét. Nem kér, nem vár elismerést, dicsét, csodálatot, emléket, imádtatást; nem borzad vissza, nem ütközik meg, a hidegség és rágalom jégkarjai ölelik által, nem átkozódik, ha gyűlölet, üldöztetés fegyverei nyulongnak utána. O elveiben és tetteiben él; — és ha sokáig küzdve mégis használt és javított; ha zaj és vihar közt szebb jövő alapját teheté le; mit bánja, ha szenvedéseket kell túrni magas eszméiért? Az eszméért, melyet életénél túlbecsült, és melyért életét kész adni váltságúl, hogy annak üdveit emberokonira átruházhassa, melyért szent megnyugvással tép ki égő szive alól egy élet boldogság magvát, hogy gondosan kiültetve, abból századok múlva egy hervadatlan, népeket fedő hitfa növekedjék föl. És miért rettenjen vissza, ha szinte halál fenyegetné is? Hisz a virágnak hervadnia kell, hogy illatja szét terjedjen, az áldozat részeknek, tömjének lángokban fölémésztetniök, hogy az illatfüst a szívek érzeményeivel együtt az égi atyához föllebeghessen, a harmatgyöngyeinek a nap hevében föloszlaniök, hogy a mezők dúsan tenyészhessenek, és elhalni a hajnal bibor fényének, hogy a kelő nap a népek fölött pályáját átfuthassa.

Mária. Halált ne említs! — Ez borzasztó! — Te nagy vagy fiam, de én szerencsétlen! Magasan szállasz, és miért nem emelkedhetem hoz zád; csak remegni tudok érted és csodálni. Oh gyermekem, e

lélekkel, ez égi cél- és elvekkel nem e föld határirra születél. Más világ, más élet kelle, hogy teremtesék számodra: az elvesztett éden, vagy egy később szelídebb kor, ha ugyan jövend jobb század valaha; midőn az erény és érdem tiszteltetni fognak; a vak-ság és durvaság rettegnek belépni a hit és világosság birtokába; a vad erőszak, bűn nem igényli az erény, szabadság és rend sérthetlen jogait.

Jézus. Ez idő egykor feltűnend hosszú terhes századok küzdelmei után; de még is egyszer feltűnend.

Mária. Nem kétlem; de most azon kor nincs jelen. Tekintsd meg, miként áll e hon. Részekre tépve a föld, és részekre lakóinak indulata. Kiszenvedve időnkénti terhes háborúk és jogtapodó bel- és kül uralkodók iszonyait. Vad pogány nép járma alatt, melybe békétlenül, de önerő nélkül hajtja fejét. Mózes hite elferdítve; egy rész az undok bálványimádás felé hajol, míg a sötét papok vakmérő hatalommal ragaszkodnak a becsúszott balvélemények és szokások őrzéséhez. És mondd meg; ennyi szabadság, ennyi romlás közt, ha a hit- és erkölcsjavító próféta előáll, az igazság, melyet ajkáról lezeng, nem válik-e őt kárhóztató vétékké?!

Jézus. És én egyedül ez igazság átadasáért születtem; és más éltem, más birtokom nincs és nem lehet.

Mária. És anyád és rokonod mérhetlen szeretete hiába esengjen-e feléd? Te nem szánod anyádat! Lelked előtt csak ezen magas, teljesítlén cél lebeg. De gondold meg, hogy a szülei szeretet birtoka a gyermek, gondold meg, hogy ha e szív alatt nem fekvél, ha ez anyai kebelben nem függél, most terveid nem volnának. Gondold meg, hogy a hű anya, ki öleből kibocsáta, mint férfiút, munkáid közt távol is önnönének nevez; szintűgy, mint az ember-

nem, melynek szükségeit fölfogád és gyógyításaért fáradsz.

Jézus. Anyám! te első vagy minden emberek közt fiadnak.

Mária. Teljesítsd hát csekély kívánságomat. Itt e városban te gyűlölt vagy, jól tudhatod azt, kinek többször futással kellett kisiklani a vészkoelő papok kezeiből. És e boszú, gyűlölet naponként nő. Menj fiam! Szabadítsd meg magadat jókor a véstől.

Jézus. Anyám! nem tudod mit kívánsz gyermekedtől. Mi nehéz, de szép ragyogó művétől, győzelemtől fosztanád meg őt. Hosszú évek terhes munkáit ne akard megsemmisíteni. E napok nehéz, de nagy eseménynek leendnek napjai. Az emberi nem évezredek múlva is emlékezendik e napokra. Anyám! győzd meg magadat, nekem a husvétii ünnepeken e városban kell maradnom.

Mária. És bár tenmagad ne légy a husvétii bárány!

Jézus. Miért remegjek a haláltól is? ha az mint szent eskü tőlem kívántatik; ha a csodákat, melyeket tevék, a tudományt, melyet elhintettem bizonyítani kell, hogy égből hozattak. A halálban nem nagy példák ragyognak-e előttem? Fiad, kit nagynak tartasz, kisebb legyen-e a görög bölcsnél vagy a római szabadság-hősnél?! Óh Mária! te ezt nem akarhatod, lelked, hogy gyermeked dicstelen legyen, nem akarhatja.

Mária. Megállj! nem úgy értettem. — Jó! maradj tehát, ha terved úgy kívánja, ha félelmet nem akarsz ismerni. De ah! vigyázz magadra. Őrizkedjél az emberektől, kik irigyen tekintenek reád. A várost kerüld, ha lehetséges. Az éjeket hol szokásod eltölteni?

Jézus. Itt, e helyen.

Mária. Jól választád. Tanítványaidat körödben

tartod, ők vigyázzanak fölötted. Azonban nincs-e ezek közt is hűtlen, nincs-e, kiről csejt, ármányt fölteni lehessen? Mert hatalom és gazdagság előtt a nem eléggé szilárd keblek, szükség idején szolgálatkészen állanak.

Jézus. Tanítványim?

Mária. Igen. — Ezelőtt nem sokkal, ha szemeim nem csalának, egyet közülök a főpap házából láttam kijönni, épen akkor, midőn ott a tanács aggjai fölháborodva véletlen, zajos érkezéseden, titkos összejövetelt tartának.*) Ez ember halvány képével, mint egy gonosztévő, mint egy templomrabló jöve elém, és én visszarettenék tőle.

Jézus. (félre.) Ez Judás.

Mária. Mit cselekvék ő a főpapnál? Jézus követője mit mivelt ott? hisz a napsugarak nem mennek a kigyók sötét barlangjába bemoeskolni fényüket. Kérdezd meg őt. Ő jót, üdvöst nem akarhat.

Jézus. Tanítványom mindegyike csak azt akarhatja, mit önmagam. — És most menj vissza anyám a városba. Követőim összegyűlve várnak rám. Hozzájok kell mennem.

Mária. Óh! ha az egész emberiség egybeolvadt szeretet tengere várna is rád, hova mégysz, nem nagyobb az, mint mely itt körül foly szent habjaival. E remegő anyai szeretet csak körödben csöndes, zajtalan, boldog. Azonban menj. Te más világot teremtel magadnak, kiszakasztád magadat kebleinkről, és nekem csak nagyságod, dicsőséged maradt helyetted ölemben, mint tömérdek népetlen hajók égő vágy tengerében úszva. — De őrizkedjél fiam! Az ifjú tanítvány gyanús előttem. Én látám sápadt képét. Hah!

*) Akkor egybegyűlének a papi fejedelmek, irástudók és a népnek vénei; a főpapnak házában, ki Kajafásnak mondatik vala stb. Máté XXVI.

— a sápadt ifjút bánat vagy vétek kigyója gyötri. És ne késsél hosszú időig Jeruzsálemben. Vannak helyek, hol menten, bátorságban leendesz. — A husvéti napok után nemde elhagyandod e félelmes helyet?

Jézus. Igen. Anyám!

Mária. És mikor, mikor?

Jézus. Néhány nap múlva.

Mária. És visszatérsz nemde hozzánk, hazádba, a kies Galiléába, Názarethbe, gyermekkori helyedre?

Jézus. Mária! ezt nem ígérhetem.

Mária. Nem? Tehát ismét idegen, talán ellenséges helyekre költözől?

Jézus. Óh nem! Utam a legszebb, legkiesb, legszeretőbb honba vezérel át.

Mária. És hol e hon? Judea határait nem léped által; a Libánokon vagy tengeren nem mégysz által gyermekem?

Jézus. Túl anyám! a legmagasb szirtesúcsokon és puszták homoktérein, tengereken.

Mária. Távol ismeretlen honba? Ott hideg, szívtelen fogadtatást találandsz, vad nép dühének lész kitéve.

Jézus. Óh! nem; ott rágyogó királyi lakban szeretetteljes karok tárúlnak élém.

Mária. Királyi lak? — mi ez? Te messze akarsz tőlem távozni?! Azonban nemde visszatérsz rövid napok után szülőföldedre?

Jézus. Hazámba vissza soha nem mehetek.

Mária. Soha sem? Óh isten! Akkor veled együtt megyek. Tervedtől el nem vonhatlak; de anyádnak legalább melletted kell lennie, igen.

Jézus. Te engem oda nem követhetsz. E hon messze fekszik, és az út ezer szenvedéseken visz keresztül. Neked anyám! maradnod kell. — És most böcsáss tanítványimhoz.

Mária. És ezeket elviended magaddal bizonyynyal?

Jézus! Ők itt maradnak.

Mária. És egyedül, — segéd-, rokon nélkül akarsz ily vészes utazást vállalni?

Jézus. Egyedül; segéd-, rokon nélkül. Most béke veled!

Mária. Maradj! csak egy perczig! Óh gyermekem! elhagyhatnád örökre anyádat? — Nagy föl-téteid oly kizárók-e minden szerelmet, minden földi hű ragaszkodást? Mily szegény vagyok én!

Jézus. Mária! egykor mindent megtudandsz. A válás pillanata még nincs jelen; — nyugodjál meg! Te anyám vagy, de az emberek gyermekeim. Ez utazás kerülhetlen az ember szerencséjéért, a te szerencsédért. Béke veled. (elmegy.)

HATODIK JELENET.

Mária. (egyedül.) Óh Jehova, mit szöla ő? E hideg, rejtélyes beszéd akkor, midőn arczáról és szemeiről ezer szeretet mosolyg anyjára. Ez utazás! — messze! — visszatérés nélkül?! — Ily határozottan, midőn kérelmem szavai lágyító harmatgyöngyökként hullottak szívére. Óh! emberek! emberek! hová rejtsem szemeitektől e becses kincsemet. — Még homályos vala fénye, eltitkolhatám őt, de miután teljes ragyogása kigyúlt, sugárait szétlővé, — óh melyik tenger, melyik éj takarhatná el tőletek e gyöngyöt? — És e gyöngyöt ti szétzúzni akarjátok-e? Hisz melyet a tenger mélyéből kiloptak, és az arany, mit a hegyekből kitéptek, azért becsesek, hogy előttetek és fölöttetek ragyogjanak. És a férfit, kit büszkeséggel mutathattok elő istennek és angyaloknak, már mint csecsemőt halálra keresétek. — Mit várjak? mit reméljek? mit tegyek? Ki földi föl a jövő képcsarnokát, — ki csöndesíti el az anya küzdelmeit? — Gyermekem bátor és büszke remegni emberi ha-

talom előtt; de ne bántsátok őt, hisz nektek ezer parányi örömetek van, mint a pogány népnek istenei; — és nekem csak ez egyetlen, kit szeretek égön, imádásig; ki lépcső, melyen istenhez emelkedem; ki reményem, életem, — óh! mit tudom én. — Hah! jönnek! — Ez János, komoly arczczal, homloka gondfelhőbe vonúlva. — Megállj!

HETEDIK JELENET.

Mária, János.

János. (jő.) Te itt asszonyom? — Téged keresélek.

Mária. Miért?

János. Szólál-e ma fiaddal?

Mária. Miért kérded ezt?

János. Kérem: Szólál-e ma fiaddal?

Mária. Igen. Mit akarsz?

János. Mária!

Mária. Szólj! miért kérdezéd ezt?

János. Fiad nem beszéle semmi aggasztót: Te még semmit sem tudsz?

Mária. Hah! — és mit tudsz te, szólj?

János. Mesterünk ma fölöttébb különös szavakat monda közöttünk, melyeknek értelme fájdalmas a szívnek.

Mária. Mi történt? Mit monda? Beszéd el?

János. Körében ülénk, és ő komoly fájdalommal tekintte ránk? Szólni kezdé, és mint máskor figyelmünk szálaít ajkaira, függesztők. Mária! a mester beszéde eltávoztást és örökös elszakadást jelenté nekünk.

Mária. Óh! ezt mondá nekem is. És nem nevezé meg a földrészt hová távozni készül?

János. Szavainak értelme rejtélyes vala. De ha jól láthatám elmémmel, mi keblében félig fölme-

rítzni akart titokként él — óh! de ez nem lehet, nem lehet!

Mária. Mi az?

János. Csak gyanítás, és az százszor csal, miként éji látvány.

Mária. Mondd ki, mond ki, mindent tudnom kell.

János. Igen. Mária! Fiad szavai halált jóslának önmagáról. *)

Mária. Óh szörnyű! Nem, az nem leend! Félre értétek őt. Hah! — hisz én is azt merítém ki hideg szavaiból. — Mondd, miként szóla halálról?

János. Ezer veszélyt említe, mely éltét köríti. Rómaiakról és népeink főpapjairól szóla, kiktől szidalmakat, gyalázatot, kínokat leend szükség szenvednie. Hah! és keblünket egy szörnyű gyanú rendíté át!

Mária. Mi az?

János. Körünkben lenni mondá az ifjút, kinek árulása által fog a hatalmasok börtönébe hurczoltatni.

Mária. Árulás által? Körötökből?

János. Igen. És mi fájdalommal kérdezők tőle egyenként: ki leendne az iszonyú gonosz? és ő társunkat Judást mutatá ki.

Mária. Judást? A halvány szög ifjút?

János. Igen.

Mária. Akkor mesteretek valót monda. Ez ifjú gonosz tervet forral ellene.

János. Te mondod ezt? szólj, miért?

Mária. Szerencsétlenek! Gyanúm nem volt alaptalan. — Igen; — Judás volt, a reggeli kaland-

*) Az időtől fogva kezdé Jézus jelenteni tanítványainak, hogy neki Jeruzsálembe kellene menni, és sokat szenvedni a vénektől — — — és megölettetni, Máté XVII.

dor! — És fiam tudja, látja a veszélyt, és hátrálni előle és ellene küzdeni nem akar. Óh! itt valami szörnyű pokol szövevénye rejtezik.

János. De asszonyom! szólj, mit tudsz?

Mária. Mit? — Judás gonosz áruló. Hah! mit mondjak? Fiam hol vagyon?

János. Miként szokása van, fölebb hágott a hegytető felé.

Mária. Egyedül? követő nélkül?

János. Minden kíséretet eltilta.

Mária. És Judás hová ment?

János. Midőn távozni kezdénk: egy pillanat alatt miként forgószél vagy álomkép, eltűne szemünk elől.

Mária. És a nép eloszla-e, vagy a helyen ismét bevárja gyermekemet?

János. Mindenki eltávozott, az est óráira újlag visszatérendő.

Mária. Mit tegyek? menjek-e gyermekemhez?

János. Menj hozzá, — beszélj vele, te anyja vagy. Szavad az istenség szava. Kérdezd ki ezen rejtélyt; intsd; kerülje e helyet.

Mária. Ezt már tetém. — Nézd, amott egy ember közelg.

János. Az Judás. Ott a sűrű olajfák közt. Szemei földre szegezvék. Gondolati által vezetve, miként világtalan lépeget a hely felé. Jer távozzunk.

Mária. Megállj! Szólanom kell az ifjúval, pedig én félek tőle. Ó ártatlan nem lehet. A büntelen bátran néz egy egész világ kárhóztató ítélete ellenébe; szemeit nem égetik, arcát nem halványíttják az idegen szemsugarak, és nem futja azokat, merészen néz feléjük, mint sas a naptányér ellenébe. — Te távozzál, — én maradok; a fák lombjai rejtse nek el kissé engem is tőle. Miként látszik, ajkairól beszéd foly. Ezt hallani kell; menj, menj!

János. Miként parancsolod. De én még mindig kínos tudatlanságban égek.

Mária. Jer! hová én megyek. Te ott maradsz és figyelni fogsz beszédünkre. A titoknak fel kell tárulni; — jer! (elmennek.)

NYOLCZADIK JELENET.

Judás. (jő.) Egy vagy két szív; — nem több. És miért remegtem? Miért futott le minden vér keblemre? Miért a testben e rendetlenség? Néhány szóért, és való szavakért! És miért maradt arczom hideg élettelen merevségben, mint egy bűnös kézzel faragott ércz istenszobor, mint egy halott kép, melyet az egyipti botorúl életépségben tartta föl: de az nem érez, nem gondol, nem hall. — Hallatlan! irtózatos! — Mi az, mi bennem még sem akarja tudni, hogy az akarat határozott és annak teljesíttetnie kell? Mi az? mi az akarat, — a lélek ellenébe fölajdúl. — Egy kis nedvbőség, egy kis ingerelhetősége az idegeknek, hamis hang, mit egy véletlen szellő az ének erős hangjai közé lehoz, és mely a mozdított húr rezgése által megzavarja a dal tiszta folyamát; egy kis vértolulás, apály és dagálya az életerek piros folyadékának, idegen erő, külső hatás miatt. Hah! mit gondolok én azzal? Akaratom áll, a kezdett útról semmi el nem fordít. Nem! — — óh! — — Ember ember? A mester szelíd haragjával szemedbe mondá az ámulás vétkét, és te nem meréd tagadni, és ezen szelíd hang ég dörgeként folyt rajtad keresztül. — — Hah! mit törődöm én azzal? Mit bánom én! — De ez mégis sok, — istenemre! — Hát kristály-e ezen tett, hogy lelkem tábláján olvasni lehessen a bevésett gondolatokat, szavakat, terveket? Vagy szemeimbe, arczomba sugárzanak-e föl azok mint vizgyöngyök a gyöngé fölületre. Óh! mily nyomorú az ember, ha még a

lélek akaratát sem leplezheti el másoktól! A fénger fenekét idétlen vízi szörny zavarhatja föl, és mégis fölötte vigan halad a hajó, és tükör lapján nap és föllegek szemlélhetők. A vulkán méhe forr és fölötte hó tömegek tornyosúlnak, és aljában szelíd tavasz virágpompában diszeleg; és a párducz és kigyó elrejtetik gyilkolási szándékukat; egyedül az ember lelke legyen tárva idegen szemek előtt? Hah ez eláruló pulya test, mely csak egy álarcz szolgálatát sem képes teljesíteni! — Valaki lép elő! — Asszony! — Távoznom kell, különben még ez is fülembe sóhajtaná akaratomat, melyet — Ábrahámra! — szüleim ajkairól sem szenvedhetnék el — kihallgatni türelemmel (el akar.)

KILENCZEDIK JELENET.

Mária, előbbi.

Mária. (előlép.) Megállj Judás!

Judás. (félrc.) Nevemet mondja és félnem kell e névtől (fenn.) Egy asszony tartóztat föl? Nincs időm asszonyom!

Mária. Néhány percze Judás! Maradnod kell! Én csak néhány szót kívánok!

Judás. Mit akarsz velem?

Mária. Te még ifjú vagy, és az ifjúság jelleme tiszta nyíltság. Keble felhőtlen ég, érzeményei, gondolatai, miként mosolygó csillagok átragyognak rajta; és ha talán némely terve előtt homály ülne: kész azt mindenkor a szemeknek föltárni. Ilyen az ifjú lelke, és te még élted tavaszkorán állsz.

Judás. A következés.

Mária. Jelszavad kétségkívül nyilvánosság és szabadság. Ezek mint ifjúnak, ezek mint Jézus követőjének.

Judás. Miként akarsz. — És mi czéled e szavakkal?

Mária. Egy rejtélyt kívánok magamnak fölfedezni, rejtélyt, mely iszonyú, melyet tenmagad szövel és melynek szálaít kezédben tartod. Te felelni fogsz nyíltan, világosan. — Ifjú! te ma korány idején a főpapnál valál!

Judás. Hah!

Mária. Mit cselekvél a főpap házában?

Judás. (félre.) Mit! — hát a pokolszemek hirnökük gyanánt kürtölik-e szélylyel tettemet? Óh bár siketség és némaság borítna mindent!

Mária. Judás! nem felelsz egy egyszerű kérdésre? Mi ez? elfordúlsz? Hallgatsz? — Judás! ismétlem: mit tevé a főpapnál? — felelj! felelj!

Judás. Kinek vagyok én köteles lépéseimről számot adni? Kinek van joga tudni: a tenger fenekére sűlyedek-e vagy Hermon és Libanon ormára hágak föl? Szabad és uratlan, miként én vagyok, ítelet alá tettem fölött senkitől sem vonattathatom. — És mikép én nem kérdem az éj vándorát, vagy a tengeren evező hajót, uta merre vezet: óhajtom, senki rejtett nyomaimra ne akarjon fáklyát gyújtani.

Mária. E darabos kitérő út nem vonhat el czélotmtól. Ifjú! te Jézus követője, gyanút vonál magadra. Mit mivel a mester hű követőinek egyike a hatalmas férfinál, ki titeket, elveiteket, műveiteket gyűlöli, üldözi?

Judás. Csak a végítélet bírása — ha van díjosztó főség — parancsolhat nyílt, őszinte vallomást tettemről. Embernek, miként én, és asszonynak, miként te, számadással nem tartozom. — És mit tartozik rád némben e látogatás? —

Mária. Mit tartozik? Ne kérdezz; de felelj — felelj! kényszerítlek.

Judás. És miért állok én itt egy asszonynyal szót váltani? Hah! ostoba én! Miért nem távozom?

Miért nem távozom előbb, míg szavát nem hallám.
(elakar.)

Mária. Hah! Maradj.

Judás. Távozom.

Mária. Maradj szerencsétlen! parancsolom.

Judás. Hah! hah! parancsolod? ki vagy asszony?

Mária. Nem ismersz-e? Én mestered anyja vagyok. Tiszteld a szülői nevezetet.

Judás. (félve.) Anyja! Tud talán valami részt a tervből? — Elárulva vagyok? Az áruló cselvető elárulva, hálóba kerítve. Bátran! (fenn.) Mesterem anyja? Üdvözlégy asszonyom!

Mária. Igen. Az anya szól itt hozzád. Fiam gyűlölve a hatalmasoktól, kik üldözik mindazt, kitől félniök kell, és csak a kicsinyekre tekintenek védő szeretettel. Te jól tudhatod ezt.

Judás. Igen.

Mária. Tudod talán, — mik a főpapnál a tanácsban beszéltek, terveztek, mi mesteredet, társaidat, engem érdekel? Én aggályljal tekintek a jövőbe; az anyai szeretet szüntelen félelem szárnyain szállong gyermeke körül. És te földérfiheted ezen nyugtalanságot.

Judás. És mit gondolok én más gyötrelmeivel? Vész, halál fenyeget akárkit, miért sietnék én szabadításra? — midőn önhajóm sülyed? miért nyújtsak kart hullámviharba? Szenvedjen minden, miként én. Miért hordjak idegen terhet? hullasson a barát rokon könnyeket, ha nyomaim számomra gyöngyök teremnek. Mit nézzek? mire vigyázzak? Én a gyöngé, szegény, elvetett? A kirablott nyomorú viraszszon-e mások bátorsága és nyugalma fölött? Órizkedjék mindenki önmagáért! — Mit bánja a sors, ha az emberi élet tengeren a hullám egyének bőszerűlten rohannak össze és vadon törik szét egymást.

Mária. Az önzés ördöge kiáltja ezeket füleidbe. És te szerencsétlen, hallgatsz a csábító hangokra! Hideg egykedvűséggel kaczagod embertársadnak küzdését, kinek használhatnál, kinek segédkezet nyújtani elég erős lehetnél.

Judás. És ki nyújt nekem baráti kezet a két-ségbeesés mélységénél?

Mária. Te oly ifjú vagy még; és szived nem lehet oly romlott? Mit akarsz e fagyos sötét szavakkal? Hitetlen, vad, bálványimádó néphez illő szeretetlen elveket említél. Ez nem illik Jakab, nem Mózes utódához, nem Jézus tanítványa ajkairól!

Judás. Asszonyom!

Mária. Véled-e? — nem tudom, miként gyermekem általad történendő veszélyt és gyötrelmeket jósla magának? — Igen nyomorú! És te nem vagy büntelen.

Judás. (félre.) A tervet el nem rejthetem. Minden tudandja azt. (fenn.) Asszonyom! te többet tudsz, mint szükség leendne.

Mária. Rút gyanú terhes felhőként áll fejed fölött, évek után is kész villámaid fejedre ontani; — és tudod-e, hogy néhány jóknak szigorú ítélete több milliókénál? Neved halványul állandó dicsteljes társaidé mellett. Gyermekeid, unokáid becsülés honából száműzöttek leendnek. — Siess, oh siess! e fekete vád fürgetegét nevedről elűzni! Nem szólasz? homlokod redőkbe vonul? Szemeid földön tévedeznek?! Lásd, anya áll előtted; szülője a férfinak, kinek oldala mellett kapá elméd szárnyait, erejét, ki tudományok fénylakába vezete; és te gyűlölsz e szelíd tanítót? megveted-e az évek terhét érző agg anyát, ki remegve járul hozzád világosságért, reményért? ki tudni óhajtja a vést, mely egyetlen örömét, büszkeségét, szerelme gyöngyét szétzúzni indul; + anya

áll itt, ki gyermekében él, örömének örül, és dicsét ragyogó ékes ruhaként köríti magára.

Judás. Óh! én is világosságot kérek és egy szózatot.

Mária. Mit mondjak, mire kérjelek? Mondjam-e reményidet szülődet, ki álmaiban is gyermekeért szorong —? szerelmed hölgyét? — Nem cseng-e kebledben végig egy olvasztó hang? Nem lobog-e ereidben szelíd láng, mely tiszta, szent, megható, mikép áldozat égre menő tüze? Nem gyúl-e lelked világában új nap? az igénytelen szeretet és emberiség napja? Hah! — arczod változik! átderül! Szólj! szólj!

Judás. (félre.) Ki állana föltéte mellett, ha az láthatlan kéz működése által világra hozatik, és a terv iszonyúsága ismét rémalakként kel föl. (fenn.) Óh! asszony, ne óhajts semmit tudni.

Mária. Miért? — Tudnom kell!

Judás. Ne kívánd, ne kívánd.

Mária. Tudnom kell.

Judás. Irtózatossá leend neked, nekem, átvenni, kimondani.

Mária. Óh! mondd, mondd. Ez iszonyú bizonytalanság öldöklő!

Judás. Óh! az ember, az ember! — átkos szörnyű teremtmény.

Mária. Gyanításom nem csala; — nemde vész közelg?

Judás. Igen, asszonyom! — A főpap, rejtve, elővigyázattal ármányt sző fiad ellen. Erőszakkal akará börtönébe hurczoltatni. Fegyveresei készen állnak. A tanács pénzdíjt ajánla az ifjúnak, ki éjjel fiad magány helyét fölfedendi — igen fölfedendi.

Mária. És az ifjú?

Judás. Az ifjú eladta önmagát, lelkét, akaratát, arany és ezüst pöngéseért; az ifjú — az ifjú.

Mária. Véleményem nem csal: — szörnyű, szörnyű! — Jaj neked nyomorúlt!

Judás. Az ifjú előtted áll.

Mária. Szerencsétlen! mit cselekvél? Menj, ülj porba és imádkozzál és bőjtölj, Én gyermekemet keresem föl! Elmondom a vihart, mely körötte szállong. Távozzék a városból. Tanítványa hűtlen. Judás halálra adja őt.

Judás. Maradj! ne verd föl nyugalmát. Felédd el a dolgot. Töröld ki e napot életedből; én éveket adok érte enyémből. Bizzál. Judás nem fog semmit fiad ellen intézni.

Mária. Nem leendsz a főpap segéde?

Judás. Soha.

Mária. Esküdjél! Fogadd föl Jehovára! őseid nyugó csontjaira!

Judás. Esküszöm.

Mária. Judás! Ez eskü! Te ezt meg nem ronthatod. Ha akarnád, ha tennéd: akkor kárhozzál el, és alvó apáid és anyáid keljenek ki szédelő, hústalan csontvázakként sirboltjaikból retteggetésedre!

Judás. Eskümet megtartom.

Mária. Örök Jehova! — Megmentém életét!

Judás. Igen. — Nem lehettem áruló!

HARMADIK FÖLVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Főpap szobája. Est.)

Kajfás. egyedül) Az idő éjfél felé hajol, és Judás még sem jó. A fegyveresek, zsoldosaim készen, — római katonák, bátrak, szolgálmi, alkalmasak. De hol marad Judás! Miért nem jó? Ha talán

akarátát megváltoztatá? Ha megcsalt! — E különös szenvedélytelt, borongó ifjú szilárd lelket mutat sajátjaúl; azonban mély és homályfedett lelkületén az érzelem, akarat csak mint víz színén lengő holt test láttatik; és ha a vizsgáló lélek jellemét föltárni akarja; minden érzeménye, szenvedélyei seregével, mikép éji szellem, messzebb halad, mélyebben süllyed a vizsga szem elől. — Csak most sikerüljön a a terv! — A tűzüzög el van dobva, helyesen kell intézni, hogy önvetéseimet ne borítsa lángba. A nép? Ez leginkább retteghető. De meg kell történnie, — ma — vagy soha! — E veszélyes szellemfelsőséget, ez iszonyú világosságot ki kell oltani. — Pokoltűznek világa ez, mely oltárról lopatott el, és most sereg tisztelőktől csodáltatik. — Ezen Prometheust, e lángorzót büntetni, semmivé tenni kell. Ne gyújtsa az emberi keblet, ne bódítsa agyrémeivel a sokaságot; — legyen bár, — hogy azok némileg jók legyenek. — Judás mégis késik. — Ha ellenemléve! Ha elárulá tervemet; ha mestere, ha a nép fülébe súgá! — Hah! — Így minden veszve van! — A nép szabadság után sovárg, és ily népbarátot, éféle veszélyterv csak emelhet. — Tehát gyorsan, végre kell hajtani. — Judás nem jó? — Árulóvá leve kétszeresen? Jó! — menjenek zsoldosaim; mestert, tanítványt egyiránt büntessenek! Menjenek! — Megállj! — és ha nem sikerülend az elfogás és tervednek, a szárnyas hír szájából, szétterjednek hangjai, és a bösziús nép védőleg álland föl a büntelen mellett; akkor én magam adék nagyobb lángot, nagyobb emelkedést a vészes ügynek. — Nem! — Itt gyökeresen kell orvosolni! — Jelenben minden dolog a siker után ítéltetik; a jövőndő nem dolgom, midőn tetteket csak ítélni nem pedig javítani lehet. Elküldöm embereimmet. Tovább nem várhatok. Ha Judás nem jó; kétségkívül tervét változ-

tatá; — és ha így a terv nála titok nem marad. Menjenek. He! Márkus! —

MÁSODIK JELENET.

Márkus, Kajfás.

Márkus. (belép.) Parancsolj!

Kajfás. A fegyveresek készen vannak?

Márkus. Tizenöt ember, uram! Rómaiak, néhez fegyverekkel; egy kisdéd sereget közelít számuk. Az előcsarnokban várják rendelésedet.

Kajfás. Jó! — A dolgot rád bízom Márkus!

Márkus. Parancsolj uram!

Kajfás. Csekélység; nem nagy erőt kíván. Ismered-e a názárethi ifjút?

Márkus. Jézust? Ismerem.

Kajfás. Igen. Őt még ma fogolylyá teended.

Márkus. Értem uram!

Kajfás. Házamba hozod; élve, bántás, sérelem nélkül.

Márkus. Úgy leend uram!

Kajfás. A fegyvereseket elviheted magaddal. Nagy számra szükség nem leend. Fegyvertelen gyáva néppel leend ügyed.

Márkus. És hol találandom föl az embert, kit említél?

Kajfás. Ez egy, mit nem tudok. Reményilem, a városban nem leend. Kivül hegyek oldalában, vagy víz partjain szokása a népet összegyűjteni. Itt vagy ott fölkeresheted.

Márkus. Jól van uram! ha csak városunk körében lappang, enyém leend.

Kajfás. A dologhoz vigyázattal kell nyúlni. Ha föl nem találhatjuk, ha az elfogatás nem sikerül, ha ő és a nyugtalan nép a balúl ütött tervet erejük

öregbítésére használhatják; — te ismered a zajgó elégületlen hatalmat nem tűrő népcsoportot.

M á r k u s. Uram! mint látom a siker kétes, ánde megkisértendem.

K a j f á s. Menj, — az éj csöndes és sötét. Merényünknek kedvezni fog.

M á r k u s. Távozom.

K a j f á s. Megállj. — Ha talán utadban Judással találkoznál: — te ismered ez ifjút, — tedd őrizet alá, és ha munkádat elvégzed, bocsásd el. — Jutalmat nyeredesz ügyességédért! Menj! mit gondolkozol?

M á r k u s. Uram ha ellentállást találunk, erőnket használhatjuk-e? És ha talán elkészült néptömeggel leendne bajunk, fegyvertünket kiránthatjuk-e hűvelyéből?

K a j f á s. Hah! mit sorolod elém a történhetőket? Nehézségiről mit sem akarok tudni. Elküldelek parancsossal, és teljesítését várom, indulj! (Márkus el.)

K a j f á s. (egyedül.) A merény kissé kétes, és micsoda nem az életünkben? nem kétes-e az élet önmaga is? Nem. — Veszélyes újítók Salamon templomát le nem ronthatják! Már elmentek! — mi az? — Zaj kívül.

J u d á s. (kívül.) Megálljatok! egy lépést se előre!

K a j f á s. Ez Judás hangja. — Valóban! újra éledek.

HARMADIK JELENET.

Judás, Kajfás.

J u d á s. (belép.) Főpap! a fegyvereseket mint látom kirendeléd.

K a j f á s. Rád vártam; és most itt vagy. Végezd gyorsan! Szeretném, ha a munka, minél előbb végezzélt érhetne.

Judás. A játéknak vége van főpap! rám nézve vége van!

Kajfás. Hogyan értsem azt?

Judás. Igéretemet nem teljesíthetem. Vedd vissza szándokodat. Vedd vissza adott kincsedet.

Kajfás. Tréfálsz? játszol talán?

Judás. Nem szokásom főpap!

Kajfás. Mi ez? valót beszélsz? meg nem foghatom.

Judás. És megfoghatlannak látszik-e előtted, ha az ifjú tanítvány visszalép a tettől bűntelen tanítóját hatalom kézbe adni?

Kajfás. Mit? érzéseim csalnak-e? Judás szól itt? Judás teheté ezt? kinek szilárd lelkét várfalaim, vagy templom oltárain alapjául merém vala letenni. Hah! Judás szólhat így!

Judás. Mit! és én nem vagyok-e ember, mint más, hála és szeretet érzelmével bíró, miként mások?

Kajfás. Igen ember, mint más, gyöngé és pulya útat törni magának; gyöngé a határozatot cselekvéssé érlelni, kit már a kezdet nehézsége rémeivel és a bűn álszínével elrémíthet.

Judás. Nehézség? bűn? ezektől én nem félek, ezeket nem ismerem, de — — —

Kajfás. De? — Tudom, tudom. Te még gyermek vagy; — ismét a határozat ingó pontján állsz?

Vagy a munkadtjt tartod csekélynek. Gondold meg, hogy kincstáram többet is tud nyújtani.

Judás. Főpap!

Kajfás. Vagy talán a merény újdonsága remegtet? elhiszem. Mert, hogy akaratod minden perczen más alakot öltjön föl, másként nem lehet. — Nem lehet, hogy jövődet biztos alapra tenni kétkedjél! — Nem! te nem akarsz sóhajtva nézni a gazdagok asztalára, nem akarod, hogy az élet gondjai redőket szántsanak arcod vonásain keresztül;

hogy az aljas néposztály emberei közül járuljanak oldaladhoz barát és nő; és gyermekeid nyomorúbb jövőt lássanak maguk előtt a tiednél, és nemzőjüket átkozzák az életért, átkozzák a hamis nagylelkűségért, melyért senki csak dicsérő szót sem emel fejedre.

Judás. Ne rajzold elém a jövőt; vedd el e képet! Nem érzem-e én boldogtalanságomat! Nem óhajtok-e én jobb sorsot? De mit tegyek? ha a szerencse szirtjére a küzdés szédítő mélység előtt viszen el? Miként akarjak éden virányira belépni, ha előbb az azt őrző cherub keblébe gyilkos vasat kell merítnem?!

Kajfás. Mitől rettegsz? — Tekints ki az ablakon, az eget homályos felhőpalást borítja; csak néhol rezeg át egy-egy csillag az elterült ködfolyamon, kisebb fényű, mintsem az éjben járó kalandor tervét, alakját, nyomait kijegyezné. Csöndes hallgatás uralkodik és álom tartja a várost hatalmában, mint hölgy az ifjút forró kebelén. Mitől félsz? Hah! nem férfi, megcsonkított persa, nem Izrael gyermeke, de puha egyipti vagy, szánakozó samaritanus!

Judás. Óh! ha tehetném! Ha olyat kívánnál, mit megtehetnék.

Kajfás. Judás Iskáriotes! késni nem lehet. Az idő, az éj sebesen halad. Emlékezzél ígéretedre. Benned bízom és mindent elkészíték. Jutalmad kétszeresre lesz. Érted?

Judás. Szörnyű! szörnyű! Mit tegyek, mit ne tegyek? És miért kételkedem? Nincs-e szabadságomban szép jövőt biztosítani számomra? Mitől félek? Hisz bűn nincs, miként erény nincs e világon? És mégis akaratom tehetlenül hajlik alá. Mesterem és fájdalmas anyjának arca lebeg előttem. Óh főpap! én nem mehetek.

Kajfás. Jó, maradj! Mesteredet a föltünő regg mint rabomat üdvözlendi. - Márkus!

Márkus. (belép.) Parancsolj!

Kajfás. Nyomban indulsz a fegyveresekkel.

Judás. Megállj! ember megállj!

NEGYEDIK JELENET.

Eszter, előbbick

Eszter. (berohan.) Zajt hallék-e szobámban? Ily késő éj idején! Mi ez? Itt fegyveresek állanak! Óh atyám! mi baj van itt?

Kajfás. Nyugodjál meg gyermekem, nincs semmi veszély. Térj vissza ismét szobádba.

Eszter. Mi történet ez? mi homályos szándok rejtezik itt?

Judás. (félre.) Mily halvány ez arcz, mily szenvedő; vonásain önbánatimat látom visszaadva. A néma szerelem képe ez! Óh jaj nekem! És én remegjek érte bármi áldozattól. Óh! mi gyáva, nyomorú vagyok! Nem a világ oszlopait rendíteném-e meg tekinteteért! Megyek! mit késkedem?! Főpap! halld. Ime én kész vagyok a merényre. Add mellém embereidet. Mesteremhez vezetem, és mielőtt az éj leszáll és hajnal lépne utána; az embert, kit gyűlölsz hatalmad lánczai közt látandod.

Kajfás. Helyesen, fegyvereseim az ajtó előtt még parancsomra várnak.

Judás. Gyújtsatok fáklyákat, mert az éj sötét. Én vezetlek mindnyájatokat. Rám vigyázzatok. Kit rabbá kell tenni, hogy megismerjétek, csókommal fogom üdvözölni. Jertek!

Kajfás. Menjetek! — Márkus! ez ifjút szemmel tartsd. (elmennek.)

VÁLTOZÁS.

(Olajfák hegye. Éj. — Tizenegy tanítvány. — János és Péteren kívül a többiek alszanak.)

ÖTÖDIK JELENET.

Péter és János.

Péter. Miként áll az idő?

János. Fél éjre hajol.

Péter. Nézd; társaink mind alszanak; pedig mesterünk vigyázatra inte.

János. Mi ketten virasztani fogunk.

Péter. De a mester most oly különös.

János. Való, oly különös.

Péter. Elméje új és nagy dolgokkal foglalkozik. Komoly és magába vonult és kedélye borongó.

János. És mégis oly szeretetteljes és ragaszkodó.

Péter. Igen, — mint mindig. Ki tudná kitálatni, mi fekszik lelkén?

János. Körötte veszély fürgetege szállong, melyet mi nem láthatunk.

Péter. Élte állana veszély előtt? Ez nem lehet.

János. Emlékezzél rá, midőn körünkben szenvedéseket, megöletést jósla önmagának. Hah! én e szavakért remegek érte.

Péter. Való, való, — de e jóslat még nem teljesül.

János. Óh! bár úgy leendne: ámde ő megvetve, üldözve van e város nagyjaitól.

Péter. De a nép szereti és oltalmazandja őt!

János. A nép szeretete homokra épített erősség.

Péter. És miért nem futja a mester e várost?

János. Nem akarja. Okát ki tudná?

Péter. Most ő a hegytetőn áll. Elméje fenn

szárnyal. Oly örömet mulat a magasságban. Ott közelebb érzi magát Istenhez. De ő soká késik. — Az éj már rég felüté csillagsátorát, és minden nyugszik körünkben és alattunk. A nagy város hallgatag házai mint megannyi sírok állnak némán, zaj nélkül. János! szemeimen álmom ül; egy kissé pihenni kell. — Te vigyázz fölöttünk; és majd ébreszsz föl ismét! Óh! miért van szükség álomra! (elalszik.)

János. (egyedül.) Ime mindnyájan alszanak és magam maradtam éber vigyázatban! A mester! Ő? — Valóban rendkívüli lélekületben látszik! Keble, bármint erőlködjek, nem bírja a szokott nyugalmas erőt, mely máskor gyémántpánczélként fődé be. Mit akar? mit vár? mitől remeg? Remeg? Óh nem; csak történhetőnek hisz? Halált emléte? És miért nem kerüli azt? Óh! ki tudna itt bizonyosságot mondani? — Oly halk az éj, oly szelíd; semmi borzasztó, semmi remegtető! — Oly szépek, dicsteljesek napjaink is — mégis kell tartani? Társaim mi csöndesen alusznak; és imé én is érzem az éj ónterhét. — Nem, nem akarok pihenni! El, el szemeimről hideg álmom, — te a halálnak az élet hullámiban rengő képe; te a részvétlenség munkátlan, szeretetlen állapot föltéte, te néma, komoly zsarnok, ki gyöngé lehellellettel oltod el a gondolatok égő lámpáját, és erős kezeddal fordítod be az emlékezet könyvét. El, el, szemeimről! Hatalmad nagy, de most elúzi azt szeretetem angyala! — És mégis gyöngé vagyok. — A száradt növény harmathalzsamot óhajt. Óh! mi alávaló, erőtlén e test! mi gyöngé mű egy lélek munkás vágyainak. — Isten! mi törékeny testet adál az emberi szellemnek. Hisz bennünk tenleked-, fényednek sugárszála, lehelleled szikrája fekszik! És mégis mi kénvtelenek vagyunk állati tökélytelenségekkel küzdeni, és ezen rög épület ezerszer gyöngé a lélek föltételeit kiállani. —

Isten! a halhatatlan szellemnek mindenhatóságod karjaival ily roskadozó porházat rendelél-e lakul? — Hiszen mi, kik gyöngék vagyunk, szírtfalakból állítunk magunknak és imádásodra hajlékot; — a selyem féreg erős és ragyogó szálak szövédékeivel köríti ocsmány testét, a csiga és kagyló csontházat alkot önmagának, és a virág tövissel védi ékeit: és te; Isten! ez örök szellemet ily ezer szükséggel küzdő testbe börtönözted-e? — — Ellenök hiába küzdeni, hiába! — szemeim erővel záródnak le, mint sírbolt nehéz ajtaja, és pedig oly örömet virasztanék — mesterem fölött. — — Pihennem kell. Egy kissé lehajtom fejemet. (elalszik.)

HATODIK JELENET.

J é z u s. (jő.) Imádkoztam az isten atyához; de nyugodt még sem vagyok. — Miért? mitől rettegek? — A haláltól? — Oly nehéz-e ez életről lemondani? Oly nehéz-e az élők, barátok, rokonok virágfüzérét elhagyni; az embereket, kiket magas szellemmel kapcsoltam lelkemhez, kikért egy ragyogó hon mennyei élet üdveit hagytam hátra. Máskor a csöndes hegytetőkön, hol szent nyugalom és önérzet leng a tisztább lég kristály oszlopi közt, hol a lélek fölemelkedik, földi vágyait elveti és magasra nő, mint pálma, és áldozatként csapong a bérczoltárról a nagy örök szellem oceán felé; — máskor e hegyormon diadalt, határozatot, bizalmat szívtam keblemben, és ime most e lélek lefelé száll, mint forrás és a magányból emberek-, szeretet karjai közé kíván lépni. Gyöngeség-e ez? — Az élet szenvedélyei hálózák-e körül a lélek öröklő hatalmát? — Visszalépjek-e a határozattól? vagy átviagyem a nagy tervet, melyre egy jövő kor boldogságának fény laka tétetik? — Egy nagy tett pont-

jába van szorítva a mondhatlan szerencse, mit az embernek örökségül hagyhatok; — és az! — örökös elválás e kellemes családtól! — Óh szép föld! s te földnek élő ékköve ember! miért bennem hozzád ez olthatlan égő szellem? — Óshegyeid állani fognak, folyamaid zúgni, ezer tavasz új virágokat termend, száz meg száz népek váltják föl egymást téreiden, mint felhő az égbolton, szellemderű ragyogja át virányidat, erkölcs sugara fénylend a szelidült szivek tiszta egén: — és én távol honban örülhetek csak dicsőségednek! — Óh! éden tájú Galilea! melynek halmain, citrom- és narancsfáin dús sugár özön- nel reszket mindennap a hajnalfény! Szülő Názareth! te a jövő évek vészmagvát kebledben rejtő egykor hatalmas Jeruzsálem! Siloa és Jordán szent hullámai! ti hosszú vonalban elnyúló Libanon sötét ligetei! — búcsút veendek tőletek. — És egyedül vagyok? — De itt vannak tanítványim, egy jobb kor reményei, — akaratom, szellemem vissz sugárai. Ime itt! — mi ez? alusznak? Igen, — mi édesen, bátran, háborítatlanul pihennek, és velök egy teher halmozott jövő küzdelmei. — Őket egy később kor tanítandja munkára, most nyugosznak, mint a csecsemő, ki ártatlan, hideg nyugalommal pihen ágyán, vagy anyja emlőjén, míg atyja keresztre hurczoltatik, és a fájdalmas anya kettős szerelem, remény és fájdalom közt viraszt fölötte. — Egyedül vagyok, — és nem elég magamnak; — kínosan ég és hullámzik e kebel. — Isten! adj erőt e léleknek, tüzes erőt adj! Ismét fölhangok a hegytetőre; ott talán erős tökéletre szállhatok. (el.)

HETEDIK JELENET.

Judás. (jö fáklyával.) Itt senki sincs. Eltávoztak talán? Mi az? csöndes zúgás! Itt emberek vannak?

— fekszenek. Óh ezek társaim, mindnyájan itt és alusznak. Alusznak, és lehelletük halk zenével vegyül egybe. — Mi boldog, ezerszer boldog, ki alhatik. Óh! bár én is aludni tudnék; — aludnám mélyen és elrejtve a földtányér túlrészén, hol egy ismeretlen, lakatlan világ szenvedti az éj örök hatalmát, — vagy a százados hegyek alatt érzéketlen tehetlenségben, mint kisdéd anyja méhében! És miért? Kárhozatos-e rám nézve az emberiség? Ismét remegés? ismét pulyaság? — Óh ez alvókat irigylem én, kik hullámtalan kebelrel nyugosznak, és nem tudják, mi azalatt a külvilág tengerén dühöng és sikoltva küzd, — nem, miként sirlakó, mely némán pihen, midőn a tenger halma mellett fölzajdul, és a dühöngő szél haragosan tépi föl a nyughely kisdéd virágait. Arczaik mi édes öntudat színét viselik mosolygó vonásaikon! — Hah! e látványt nem tűrhetem! el! pokolba e fénynyel! (a fáklyát eloltja.) Minek világosság!? Bár a csillagokat is kiolthatnám, és a zordon éj hátára még másikat emelhetnék. — Ki jó? — Jaj nekem!

NYOLCZADIK JFLENET.

Márkus, előbbi.

Márkus. (csendesén jó.) Uram! várunk rád. Hogyan áll ügyünk?

Judás. Nézd ez alvókat római! — Ezek társaim!

Márkus. Mestered köztök van-e?

Judás. Nincs.

Márkus. Tehát hol van?

Judás. Itt nem távol leend.

Márkus. Úgy menjünk, — jer, vegyük hatalmunkba!

Judás. Megállj! megállj! — Várjuk be itt.

Hozzá nem menek. Nézd: társaim mind itt vannak a mester körében.

M á r k u s. Szabad, nyílt utat engedve mestertükhöz. Mind itt?

J u d á s. Itt, — jer vonuljunk hátra.

M á r k u s. Maradjunk. Hisz Jézus e helyre jövend vissza.

J u d á s. Való. De jer! jer! Itt nem maradhatok. A fáklyafény oly kísértetiesen terül el az alvó, arczain. Jer!

M á r k u s. Hisz mesteredért jövénk, — és —

J u d á s. (elkapja a fáklyát.) Jer! azt mondom; különben föllármázok minden élőt, és tervetek semmibe dől, vissza! (előre megy.)

M á r k u s. Ez ember örült. (utána el.)

KILENCZEDIK JELENET.

J é z u s. (jő. Egyedül.) Csüggedetlen erőt, férjfiúi szilárdságot, türelmet kerestem ott a magasban, és az atyát égő, mély szenvedélylyel imádtam. Ott a halott csendben lelkem miként a földtől elvált pára emelkedék gondolati szárnyain ég felé, és ismét és ismét megnehezülve hullott a föld színére. E való perczen, ez utolsó pillanatokban érzem, hogy isten, kinek ereje kölcsönze eddig lelkemnek erőt, elhagyott, hogy nyomorú, gyöngye emberi sorsom is. Elhalni mégis borzasztó! Összeroskad, ijesztő vázzá törpül e test. — Ha az illat, mely a virágot átleheli, vékony szálaikon kiszakad abból, és ez hervadva hull alá! csak fél élet múlik el, mert a növény nem érzé; de az emberi test, mely oly gyönyörrel érzé a legelső élet becsét, hogyan lássa magából a dicső szellemlényt elröpülni? És a lélek miként válják el ez anyagtól, melyet — mint fény sugar a világot — erejével áthatott; ezen szép isteni alakot, melyet sze-

retni kelle, melyben munkásságát gyakorolta; ez élő templomot, melynek rejtekeiben istenségképen lebegett; ezen oltárt, melyről ég felé bocsát a gondolat és érzemény áldozatokat; e hú barátot, melylyel gyönyört és fájdalmat megosztta, kinek átvevé szenvedéseit, és viszont ráruházta mondhatlan üdveit. — És nekem halmom kell-e? kiállani a tömény kínokat? Isten adj erőt! Lelkem ereje megtágult, e szív keményen teszi dobbanásait. Tagjaim remegve tartanak. Örök lény! nyújtsd tenfiadnak, az embernek, lelked erejét! mert sülyed szenvedéseiben. — Mit! hisz én határoztam! — Rajtam át kell zúgni az ég haragjának. Művemét bevégzém, mi hátra van, az csak a halál. Tanítványim követendik elveimet, és szellemem vezérlendi utjokon! — Mit látok amott a fekete homályban? — fáklyák fényé tüne elő, és mellettök fegyverek villantak föl, élesen, miként gyilkos gondolat. Emberek látszanak. Jónak. — Értem? Igen. A percz tehát jelen. De óh! fohászaim lánggal égnek; homlokomon vérrel kezd az izzadás kincseppe. Hiába a küzdelem! Erőt adj isten! ezért esengek én, küldj vigasztalást, ha írtni kell e fájdalomkehelyt.

TIZEDIK JELENET.

Judás, fegyveresek, előbbi.

Judás. (a fegyveresekkel.) Jertek!

Jézus. Már itt vannak. Miért jöttetek?

Judás. (megcsókolja.) Egészséggel mester!

Jézus. Te vagy Judás! nemde megmondám?

És te csókkal árulod el tanítódat?

Judás. Vagyétek!

Jézus. Emberek! kit kerestek?

Márkus. Názárethi Jézust.

Jézus. Én vagyok, mit akartok?

Márkus. Fogjátok meg.

Jézus. Miért jövétek ellenem kifent fegyverekkel? Rabló vagyok-e én? Jertek, én követlek. (elmennek.)

Egy fegyveres. Uram! az alvókat fölriaszszuk? — és mesterök után vigyük?

Márkus. Hagyj békét. — Bár minden csendesen nyugodnék, ha az elfogott fölött a törvény itélni akar. — El, utána! (mind elmennek.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Mária, János, Péter.

Mária. (előrohan.) Álmom iszonyú vala; látnom kell őt. Az álmok istentől vannak, mert önakarátlanul nem szöhetjük lelkünk fölé. Hol van gyermekem! föl kell keresnem őt. Óh! oly sötét van itt! Nem láthatok semmit. — Hisz itt akarta az éjet eltölteni, — a hegyoldalon, olajfák alatt. — De hát hol van ő? — Hah! mi az? Távolról zaj leng fülemben? — Ott — ott — fáklyák fénye látszik, halad, enyész, és ismét előtűn, mint ború tábláján villámtűz. Mi ez? — ki fejt meg? Csitt! — Itt is halk zúgás miként alvók lehelete. Itt — hisz itt emberek fekszenek. — Itt vannak (sorban számítja.) mi ez? Itt csak tizenegy! Közölők kettő hiányzik! Itt van-e fiam? melyik az? (arczaikat kezével érinti.) Ez sem az, ez sem. — Óh! nincsen köztök! Keljetek! — ébredjetek. Szóljatok, hol van a mester? — kérlek, parancsolom. Szaporán keljetek. (ébrednek.)

János. Ki az? ki bánt?

Mária. Ember! hol van fiam?

János. Fiad itt vala köztünk, — és aztán. —

Mária. És aztán. —

János. A hegyre hágott föl. Imahelyén nem nézéd őt? talán még az éggel tart beszédet?

Mária. Jer velem! (el Jánossal.)

Péter. Mi zaj, mi lárma ez? ez asszony bal-sejtése! — a mester még sem nyugszik?

Mária. (visszajő) Ott nincs. Óh! szerencsétlenek! így örködtetek-e mesteretek fölött? — Igen én gyanítok valamit, szörnyűt, kebelrázót. — Judás körötökben vagyon-e?

János. Ez este ő nem jöve hozzánk.

Mária. Hah! a hűtlen, bűn fia! Tudjátok-e?
..... Nézzetek a város felé, mit láttok?

János. Ott, ott emberek haladnak fáklyákkal. Épen most hágnak a Kidron hidjára. És fegyverek csillámlanak.

Mária. Fegyverek, nemde? — Tudjátok meg, ott fiamat, tanítótokat hurczolják fogva a főpap bakói. — Fel! ragadjatok fegyvert. Kövessetek! Szabadítsátok meg őt! (elmennek.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Judás. (visszajő fáklyával.) A tett végrehajtatott, de most kerülnöm kell az embereket. Ha látnak: tekintetök, miként éles tör, keblemen sugárzik keresztül. — Itt senki nincs, itt nincs! — Hisz ki volna itt? — Óh üres e hely, mikép holttest, miként kirablott ház. — Itt senki nem lát. — Kezemben fáklya? — Miként jöve ez ide? — Pokolba veled fény árasztó. (földhez sújtja.) Terjeszsz homályt, ismeretlenséget, feledést; — és én lelkemet lehellem hamvadra és véremet hintem táplálékul tüzedre. Hiában a tett végrehajtatott: de — Isten! — mit cselekedtem én?!!

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Kajfás háza. Annás és Kajfás.)

Kajfás. Ügyeink, miként mondám, legkedvezőbb sikert nyertek.

Annás. Hogyan?

Kajfás. A názárethi ifjú megfog ötletni.

Annás. Elítélé őt a római helytartó?

Kajfás. A consultól Herodeshez küldték, ki ismét visszabocsátotta Pilátushoz. A római büntelnek itélé és elbocsátni akará, de a fölizgatott népsokaság élénk zajjal ordíta fejére halált.

Annás. A nép, mondád?

Kajfás. Igen.

Annás. Ez mégis különös.

Kajfás. Óh! nincs miért csodálni. A sokaság előtt nem az erény méltányoltatik, csak a fény és szerencse; és nem a gonosz büntettetik de a szerencsétlen.

Annás. És így kegyelmet nem nyerend?

Kajfás. Nem. — A szokás szerinti bocsánatot egy a börtönben ülő gyilkosra ruházta a fölingerült néptenger.

Annás. Mi módon fog ötletni?

Kajfás. Kereszten.

Annás. Az idő?

Kajfás. Holnap.

Annás. Mégis elég leendne talán őt e hon határaitól örökre eltiltani? A nép különben is meg-

veté. Kiállott szenvedéseivel eléggé büntetve van és halált tettevel csakugyan nem érdemle.

Kajfás. Számúzás? Nem. Mig él, a veszély nem szűnt el. Addig csak ködbe van rejtve, de nem kioltva a rettegtető lángoszlop. Valamint a törvény nem mindig igazság szálaiból fűzetik össze, úgy az ítélet nem mindig a törvény szavait zengi. Különben a sokaság ítélete törvény erejű, tiszteletre méltó. Itt változtatás nem lehet.

Annás. Csak véleményemet mondom. Akaratoddal nem ellenkezem.

Kajfás. A tanács összeülve vár rám. Távoznom kell.

Annás. Jó — menjünk. (elmennek.)

MÁSODIK JELENET.

Judás. (jő. Egyedül.) Ismét e teremben vagyok. Ezen hely vala boldogságom gyöngyháza. És mivé leve? mivé leve most tettem által! — Irtózatossá tanyává, hol lelkemet iszonyú bűnnel halmozám, hol sátán hatalmának alávaló eszköze, végrehajtója levék; — mocskos, fertőzött Himmon völgyévé, hol Moloch rémistennek a legbecsesb embert tasztítám áldozatra! — Óh! én idétlen, galád, ocsmány teremtmény! Mi undok, tisztátalan, becsvesztett vagyok önmagam előtt! Mily ostoba, megvakult valék! Társaim ott alvának, csöndesen, hiven oldala mellett, és miért nem én? Mondják megöletése kétségen kívül van. — Óh! ez összezúzza keblemet. — Csókkal üdvözlém a nagy férjfiút, hogy vadak közé lökethessék. Csókkal, — és mily csók vala ez? Halálé! Igen én valék Samaél halálangyal,*) ki mint ördöggel rokon aka-

*) A zsidóknak Samaél nevű halálangyaluk van, mely a világ fejedelmének is nevezetik, és az ördöggel rokon természetű: de a korán meghalókat gyöngéd csók által szólítja ki az életből.
K. H. E. J.

ratú, egy csók által törém le az ifjú kedves virágát. Tehettem ezt? — Én? Miért én? Miért nem más? Miért e szó: én? — Óh! és tehette-e ezt más? Nem, — hisz az érzéketlen kövek, vad elemek méltányolnák erényeit. A kigyó és tigris szelíd ebként simúlnak barlangjok előtt lábai elé, a haragos tenger, a dörgő örvények lejtve hordanak hátaikon; a siető villámtűz, ha elsújtva őt megölné, visszaszökne lángra a földről, és remegve, áldozat tűzként emelkednék ég felé mintegy engesztelésért; a pusztá forró szele, ha gyilkosává leendne, tavasz illatszellőjévé édesülve ébresztené új, romolhatlan életre; — és az igazságos Jehova haragja rettentőségében egy szavára, egy pár könnyéért szelíd bocsánatra hajolna a föld minden bűnfiai iránt. — És én — én — (gondolatokba merül.)

HARMADIK JELENET.

Eszter, Judás.

Eszter. (jő.) Judás! te itt? és én nem tudám! Nem felelsz? (félre.) Gondolatiba van elmerülve! — Judás! nem hallod-e szavamat?

Judás. Ki az? Ki szólít?

Eszter. Nem ismersz? Esztered.

Judás. Te vagy! megbocsáss.

Eszter. Megbocsássak? Ily hidegen szólasz-e hozzám? Mi bünt tehetnél ellenem? Szádból az átok és harag hangjai is édesek lennének. Te önlelkelem vagy; és szent harmoniának kell érzelmeink közt létezni.

Judás. Eszter te jó vagy.

Eszter. És te oly fagyos, kietlen és sötét. Miért e bű, e némaság, e csüggedés?

Judás. Óh! ha tudnád! Te még semmit sem tudsz; és bár önmagam se tudnám, ne érezném.

Eszter. Látom! Szemeid élet és tűz nélkül állanak. Homlokod mint bérczorom ború közé süllyedt, és keserű vonásaid megzavarnák a hetedik menny boldogságát. Judás! mi aggály mi gyötrelem bánt?

Judás. Aggály, gyötrelem igen, mely széttépi elmém épségeit, lelkem erejét, kiirtja keblemből az érzelmet, agyamból az eszmék seregét, a gondolatot, szót, akaratot.

Eszter. Judás! mondd, mi képzelet, mi zavaros gondolat, mi sátán —

— **Judás.** Sátán? — Hah! megállj, — tovább ne mondd, — ne említsd, ne hozd ezt elő többször **Eszter!**

Eszter. Nem szólok tovább. De kérlek szerelmemre: jelentsd ki betegségedet?

Judás. Ne kérdezd, óh ne kérdezd azt! Ne kívánd tudni; ne hallgasd meg, ne képzeld, ne gondoldj rá.

Eszter. Miért úgy? Judás! nem hölgyed vagyok-e én? Nem átveszem-e fájdalmaidat, mint örömeidet. Szívednek, kedélyednek e mosolygó és komor magzatit nem anyai szerelemmel fogadom, szorítom-e én is keblembe? Nem fölnevelem-e azokat szebbekké, bájosabbakká; és nem átszelidítem-e azokat csöndesebbekké, tövistelenekké; és szavaid oly zártak, oly hidegek-e?

Judás. Eszter! ne vádolj! Rosszat cselekszem irántad, de javítani magamat nem tudom. Szavaim hidegek? forró, égető künaim, lángküzdelseim, haldokló örömeim hideg verejtéki azok, melyek gyógyíthatlan szívbetegséget jelölnek.

Eszter. Óh Judás! e fájdalom, e panaszhang keblemet kínos hullámozásba rázza föl. Neked szenvedéseid vannak és Eszterednek érteni tudni kell azokat.

Judás. Jaj! jaj neked szerencsétlen, ha megtudandod azokat! Kétszer háromszor boldogtalan!

Eszter. Mi ez? miért mondod ezt? Én szerencsétlen?! — fájdamadért! Óh Isten! Judás! Én félek, rettegek, hallani, — de nem tudni, el nem tűrhetni. Szólj födözd fel! —

Judás. Óh! ha lelkemet, életem boríthatnám sötét lepelként e tett fölé; ha könnyeimmel, ha véremmel lemoshatnám az emlékezet, az öntudat foltjait! — hiába! hiába!

Eszter. Judás! nem szólasz nyilván; te nem szereted hölgyedet!

Judás. Szeretlek! Óh igen! de szellemem tiszta habjait összetörik a kín és gyötrelémár bős hullámai. — És te leány! szerethetsz-e? szeretheted-e az ifjút, ki midőn átölel, egy hálátlan kigyó szorúl tiszta kebledhez, — ha ifjad lelke mélyre süllyedve ordítóz méltó kínlángjaiban, ha vészes csábszavaknak engedve el nem törülhető, ferde cselekvény emlékezetét hagyja hátra fertőzött ágyból született fattyúként, hogy ez elfajúlt magzat fölföl dörögje álmai rövid nyugalmát, és az iszony és önvád gyilkos töreit mártogassa a kifáradt pihegő kebelbe. — Szeretheted-e ez ifjút?

Eszter. Judás! e szavak irtózatosak.

Judás. Mit hisszesz leány? — van-e bűn, van-e erény?

Eszter. Mi kérdés ez? Ki nem látja mi a bűnös tett? és ki nem vonatik az erény sugára felé?

Judás. Úgy jaj nekem! mert bünt tévék és undok szörnyeteg vagyok. Eladván lelkemet mint egy darab kelmét, melyet a phoeniciai kalmár arany- és ezüstért hidegen vet el. — Eladám az erényt; megölém érzelmeimet, és az erkölcstisztaság fehér galambját a bűn ölyve emészté föl. Óh! teheti-e ezt jóvá egy világteremtő hatalom? — nem tudom.

Eszter. Judás! mit tévél? szólj! mit tévél! E kétség, e remegő tudatlanság iszonyú.

Judás. Mesteremet átadám atyád fegyveresinek, őt, a büntelent, a nem földi tökélyekkel diszlőt, a legnemesb embert, melyet a föld nem szült, és nem szülend soha. Forró szeretetért halálra hurczoltatám; ezer vád fürgetegére vagyok méltó; mert titkon sűgák érzelmeim e tett iszonyúságát és én nem figyeltem azokra; esküt tevék le, hogy nem viszem át ez undok szándékot, — és én megtevéam azt! — Óh! a szenvedő tanító látása fölébreszté lelkem megfojtott érzelmeit. — E látás, a következmény, ha tettem tény leendett volna is, átkossá sűlyeszténé éveim sorát.

Eszter. Óh! miért tevéd, miért tevéd, ha szived ellene kiálta, ha most nyugalmad veszve, és kinaid miatt te és én szerencsétlenné levének?

Judás. Vádolsz? nemde? Helyes. Én megérdemlem azt. Hagyj el, feledj el engem! — Ártatlanságod hattyúszíne meghomályosul és bemocskoltatik szerelmentől. Rám emlékezni véték; lehelletem kárhozatvészt idéz rád; a csók ajkaimról bűn számuma, hervadást hozandó az erkölcs liliumára. Feledd el szerelmedet! hagyj el engem! —

Eszter. Vádollak? én? — Óh nem! — Szivedéseidet fájlalom. Mit érne itt a vád? és teheti-e azt Eszter, ki téged csak szeretni tud, nem tetteidet ítélgetni. Én csak árnyékok vagyok, mely sorodat hiven kíséri, — szívárvány, mely színéletét napjától kölcsönzi, és sugári által támad és enyész minden körülményben, gazdag vagy szegény, erényes, vagy bűn fia légy.

Judás. Óh! de élted fertőzött leend, ha ily ocsmányra pazarlod szerelmedet. Én tudom azt. Tartsd meg az erény és igazság drága rubinját, — ne vesd el földi vágy, szerelem hideg, mulékony csillogásáért, és ne add el érte boldogságodat. Én elveszett vagyok.

Eszter. Nem! — érzem büszke öntudattal és magasan áldom érte Jehovát, hogy keblem még tiszta, miként emberé lehet, hogy vétek foltja még nem sötétlik kristálytábláján. Lelkem ragyogó fenségben áll még a szeretet, szüzesség, józanság sugaraival körülölelve. Én még ifjú vagyok. Ezer gyönyör fogadhatna karjaiba és lásd, én lemondani akarok az élet kéjeiről. Éveim erény és Jehovának legyen szentelve. Bőjtölök, áldozok, fogadásokat teszek, Jordán szent habjaiba fürösztöm mindennap tagjaimat, hogy kétszeres érdemet, magasb mennyet nyerhessek lelkemnek! És én e kiküzdött érdem részét neked átadandom, a szentség megnyert biborpalástjával fedezendlek a kárhozat hatalma ellen, átruházom átlövelem reád mennyemnek boldogságfényemnek felét, — magamévá teszem bűneidet, hogy eltörülhessem, hogy szentségem dicsőségében enyészzenek el, és istenhez hasonló változatlan szerelmem áldozza föl megváltásodért földi éveink ezer örömeit!!

Judás. Mi ábránd képzelet ez? Eszter! te tiszta és fönséges vagy! Jóságod elragad engem. E fölmentés csak angyal vagy Isten műve lehet, csak mennyben születheték, a legtisztább eszmék tengerében. De szavaid új lelket, új érzelmeket kölcsönzének. Keblem homályát derülni érzem. Óh! miért nem vagyok még tiszta bűmentlen, hogy e szerelmet megérdemelhetném és romlatlan szivet adhatnék érte viszonzadományul.

Eszter. Te így is jó, így is kedves vagy nekem, szeretlek tévedésben is. Lelkem lelked mellett ül, és nem látja annak homályát, és te feledni fogod körömben gyötrelmeidet.

Judás. E szív, e szerelem reményt támaszta bennem. Hisz ez halott sirját engesztelné föl, elállott szivet hozna újlag dobogásba, a koporsó nyug-

talanúl éjben vándorló halottját szenderíté el kívánt álmára. — Bűnömet kijobbítani akarom, megkisérttem, mit tehetek. Atyádhoz akarok menni, és térdeimen kérem, hogy a rabot bocsássa el. — Igen, — megyek.

Eszter. Atyámhoz? Ő nincs házában?

Judás. Hol vagyon?

Eszter. A tanácsházba távozék, hol a nép fejei ülnek.

Judás. A börtön kulcsai nemde kezénél vannak letéve?

Eszter. Igen.

Judás. Ismered-e a helyet, hol tartatni szoktak?

Eszter. Rám vannak bízva.

Judás. Rád? kezedenél vannak? a börtön kulcsai?

Eszter. Igen.

Judás. Hah! — meg kell mentenem őt! És most tehetem. Bűnöm némileg helyre hozatik. Óh szabad leend! — Eszter! add nekem a kulcsokat!

Eszter. Atyám szigorúan őrizni parancsolá, és megtiltá idegen kézbe átadását.

Judás. És most parancsát nem tartandod meg.

Eszter. Ő nekem szülöm.

Judás. És én? — és az én kérelmem?

Eszter. Judás! ne kívánj tőlem atyám ellen engedetlenséget. Csak ezt ne kívánd!

Judás. Eszter! mi ez? Kétségbe jöhet nálad kérelmem?

Eszter. Lásd, — atyám oly igen szeret. — E parancs-szegés gyötörné őt. Élátkozna leányát, pedig szülői átok Jehova átka.

Judás. És te nem akard a kulcsokat átadni?

Eszter. Fájdalom nem tehetem.

Judás. Óh! mi szörnyű ez?! — A férfit föl

kell mentenem! Az idő sürget. A főpap minden perczen érkezhetik — Eszter! teljesítsd kérelmemet.

Eszter. Óh Jehova! — nem lehet, nem lehet, nem lehet! Izrael gyermekei soha sem feledék kötelességöket szülőik iránt. Én mikép tegyem ily ocsmánynyá magamat?

Judás. Eszter! — Óh! miért nincs előtted érdemem, melyre hivatkozhatnám, mely kiyerendné tőled óhajtasomat! — De tegyen előtted többet bűnöm, nyomorom, e szenny, melylyel küzdök, mely végetlenül alányom, és melyből csak segéded által lehet kivergődnöm. Nézd! térdeimen kérlek! Mikép Jehova előtt arczra borúlandok, csak az ifjút engedd kiszabadítani. Add át a kulcsokat.

Eszter. Kelj, óh kelj föl, hogy én fektűdjem a helyedre és kérjelek, hogy ne kivánd atyám parancsát áthágnom. Mondd, parancsold, mit önerőmből tehetek, de azt, miben parancsát áthágnom egy isten után álló lény megköté, ne követeld. Ne akard a szülőt gyermekeéhez fűző szent kötél erejét megszagatni.

Judás. Óh! mondám ne szeress, hagyj el engem. És most óhajtanám, bár többre becsülnél magamat napnál, életnél, forróbban szeretnél reményeidnél és minden embereknél. De engem te nem szeretsz, és nem szerettél soha.

Eszter. Judás! mondhatod ezt? Vádolhatod szerelmemet? Óh ifjú! a hölgy, ki gyermeki kötelességét teljesíti, a hű szerető erényeit is egyszersmind keblében hordozza.

Judás. Nem, te nem szerettél soha! Hol vannak forró sugárból szőtt szavaid, melyekkel érzelmedet rajzolás élém ragyogó színekkel, melyek lefolyva szép ajkaidról szivedet lelkeddel vélem bírhatni. Lant és czimbalom pöngései voltak azok, melyek édesen hatják a füleket; de ha véled, hogy a hang-

szer érzé a szent hymnusz szavait, csalatkozáll. Hol vannak tiszta gerjelmeid, a csalárdúl gyöngyöknek hazudott hitvány törekeny üvegdarabok? Te színlő vagy, mikép a föld többi némberei. Szerelmed csak álmkép, hideg, valótlan kecsesel és alakkal bír.

Eszter. Judás! Ne tépd össze e szivet! Küldj bármi kínokra, és én türelemmel viselendem azokat. Szeretlek forrón, mondhatlanúl, de én gyermek és szerető vagyok. Óh! ne tedd, hogy e kettőnek szerelmei, kötelességei bennem csatára keljenek. Hisz angyalok nem harczolnak egymással, — és e két erény békésen megtér együtt, mint két díszes liliom egyazon virágtón. Te fölhogysz e kívánattal?

Judás. Szerető? Nem, az te nem vagy! Legalább szerelmed nem azon szent érzemény, mely a lélek született tiszta, örökös eszmei forrásában, mint szent habokból Isten arczezal fölmerül. Szerelmed csak a testi inger, aljas gyönyör éldelet forrósága. Szétpattanó vérhab, mely ereidet földagasztja, de ismét visszalankad és csak élvezni, de nem tenni és áldozni van vágyaiban fölírva.

Eszter. Judás! Ezt nem érdemlém. Mondj bármit, vádolj akármivel; de érzelmeim tisztaságát ne vond kétségbe. Ez kemény, ez fáj kebelemnek.

Judás. Jó! — Hisz mit bánod te, ha a legnagyobb ember gyalázatosan bakó kezei által hal el; mit bánod te kínaimat? Hah! tudd meg leány! én a sátáné vagyok. Szavainak hitelt adva tettem az iszonyú munkát. Óh! hiszen ez örüllté tehet! és oly kínosan nevetséges! Ámde te mit bánod ezt! — Itt állok bűnöm égető villámtűzében, fogaim csikorogva, idegeim remegve a tett miatt, mely minden perczen sikoltásként hangzik fülembé. Itt állok jóvá teendő, ha lehetséges, a gonoszságot, várva tőle a szeretett — és szeretőtől utját a jobbulásnak. És ő, kinek ez hatalmában áll, ki új életet adhat, gyáván, szűkkeblü-

leg öntudatának hamis vágyaitól retteg, kötelességeket emleget, és reményében, melyekkel mellettem ragyog, hideg nyugalommal nézi, hogy előtte örülve tépem hajaimat, ruháimat, elátkozzam életemet, szüleimet, fogantatásomat, kaczagjam hitemet, oltárait, Istenemet. — Jó! — légy te szűz, tiszta, bűntelen, és hagyj engem kétségbe esni, elkárhozni! — (el akar.)

Eszter. Megállj! szerencsétlen szenvedő! — Miért küzdök én! miért ing akaratom? Halni kész leendnék inkább mint atyám parancsát megtörni, de te úgy kívánod, — és mire nem hajolnék kívánatodért. Te vétkes vagy? Sátáné? Óh! úgy én sem kívánok bűntelen lenni. Legyünk hasonlók, egyek, boldogok vagy boldogtalanok mindketten. Halandó vagy? Én sem vágyom halhatatlanságra. Megveted az életet? — én sem óhajtom azt. — Legyünk mind a ketten vétkesek. Én sem akarok tőled távol, magasabban állni! Légy megvetve, gyalázva, gyűlölve, úgy én is! Légy kerülve, mint tisztátalan samaritánus, úgy én is! Légy Jehova villámboszújának, büntető karának alatta. — Óh! úgy én is. Menny leend, hová oldalad mellett vándorlok, élet a sűr nyirkos ürege, hajnalfény homálya, szelíd tavasz, sugárok a pokol lángja. Első apánk elveté örök ártatlanságát, örök életét az elcsábított és kárhozott, kesergő nőért; és én gyöngébb legyek-e, a hölgy gyöngébb legyen-e a szerelemben? Mit akarhatok én egyebet mint te? A kulcsokat kívántad? Ime itt vannak. Vedd, és cselekedd, mit akarsz.

Judás. Te még is jó vagy. Köszönöm leány! ezerszer köszönöm. — Most mennem kell. Sietve, késedelem nélkül kell szándokomat végbe vinni. Eszter! te sokat adál, és nekem csak hála érzetem van helyébe. Béke veled! (elmegy.)

Eszter. (egyedül.) Béke, béke te veled! Sze-

gény ifjú. Kétkedhetem-e, hogy kívánatát teljesítem. Atyám parancsát megszegem; és mit fogok neki felelni! Egy pár könny szemeimből! — Óh! az önérzet öröm csöppje ez? vagy a lélekismeret vádkönnyje? És boldog vagyok-e tettem által? vagy rettegek, önmagam sem tudom megmondani.

NEGYEDIK JELENET.

(Sötét börtön.)

Jézus. (egyedül.) Hálátlanság ül az emberi lélek mélyében. E hálátlanság fájdalmasabb a test kiállott szenvedéseinél. És e hálátlan tömeget vettem-e vállaimra, a világ terhét? ezért fáradtam, izzadék, gyűjtém elmémnek kincseit; ezért mondek le minden földi élvezetről, habár az ártatlanság kristályfényével mosolyga is elém? Ezért türe-e a menny fogyhatlan boldogsághoz szokott lélek annyi földi kínokat? ezért gyengíté meg hatalmát, hagyá el dicsét, és tevé hasonlónvá, alacsonyabbá magát az állatembernél, ki messze homályban áll örök éltű hatalmam alatt!! ezért szenvedendek-e itt halált, ki mint ifjú és istenember még számos éveket adhaték az elrepülésekhez, és fájdalomtalan megosz-lással lezárhatám szellemem által boritékát? Méltányos-e a szenvedéseket átküzdenem? méltó-e a föld embere e drága áldozatra?! — Óh! ne hagyj csüggednem te szent, változhatlan határzat; mely dicső, áthevítő eszményként tenyésztl föl bennem az emberben! — Az ajtózár csörögni kezd. Valaki jó.

ÖTÖDIK JELENET.

Judás. Előbbi.

Judás. (jő.) Mit sem láthatok. Itt oly sötét van. Nem látom őt.

Jézus. Hang jó fülemben! Ki az?

Judás. Nincs erőm megszólítani. Óh! pedig minden percz oly drága.

Jézus. Ki jár e falak közt?

Judás. Mester! én vagyok! Ismersz talán!?

Jézus. Judás Iskariotes!

Judás. Igen. — Óh itt oly nagy a homály.

Jézus. Illő hely azok számára, kik világosabban akarának és tudának látni, mint a tudatlanság gyermekei.

Judás. Óh mester! Ez nem hozzád méltó hely! — De merre vagy! Itt pokolsötét van és a nedves falak tompán adják vissza az ajkakra lejövvő hangokat, mint kínos emlékezet lapjai.

Jézus. Szemeid hozzá szoknak a homályhoz. — Miként jövel e helyre?

Judás. Óh! engedj lábaidhoz borúlnom. Én szörnyen vétkezém.

Jézus. Boldogtalan ifjú!

Judás. Boldogtalan! igen, boldogtalanabb mindenkinél. Én téged átadálak a főpap fegyvereseinek. Te börtönbe vettettel, és én szaggató öntudat kínmühelyébe lánczoltattam le. Te fájdalokat szenvedél testeden idegen, istentelen kezeiktől; én önmagamtól ostromoztatám. Lelkem iszonyú bírása leve önmagának és maga ellen fordult villámaival. Óh! én szenvedek, én bűnös vagyok.

Jézus. Te vétkezel. Menj, vonulj biztos magányba, — megbánás, jó tettek által tisztítsd ki lelkedet. Bűnt nem bőjt, nem nyögő imádság, csak erény ingathat meg.

Judás. Uram! mindent ígérek, mindent teendek mi által ismét emberré lehessenek, és most teendém a legnagyobbat, mit erőm végbe vihet. A mérges növény gyökerét kell áldásthozóvá tenni.

Igen. Én elrablám szabadságodat, veszélybe hozám életedet, és most visszaadom mindkettőt.

Jézus. Mi az? hogy értsem azt?

Judás. Szabad vagy. Börtönöd kulcsai kezemben. Én nyitám föl az ajtókat. Egyedül jövék. Az örök kívül várnak, míg távozom. Az éj sötét, és alakokat nem lehet megkülönböztetni. A homály nem csak ármányt segít; benne a jótét is föltenyész. Menj, szabadítsd magadat. Én itt maradok. Fuss! siess!

Jézus. Mit cselekszel?

Judás. Mit tennem szükség. Mely kibékített önmagammal. Távozzál. Az éj hosszú. A hajnal hírnöke még nyugszik, míg az arany nap szétlövi sugarait, messze távozhatol a vészes várostól. Künn a világban tanítványidat, rokonaidat ismét föltalálандod, és a nép újlag szeretettel fogad keblébe. Óh! menj hamar, hamar.

Jézus. Kívánatodat nem teljesíthetem.

Judás. Hát börtönben akarsz-e maradni? Itt? A rémtányán? Mi ádáz gondolat tart itt? Nincsenek-e már reményeid? Hisz te jó, te bűntelen vagy, és miért nem lenne előtted kedves az élet napja? Te még nem tudod mi a kínos öntudat, mi irtózatosságok lehetnek a szenvedések, és még boldog lehetsz. — Ha én lennék itt, — igen, — én mitsem félhetnék börtön és hóhéroktól. A kínok csak külső ír leendnének, melyek e szívégető nyavalyáját kiszívják; de te óh mester! még egész vagy, még örvendhetsz a világnak, mint az neked. Szabadítsd meg magadat.

Jézus. Te nem tudod, mit szólasz. E cselekmény fejthetlen előtted? Hiszen utam más, töletek nem ismert vonalon fut el. Cél, elv, mik e lélekben élnek, nem a tiétek.

Judás. Cél, elv? Mi céled? Itt megszűn cél

lenni. Utad nincs más, mint mely a keresztre vezet, tudd meg ezt. A főtanács halált monda fejedre, és a nép bűsz, undok kívánatára a római helytartó megerősíté azt. Élted csak néhány órára van számítva.

Jézus. Nem kételkedem.

Judás. Igen! Te nem kételkedhetel. Kegyelemhez semmi remény. A nép fejei töled bármi áron szabadulni óhajtnak. Mi egy ember élet ezeknek? Mi az a római zsarnoknak, ha némi nyugtalanságot olthat el. Óh mester! szabadítsd meg éltedet!

Jézus. Judás! mi képzelet támada benned? Annyira ismered-e lelkemet? Az elszökés ajánlatát teheted-e elem? E félelem és gyalázattal párosult életbiztosítás a názárethi Jézushoz nem illik. Remegjek emberektől? És te oly parányi méltánylatot táplálsz-e ellenemben?

Judás. Óh! Mózes istene! Én kevésbé becsülnék? Szerettelek téged mester mindenkor, és most csodállak. Ne hidd, hogy Judás borús lelke nem szinte úgy feléd hajolt, mint többi követőidé. De én szerencsétlennek születtem. Lelkemnek más rejtett szenvedélyei valának; és miként a nyomorral küzdő anya, ki számos magzatát éhezni látja, idegen kalmárnak vet oda egyet a szerencsétlenek közül, hogy a fájdalommal vásárlott büntjön a többit föltarthassa: úgy áldozám föl óriás vágyaimnak, ezer küzküzdélemtől körülárgolva mesteremet, kötelességemet és a kebel tisztaságát.

Jézus. Sátán csábjai vezetének felre.

Judás. Óh! én földi szerelemtől tartatám lelánczolva. Egy lányt szerettem, és hideg, részvétlen más iránt, nyugtalan, őrjöngő levék. Hisz az ember legnyomorúbb lény a földnek! Tetteiben nem igazgattatik, természet ösztöne nem vezérli! és óh! — a szabadakarát, melylyel kérkedik, egy tengerre bocsátott sajka, vihartól űzött felhő, teremtés előtti

anyag, melyre külső behatás ad szép vagy iszonyú alakot; drága örökség, botor gyermeki kézben, melyet ostoba, káros czélokra pazarol, marokba szorított éles fegyver, vagy lángoló üszök, melyekkel vagy mások vagy önmaga boldogságát rontja le. — És én botorúl, kárhozatosan használám e nyomorú vészes istenajándékot.

Jézus Óh ez ajándék legtöbb, legnagyobb, mit a teremtő égi atya gyermekeire mennyből átruház-hata. Ez isteni erő az emberben szabadság, függet-lenség föltéte, a lélek magas fénye, ragyogása.

Judás. Mit ér, mit ér? Későn láthatám tet-tem undokságát; megütálám magamat, szívemet, kebl-emet. Óhajtám levetkezhetni, semmivé tenni e cse-lekvényt. Óh ha ezt teendhetém! Ha vissza tehet-ném előbbi napjaimat, ifjabb, gyermekéveimet és e napok szenvedélyei, szavai emlékezeté, e bűn kiszag-gattathatnának az életkor könyvéből. Ismét vissza-nyerém a teljes ész hatalmát, jobbúlni akarék; és jaj nekem e megtérésért. Mondják: a bűnös boldog-talan. Óh! ez nem, valóban nem. Hisz a bűntevő örült, esztelen érzeményei, lázas, ittas állapotban nincsenek tiszta fogalmai, világos öntudata, mint ki álmaiban szenved. Boldogtalan az, ki visszalépett a vétek pályáról, ki megbáná tetteit. Ekkor az álomba ringatott fagyos kigyók fölüdülnek keblén, átrágják testét, csontjait, szívének vérfolyamait, lelkét szív-ják magokba leheletül, és helyette undok méreg párájokat szívják ki az idegekre, velőkre. Óh! e szenvedés sok, igen sok.

Jézus. Boldog mégis csak az lehetend, ki szen-vedett.

Judás. És most szánd meg mester e rémki-nokat. Könyörülj rajtam; szabadíts meg felétől e tengerfájdalomnak. Mentsd meg magadat! Új fényt nyerend lelkem, életem, ha téged fölmentve látand-

lak. Menj! kérlek, óh légy kegyes irántam, — családod iránt.

Jézus. E fájdalom, e bűnbánat illik az emberhez, drága gyöngy az az ifjú keblében. — És én örvendek e jelenetnek. Óh ifjú tanítvány! hagyd el aggályodat, nyugodjék meg elméd. Ferde cselekvényed ki lón jobbítva. A jobb rész, az akarat Isten része diadalt vőn. Én ajánlatodat el nem fogadhatom. Csodálsz ezt ifjú? Azonban tudd meg, hogy sok történik, miről te és embertársaid mit sem álmodtok. Látjátok az eredményt és ennek hasznait, de nem az okfőket, mik időken keresztül forrva, munkálva, jótékony változásokat hoznak létre. Miként előtted áll a természet külszíne, és nem veheted észre: hogyan fejlődik a magból növény, a növényen mikép alakúlnak virágkoronák, és ezekben kellemes szín, illat és alak; miként látsz lételt és elmúlást és nem tudhatod mikép történik egy születés vagy halál, melyek századok folyamának, az emberiség történetének más irányt jelölnek ki. Hagyd e föltétet. Akaratom nem hiú akarat. Vétkedéért én megbocsátok. Menj társaidhoz és tedd, mit ők tesznek.

Judás. Óh! ne vigy a kétségbeesés örvényére! Ha irgalom szálla kebledbe égből, szánd e tépő gyötrelmeket. Im térdeimen esdeklek. Előtted vagyok mint fertőzött oltár, és lelkem, fájdalmaim, mint tisztító tűz feléd lángolnak. Fogadd el e könyörgést. Lásd! napjaim, reményeim süllyedtek, éltem kárhozott és halál árnyékában kel. Képzeteim iszonyú rémóriásokként űznek. Add vissza magadat az élet bájölének. Te, én, társaim, rokonod örvendeni fogunk, és magasan áldandjuk Istent.

Jézus. Ne kérj, ne kérj. Van az életben egy örök szükség, mely láthatlan, melynek lenni kell, és mely minden forró vagy kínos fájdalmak, hatalmas ellenküzdelmek daczára is végbe megy. Mi — és

hol legyen az? nem láthatja az emberész, és nem választhatja el a mindennapi esetek és emberi cselekvények sikerétől. — De az, ki fölfedni tudá, ki ismeretét égből örökölte, miért vesse magát a hatalmas kerékforgás elé, melyet ő hozza sebes mozgásba. És véled-e: e lángoló bűnbánat nem elég előttem, hogy szeresselek, hogy feledve tévedésedet, ismét a szeretett tanítványt lássam oldalam mellett. És nem tudod-e? hogy egy az egész embertömeg ajkairól leröppent bűnbánó sóhajtásért, csak egyért, örömmel lépnek a legirtózatosb vesztőhelyre.

J u d á s. Mester! te tiszta, nagy, fönséges vagy! és én csekély és ocsmány oldalad mellett. Ne menj el a földről, — ne hagyj itt embertársaidat. Míg élted tart, addig nem inghatnak e föld alapjai, addig érneidnek szivárvány koszorúja leng biztos békéjéből ég és föld között. Te jobb, szentebb vagy Nóéhnál, erkölcsösb Mózesnél. Maradj még körülünkben! Évezredek foroghatnak le a földtányér fölött, milliók szülehetnek és tűnhetnek el. Százan, ezren érdemelhetik meg a nagy, dicső nevet, és ugyanannyian bitorolhatják azt; oszlopok, diadalívek, dicsemlékek hirdetendik a nép hódolatát. De férfit, mint te, soha, soha sem látandnak e föld terei. Óh tedd kívánatomat! —

J é z u s. Kisértő! ne zúdítsd föl keblemben az életszerelmet! Most távozzál. Egyedül kívánok lenni; és e kívánatot te tiszteledben tartandod.

J u d á s. Büszke halandó! te több akarsz lenni, mint ember, merész gerjelmeid túlhevülve égnek lelki nagyságért. És nem tudod-e, hogy e fenkúzdés bűn? — Bűn! mert túl az ember lélek határán, Jehovával akarsz jóságban, szentségben mérközni. — Te nagy vagy, több mint ember, és magadnak itt helyet e földön nem találva, egekbe vágyol. Kéréseim sikertelenek és én engedek. — De neked még

van anyád; óh jőjjön hozzád, és küzdje ki nálad, miért haszon nélkül fáradék. Béke veled. (elmegy.)

HATODIK JELENET.

Jézus. (egyedül.) Hála neked mennyei atya! hogy teremtél embert és engem elküldél a földre! Az ember lelke nem jobbúlhatlan. Ő elfogja vetni bálványait, hamis tudományait, gyermeke lesz az égnek. Igen, égi, isteni örömmel látom ez újabb példában az emberiség jövőjét, mely nagy és dicső lesz, miként egy teremtési eszme. — Földjük el az emberiség múltját. Elhervadt, gyümölcstelen növény az, romba hullt, hibás épület. Tekintsük a jövő századok királyi arczát, mely évezredekken át mindig erősbülő rózsafényben viselendi fúrtein a nagyság és erkölcs hervadatlan koszorúját. Ismét jönek! — Két alak. — Fáklyákkal kezökben. — Hah! — rájok ismerék. Anyám jó. —

HETEDIK JELENET.

(Mária és János jönek fáklyákkal.)

Mária. Óh fiam! fiam! merre vagy?

Jézus. Itt anyám! De miért jövel e sötét tregbe? E borzadás helye, e néma halált képző, élő sír nem neked készítettett.

Mária. Óh gyermekem! kérdezheted?! Anyád van itt; és hová nem tud, hová nem mer az anya elhatni, ha végetlen szerelme, mint egy lángoló cherub előtte megy és csapása által leront minden akadályokat.

Jézus. Anyám! anyám! mit cselekvél? miért jövel e helyre? mit kívánsz tőlem?

Mária. Hogy szaporán hagyd itt e helyet, és

jőjj velünk hiveidhez; szabadítsd meg éltedet és fuss el e honból üldözőid elől más világrészbe.

Jézus. Nem jut-e eszedbe anyám, hogy e börtön előtt fegyveres őrt tart vigyázatot? —

Mária. Az őrt meg van nyerve. Az adóst a pénz leköti; karjait, nyelvét, fegyverét. De jer! minden pillanat egy éltet tart birtokában.

Jézus. Nem látod-e miként testalkotmányom ereje összeroskadt a kiszenvedett kínzások alatt. Erőtlen, miként vagyok, hova mehessek. Az éj és az est rég leszállta. — A fölkelő nap első sugarai kimutatnák utamat bíráimnak.

Mária. Nem, nem. Semmi ellenvetés. A város kapujánál jól abrakolt öszvérek állanak, és míg másik nappal ébredne, biztos rejthelyet találандasz. Kéves idő alatt túl leendesz Judea határán. A kapunál várnak rád néhányan tanítványaid és rokonaid közül. Óh siess! az idő halad és veszély jöhet, mely elrontja tervünket. Fiam! tedd nyomorú anyád kérelmét! Jer, kövess minket! Mit? boldogtalan, te nem akarsz?

Jézus. Anyám! bármi jól gondoskodal fiadról; én e börtönből nem távozhatom, nem akarok, nem lehet.

Mária. És te mondad-e ez irtózatos választ?! Mi szörnyű szigorúság ez önmagad iránt?! miért nem jössz? akarsz-e, hogy kérjelek? hogy anyád tenhasznodért, éltedért előtted meghajoljon, hogy porba hullva, mint kényúr arcza előtt, vagy arczra borulva, mikép Jehova előtt, óhajtása lelkét szavakban esedezve zengje ki. Mit akarsz boldogtalan anyáddal?

János. Óh mester! szabadítsd meg éltedet.

Jézus. Mit akartok cselekedni velem? — Hagyjatok békét e határozott, de némán küzdő kebelnek. Vidáman mosoly nekem is az élet, miként más előtt;

de gyáva az, ki elvének fölálodni egy életet remeg. És kívánhatjátok-e, hogy néhány rövid évert enyészni lássam és széttöretni a hitépület falait, melyeket az emberiségnek szent alapon emeltem vala!?

Mária. Mindent kívánhat az anya gyermekének, csak halált nem, ha istenné is leendne általa. Midőn gyermek valál, égi örömmel látám, mikép szenteled magadat a tudomány gondjainak. Éji, napi fáradaimadat békén türtem, mert dicsedre gondolék. Ifjúvá serdülél, megfosztál engem látásodtól; tanítál és követőket gyűjtél. Titkon sóhajtottam utánad; de fájdalomcsöppjeim örömkönnnyekkel vegyültek, és ezeknek ideje enyhíti azoknak keserűségét. Örvendtem, mert gyönyört találtál a nép tanításában, és téged nagynak, szeretettnek, dicsesel halmozottnak láthatalak. Elfojtám gyakran reménységemet is. — De óh gyermekem! halálod, bármí művedet véled is általa tökély pontjára emelhetni, az anyának iszonyú, öldöklő; kebelt, reményt, hitet széttépő lehet. Óh, fiam! kedvezz magadnak: Jer! siess velem.

Jézus. E rövid évekhez vagy-e oly szorosan lánczolja anyám! E rövid élethez-e? Nem hosszú vala-e éltünk, ha tetteket kezdék, és ha azok jótékonyak valának? Hátra lépünk-e a haláltól, mely műveinknek örök életet ad? — vagy hasztalan álljon-e az élet erőben számos évekig, mint Egyiptom pyamisai, melyek csak árnyékot tudnak vetni. Anyám! téged erősnek, nagylelkűnek ismerlek a nők között. Csöndesülj le, ha fiad kész a halált elfogadni.

Mária. Óh fiam! az asszony lehet erős, bátor, nagylelkű, — az anya nem. — Ő csak szeretni tud. E szerelmet Istentől vettük át, és mi híven viseljük, mint magzatainkat szívünk alatt. E magas indulatnak minden más szenvedélyek alá vannak rendelve. Az anya merész, ha remeg, nagylelkű, midőn hite, reménye elhagyja. — Igen fiam! én erősnek hiszem

magamat mindenre, bátorságot bírok bármi nehézségre érted, éltedért, mert gyöngé anya vagyok; de téged elveszíteni gyermekem! nincs lelkemben erő!

Jézus. De gondold meg, hogy az embert más kötelesség is vonzza, mint mely családi. És a nagyot vállaló férfiú többé nem kedveseie, nem önmagáé. Ki kelle magát szakasztania családi köréből; nagy munkát, ingatlan czélt tűze ki maga elé és széles körében fejté ki munkássága fonalát; és ő ezen magas czél kivívására él, fárad, és köteles élni és fáradni. Én is ily nagy, egyetemi czélért hevültem; megszűntem családtag, megszűntem tiéd lenni. Lelkem túlszárnyalt a haza szűk eszméjén is. Czelóm, szerelmem az egész embernemet átölelé. Világpolgár levék. Bölcseséget, ismeretet akarok emberrokonimnak sajátítani, és örömmel kilépni az életből, ha ez örökséget számukra biztosíthatom.

Mária. Óh fiam! fiam! jól tudom én, hogy az anya nem számolhat figyermekére, miként az napjait körében fussa le. Más pálya tárul föl előtte és hadd menjen e pályán. Hisz az anya távolról is örülhet gyermekének, csak azt tudhassa, hogy az él, hogy boldog, csak ennyit kívánok én, és nem méltányos, nem csekély kívánat-e az oly sok szülői fáradalmak után!? — Jó, — menj fiam! távol keblemtől. Nem követelem már mint előbb, hogy láthassalak. Menj az egész világra, tanítsd tudományodat, csak éltedet tartsd meg nekem; csak tudhassa a világtalan, hogy — bár bús homály borítja, nap kel és jár fölötte. Óh! hallgasd meg szeléd kérelmemet. Elég vala a szenvedés, mi rajtad átviharzott, elég a gyalázatos kín, mely megfogyasztá napjaidat. Jer, tartsd meg a kevés megmaradtakat.

Jézus. Óh asszony! asszony! mit akarsz? Fájnak-e keblednek e szenvedések, miket fiad kitüre? Óh! tudd meg: azok csekélyek valának. Most e pil-

lanatban rohannak meg, legdühösebb erővel. Az élet baja vidám menyasszonyként mosolyg előttem. Fájdalmaid átmetszék lelkemet. Anyám! ne tégy kicsinynyé, ne szüld haldokló gyermekednek ez iszonyú gyötrelmeket. Érzem, ember vagyok. Menj Mária! távozzál e helyről, hagyj el engem. Szerelmed megrontná gyermeked határozását.

Mária. És te elűzesz-e magadtól fiam?

Jézus. Igy kell tennem.

Mária. Nem, én nem távoزم. Melletted akarok lenni. Kicsoda tilthat el gyermekemtől? És bár szavaim tüzeső forróságát bírhatnák, és fölolvasztanák kebled érzekeménységét.

Jézus. Te nem tudod mit szólál Mária!

Mária. Tudom, tudom. Határozatodat óhajtom áttörni. Nem tudod-e miképen az élet csak egyszer virul.

Jézus. Mária! E halál nélkül mi lenne az emberekből? Hosszú, kínos, sikertelen igazság nyomozás fárasztaná a lelket! Önző büszke elszigetelés osztaná meg a testvéregyénéket a csekélyebektől, idegenektől. Lásd! e halál egybeolvasztja, egy családdá képi a földlakókat; és a tőlem hagyománykép átvett elvek: „egyenlőség“, „szeretet“ „szabadság“ hihetetlen boldogság tetőpontjára vezetendik. E halál töri meg a jövő kor zsarnokai hatalmát; ez elvek teendik, hogy idők múlva a szerencsés népek fölött törvények uralkodandnak, — és hogy a lélek megszűnik kétség hullámaival hanyattatni. — Óh Mária! — És egy hosszú jövő szerencse alapja drágán van-e egy halál által megvásárolva?

János. Asszonyom! Ez ember igen nagy mihozzánk. Lelkemet általa elkapatva érzem. Hagyd őt föltételének. Mi nem követhetjük magas röptét. Mi sírjunk sorsán és irigyeljük egyszersmind azt. De ő — haljon, ha terve és Istene úgy akarja.

Mária. Nem, nem. Jehova nem akarhatja azt. Fiam nem halhat, nem ölethetik el. És ha így leend: akkor haljak én is. Egy nap, egy óra vése érjen anyát és gyermeket.

Jézus. Anyám!

Mária. Hisz miért is éljek én, ha többé nem leend gyermekem? Miért húzzam napjaimat? Mi tartsa e testhez, e földhez lelkem vágyait? Mit reményeljen, mit féljen a boldogtalan? Micsoda az anya gyermek nélkül? Miért éljen tovább a virágaitól fosztott növény? Miért a tengeri csiga, melynek gyöngye elrabolva?

Jézus. Mária mit cselekszel? Vedd vissza szavaidat! Neked még élni kell.

Mária. Ha te halsz, pihenjük együtt az örök álmát. Szavaim hozzád többé nincsenek. Kérni többé nem tudok, ámde téled nem távozom — nem megyek, — óh fiam! fiam! (Judás a börtön ajtónál megjelen).

Jézus. (félre.) Az anyai szeretet meg nem csendesül, föl kell előtte fedeznem a valót. — (fenn.) Mária! emlékezel-e a nagy ígéretre, mit őseidtől hagyományként átvevél, és mit a szent irományokból olvasál? Emlékezel-e, miként örök Isten, hogy az emberlélek hamis irányát helyes fogalmak útjára vihesse, önhatalmának kifolyását szellemének részét egyetlen fiát elküldendi emberalakban e föld népeinek?

Mária. Igen.

Jézus. A leszállandó Isten, mint ember itt, némbertől vala születendő, földi anyának karjain kelle testének fölvirúlnia, hogy az emberiség bűneiért mint megváltó isteni része mondhatlan kínokat és teste halált szenvedjen, — Mária! és azon anyának, ki az istenembert szülé, nemde békén kell viselnie, ha az ölébe letett égszülött fölláldoztatik, és az örök szellem honába visszatér?

Mária. Igen.

Jézus. Az ég fia már eljött. Éveit leszámlálá. Utolsó műve áll még lelke előtt. — Anyám tekints gyermekedre! — A nő, kinek keblén a Megváltó nyugodott és szívé a földi élet balzsamát, — a nő te vagy.

Mária. Mi ez? Mi ez? Hah! — Az ígétet. — A csodák!

Jézus. Az isten fia, — az ígért hős, — a Megváltó, — a Messiás előtted van; tengyermeked. (Jézus feje fölött dicsfény sugári terjednek szét.)

János. (leborúl.) Isten! Teremtő!

Mária. (lábaihoz esik.) Uram! te Isten vagy? — Kegyelem! — Elöttem Jehova! — Ily közel! — Tiéd vagyok! —

Judás. (az ajtónál.) Isten! — Hah! A mester Isten! — Óh én kárhozott! Mit tevék? — — Nincs számomra bocsánat! Legszörnyebbet tevém. — Elsülyedek! El! el! (elrohan.)

Jézus. Mária! kelj föl. Te anyja vagy az emberi résznek; anyja Jézusnak. Keblemre!

Mária. Igen! te gyermekem! Fiam és Istenem egyszerre. — Óh igen. Kebledre lábaidtól. — Nem, — lábaidnál! Te Istenem vagy!

Jézus. Még gyermeked vagyok.

Mária. Igen, igen. Férfit, Istent bírok gyermekül; ki értünk hal, óh! — Ne engedd e szívet megrepedni. — Még nem értem eléggé e helyzetet. Még nem oszlott el egészen a homály. — Hisz itt Jehova vagyok, és az az én gyermekem, keblemen nyugszik. — És én előtte térdelek; az anya gyermeke, Istene előtt.

Jézus. Mária! békével szenveded-e nagy történet súlyát?

Mária. Óh igen.

Jézus. Isten anyja vagy. Örök áldás és dics

fog fejedén lebegni. Keblemre anya és kedves tanítvány! keblemre! Így! utóljára.

Mária. Halhatlan kéj s mégis végetlen fájdalom (ölelés)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Börtön mint előbb.)

ELSŐ JELENET.

Jézus. (egyedül.) A tusát kivívtam, végre elhallgattak bennem a földi indulatok, fájdalom, félelem, vágy és szeretet. A halhatlan lélek ereje gyötör; és büszke önérzettel tekintve a gyáva életszeretetre, tartja diadalát szelíd nyugalomban. Miért remegtek föld gyermekei! ezen néhány perczet, melyet az örökkévalóság átadott, annak keblébe visszabocsátani? Miért e kevés csöppet a nagy idő világtengeréből? ha az halkkal az elmulás ujjain párába szétoszol. A lélek nem foszlik el érzéketlen elemekre, idegen testidomok nem alakúlnak belőle; örök fényben ragyogva él a parányi virágokon felül. Az emberlélek halhatlan. És én boldog vagyok e pillanatban! Az idő elközelgett. El kell végeznem utolsó művemet. — Jőnek.

MÁSODIK JELENET.

(Márkus fegyveresekkel belép.)

Márkus. Názárethi Jézus! A főtanács által vézélyes törvény és rendzavarás végett vádoltatál. A

kegyelmes római helytartó, Pontius Pilatus tekintve a nép fejei méltó aggodalmait halálra ítélé téged. A kárhoztató végítélet szavai kezemben vannak e tekeresen leírva. Akarod, hogy fölolvassam.

Jézus. Hagyd el, mindent tudok.

Márkus. Készen vagy a halálra menni?

Jézus. Igen.

Márkus. Nincs e valamely végnyilvánatod, melyet az élők utánad teljesítsenek?

Jézus. Semmi!

Márkus. Úgy fegyveresek, vigyétek őt.

Jézus. Jőjjetek. — (mind el.)

HARMADIK JELENET.

(Két börtönőr)

Első börtönőr. A te rabjaidat is halálra vitték?

Más. börtönőr. Igen.

Első börtönőr. Úgy menjünk mi is a nép után.

Más. börtönőr. Megállj! valaki jó.

NEGYEDIK JELENET.

Judás. (berohan.) Hol van! hol van ő?! — Hah elvivék már? Nem; való-e? Elvivék; — halálra? — nem szóltok?! Mégis, megálljatok! — Igen, a szokás úgy kívánja, hogy egy rab bocsáttassék el. — Óh! mondjátok, hogy Jézusnak adatott a kegyelem, mondjátok, és én áldani foglak titeket, szolgáltok, martalékokot leendek, jót és gonoszt teljesítek parancsotokra. Csak azt mondjátok, hogy őt bocsátták el!

Első bört. Hibázol ifjú véleményedben. Kit

elbocsátának neve: Barabás, az embert, kit említél, kevés idő előtt vivék halálra.

Judás. Mégis tehát? miért kell így lennie? Te nem tudod, nem tudhatod, mi boldogtalanná tével e szóval. — E szó istenitélet, örök kárhozat?!

Más bört. Ki ez? honnan jő? mit akar itt?

Első bört. Úgy hiszem, az ifjú tanítvány, kiről mondják, hogy mesterét börtönbe hurczoltatá.

Judás. Jehova! Isten! Mi lesz belőlem. Óh én nyomorúlt! nem tudok könyörögni, Óh! én elveszett vagyok! Igen nyomorú és remélheték-e egyebet? — Imádni akarád Istent! Óh én ostoba! — Lelked mélyebben süllyedt, mintsem szavaidat a leggyorsabb Szeraph tűzszárnyai égbe röpíthetnék! — Lelked, — és micsoda lélek ez? Ez-e azon szellem-lény, melyet benned, mint emberben fénynek, istenség szikrájának, sugárzásának, kifolyásának mondanak. El! el, az ily lélekkel; ily emberrel! istennek e hazudott hasonmásával! Igen, — fény ez; tűz ez; de tűz és fény, mely átkos éjen sírboltok és posványok rothadt gőzéből bűnös lehelet; gyilkosnak halálos hörgése által elgyújtva szálla e testbe, hogy bűvereje mozgásba hozza az idegeket, fölrázza az agyvelőt. És elég merész vagyok-e magamat embernek nevezni? Óh! ha az erdő vad állatai lélekkel bírnának, pirúlnom kellene előttök. És én kitepném, kitégetném e lelket, és lennék inkább oroszlán, tigris vagy tekergős kigyó, csak ember nem, ily lélek- és öntudattal. — Mégis! — mit akarok én? Enyhületet kell keresnem. Megkísértem: istenhez térni, imádkozni. — De óh egy szörnyű hatalom, félelem visszaűz ez akarattól. Mit tegyek? Lángban lobog föl a vér ereimben. El, el innen! Óh mindentűt sötét, — semmi fény, semmi vigasztalás. (elmegy.)

Első bört. Szörnyű, irtózatoss ember! Értetted-e szavait?

Más. bört. Ki tudná megmondani mily dolgokról beszéle?

Első bört. Ez ember sokat gondolkodik, azt vélem én. Lásd az nem jó. Jer, hagyjuk itt e helyet.

ÖTÖDIK JELENET.

(János és Mária belépnek.)

Mária. (gyorsan jö) Az örök eltávoztak? Az ajtó nyitva? Mi ez? Isten! már elragadták őt! — Nincs itt fiam; — nincs többé gyermekem.

János. Légy csöndes és nyugodt Mária! Az ég örök végzete vala ez. Győzd meg magadat.

Mária. Óh! nincsen többé gyermekem.

János. Istent nyerél magadnak, midőn őt elvesztéd. És ő nem vala tiéd; csak öledbe letéve, rád bízva, mint az ég koronájának legdrágább gyémántköve. Gondold meg ezt asszonyom; és nyugtasd meg kebled hullámait.

Mária. Mondd, csöndesítsd le a tengert, midőn a szél legnagyobb mélységig fölhaborítja nyugalmit. Mondd, szelidítsd el a vihart, mely a sötét éjet villámfegyverekkel öldöklí! Óh! mit értetek ti! mi fogalmatok lehet a vívhatlan fájdalomról, mely a gyermekveszített anyáé, és fájdalmamat melyik anya tudná fölfogni, ki isteni magzatot nem bírt és nem bírand soha.

János. Óh! Mária! Én ismerem e gyötrelmet, mely fiad halála által kebledet átszúrá; de teljesen ismerem lelkedet is. Vedd elő e lélek erejét, és általa győzd le a csápongó fájdalmat. Képzeted, szerelmed bírni fogja őt az emlékezet örömnépében, ha lelked szent megnyugvás által uralkodik a vesztés kínai fölött.

Mária. A lelki erő fölolvadt a szív érzemé-

nyeinek lángtengerében. Szilárdsága törve van; érzem én ezt. — Óh Isten! szabad-e mondanom: e nagyszerű határozat; e hasonlatlan esemény által nem számolál földi kebelre, anyai szívre? Ne vedd ezt bűnömül Istenem! Hisz én csak asszony vagyok, miként mások. A csapás nagy, több, mintsem elviselni lehessen! Én is csak ember vagyok. Óh! — hiszen ha keblem oly kemény és hideg volna, mint éjszaktartomány hegysziklája; és benne gyémánt szív dobogna csöndesen, restül: ez iszonyú történet, földrengés szétzúzná e durva tömegeket is.

János. Mária! És te nem tudnál-e túrni? Jézus anyja nem tud-e szenvedni?

Mária. Óh! igen, — én türelemmel viselem e rohanó csapást. — Hisz még élek; itt vagyok gyermektelen, — nem anya többé.

János. Földi halandó gyermeket vesztél; — Istennek levél anyjává.

Mária. Fiamat vesztém el, és örökre. Óh! a földi anya nem vetheti oly könnyen el ezen élv, ezen szeretet édes gyönyörét. — Gyermekemet óhajtom én, és helyette — tehetek-e arról? — nincs kárpótlás lelkemen.

János. Mit szólasz Mária, nem boldognak mondod-e magadat, boldognak fájdalmadat. A bűnös halandó, ha bójtólva, testét sanyargatva elsóhajtott imában végre meghallgatást, kegyelmet talál Istennél; ha áldozatának füstje elfogadtaték, mi boldognak érzi önmagát! És ha talán könyörgései sikertelenül hangzának el, ha az áldozatlángok nem kedveltetének és nagyobb értékű adomány, több, magasb hitpróba, talán egyetlen szülötte kívántatnék; akkor szeretettel öleli magzatát, keble reményeinek királyát, kész hódolata jeléül szent megnyugvással az oltár csapongó lángjaiba vetni. És te asszony! kit e veszéssel Jehova végetlen kegyelme minden napok és

csillagok fénykoronájánál ragyogóbb dicséssel ruháza föl, — te nem nyugodnál-e még?

Mária. Igen, nyugodt akarok lenni; — nyugodt leendek, mint az örök sors, melynek keblében végetlen kéj- és végetlen fájdalomtenger rejlenék. Páratlan dicsőség, — nem érdemelt fölmagasztalás, miért leborúlva nyújthatok köszönetet az ég urának. — Jeruzsálem, és az egész világ asszonyai irigyen tekinthetnek e szerencsére akkor, midőn nyomorúbb, szegényebb leendek a koldúsnőnél, ki gyermekét kapcsolhatja szívéhez. És ti Jeruzsálem és egy föld hölgyei örvendhettek, ha az égtől gyermeket nyertek; ámde midőn fiaitok magas czélokért hevülnek, ha elméjük és szívök tülemelkedett azon, mi emberi, készüljetelek korán elveszteni. Gyermeketekben Isten lelke él. Az ég jókor visszakivánandja szellemét, és mit e földön tudományukért s ezer törekvéseikért nyerhetendnek, — az üldözés és halál! Jer! — János! menjünk el e helyről, — még egyszer látni kell gyermekemet.

János. Késsél, pihenj meg asszonyom! Erőd elhagyott. Nyugalomra van szükséged.

Mária. Nem, nem, az idő sebesen fut. Nem maradhatok. Jer. (elmennek.)

HATODIK JELENET.

(Szabad tér, jobbra egy halommal.)

(Judás előrohan, utána Sátán lángostorral.)

Judás. Jaj! jaj! jaj! Enyhet! pihenést! Nyújtsatok békét, kegyelmet, pihenést. Égek, fázom, reszketek, szédülök. Szűnj meg, szűnj meg te irtózatos lény, iszonyatosb mindennél! Kimélj, kedvezz; adj békét csak egy pillanatra, egy rövid pillanatra.

Sátán. Legyen, — hogy pihenést nyerve újlag, kétszeres kínérzettel véhesd fegyverem csapásait.

Judás. Óh! hol van enyhítő forrás száraz ajkaimra? ligetek árnya tört tagjaimnak? Újító balszam lázadt, égő keblemnek? — Hol a régi, kedves ős fedél, hol barát, szüle, szerető hölgy? kik karjaikon ringatnák el kínaimat. Sehol, sehol! Senki nincs! Óh! én végtelenül boldogtalan vagyok.

Sátán. Igen, te boldogtalan vagy!

Judás. És visszhangod csábító! — visszhangzod szavaimat? hangod vészüvöltés kietlen éjben. És te visszazenged-e gyötrelmes panaszhangokat?

Sátán. Szavaidat mondám.

Judás. Hah! szörnyűség, hálót terjesztő mérges pók! Édes elménczséggel család körödbe ártatlanságomat, hogy megundokíthasd. És most e nyomorban, szégyen- és kárhozatban önmagad is kínzóul állasz mellettem?

Sátán. Hahaha!

Judás. És még kacagsz irtózatos! kacagod gyötrelmeimet? Nem elég-e, hogy keblem, érzelmem vadul csatára kelt ellenem, miként Absolon nemzője ellen? Nem elég-e, hogy a kintenger öntudatom vihara által haragos áramként terjedt el lényemen? — még te is, kinek szavai félre vivének, kincsapásokkal űesz? — — Adj békét, hagyj el engem! Szabadulni óhajtok örvényedből. Óh! hagyj el engem! Előtted meghajolva könyörgök, — mit ember ne teendjen soha, — adj vissza önmagamnak; ne űzd e lelket tovább. Légy irgalmas irántam.

Sátán. Hogyan kérhetsz engem szegény gyermek? Nem tudod-e, mikép kérés, jaj, panaszhang előtt süket, érzéketlen vagyok. Menj! verd a kopár szikla vagy a puszta tenger előtt melledet; és ha mozgásba hozád annak hideg kebelét, ha érzelmet, részvétet facsartál belőle, és ha ennek hullámai könnyekre földagadnak, vagy lecsöndesülnek: csak akkor reményeld, hogy a sátánt könyörgéssel irgal-

massá teheted. Természetem változatlan. Emberi jajsikoltások, kétségbeesés hangjai még inkább ingerlik szomjamat; Rágni, gyötörni, ostorozni, lángfegyverekkel szagatni a küzdő lelkeket.

J u d á s. Irtózatos bünszellem! Végig akarod-e gyötreni életpályámat, mely általad másként is rövidé tétetett. Tenkövetőiden gyakorlod-e kegyetlen hatalmadat? Idétlen zsarnok! hisz a tigris, skorpio, a méreggel fertőzött vipera, a lángokádó sárkány sem tépi szélylyel önfaját, sötét barlangja lakóit. Menj! küzdj, harczolj a jókkal, és ezek veled; kit magadévá tevé, kinek nyugalmát, lánglehelleted fölémészté, engedd át önkeble fájdalmainak.

S á t á n. Botor zsidó! — Én szeretem követőimet. De tudd meg: Nálunk, világ legfőbb lényeinél az emberekétől különböző szeretet létezik. Cél és elv a miénk; és ennek átvitelében minden, mi eszköz, csekély hatalmunknak. Egyetemiség áll tekintetünk előtt, és azért hidegen mellőzzük el az egyének jajveszékléseit. Mit cselekvék Istened Jóbbal, kit erényesnek neveze a világ. Nem csapásaival látogatá-e? Kérded, miért? Mert követője vala parancsainak. Haha! és ezért — mondom — én is ostorozom, büntetem, ki nekem adá életét. Miért? mert Jehovátok is így cselekszik. És ő hozzá hasonlónak lenni nemde szép, dicséretes?

J u d á s. Ne káromold Istent szörnyeteg! hozzá mondod-e magadat hasonlónak. Óh! mihez lennél te sátán hasonló? — Nem, ha egy világ heverne chaos-töredékiben, és az érzéketlen puszta elemek rendharmoniaja nélkül keveredvén egybe teremtő, alakító Isten nélkül rombolva, haragosan kapnának egybe, egymást megsemmíteni fenyegetvén, ez iszonyú elegyből a beteg lázas képzelete után sem lehetne oly idétlen lényt alkotni, miként te vagy.

S á t á n. Vakmerő! valót mondál és azt ten-

magad tapasztalandod. Föl! újlag kezdődjenek kinaid!

Judás. Óh! hát nincs semmi remény, semmi szabadulás? Jaj! jaj! segítsetek! — már ismét égek, és ezer kigyók fészkelnek szívemben! Irgalom! — (elrohan, Sátán utána.)

HETEDIK JELENET.

(Rabszolgák jönnek.)

Első rabsz. Siessünk! siessünk! Még ott azon a halmon kell áthaladnunk, hogy Golgothára láthassunk.

Más. rabsz. Megálljatok kissé! Pihennem kell. Vén tagjaim száraz ágként meg akarják tagadni szolgálatukat.

Harm. rabsz. Jó öreg! máskor nyughatol. Nem tudod-e hová megyünk.

Más. rabsz. Jól mondád. Jertek! Hisz ez agglábak még futhatnak.

Negy. rabsz. Menjünk, menjünk! (elfutnak.)

NYOLCZADIK JELENET.

Judás. (visszajő.) Élni vagy halni? — ily iszonyú gyötrelmek, ily képzetet haladó kínok közt élni vagy halni? — Óh mondjátok meg, melyik jobb? Élni? élni? A lélekismeret kínos ütései-vel számlálva perczeimet. Élni? mélyebben süllyedve minden embernél, és üldözve, gyötörve a gonosz szellem csapásitól? Élni? hogy mint fénypalotára mászó nyomorú féreg, csak nézzem a boldogság bájait? Hah! éljek-e én, kiszakasztva társaim, reményeim köréből, és örültség, elmezavar, kétségbeesés

örvényébe lökve? én! — elévült ifjú öreg! emberi ördög! — és istengyilkos! Óh! így élni nem lehet, nem akarok! — Átkozd meg az Istent és halj meg! ezt mondá egy asszony, és ez más szavakkal ennyit tesz: légy tenmagadnak gyilkosa. Hah! — — Halni tehát? önkezemmel? miért ne? E fegyver itt eltörül minden szenvedést! Halni! néhány pillanatnyi küzdés; és aztán szelíd nyugalom. Nemde? Óh! ez még nem minden, de a halál után még egy jövő áll, és ki födi föl ennek rejtélyét! — Két változás áll előttem: Vagy szétoszlik örökre ez agyagtömeg, melyet embernek nevezünk, és az ember többé nincs, mert mi léleknek hivatik, csak a testbeli erők összege, és minden öröm és fájdalom, erény és bűn nyomtalanul elvesznek; és e test egy maroknyi por, vagy hamu, annyi, oly kevés, mennyit a siető vándor sarúi egy lépéssel fölemelnek; — vagy fönmarad egy rész az emberből, mely szellem, romolhatlan és más boldogabb hazát keres, fénykört világának, szentséget dicsőségének. Ámde itt egy örök díjosztó istenség mérlegébe veti a földi lét tetteit! — És én tudom-e, melyik jövő vár reánk? miért levék kételkedő? És melyiket óhajtom én? Amaz szétvág minden szenvedést! Óh! de örökre megszűnni az élettől, elveszni, mint a szétmorzszolt kő, vagy az elszáradt féreg. Ez irtózatos; ez szörnyű szabadító! Itt, mint egy éj után, újra előjönnek az élet kínai, és a változatlan igazság fejemre rázza az érdemdíjt. És mit nyerendek! Elfutok egy átkos élet elől, hogy ezerszer nagyobb büntetés tűzében ordítsón lelkem. És végre, ki mondja el a valót? — Senki! Mindegy! Most halni kell. És azután? félre; — miért akarok tudni, mit senki sem ismer? —

S á t á n. (előjő.) Judás.

J u d á s. Hagyj el! én határoztam.

S á t á n. Mit határoztál?

Judás. Halált veendek önkezemtől. Engedd háborítás nélkül véghez vinnem.

Sátán. Legyen! (eltűn.)

KILENCZEDIK JELENET.

(János és Mária jönnek.)

János. Te gyöngé vagy asszonyom, pihenjünk egy kissé!

Mária. Óh! menjünk menjünk!

János. Ott a dombhajláson, hús olajfák alatt, melynek aljában tiszta forrás csörg elő, nyugtasd meg tört tagjaidat.

Mária. Nézd, amott egy ember áll fölvyont fegyverrel kezében. Hah ez Judás!

János. A szegény bűnös kétségbeesve önmagának akar gyilkosa lenni.

Mária. Szörnyű, szörnyű! Judás! irtózatoss hit-szegő!

Judás. Asszonyom! ne vádolj! ne vádolj. Tekintsd bennem e kínokat, ez összeroskadt életerőt!

Mária. Óh! mit mondjak fejedre! Nem tudlak elátkozni!

János. Hagyd őt! A nyomorú szenvedő eléggé büntetve van.

Judás. Bocsáss meg asszonyom! én halni akarok. Bocsánatodat kérem.

Mária. Menj, menj szemeim elől. Látásod meglágyít.

Judás. Bocsánat a nyomorúnak! Bocsáss meg, istenanya!

Mária. Ha az ég megbocsátá, akkor én sem gyűlöllek; de ha Jehova boszúja alatt vagy: én nem lehetek irgalmasb.

Judás. Köszönöm. Béke és dicsőség veled! (elmegy.)

János. E látvány, mely másként iszonyú leendett, nem ad-e enyhet keblednek, nem békéltet-e ki sorsoddal?

Mária. Óh János! ez ifjú nyomorú szerencsétlen, a bűnös boldogtalan.

János. Ó halni akar, mint fiad. De mily halál, mily ellentét!

Mária. Igen, így kelle lennie. Az első indulatvihar gyilkoló vala. Megfoghatlan kéj és mondhatlan veszteség kínérzete egyszerre sújták le szívemet; mindenik mértéktelen, mindenik földfeletti! Óh! mert csak akkor érzem valódilag a kincs nagyságát, a veszteség iszonyát, midőn a mennyei szellem fölfedi titkait. E két érzemény tűzrohama szélvészfént járta át idegeimet, villámtűzet ontá lényemre. A képzelhetlen dics örömezzete megrepeszté vala keblemet, ha a határtalan fájdalom nem őriz gyilkaitól, és ez nem találta enyhet lángjának, az inkább fájdalmat okozta tömérdekségében. És most derülni érzem lelkemet. A halál nem legfőbb rossz, és csak az szánandó, kinek lelkén bűn férgerei élnek.

János. És mily dicső lélek, kinek emberélte ég és föld között béke megnyeréseért áldozatul hullá el!

Mária. Igen, a lélekerőnek győzni kell. Keblemem nem reszket többé. A földi érzelmek helyet adnak egy magasb, földöntúli mennyei érzeménynek. Én ember vagyok ugyan és anya, de szülője Istenembernek, és hozzá méltó akarok lenni!

János. Óh légy hozzá méltó; — és fájdalomid föllege az embernem boldogságának hajnalfényétől sugároztaál át.

Mária. E fölleg átderült. Én nem panaszkodom, nem ontok könnyeket. Lelkem lerázá szárnyairól fiam börtönében fájdalmamnak könnycseppjeit. Jer! menjünk! Legyen feledve bánatom, és egyedül hal-

hatlan hála és dicsőségérzet emelje Jehovához az anya kebelét. Jer! siessünk!

János. A mint kívánod? (elmennek.)

TIZEDIK JELENET.

Judás. (visszajő.) Most megszabadultam iszonyú üldözömtől. Mi jó e kínok szünperceze, mi boldogító! A lélek, gondolat ismét szabad röptet nyere; Igen — és szabad-e e léleknek istenhez emelkednie? Szabad-e örök Jehova!? Lásd mivé lettem én! (sír.) Még is legalább sírni tudok. Mi enyhítő harmat ez? És tiszták-e ezen könnyecseppek? Moshatnak-e el lélek-szennyet? Óh! ha szemem könnyei büntisztító hatalmat bírnának: óhajtanám, bár miként Gomorrhát, a sós tenger habjai — borítsanak el egészen záporként omló könnyhullámaim. — Isten! előtted állok. Szabad-e e léleknek elsülyedéséből feléd emelkednie? (leborúl a földre.)

Sátán. (megjelen.) Hah! gyáva halandó! még sem tevéd határozatodat! Nyomorú! még Istenhez fordulsz? Véled, — hallgat botor szavaidra?

Judás. Óh! ismét itt? ismét itt vagy!

Sátán. Mit késel meghalni. Órad ütött, életcsillagod kialudt.

Judás. Szólj; — mi leend halál után sorsom?

Sátán. Mit kérde? Kételkedő ember! néhány percz múlva megtudod. Most halj meg és szállj le. Menj! te gyöngé vagy. Én nyomodban leszek, és a tette gyújtani fogom lelkedet.

Judás. Óh! távozzál! — én halok, ne legyen vég perczemben Sátán mellettem (elmegy.)

(angyal megjelen.)

Angyal. Sátán! hagyd el ez embert!

Sátán. Ó az enyém, — az ég munkáját lelkében széttörém.

Angyal. Ez ember megbánta bűnét; megtért; szemének könnyét önté büne fölött, és e bánatkönnny becsesb Isten előtt, mint legdrágább gyémánt. E könny ismét visszaváltotta őt hatalmad alól. Távozzál! Parancsolom.

Sátán. Hah! az ember gyáva! átok az emberekre! (eltőn.)

Angyal. Tegye ez ember szabadon mit hatarzott, (elmegy.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

(Eszter két rabnővel jő.)

Eszter. A szolgák itt e helyen látták, — nem úgy mondatok-e?

Első rabnő. Judást kérdeid asszonyom?

Eszter. Ki mást? mit tudtok? Szóljatok!

Első rabnő. Való! asszonyom! Nekem azt mondák, hogy az útról eltérve, mint egy úzótt vad futott e dombok felé. Megbocsáss, de miként hallám, egész arczán elmezavar jeleit leheté észrevenni.

Eszter. Mit figyelsz az ostoba beszédekre? Most keresnünk kell őt! — De mely táj felé menjünk? Leányok, menjetek. Salomeh! te jobb felé, és Lydia a bal részen. Ha látnátok őt, hozzatok hírt, Menjetek, én itt maradok. (rabnők el.) Óh! Isten! való-e, hogy én legboldogtalanabb hölgy vagyok egész világon?! Hah! itt fut előre Judás. Óh! mi arcz, mily vad lánggal égő szemek! (Judás előrohan.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Eszter és Judás.

Judás. Segitsetek! óh segítsetek! ismét nyomomban az üldözö, és elmém véresen szakasztatik ki helyéből.

Eszter. Judás mit mivelsz?

Judás. Ki szólít ismét? Jaj nekem!

Eszter. Én vagyok. Ismersz talán? Mit félsz? Mi bánt?

Judás. Óh távozzál, ne gyötörj! Én halni akarok, halni kell. Hagyj el engem.

Eszter. Halni? Ily ifjonta? Mielőtt boldog lehetél? Az nem lehet. Te magadon kívül vagy! Elméd zavart, — nézd! hölgyed áll előtted.

Judás. Hangod asszonyé. Ez alak nő. De az sátán is lehet.

Eszter. Én büntelen vagyok irántad.

Judás. Hah! hah! nő és ártatlanság! ki az? Ki büntelen? Mi a nő? Csábitó. Igen, a nő és arany bűneszközök sátán kezében. Bűn kelle, hogy történjék; és ime előáll a szépségei-, kecszeivel az asszony, és véghez ment az első kárhozatos tett, és nyomán számtalan bűn kel; és ime elrejtetett az arany csikorgó pompája a föld veséibe, — és most engem is nyomorúvá tőnek. Jaj, jaj nekem!

Eszter. Judás! térj magadhoz. Mi rettegteni lelkedet?

Judás. Óh! nem látod-e mögöttem ez iszonyú alakot; e kigyót, e lélekférget?

Eszter. Semmit sem látok. De jer, ha háborgattatál, keblemre. Itt nincs a rosszak hatalma. (a táj sötétülni kezd.)

Judás. Kebledre? Óh nem! Én megfertőztetem a szeretetet. Napjának szivárványát, a szép békejelt, a csókot, undok czéлом átvitelére használám föl. Undokká, halványnyá lón tettem által a barátság és szerelem bibor ragyogása, és mikép keressem én nála enyhemet? — Nézd, nézd! a földre homály terül. Mi ez? Avagy szemeim sötétülnek el. Nemde? A halál árnya ez? A szellem jó, sötét ruhája terjed

szét. És egy csókot fog ő is ajkaimra tűzni, és e csók elemésztí eltemet. Nem érzed-e a homályt.

Eszter. Óh jaj nekem! mi történik. Valóban az ég sötétül felettünk!

Judás. Az ég ítél. Vond föl kézi fegyveredet. Miért remegsz? Mi tar? Hah! gyáva vagy!

Eszter. Judás! ölj meg engem. Ez iszonyt nem nézhetem. Minket haragjában szült az ég. Vagy mindennek vége-e?

Judás. Nem, nem. A világ maradni fog. Élet és ragyogás fog kifejlenni e pokol homályból. Csak én

— (távolról halottak csontvázai lépdelnek elő.) Hah! az eskü!

— Óh! én elveszett! Nem, — több kint el nem tűrhetek. Több iszonyt nem terheltek Judás lelkére. Jőjjetek; én kirántom hatalmatokból önmagamat. (átszúrja magát).

Eszter. (rárögy.) Szív! repedj meg!

ÖRÖKSÉG.

DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK:

SCHMID CHRISTIÁN, pesti nagykereskedő és gyártulajdonos.

MATHILD,

JUDIT,

PÓKFALVI VINCZE,

CSÖDHÁZY, ügyvéd.

NYÁRAY LAJOS

NÁNI, MATHILD szobaleánya.

BÉLA, MATHILD gyermeke.

FERENCZ, SCHMIDT inasa.

EGY ÜGYVÉD.

FAVÁGÓ.

IFJAK.

Történethely: Pest. — Idő korunk: A negyedik felvonás öt évvel később az előbbieknél.

ELSŐ FELVONÁS.

(Szoba Schmid házában, két oldal- és egy fenékaajtóval.)

ELSŐ JELENET.

Schmid (egy felől kis íróasztal mellett irományokat forgat és vizsgál). Vincze (másfelől egy nagy köteget olvas s néha nyugtalanul az öregre néz.)

Vincze. (félre.) Hogy a guta vinné el azon sok számadást.

Schmid. (az irományokat félre teszi.) Ügyvédem még sem jó. (Vinczéhez) Nézd meg csak órádon, mennyi idő van?

Vincze. (zavarodva.) Óráim — nincs nálam. Lánca elszakadt; s igazíttatni adám.

Schmid. Oly óráshoz úgy-e, hol fegyveres őráll vigyázaton? S gyűrűid sincsenek ujjaidon Mikor fogsz egyszer a takarékoság útjára térni?

Vincze. Édes bátyám, ön engem úri módon neveltetett. Ifjú vágyok; — barátim vannak; s miként születésem igényli, az első úri házak gyermekei. Ők bőven költenek; s nem vagyok-e én is köteles gazdag nagybátyám becsületeért költeni?

Schmid. Nem, édes úrficskám. Ha a nemes házból származott lovag születéséhez méri barátait:

alkalmazza a költséget is születéséhez, — örökségéhez. Én nem óhajtok gazdagnak, fényesnek láttatni. Aztán én is voltam egykor fiatal, s még is felét sem költém el azon összegnek, mit ön eltékozol.

Vincze. Megbocsásson, urambátyám, ez egészen más. Ön polgár, — én nemes. Pályám, jövődöm: megyei hivatal. Megyénkben a szabadelvű párt bírja a hatalmat. Már ha valaki hivatalt akar nyerni, szükség, hogy a tisztválasztásokon vezérkedő ifjakat megvendégelje; — s ezek a szabadelvű párt vezérei rendszeren átkozott vitézek a palaczkoknál, — s így az erszény örökös apályban szenved.

Schmid. Ördög pokol! még az van hátra, hogy pénzem itatásra, korteskedésre pazaroltassék. Inkább az utczát seprő gyermekeknek hányom ki. Meg kellene gondolni uramöcsémnek, hogy szüleiről fényes nevéen és száraz nemes levelén kívül semmije sem maradt. — — Aztán, hivatal, és te! — Te. — Elhiszem, ha a színház tánczosnőivel való társalgás valakit bíróvá képezett volna. Épen azért mennek most is megyéitekben oly rosszul a dolgok, mert a tisztviselők sorát különféle érdekekből ily tudatlan fráterekkel töltik meg.

Vincze. Bocsánat urambátyám, nálunk a hivatalra tudomány nem szükséges; hisz a többi tisztviselők helyett is más tanult emberek munkálnak kéz alatt. S miért ne? — Azonban a dolgot igazán megvizsgálva, a városok sem dicsekedhetnek értelme-
sebb tisztviselőkkel.

Schmid. (fölindulva.) Elég! Mennyi pénzre van szükséged?

Vincze. Óram — 95 forint. Gyűrűim — 60 frt. Adósságom: 40 frt s ezenkívül egy kevés költségre való.

Schmid. Megkapod. (kopogás) Szabad!

MÁSODIK JELENET.

Csődházy és előbbiek.

Csődházy. Alázatos szolgálja!

Schmid. Hozta Isten, ügyvéd úr, rég várom önt; már nem is reménylettem érkezését.

Csődházy. Pedig úgy siettem, — oly fáradt vagyok. Azok az átkozott juris pörök. Néhány avas processusom van még a királyi táblán, melyekről lemondani, haragot vonna fejemre. Pedig mi hasznom sincs bennök, — improbus labor, — vesződség, semmi más. Most ítélet alá akarám bocsátani, s egész órát czivódtam az alperesi ügyvédekkel. Mit ér? A pörök még évekig elnyúlnak; haszon semmi.

Schmid. Némi fontos dolgot akarnék önnel közleni.

Csődházy. Óh csak tessék, — parancsoljon. (félre.) Mindig jól szokott megfizetni.

Schmid. Mindjárt négy-szemközt (a baloldali mellékajtó megnyílik s Mathild kilép). Ah, az én jó leányom!

HARMADIK JELENET.

Mathild és előbbiek.

Mathild. (Csődházynak meghajtja magát, Schmidnek kezét csókol.) Jó reggelt édes atyám!

Schmid. Jó reggelt, édes leányom; noha, valót szólva, már több van reggelnél. Mondd meg csak, mit vétett szegény nagybátyád, hogy ma oly sokáig megfosztád láthatásodtól?

Mathild. (kérőleg.) Édes atyám! — való, rossz valék. Szégyen mondanom, én csak most keltem fel. Fejem az éjen oly szörnyen fáj.

Schmid. Fejed? (Mathild homlokát tapogatja.) Talán meghűltél? —

Mathild. Nem vélném.

Schmid. Ah, tudom már. Tegnap sokáig felolvasál előttem, s ez okozta bajodat.

Mathild. Óh, nem, nem; — csak egy kis változás. Az olvasást én megszoktam.

Schmid. Mégis, leányom, jól tudom, hogy korodra nézve unalmas dolog: száraz kereskedési munkákat olvasni. Különben is egy idő óta oly csendes, és szomorú vagy.

Mathild. (Schmid kezét megfogja.) Hisz én jól érzem magamat.

Schmid. Igen, igen; — mióta múlt évben a füredi fürdőből haza jövének, azóta elveszett eleven-séged.

Mathild. (megrezenvesóhajt.) Füröd — óta?! —

Schmid. Lásd, lásd, kitaláltam, — bizonyosan. Emlékezel a bálra? Ott sokat tánczoltál, s ezek a mai fiatalok, úgy rohannak a tánczban mint az eszeveszett. Kértelek: vigyázz magadra; s még is ittál táncz közben. Meg is boszankodtam az ifjúra, ki vizet adott. Hogyan is hívták csak? — Aha, valami Nyáray nevű.

Mathild. (félre.) Óh istenem! (sóhajt.) Igen, ő.

Schmid. Sóhajtasz, úgy-e? — Lásd, így ejted magadat betegségbe egy pohár víz miatt, s aggodalmat szeresz nekem.

Vincze. (félre.) Mily gyöngéd most az öreg! óh, óh!

Mathild. (ez alatt Schmid lába alá egy székecskét hoz.) Higyje el édes atyám, egészségem oly jó, mint annak előtte; de Füreden mondák ki az orvosok, mikép édes atyám lábfájása gyógyíthatlan. Ezért is búsulok én.

Schmid. Bangó leány! Hisz lásd édes Mathildom, az én életem úgy is csak néhány év. No, lássa, ügyvéd úr, ezen gondolat azóta szüntelen epeSZTI, s

rendesen a táncmulatságokból is itthon marad: pedig máskor mily szenvedélyvel űzé a tánczot.

Csódházy. Jele, hogy a kisasszony felettébb érzékeny. De a holnapi fényes bált bizonyosan fogja szerencsésíteni a kisasszony jelenlétével?

Schmid. Holnap? — Miféle vigalom az?

Csódházy. Egy jótékony czélra intézett mulatság. Épen még van nálam néhány sorsjegy is. Szolgáljak? —

Schmid. Megtartom Mathild számára. Úgy-e elmegy a bálba? —

Mathild. Én nem óhajtom. Ha kívánja édes atyám.

Schmid. Ej, el kell menned. Eld az életet, míg ifjú vagy. Ifjúnak vígság, öröm kell; — s te megérdemled az örömet.

Mathild. Tehát elmegyek.

Schmid. Azonban most jut eszembe, új bál ruhád sincs, úgy-e Mathild? —

Mathild. Semmit sem tesz. Jó lesz az, mely a jogászok vigalmában rajtam volt, vagy a füredi.

Schmid. Mit gondolsz? — Schmid unoka huga nem megy egy öltözetben két bálba. Azt nem engedem. Mit mondanának társnőid, s irigylőim? „A gazdag gyárnok, — így szólanának, — mikép engedheti szeretett rokonát a többi hölgyek közt hátrább állani?” — Nem, meg kell mutatni, hogy szeretlek; — s a büszke, magas rangú noblessek kínos bosszúsággal tekintsenek a fényes polgárleányra. (Csenget. Ferencz belép.) Hivasd föl az alatt lakó szabót. (Ferencz el.)

Mathild. Ön oly jó hozzám. (Schmid kezét csókolja.)

Vincze. (félre.) Hm, az öreg úr kiesett szerepéből. Előbb nem kívánt láttatni.

Schmid. Mi pedig, ügyvéd úr, menjünk szobámba.

Ferencz. (visszajő.) A szabó a külső szobában várakozik.

Schmid. Jól van. (Ferencz el.) Menj, édes leányom, parancsolj ruhát. (Felkel. Mathild megindul, s ismét visszatér.)

Mathild. Virágokat téssek a ruhára? Mikép kívánja édes atyám?

Schmid. A mint neked tetszik, kedves leányom. — Tessék ügyvéd úr. (Megindulnak. Mathild a fenékszini ajtón ki akar menni, Schmid megfordul s Mathildhoz.) Mathildom, a ruha legújabb divat szerint legyen, s gazdagon, miként a legelső rangú hölgyek szokták készíttetni. — Tessék. (a jobboldali ajtón Csödházyval el.)

Vincze. (egyedül.) Hordja el a fergeteg az ily rokonságot! — Mathild, — a jó, szelid Mathild, — óh az kedves, arra nem kevés semmi költség, míg én reám szüntelen csak lármáz, hogy sok pénzt elszórok s nem dolgozom. Uram Isten mily furcsa gondolkozásúak ezek a polgárszületésűek! — Hát már oda megy a világ, hogy munkából éljen a magyar nemes? — Hisz azt csak nem kívánja, hogy bűzös gyárában üljek, s tépjem a gyapjút? — Azt akarná biz ő. Pfuj! — A mesterség, kereskedés csak németnek vagy zsidónak való. Aztán, jól tudom, gondoskodni fog, hogy halála után minél kevesebb pénzében öröküljek. Úgy van; Mathildot teszi örökösévé. Világos! — De jól van, én is gondoskodom ám magamról. Valjon mit főznek most? — (az ajtóhoz nyomja felét.) Hah. — Lassan beszélnek.

NEGYEDIK JELENET.

Judit és Vincze.

Judit. (az utolsó szavak alatt bejő, s Mathild szobájába benéz.) No, nézze el az ember! Uram fia, dél van, s

a szoba mégis rendetlenül. A drága kisasszony 12 órakor kel fel, mint egy comtesse. Istenem, beh boldog, ki ily kedvére élhet! Én tizenkét esztendő óta meg nem aludtam a hajnalt.

Vincze. (Judithoz fát.) Pszt! Az Istenért, Judit asszony, mit csinál? Legyen csendben.

Judit. No, no. Hisz még nem mondtam semmit, mivel a kis hercegkisasszonyt megbántottam volna.

Vincze. Hallgasson, kérem. Ha kedve van egy kissé lárínázni: szidjon engem, csak Mathildot ne. (körülnéz.) Nem megmondtam-e, hogy hozzá jók, kimélők legyünk?

Judit. Ezt sokszor hallottam már: de nem tudom: miért kell hát előtte magunkat megalázni.

Vincze. Nem megalázni. Mikép is tenné azt oly tisztos személy, mint Judit asszony? Csak szépen bánni vele.

Judit. No csak egyáltalában tudni kívánám: mi ok lehet e bánásmódra?

Vincze. Mi ok? Hm, hát hiszen az csak nem titok Judit asszony előtt, hogy bátyánk kedves Mathildját akarja örökösévé tenni.

Judit. Jól tudom: de roppant pénzéből talán csak nekem is juthat annyi, hogy a czifra örökös kegyelmére nem szorúlok.

Vincze. Óh, nem nem. De mégis mit mondana reá Judit asszony, ha én az önnek hagyományozott összeget megtiszszerezném?

Judit. Talán bizony a gróf-kisasszony szíves-ségéből? Tudhatja ön, hogy én ki nem állhatom ezt az imádság-arczú leányt. Ő mindig jobb akar lenni másnál. Oly szelíd, hogy össze sem lehet vele veszni; s még csak meg sem hallgatja azon híreket, melyeket én oly jól tudok elbeszélni. Soha sem lehetek hozzá szívből jó; — s kivált ha nem is tudom az ön szándékát.

Vincze. Óh az én tervem messzévágó! Ismeri-e Judit asszony az öreg úr ügyvédét? (sűgva.) Ez az én emberem. No hisz az ügyvéd urak okosak, hogy mindig az erősebb részt pártolják. Ki fogja megírni a végrendeletet? Nemde az ügyvéd? — Hehe! — Ő tudni fogja, hogy a nekünk hagyott összeget csak számokkal írja be. No, s ha az öreg meghal, Mathild kérésünkre megmutatja a végrendeletet, feltéve, hogy kedvében járunk, — s akkor, — Judit asszony, akkor, — no nem gyanítja már? — Akkor nemde könnyű lesz az előbbi kéznek összegünk után egy 0-t, egy semmit írni? — s ez nem véték; hisz a semmi vétket nem okozhat. Úgy-e Judit asszony? —

Judit. Ön ezermester. — De hát? —

Vincze. Semmi hát! Jőjjön csak ide a szobába, s mindent elbeszélék. Jőjjön csak. (Judítot bevonja.)

ÖTÖDIK JELENET.

(Schmid és Csódházy kilépnek.)

Csódházy. Tehát annál maradunk; — az egész örökség Mathildé.

Schmid. Ez régi akaratom. Judit és Vincze rokonaimnak külön pontok alatt írunk egy kis összeget. Ezeknek helyét azonban csak pusztán tessék hagyni: a mennyiséget később is elhatározhatjuk.

Csódházy. De miért nem hajlandó, Spectabilis, az ifjút tenni örökössé? Ő férfi, s több ereje lesz a vagyont szaporítani, vagy legalább státu-
s-
q u o j á t f e n t a r t a n i .

Schmid. Tettem különösnek látszik, nemde? Lássá ön, midőn ifjú koromban Magyarországra költöztem, egy kis tőkém, és gyári jártasságomon kívül semmim sem volt. Egy fi- és nőtestvér vando-

roltak ide velem. Fitestvérem csakhamar meghalt; hitvese követé, s egyetlen leánykájuk, Mathild, kezem alá jött. Nővéreimet egy nemes ifjú szereté meg, s hitvesévé tette. Büszke szülei csak idő múlva egyeztek meg házasságában. A családi gőg nehezen tűrhető a mesalliance-ot, — s kijelenték, hogy menyöket ugyan elfogadják, de úgy, hogy közte és rokonai közt továbbra semmi egybeköttetés ne legyen. A polgáratyafiakat még említeni is tilalmas volt. Képzheti ön, e megvetés, mi azonban ez országban nem szokatlan, mily gyógyíthatlan sebet vágott keblemben. Nővéreimet szerettem: s még halálos ágyán sem láthatám! Megátkozám az egész családot. Ostoba én! átkom teljesült. Évek múlva az egész Pókfalvi család, — így nevezék a büszke férjet, — tönkre jutott. Azonban én mindinkább gyarapodtam. Munkáimat megáldotta Isten s tőkepénzem ezrei százezerekre szaporodtak. Egy napon levelet kapok a Pókfalviaktól, melyben az atyának halála esetére Vinczét, az egyetlen fiút gondom alá ajánlják, természetesen nem minden kinézés nélkül a gyermektelen nagybátya gazdagságára; mert hiszen a polgárnak csak neve csekély, és megvetett; — pénze, — óh, az szintoly becses, mint akárkié.

C s ő d h á z y. S Spectábilis fölvállalá a gyermeket keresztényileg?

S c h m i d. Megvallom, sokáig küzdöttem magammal; mert a megvetés fájt: s én oly nehezen tudok feledni. Végre magamhoz vettem őt, — neveltettem. Mit ér? Az alma nem messze esik fájától. A fiú valódi magyar nemes vér. Szegény, munkátlan, hanyag s mégis büszke, bőkezű, s tele megrögzött előítéletekkel. Ily körülmények közt; reménylem, nem lesz feltűnő, ha helyette Mathildot teszem örökösömnek; s ön is, látva igaz okaimat, nem vádol engem.

C s ő d h á z y. Óh, távol legven. Ön szabadon

rendelkezhetik vagyonával, a törvény világos értelme szerint is. Tehát én a töredéket elkészítendem.

Schmid. Igen, igen. S talán jó lenne holnap, ha házamtól a fiatalok bálba mennek, az egészet tisztán is elkészíteni. Vagy talán ön is szándékozik a vigalomba?

Csödházy. Nem, nem. Holnap tehát, — eljövök. Most, ha úgy tetszik, menjünk.

HATODIK JELENET.

Vincze, Judit és előbbiek.

Schmid. Vincze öcsém, pénzedet szobámban megtalálad. Okosan költs.

Vincze. Köszönöm urambátyám jóságát.

Schmid. Menjünk ügyvéd úr. (Vinczén kívül elmennek.)

Vincze. (egyedül.) Az ügyvéd részemen. Judit asszony enyém. Tervemnek sikerülni kell. Regényben és színműben szerelem: az életben pénz, és csak pénz a mozgató. (el Schmid szobájába.)

HETEDIK JELENET.

Mathild és Nyáray.

Mathild. (meglepetve.) Hah! kit látok? Ön itt házunknál?!

Nyáray. Ezer üdv kegyednek, szép Mathild; (kezet csókol.) s kegyed csodálkozik? nem örvend látásomon?

Mathild. Óh, ne mondja ezt; — ne ítéljen meg. E nem várt jelenés meglepett. Mily rég nem láttam önt.

Nyáray. S én kegyedet. Lássá, Mathild, eluntam magányomban az életet, s megátkoztam azt.

Kegyed nélkül tölteni a napokat, az nem élet, csak mondhatlan kín. Mit ér a hír, melyet kegyedről vettem, mit magok a levelek, melyeket kegyedtől kaptam? Látnom kellett kegyedet, Pest legszebb gyöngyét. — Én szüntelen elvágtyam magányomból.

Mathild. Én is úgy voltam, — én is úgy.

(Vincze az ajtót kinyitja s néz.)

Nyáray. S most itt vagyok, hogy örökre magamévá tegyem kegyedet. Mathild, nőm lesz, nemde?

Mathild. (szeméremmel) Neje? — s ön te-endi ezt?

Nyáray. Tehetek-e mást? — Mathild, szeret-e még engem?

Mathild. E kérdés — öntől! — Forrón, mondhatatlanúl.

Nyáray. Kegyed enyém! (megöleli.) Angyalt bírok karjaim közt.

Vincze. (magában.) Úgy-e? tehát ennyire vagyunk?

Mathild. De gondolja meg. Ön fényes születésű, én csak polgárleány vagyok. Ha valaha tettét megbánná!

Nyáray. Ne beszéljen így Mathild. Ez sért. Még ma megkérem bátyjától. Hol van ő? Csak nem fogja tőlem kezét megtagadni?

Mathild. Óh azt nem teszi. Ő szeret engem, s mindenben kész lesz megegyezni. Lépteket hallok. Bátyám jó. — Én távozom.

Nyáray. Maradjon szép Mathild.

NYOLCZADIK JELENET.

Schmid és előbbiek.

Nyáray. Alázatos szolgája!

Schmid. Szolgája. Édes leányom némi irato-

kat elfeledtem. (az asztalt kinyitja s néhány levelet zsebébe tesz, félre.) Ki lehet ez a parfümos úrfi? (fenn.) Szólhatok valamivel?

Nyáray. Uram, engem fontos dolog vezérelt ön házához. Rövid leszek. Én szeretem ön unokahugát, s hitvesemmé akarom tenni. A tisztelet, melylyel ön iránt, mint gyámatya iránt viseltetünk, késztetett, hogy ez egybeköttetésre az ön megegyezését kikérjem.

Schmid. Nem reményelt kérelem. De uram (élesen végignézv Nyárayt.) Mielőtt választ adnék, szabad tudnom ön rangját, körülményeit.

Nyáray. Nyáray Lajos. Szüleim gazdagok és főrangúak.

Schmid. Így igen sajnálom, de válaszom rövid: a leányt nem adhatom.

Mathild. (félre.) Nagy ég! Lehetséges-e?

Nyáray. Ön tréfál. Megveti egy gazdag, nemes ifjú ajánlatát?

Schmid. Igen uram, én ismerem a magyar némességet. Keserű tapasztalásaim ismertettek meg e rend embereivel. Önök büszkék; s én nem akarom, hogy szeretett leányom önök gőgös szüleitől és rokonaitól lenézessék. Önök fényűzéshez, munkátlan-sághoz vannak szokva; s nem engedhetem, hogy ezek miatt Mathild valaha szegénységre jusson. Én atyja vagyok e leánynak s gondoskodni tartozom jövő boldogságáról.

Nyáray. És ön elakarja azt rontani. Én szeretem a kisasszonyt, s ő is engem.

Schmid. Mathild? — nem reménylem. Szereted ezen ifjút?

Mathild. Édes atyám, megvallom, — szeretem őt.

Schmid. (félre.) Ezt nem réltém. De hiszen a leány engedelmes (fenn.) Sajnálom uram: de akara-

tom változhatlan. Az ifjú könnyen feled. Ön találand más nőt, s leányom férjet. — Úgy-e, kedves Mathild, megnyugszol akaratomban? Én szerencsédet akarom.

Mathild. Atyám akarata enyém is (félre.) Óh, szívem megreped! —

Schmid. Te jó leány vagy. — Uram, bocsánatot, nekem dolgaim vannak. Reménylem: e kijelentés következtében nem fogja ön többszöri megjelenésével egy öreg ember és leánya nyugalmaát fölzavarni. Komolyan kérem önt.

Nyáray. (félre.) A szó itt hasztalan lenne (fenn.) Igen uram, távozom. Ajánlom magamat kisasszony. (Mathild némán köszön, Nyáray el.)

Vincze. (belül, magában.) Prosit! ez ki van fizetve.

Schmid, Ha vissza jövök: beszélni fogok veled kedves Mathildom. (el.)

Mathild. (egyedül.) Ő megtagadta kezemet. Bátyám szeretete zsarnok felettem. Mathild, mit mondasz? — óh Istenem! vagy őt ne tisztelném annyira, vagy Lajost ne kellene oly igen szeretnem! Hiába, sírnom kell. (kendőjével szemét elfödí, s szobájába indul.)

KILENCZEDIK JELENET.

Nyáray (visszajő) Mathild.

Nyáray. Mathild, kedves Mathild, én nem hagyhatom el kegyedet.

Mathild. Uram! —

Nyáray. Uram? — Mathild ez idegen hang. —

Mathild. Bocsánat! Én szegény árva leány vagyok. Bátyám szeretete mindenem. Ha meglátná, kérem önt, távozzék. Óh Istenem, nem akarom

megsérteni önt: — de gondolja meg helyzetemet. Ne vegye rossz néven szavaimat.

Nyáray. Nyugodjék meg jó Mathild; bátyja elment. Láttam, midőn kocsija elrobogott. De lássa Mathild, nem élhetek kegyed nélkül. Enyémnek kell lennie, — erre esküszöm.

Mathild. Csitt! egy szót se erről. Bátyám sohasem egyeznék meg benne. Ismerem őt. Szándékunkkal csak ingerelnők szivét. Ő szeret engem, s mikép szomorítsam meg? —

Nyáray. Jó; nem akarom sérteni kegyed gyöngéd érzelmét; Ne háborítsuk bátyja nyugalmát. Legyen kegyed nőm titkon.

Mathild. Istenem, mily ötlet ez? —

Nyáray. Milyet a szerelem sugall. Elmegy kegyed holnap a bálba?

Mathild. Igen.

Nyáray. És bátyja?

Mathild. Sohasem szokott eljöni.

Nyáray. Derék! A terv kész. Mi bálban leszünk. Bérkocsim egy percz alatt a lelkiatyához röpt. Tanúkról gondoskodni fogok. — Mathild, határozzon. Kegyed megegyezik, nemde?

Mathild. Óh Istenem! e lépés nem lenne helyes, nem lenne illő.

Nyáray. Kegyed törvényes nőm lesz: de visszajövend bátyjához. A dolog titokban maradand. Vagy elviszem magammal Mathild, házamhoz.

Mathild. Nem, nem. Ez megölné szegény bátyámat.

Nyáray. Jó, tehát maradjon itt kegyed, míg bátyja él. Én nem pénzt óhajtóm, csak leányát. Szerelmem oly igénytelen. Mathild ne tegye semmivé szerencsénket.

Mathild. Én félek. Örökre hű leszek; csak ezt ne. Ne kételkedjék ön, nem leszek másé soha.

Nyáray. Mathild ez a régi érzés? ez a mondott szerelem? Kegyed meghült irántam. Nem szeret, — másé lesz, másé akar lenni.

Mathild. Érdemlem-e ezt? Nagy Isten, érdemlem-e ezt?

Nyáray. (letérdel.) Mathild, tegye kívánatomat, térdeimen kérem.

Mathild. (küzdés és szünet után.) Nem lehet. Ne kívánja ezt.

Nyáray. (félre.) Jó, nem kérem többé. Ez utolsó kérésem. Azt véltem, — én ostoba! mit is véltem?! Hahaha! Szép, szép! kegyednek bátyja választ, választ egy polgárt; s ezt többre becsüli nálam. Köszönöm szép kisasszony. (fenn.) Tehát vége mindennek. Visszaadom szavát; — ne aggódjék, nem háborítom tovább nyugalma. Kérem, adja vissza, ha megőrizte eddig, miket emlékül adék. Jobb kezekbe akarom letenni. Én is visszaadom ajándékait. Itt van. (tárczáját kiveszi, s némi apróságokat átad.) Itt van, vegye vissza.

Mathild. Visszaadja ön?

Nyáray. Kérem az enyéimet.

Mathild. Megbántottam önt? Neheztel reám?

Vincze. (belül.) Lelkemre ez szép jelenet.

Mathild. Nem szól ön? — Ne haragudjék.

Vincze. (belül.) Csupa haragvó Achilles. Hm, hm!

Mathild. Nyáray, ön még nem is látta, mily szép ékszereket nyertem elválásunk óta bátyámtól. Nézze e gyűrűt; — vagy új shawloamat mutatom meg. — Még sem szól, — nem is néz reám.

Vincze. (belül.) A ficzkó nem rosszul ért a szerelmi stratagémákhoz.

Mathild. Mit gondol ön: mikép öltözzem holnap estvére? Fonjak-e gyöngysort hajam közé? vagy virágkoszorút tegyek fejemre? ezt ön jobban szereti, úgy emlékezem. — Még is haragszik?

Az első francziát, reménylem, velem fogja táncolni.

Vincze. (belül.) Ez kemény frater; — én nem állnám ki a sarat.

Mathild. Egy rózsza nyílt ablakom közt, — elhozzam? Ön szereti a virágokat. Megyek, elhozom. (indúl.)

Nyáray. Maradjon Mathild, nincs szükségem reá. — Mennem kell.

Mathild. Ne hagyjon el, — ne hagyjon el így. Isten, Isten mit kell tennem?! Neheztel ön, neheztel, ha kívánatát teljesíteném is? —

Nyáray. Ne üzzünk tréfát. Mathild nem enyém többé.

Mathild. De igen, de igen. Nem ellenkezem, kész vagyok.

Nyáray. Valóban; — nőm lesz kegyed? —

Mathild. Igen.

Nyáray. Óh, ez öröm! — (Mathild kezét csókolja.) Tehát jól vigyázzon reám. Mathild, kegyed enyém.

Mathild. Örökre. (ölelés)

Vincze. (belül.) Bravo, ez nem rossz tableau!

Nyáray. S most megyek, könnyült szívvel megyek. Mathild, bízhatom ígéretében.

Mathild. Megigérttem. — De Judit néném, ki a bálba kísérend? —

Nyáray. Nem veszi észre; — vagy még jobb, meg kell őt nyerni részünkre. Bizza rám Mathild. A viszontlátásig szép hölgy. El ne feledje, kegyed enyém.

Mathild. Öné vagyok (Nyáray el.) Ő enyém! Ő, de mit tettem?! Szegény bátyám! — (el szobájába.)

TIZEDIK JELENET.

Vincze. (előlép.) Hahaha! derék, felette derék. Hát édes, szép, engedelmes kisasszony, így vagyunk? — Hm, hm e dolog változtatást tesz tervemen, a mennyiben a munkát megkönnyíti. Hisz ostoba volnék, ha a kínálkozó szerencsét használni nem tudnám. Aztán kezeimet mosom; ne mondja senki, hogy Pókfalvi Vincze ármányt szőtt a leány ellen. Nem, én nem teszek semmit: csak az ő szándékát segítem elő; — s nem jó keresztyén vagyok-e? A regény fonalai előttem szövődnek, nekem csak intézni, irányozni kell, s a catastropha magától elkövetkezik. Hahaha, ez szép! — Topp, ezt meg kell ünnepelni. Fejem tele van, szívem tele van, erszényem tele van; — a champagnei üvegek is tele vannak! Mindeniknek szabad utat kell engedni; s így estére, — more patrio, — legalább is félittasok leszünk. — Victoria! — sebesen el.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Szoba mint előbb.)

ELSŐ JELENET.

Mathild. (egyedül.) Már kilencz óra múlt, s én még is készületlen. Oh, bár soha se jutott volna e bál tudomásomra! Mit tettem? hova jutottam? E lépés vétek. Nem jó, nem helyes, érzem azt. De mit tehetek? Óh oly forrón szeret. Szeret? Még is neki nem kellett volna visszaélni gyengeségemmel; — makacs, önfejű, kiméletlen irántam. Ez nem volt szép, nem

volt illő. Nem, nem, hisz ő szeret engem. Igen igen, ő enyém. Szeretem őt, ezt mondja szivem. Megyek. (szobájába indul, s ismét megáll.) Bátyám! — Őt megcsalni! Őt? — (szemét elfödi.) Szegény ősz! távolról sem gyanítja, hogy szeretett leánya őt megcsalja. Hálátlan eltévedt leány! Nem tehetem! Erőt, erőt adj Istenem! Erőt. Segéd- és tanácsadóra van szükségem.

MÁSODIK JELENET.

Judit és előbbi.

Judit. (bálra öltözve.) No, s talán már mehetnénk is? Az Istenért! maga Mathild még sincs készen! Mit akar?

Mathild. Óh Judit néném!

Judit. Valami baja van? rosszul érzi talán magát gyermekem.

Mathild. Nem édes néném; de szivem nyugtalan. Én szerencsétlen vagyok!

Judit. Mint megijeszt! Miért panaszkodik édesem?

Mathild. Mindenre kérem önt: legyen tanácsadóm, segédem.

Judit. Szóljon gyermekem, beszélje el baját. Bizzék bennem, mint édes anyjában.

Mathild. De meg ne ítéljen, édes jó néném. Vigyázatlan voltam: de tettem még helyre hozható; s ha ön úgy akarja: visszalépek, bármint fájjon is az szivemnek.

Judit. No, no, — majd meglássuk. Beszéljen csak édes leányom.

Mathild. Hallja tehát. Midőn múlt évben Fürden valánk, a fürdő vendégei közt mulatott egy szép ifjú. Minden vetélkedve látszott keresni társa-

ságát. Én is láttam őt; s egy tánczvigalom alkalmával szüntelen velem tánczolt. Én gyönyört találtam e figyelemben. A sorsomat nem tekintő meleg nyájasság s a táncz heve elragadtak. Ő rövid szavakban nyilatkozott ez alkalommal szerelméről; s én is, — én is, — ön képzelheti: mit válaszoltam.

Judit. Tudom, tudom gyermekem. Miként hívják az ifjat?

Mathild. Nyáray Lajos. Szülei főrangúak és gazdagok. Mi hűséget esküvénk egymásnak, s elhagytuk Fűredet. Én Pestre jöttem vissza, s megtartám híven fogadásomat, — és most, — most. —

Judit. Most megkérte önt, úgy-e? No ez még nem nagy baj.

Mathild. Igen, tegnap megjelent itt, s bátyámtól megkéré kezemet; — s gondolja néném, bátyám megtagadta. Óh, mi kínosan esett ez szívemnek! Bátyám szeret engem, s jól tudá, hogy az ifjút forrón szeretem, s még is oly kemény volt irántam. De én tűrni akartam, azonban az ifjú visszajött hozzám, s azt kívánta, hogy titkon köttessem össze vele magamat pap által. Ő kért, követelt. Szerelmében mit tehettem?! — Vigyázatlanul megígértem óhajtasát teljesíteni.

Judit. Mikép? hogyan?

Mathild. E jelen bál alkalmával. Most látom át egészen: mi veszélyes s nem illő dolgot ígértem. Mit mond mind ezekre Judit néném? Óh legyen vezetőm, segédem.

Judit. A helyzet különös. S mi szándékkal van édesem?

Mathild. Mit tudom én? Szándékom nincs: csak aggodalmam és érzelmem. Bátyámat megbántani, csak gondolatban is megbántani, kimondhatlanul fáj szívemnek. S ha visszalépek: akkor örökre boldogtalan vagyok. Szóljon kérem; tanácsoljon, segéljen.

Judit. No hiszen helyeselni e tettet nem lehet. De a szerelem, — óh a szerelem mindent megtehet. Én olvastam szép történeteket, midőn a leány elhagyta atyját kedveséért; s maga ezt nem akarja, úgy-e, édesem? Vissza fog jöni bátyjához, úgy-e?

Mathild. Igen, igen. Nem hagyom el bátyámat.

Judit. Már úgy a lépést nem tartom oly veszélyesnek. — Most tehát mit tehetek magokért, angyalom?

Mathild. Hát néném nem kárhoztatja szándékunkat? —

Judit. No, ha t. i. a dolog titokban és egész illendőséggel történik meg. Csak a vigyázat szükség édesem. Órizkednünk kell a férfiak hamisságától.

Mathild. Épen azért kérem édes nénémet, legyen kísérom a lelkészhez. Egyedül nem mehetek, nem merek, s nem volna illő. Legyen anyám.

Judit. Szívesen megteszem édes leányom!

Mathild. Köszönöm, köszönöm, édes néném. (kezet csókol.) Most könnyebben érzem magamat. Megyek, s felöltözöm (megy, — visszafordúl.) De úgy-e néném, nem tart rossznak e tettemért? Szánakozik rajtam inkább, nemde? —

Judit. Nem, nem. Ön szerelmés bohó, semmi más. Menjen csak, ékesítse föl magát. Aztán el ne feledje az ifjút minélelőbb megmutatni. Kíváncsi vagyok, őt láthatni.

Mathild. Óh bár meghálálhatnám e jósgot! (el.)

Judit (egyedül.) Még is jó gyermek ő. Szegény, szánni kezdem. Talán még is vissza kellett volna ez útról hoznom. Csak Vincze ne tudná szándékát

(el Mathild után.)

HARMADIK JELENET.

Schmid, utána Ferencz, kívülről jönnek.

Schmid. (jöttében.) Aztán a kocsis hámban tartsa a lovakat, hogy mihelyt Mathild akarja, indulhasson.

Ferencz. Már fel van szerszámozva, nagy uram:—a kocsit is elkészítettük.

Schmid. Melyiket húztátok ki?

Ferencz. A régit, azt a félfedelút.

Schmid. Ostobák! Hát nincs nekem batárom? Abba fogjatok, midőn Mathild megy a háztól.

Ferencz. Csak azért gondoltuk így, mert Vincze úrfi ezen szeret járni.

Schmid. Majd pokolba kergetlek Vincze uradaldal együtt. Menj, s tedd, mit parancsoltam.

Ferencz. (mentében félre.) No biz ezt ostobául eresztém ki számon. (el.)

Schmid. (egyedül.) Az ostoba cseléd! Úgy vélem: új kocsim helyet foglalhat a többi nagy urak hintói közt. — Mi boldog vagyok én e jó leány birtokában és szeretetében!

Ferencz. (egy levéllel visszajő.) Nagy uram, egy levelet hoztak.

Schmid. Kitől jő?

Ferencz. Nem tudom.

Schmid. Mondd, várakozzék a levélhezó.

Ferencz. Már elment. A levelet kezembe nyomta, aztán sebesen eltűnt.

Schmid. Jól van. A levél nem lesz fontos. Menj, s készen legyetek.

NEGYEDIK JELENET.

Schmid. (a levelet olvassa.) Mi ez? Jól látok-e „Tisztelt ősz polgár! Azon rokonszenv, melyet ön

iránt érzek, kényszerít, ön előtt egy dolgot fölfedeznem, mely egykor világosságra jutva, széttepné ön szívét. Vigyázzon leányára, s ha lehet, ne bocsássa a mai tánczvigalomba. Egy nemes családból eredett ifjú elcsábítani, s a vigalom alatt valahol összejövetelt akar vele tartani. — Megbocsásson ön, hogy“ — —. Hazudság, — rágalom! Melyik sátán főzte e tervet, hogy békénket megzavarja? Mi tilt, hogy ez ocsmány rágalmat szét ne tépjem? — S még is, ha e vád némi részben való lenne: — akkor megvetném őt, megátkoznám szeretetemet. Őt? — Lehet-e ő vétkes? Mikép kételkedhetem? Mikép? — Ha meg volnék csálva?! — Mathild, mint szerettelek mindenkor. Átkozott legyen a kéz, mely e sorokat ide írta. Ha csakugyan megcsalna is: jobb, ne tudjam vétkét. Inkább legyen elámított, kijátszott: csak őt szerethessem. Ki szeretne engem más, engem szegény öreget? Mit késem? — Semmitse még önmaga a gyanút. Eléje mutatom a levelet, s némítsa el a rágalmat. Hátha való lesz. — A tegnapi ifjú. — Hah! ha elsápad, remegésbe jő a levél látásán, s megvallja vétkét: akkor szerencsétlen agg; — óh mit tegyek? — Megyek. (Mathild szobája felé indul.)

N á n i. (Mathild szobájából jő és a színen át akar menni.)

S c h m i d. Mit csinál kisasszonyod?

N á n i. Öltözik.

S c h m i d. Sokára lesz még készen?

N á n i. Már csak a főekességet kell feltenni.

S c h m i d. Mehetsz. (Náni el.) Tehát hozzá megyek (indul, ismét megáll.) Mit akarsz tenni? Fölzavarjam nyugalmát — megkeserítsem éjje vigalmát? Nem, hagy töltse kedvét háborítlanul; — e hasztalan levél. — Jó; magam megyek a bálba (el szobájába.)

ÖTÖDIK JELENET.

Judit, (Mathild szobájából) Vincze (kívülről jönnek.)

Vincze. Judit asszony, hol van Mathild?

Judit. Szobájában, a bálba készül.

Vincze. (csendesén.) Nyilatkozott már a kis galamb?

Judit. No, igen.

Vincze. Megígérte ön neki segedelmét?

Judit. A mint végeztünk.

Vincze. Helyes! Így a játék nyerve van.

Judit. Mit akar ön tenni Pókfalvi úr? csak nem dönti a leányt valami veszélybe.

Vincze. Nem döntöm? Hisz a kis pillangó maga fut a hálóba. Ne féljen Judit asszony, csak végezze el a dolgot.

Judit. Ön hirtelenkedő. A leányt talán meg kellene kimélni. Én szánom őt.

Vincze. Nem bánom, nem bánom. De tudja e Judit asszony, mit tesz a különbség 10,000 és mintegy 100,000 forintnyi örökség közt, — s melyik hangzik szebben, Mathild lágy hangja-e, vagy száz-ezer forint? —

Judit. No, no, legyen, nem ellenkezem. Ön legalább is fiskálisnak született, oly hamis elméje van. (el.)

Vincze. (egyedül) Így már jól van; — azonban megemlítve, pro memoria, azt, hogy Judit nélinek 100,000 forint igen sok lenne. — Ah, az ügyvéd!

HATODIK JELENET.

Csödházy, és Vincze.

Vincze. No ügyvéd úr, győztem, — az örökség enyém.

Csőd házy. Úgy-e, talán már maga megvallotta?

Vincze. Ki? — Mit vallott meg?

Csőd házy. No, kicsoda más, mint a kisasszony? S az öreg úr megharagudott, és — és etcetera, hiszen ön érti már.

Vincze. Nem, az öreg az egész dologból még egy szót sem tud.

Csőd házy. De igen. Lássan ön, én titokban is munkálok az ön szerencséjén. Hát nem képzelte ön, hogy én eszközöltem az öreg úr kezébe a levelet?

Vincze. Miféle levelet?

Csőd házy. S ön még nem tudná? Lehetlen.

Vincze. Az ördögben, miféle levelet, tudnom kell.

Csőd házy. A melyben idegen kézzel írva, s névtelenül tudtára adom, miszerint a kisasszony, — hiszen ön tudja már; mit akar tenni.

Vincze. Az Istenért, mit tett ön; egész tervemet elrontotta.

Csőd házy. Tervét? Mikép? Sőt inkább szolgáltni akartam önnek. Egy kis rendez-vous, vagy ennek csak hire is jóval megcsökkentendi az öreg úrnak Mathild iránti szeretetét. Meglássan ön, így lesz.

Vincze. Ön semmivé tette reményemet. Ön, — ön — nem érdemli ügyvédi oklevelét.

Csőd házy. Uram Isten, de hát mikép? — hiszen. —

Vincze. Megálljon ön; talán még lehet a dologon segíteni. Minden attól függ, hogy a leány bálba menjen, s pedig bátyja nélkül. Menjen azért ön az öreghez. Tanúlja ki szándékát. Mondja neki, hogy a levél hitelt nem érdemel. Ha a bálba szándékozik: beszélje le feltételéről. — Mondja neki, hogy ön máskor nem ér rá, — hogy a dologot veszélyes lenne halogatni, — hogy, — hogy; szóval vegye elő ön

minden mesterségét. Csak a levél hitelét tegye ön sémmitvé.

Csőd házy. De hát ha mind ez szükségtelen. Ha talán a leány mindent kivallott.

Vincze. Óh, ön nem ismeri bátyámat. Szeretete gyöngédebb, mintsem Mathildot kérdőre vonná. Szaz ily szeretetet csak végbevitt tett képes megsemmisíteni, nem pedig szándék vagy gyanú. Mathildnak tehát végbe kell vinni szándokát, bármilyen áron. — De menjen ön: — különben minden elveszett.

Csőd házy. Én semmit sem tartok elveszettnek, hol még út van a munkálkodásra. Bizzék ön bennem. Mi ügyvédek hiteles iratok erejét is gyakran lerontjuk, mikép ne egy névtelen levélét.

Vincze. Menjen, s ha a dolog sikerül: meglátja ön, hogy a díj meghatározásában bőkezűbb leszek, mint némely bíróságok.

Csőd házy. (mentében félre.) Magas polczra termett ész! hanem nála becstületesebb embereket is akasztottak fel! (el.)

V Á L T O Z Á S.

(Mathild szobája. Igen szép öltöző asztal.)

HETEDIK JELENET.

Mathild (egyedül, felöltözve az asztal előtt ül, fején virágkoszorú).

Mathild. (üléséből hirtelen felkél, s kezeit törve a szobában fel s alá jár.) Nem lehet. Nem tehetem. Annyi jóságért nem lehetek oly hálátlan (egy a falon függő arczképhez megy.) Úgy-e jó atyám, nem gyanítod, mivé akar súlyedni hón ápolt leányod? — Itt maradok. Kötelességemet teszem (a koszorút letépi fejről.) Menj; — úgy sem érdemlettem volna ez ékességet. Le-

mondok. — De mit fog gondolni? Hidegnek, hűtlennek vél, — megvet, — elfeled, és mást választ. Óh, s én. — Nem, ő enyém. Szeretem őt, nem állhatok ellent. (sír.) Hová viszeni e szenvedély? Mindegy, — történjen bármi, övé vagyok, — örökre s egyedül övé. (asztalhoz megy, tükörbe néz, szemeit megtörli.) Szemeimen meglátszik a sírás (a koszorút ismét felteszi.) Nyáray szereti a koszorút, aztán ruhám is, szerencsére, az ő kedvelt színe.

NYOLCZADIK JELENET.

Mathild és Náni.

Náni. A kocsi készen van, akár egyszerre foghat a kocsis.

Mathild. Jól van. Nézd meg csak, jól áll-e hátul hajam.

Náni. Nincs semmi baja.

Mathild. Aztán még nem is kérdeztem tőled: mikép tetszik ez új ruhám?

Náni. Óh kisasszony, nagyon szép. Be jó is ez a tekintetes úr a kisasszonyhoz.

Mathild. (félre.) S én nem érdemlem, — Isten, — nem érdemlem. (fenn.) De Náni itt fürteim nem jól állanak; hisz így nem mehetek a háztól.

Náni. Én nem tudom, mikor kimentem, a kisasszony feje oly jó rendben volt. (igazítani kezdi Mathild haját.)

Mathild. (boszúsan.) Mit csinálsz te? Még jobban elrontod hajamat. Ügyetlen leány, hagyd el. Inkább nem is megyek bálba.

Náni. Óh kérem a kisasszonyt, hiszen már jól van; — nézze csak a tükörben.

Mathild. Igazán. Megbocsáss jó leány, ne esék nehezen.

Náni. (félre.) Nem tudom, mi lelte ma a kisasszonyt.

Mathild. Mikép áll fejemen a koszorú?

Náni. Óh, igen jól; hisz olyan szép vele a kisasszony, mint egy kis menyasszony.

Mathild. Ostoba! olyat ne mondj előttem. — Add ide zsebkendőmet. (Náni megy, Mathild félre.) És szó megremegtetett! Ah! magam sem tudom, mit teszek.

Náni. (egy keszkenőt átad.) Itt van kisasszony.

Mathild. (kibontja.) Micsoda kendő ez?

Náni. Fejér gyolcs, a legújabbak közül.

Mathild. Úgyde, megmondtam, hogy himzett keszkenőt készíts mára. Te rossz leány vagy, soha sem teszed kívánatomat.

Náni. Bocsánatot kérek kisasszony, azt csakugyan elfeledtem.

Mathild. Elfeledted! s most ezzel menjek bálba a te gondatlanságod miatt.

Náni. (félre.) Nem, ilyen még soha sem volt, hisz egy rossz szót sem mondott soha. (szemeit törölgeti.)

Mathild. Ne sírj, jó lesz már ez is. Nem haragszom (félre.) Szegény! értem szenved. Mivé lettem!

Náni. Hisz eddig mindenkor oly jó volt hozzám a kisasszony.

Mathild. Ezután is az leszek, ne búsulj. Engedj meg haragomért.

Náni. Óh Istenem! —

Schmid. (kivül.) Kedves Mathildom!

Mathild. Parancsoljon édes atyám.

Schmid. Be lehet már hozzád menni?

Mathild. Ha tetszik édes atyámnak. (ajtót nyit.)

KILENCZEDIK JELENET.

Schmid és előbbiek.

Schmid. A mint látom, már elkészültél; — de gyermekem 10 óra, már lehetne indulni (Nánihoz.)

Menj, mondd, hogy fogjanak. (Náni indúl.) Aztán a két öregebb lovat, mert azok csendesebbek. (Náni el.) No, édes leányom, a virág igen jól áll fejedben.

Mathild. Hát öltözetem mikép tetszik, édes atyám?

Schmid. Csinos, szép. Csak te találd benne kedvedet. (félre.) Mily halavány! (fenn.) Édes gyermekem, az imént magam is azt határoztam, hogy köszvényem daczára is elhagyék veled a bálba: de ügyvédem ismét lebeszélt.

Mathild. Mint örvendtem volna, ha édes atyám velem jövendett. Még nem késő, — én várni fogok, míg ön elkészül. (félre.) Így meg lennék mentve.

Schmid. (félre.) Az ügyvédnek igaza van, nincs semmi veszély. (fenn.) Nem, nem, édes leányom, az orvos eltiltá az éji kijarást; aztán én itthon addig boldogságodon munkálkodom. Azonban mi lelte szemidet? rajtok sírás nyomain látszanak. — Valami bajod van?

Mathild. (félre.) Mit mondjak? (fenn.) Némi kis, — már elmúlt, megvallom, hibám miatt. Ne aggódjék rajta atyám.

Schmid. (félre.) Hah, tán az öntudat. (fenn.) Mondd meg édes leányom. Jelentsd ki, ha valami fekszik sziveden. Ha talán, — hiszen te nem lehetsz vétkes.

Mathild. Egy kis leányi szeszély, a szégyen tilt kimondani, már megbántam.

Schmid. No s mi az? (félre.) Nagy Isten, mit fogok hallani!

Mathild. A bálba hímzett zsebkendőt akarom vinni, s a szobaleány elfelejtett készíteni; — ez az egész.

Schmid. (félre.) Az ártatlan! (fenn.) No lám, ilyenek a nők, sírnak mint a gyermek, s ha az ember a baj okára megy! semmit sem talál. Hanem édes

Mathildom, a szobaleány mégis hibás; azért holnap mindjárt elbocsátom.

Mathild. Ne; ne, édes atyám. Ő jó leány, értem ne szenvedjen.

Schmid. Amint akarod, gyermekelem.

TIZEDIK JELENET.

Judit, és előbbiek.

Judit. A kocszi előállott édesem, mehetünk.

Mathild. Menjünk már édes atyám?

Schmid. Menjetek, kedves leányom. Jer, hadd csokoljalak meg. (megöleli.) Édes Mathildom, ne itéld meg ősz bátyádat, én oly nehezen válok el most tőled.

Mathild. Hát inkább itthon maradok, édes atyám nyugalmaért.

Schmid. Nem, nem, kedves. Tudod, ilyen az öreg ember. Jól mulasd magadat. — Aztán lehet reménylenem, hogy a vigalom zajában meg nem feledkezel ősz bátyádról.

Mathild. (kezet csokol.) Soha!

Schmid. Vigyázz egészségedre. Úgy-e, ott is az én jó Mathildom leszesz?

Mathild. (fájdalommal.) Mindenkör. (félre.) Gyauít talán valamit?!

Schmid. De te remegsz. Fázol? Jól betakard magadat. A kocsit éjfélben érted küldendem melegebb ruhákkal. Jer, hadd csokoljalak meg még egyszer.

Mathild. Jó éjt, atyám, jó éjt.

Schmid. Menjetek. (Judit elindúl.)

Mathild. (félre mentében.) E jóság szétzúz. Én legrosszabb teremtménye vagyok a földnek! (el Judit után)

Schmid. (egyedül.) Reszketett. Egy könnycsepp esett kezemre, midőn megcsokolta (utána kiált.) Mathild!
— Csendesen ősz ember, csendesen!

HARMADIK FELVONÁS.

(Tánczvigalmi mellékterem. A színen néhány ifjú áll és jár. Midőn a függőny felgördül, mindnyájan kaczagnak.)

ELSŐ JELENET.

Néhány ifjú.

Min d. Ez derék, mulatságos!

Első ifjú. Haha! te is estél már egyet, úgy-e Miska?

Második. Csak a keringőben, azt pedig nem szégyen rosszúl tánczolni. Mert másfelől a magyarban mestered lehetnék.

Harmadik. Pszt, pszt! barátim! Aztán Várhegyi Rózával senki se tánczoljon közülünk.

Negyedik. Már miért, te szerencsétlen literátor?

Harmadik. Csak képzeljétek. Tánczra hívom, s azt mondá, hogy Palinak van eligérve. Azonban kevés idő múlva egy tiszttel lejté a francziát. Már ez ám nem illik egy művelt hölgyhez.

Első. Jaj, Várhegyi Róza haute-volée.

Harmadik. Hát szégyen egy joggyakornokkal tánczolni? Aztán tudhatná, hogy én a divatlapok vidéki levelezője vagyok.

Negyedik. Hát még azt, hogy a színház számára beadott színműved a bírálók előtt megbukott.

Ötödik. Jaj, barátim! Feri még nem tudja azt, hogy a leányok nem szeretik a literátorokat.

Negyedik. Aztán meg lássátok csak. Feri mikép boszúlja meg magát Rózán a kosárért.

Harmadik. Már mikép boszúlnám?

Negyedik. Hát máskor vidéki közléseidben nem emlited meg, hogy ő volt a bálkirályné.

Harmadik. Ugyan mikép gondolhatsz olyat?

Negyedik. Hohó! ismerem én már a literátorokat. Igazság ugyan jelszavuk: de ez csak annyit ér, mint sok helyen a nemzeti czímer. Egy kis harag, — s elvnek, meggyőződésnek vége.

Második. Ej, hagyjátok ezt most. Mondd meg csak Feri, ezen vígalomban kinek adnád az aranyalmát?

Harmadik. Úgy tartom, hogy Schmid Mathild-nál nincs szebb leány a teremben.

Második. Talán igen. Mathild nagyon is szeled tekintetű. Én hamisnak, kaczérnak szeretem a leányt.

Negyedik. (elsőhez) Bezzeg Palikám, jó volna azt a leányt házadhoz röptíteni.

Első. (megvetőleg. Polgárleányt?)

Harmadik. Már miért ne? nem többet ér egy újon százezres kötelezvény, mint egy régi pusztá nemes levél?

Első. Nekem nem, én szeretem a régiséget.

Negyedik. Hahaha! Mégis összetörted minap a kávé régi thea findzsáit.

Első. De ki is fizettem.

Negyedik. S a pinzért is — egy arczúlcsapással.

Második. Már az igaz, hogy Pali valódi arszlán.

Ötödik. S az a derék, hogy akkor leghatalmasb, mikor egy garas sincs zsebében. Pedig ez ám a mesterség!

Negyedik. Dehogy mesterség. Hisz ha az volna: nem üzné oly sok fiatal Pesten.

Harmadik. Lám, mégis mindig kiabálnak

publicistáink, hogy nincs hitel; holott mily sok ifjú frakkjáról lehet következtetni a hitel erős állását.

Negyedik. Mint Des Cartes a maga létét. Palinak frakkja van: és így létezik hitel. (kívárlól zaj hallik.) De csitt, micsoda zaj közelg! (több fiatal, s előtök Vincze sebesen és lármával jönnek)

Mind. Mi az?

Vincze. Ne engedjük.

Hatodik. Én is azt mondom. Ez nem illik.

Hetedik. Én ellene mondok.

Nyolczadik. Én is.

Kilenczedik. Én is.

Vincze. Jó, itt is vannak barátaink; — ezek sem fogják tűrni.

Első. De hát mi baj van?

Harmadik. Mondják önök.

Vincze. Csak gondolják meg. A tánczrendben mi van kijelölve most nyugóra után?

Mind. Körmagyar.

Vincze. Úgy van, s lássák csak, néhány úrficska és tiszt francziát akarnak játszatni.

Első. Az nem megy.

Vincze. De már fel is izentek a karmesternek, s ez kitette a francziát.

Mind. Azt nem engedjük, nem szabad.

Negyedik. De már ugyan mire való az el-lenszegülés?

Második. Ugyan mikép kérdezhet ilyet fiatal ember?

Vincze. Hagyják őt. Az olyan nem akarja a jó ügyet, nemzetiséget.

Mind. Fontolva haladó, — panszláv, — ki vele!

Negyedik. Hiszen, ha a haza javát a táncz kivívhatná: én tépném le legelőbb is a kitett idegent.

Második. Éj, külsőleg is meg kell mutatni, hogy magyarok vagyunk.

Negyedik. Helyesen! (a második ifjú frakkját nézegeti.) Szép, angol posztóból készült francia divat szerinti frakk biz ez; — aztán igen jó bécsi kalap, — s finom jaquemare keztyűk — mind a nemzetiség jelenségei.

Második. Ez más, egészen más.

Negyedik. Aztán mi haszna lesz az ellenkezésnek? — a hatalmas urak csakugyan nyertesek maradnak; s ezen egész lelkesedésnek holnap „nehány ifjú kicsapongása“ név fog adatni.

Vincze. No akarnak önök társaim lenni?

Mind. Mindnyájan.

Vincze. Menjünk. Majd meglátom én: ki meri megbontani a rendet. (indúl.)

Mind. Nem engedjük. Igaztalanság! Rendbontás! (nagy zajjal elmennek.)

Negyedik. Ilyen ez a mi néptünk. Egy ember fellármázza a maga kedvéért, — aztán óvást tesz, tüzeskedik, lármáz; s végre mégis ő enged. Fellázad gyermekségekért, s a mi életkérdés, arról hidegen hallgat. Én biz nem elegendem közējök (másfelé el.)

MÁSODIK JELENET.

Mathild és Judit.

Mathild. Azt monda, ide jöjjünk. De hol marad?

Judit. Alkalmasint ő is mindjárt itt lesz.

Mathild. Óh mint félek; talán mégis — szegény bátyám! Vinczét nem látta néni?

Judit. A lármázó fiatalok közt van.

Mathild. Csak ő meg ne lásson.

HARMADIK JELENET.

Nyáray és előbbiek.

Nyáray. Ah, itt van jó Mathild. A kocsi oda lenn várakozik. Menjünk kérem.

Mathild. Én félek e tőtől. Gondolja meg ön, mit tesz. Ön főrangú, én szegény polgárleány. Szeretem önt, de még visszaléphetünk.

Nyáray. Mire valók e kétségek? Csak most ne ingadozzék Mathild. Ha szeretet kegyed: menjünk hamar. A vigalmi társaság zavarban van, — most legkönnyebben elmehetünk. Ne kételkedjék, vagy csalódtam? Nem akar kegyed enyém lenni?

Mathild. Öné vagyok. Menjünk! (félre.) Óh atyám!

Nyáray. (Judithoz.) Lesz oly kegyes a tensaszszony, hogy Mathild kisasszonyt elkiséri?

Judit. Azon föltét alatt, hogy mihelyt az egybekötés végbemegy, visszajövünk.

Nyáray. Ezt ígérem. Kérem tehát. (el Mathilddal.)

Judit. (egyedül.) Már az csakugyan való, hogy ezen nemes uraknak oly finom módjuk van; nem csuda, ha a leányok beléjük szeretnek. — Jaj, már el is mentek. (el utánok.)

NEGYEDIK JELENET.

Vincze. (azon ajtón, melyen kiment, sebesen bejő.) Hahaha! No csak zajongjatok. Jeles, — igen jeles izgató valék. S talán nemzetiségből? — Mentsen Isten. Mintha bizony én jobb volnék egyéb izgatónál, — szónokoknál, kik egytől egyig mind saját hasznukért piszkálják a tüzet. Hm, a zaj szép, élénk, mint akármelyik megyei gyűlésen; így Ma-

thildnak alkalom adatik elillanni. Ha ez megtörtént: el az öreghez. Most tehát figyelmem kell. Hol a manóban van kalapom? Ahá, a pezsgő mellett. No hisz úgy is innom kell a mátkapár egészségeért. (sebesen el.)

VÁLTOZÁS.

(Schmid szobája, mint az első felvonásban.)

ÖTÖDIK JELENET.

Schmid. (egy könyvvel kijő, a könyvet leteszi.) Mostanra elég. (óráját nézi.) Fél kettőre. Még nem jönnek. — Mi jó az idő! Néhány óra, s már egészen nyugodt vagyok. Nevetnem kell magamon, ha meggondolom, hogy gyanúm lehetett. Hm, hol és mikor volt gazdag ember és szép leány, kik irigylőket nem találtak. Mathild?! Ti nem ismeritek őt. Szegény leánynak megkeserítettem volna az éjt. Oly vén, s még is oly ingerlékeny vagyok. Hah! valaki jó.

HATODIK JELENET.

Vincze és Schmid.

Vincze. Jó reggelt uram bátyám. Ön tán az egész éjen át virasztott?

Schmid. Tudod, így szoktam. De te oly hamar oda hagytad a vigalmat?

Vincze. Sajátképen a bálnak vége van. A fiatalság a tánczrend felett lármát indított, s én nem örömet veszek részt az ilyes éretlenségekben. De hisz ezt már elbeszélte Mathild. — Hol van ő? —

Schmid. Mathild? Micsoda beszéd az?

Vincze. Én mintegy félnegyeddal jöttem el Mathild után, mert ő a többi nőekkel együtt mindjárt a lárma kezdetével elhagyta a termet. Nem tudom, hova maradhatott.

Schmid. Vincze!

Vincze. Mit akar uram bátyám?

Schmid. Mondj valót: a társaság még nem oszlott el.

Vincze. De mi kétség lehet ebben?

Schmid. És Mathild?

Vincze. Mondom, hogy eljött. Hát nincs itthon?

Schmid. Hazudsz.

Vincze. Bátyám, ily szavakhoz nem szoktam. Becsületem mindenütt drága előttem.

Schmid. Megbocsáss. — Mondd, csak, — mondd.

Vincze. Mit mondjak?

Schmid. Mathild? — Ismered az irást. (a levelet mutatja.)

Vincze. Nem ismerem.

Schmid. Nem, nem? Vincze mondd meg, — esküdjél meg, hogy e levél felől semmit sem tudsz. Te szolgáltatad úgy-e kezembe?

Vincze. Nem, édes bátyám.

Schmid. Ne tagadd.

Vincze. Becsületemre esküszöm.

Schmid. Való, való. A magyar nemes még sokat tart becsületszárára. Tehát Mathild haza indult, — eljött?

Vincze. Csodálom, hogy eddig maradt.

Schmid. Semmi, semmi. Tehát elindult? Meglehet, meglehet, valamely barátnéját kísérte haza. Félnegyeddal, — azt mondád? — Még nem késett sokat, nem késett úgy-e? Nem késett annyit, hogy... — No, no, hiszen még várhatunk.

Vincze. Óh, akár reggelig.

Schmid. Nem, nem. Ő mindjárt jó. Majd be-
várom egvedül. Menj, feküdjél le. Nyugalomra van
szükséged, — pihenj. Én megvárom, menj.

Vincze. De uram bátyám ingerültnek látszik.
Aggódik talán érte?

Schmid. (felugrik.) Én? Nem, óh nem. Miért is
aggódnám? — hisz nincs semmi baj. Mathild jó
leány, — nem azt akartam mondani, azaz, igen, jó
leány, s nem hagy sokáig várni. (félre.) Eszem elvész,
ha e gyanú igaz lesz! (fenn.) Nem hallád? kocsizör-
gés, — bejött a kapun. Ő lesz, ő lesz. Lám, itt van,
ismerem én az embereket. (az ajtó felé megy.)

HETEDIK JELENET.

Ferencz és előbbieik.

Ferencz. (kezében Mathild felső ruhái.) Én nem tu-
dom. (szétnéz.)

Schmid. Mit, — mit nem tudsz, ostoba?

Ferencz. Hát nincs itthon a kisasszony?

Schmid. Hiszen te mentél érte. Nem jött ve-
led? nem vele jöttél? Hol hagytad, gazember?

Ferencz. De hát csakugyan nem jött haza?

Schmid. Ne ingerelj, semmirevaló. Miért küld-
telek? Hol hagytad a kisasszonyt?

Ferencz. Dejszen ha itthon nincs: csakugyan
nem tudom ám, hol van.

Schmid. Gaz kölyök, mit parancsoltam? Hol
van leányom? Hisz eljött a bálból. Veled indult, ve-
led jött.

Ferencz. Én velem? Én velem nem in-
dult el.

Schmid. Nem indult? Vincze, te azt mondad.

Vincze. Bocsánat, azt nem mondtam, kivel
indult el.

Ferencz. Megkövetem nagy uramat, én csak a kocsissal jöttem; egy becsületes lelket sem hoztunk.

Schmid. De hát hol hagyta a kisasszonyt? — hol hagyta, fattyú!

Ferencz. Már most az egyszer csakugyan nem az én hibám, — meglátja nagy uram is. Én ott állottam az ajtóban, a meleg ruhák velem, a mint nagy uram parancsolta; — a bíró úr cselédje is velünk volt, — aztán már az álom is rájött szememre, — bizony jól túl is lehetett az éjfélen, mikor benn a muzsika elhallgatott, — azután nem soká szörnyű lárma kerekedett. Hallgattuk, de nem tudhattuk, mi lehet a fundámentoma. Egyszer megnyílik az ajtó, s a sok úrfi, meg kisasszony csak úgy tódult haza felé. No Ferencz, mondtam magamban, vigyázz, mert a kisasszony is jőni talál. — Alig gondoltam ezt, ucczu, kiszalad a kisasszony egy fiatal úrfival. Én izibe rá akartam adni az öltözetet: de uram fia, oly hamar elfutottak, mintha csak egy pár madár lettek volna. Kiáltottam: „Kisasszony, Mathild kisasszony!” — Juj, már ő messze volt. — A sok urak közt nem futhattam, — azt még is láttam, hogy az a fiatal úrfi egy kocsiba emelte, és sebesen elhajtattott. A legényét nem láttam, így nem ismerhettem, ki lehetett: de azt tudtam én, hogy ide jőnek nagy uramhoz.

Schmid. Elég, elég Ferencz. Tudom már. Nem vagy hibás. Tedd le a ruhákat s menj. (félre.) Most minden való. Meg vagyok csalva! (a székhez tántorog.) Én szerencsétlen!

Vincze. Ne aggódjék uram bátyám, hisz lovag oltalma alatt vannak.

Schmid. (hevesen.) Ki lehet azon gazember? Megölöm őt! Egy töltés! — Hahaha! S miért? érte? — érte? — Csitt, koci jó. Elém ne jőjön. Menj,

Ferencz, s ne bocsásd hozzám. (Ferencz indul.) Megállj, — mit teszek? — Hisz nem is ő lesz. — Aztán, hátha, — igen látnom kell. Menj, vezesd fel. Menj.

Ferencz. (mentében.) No, ebből csakugyan semmit sem értek ám.

Vincze. Jobb lenne tán, ha megkímélné magát uram bátyám. Én tudom az egész rejtvényt: de szólni nem akartam. Azon leány nem érdemli, hogy miatta fölingerelje magát.

Schmid. Nem érdemli? Mit tudsz te? — Óh, eszem elvész! Beszélnem kell vele. Hisz nem vagyok gyenge; erős vagyok. Nyugodt leszek. Hah! jönek.

NYOLCZADIK JELENET.

Mathild, Judit és előbbieik.

Mathild. Jó reggelt édes atyám. (kezet akar csókolni.)

Schmid. Vissza tőlem! (elfordúl.)

Mathild. (félre.) Mi ez? (fenn) Édes atyám. (ismét kezéhez nyúl.)

Schmid. Ne nyúlj, ne nyúlj hozzám, leány!

Mathild. (félre.) Mindent tud. El vagyok veszve. (fenn.) Engedje ön, kezét megcsókolnom.

Schmid. Távozzál, távozzál; — mérgem elragad. Hol? — hol? A szó elvész ajkamon! Hol? szólj hol valál?

Mathild. Istenem!

Schmid. A vigalom eloszlott. Vincze haza jött, kocsim haza jött, — haza jött üresen. Szólj, hol voltál eddig szerencsétlen: de ne hazudj, ne hazudj.

Mathild. Édes atyám! —

Schmid. Megállj, ne szólj. Nézd e levelet.

Olvasd a vádat; s aztán szólj: való-e az? (a levelet átadja, Mathild olvas.) Mi szép! Lehet-e a szép egyszersmind rossz? Hisz arca oly ártatlan. Óh, ha ártatlan volna!

Mathild. (a levelet leteszi.) Édes atyám, ha kéresem hatással bir, legyen nyugodt, s ne veszélyeztesse egészségét.

Schmid. Mathild, Mathild! mondd, hogy ártatlan vagy. Mondd, hogy az egész vád hazugság, s ősz bátyád leborúl előtted, s mit nem teszek? óh, mit nem teszek! Lásd, én ingerlékeny vén ember vagyok. Azt mondák, — igen, te nem lehetsz ártatlan. Vincze látott, az inas látott egy fiatalal. Te bűnös vagy. Hol voltál? Óh kígyó! Mentsd magadat, mentsd magadat, — szólj.

Mathild. Bocsánat! (térdre esik.)

Schmid. Bocsánat? Mit? mit? —

Judit. Édes Bátyám —

Schmid. Hallgass, vén szipa, most ezzel beszélek. (Mathildhoz.) Szólj, való e, mi a levélben van?

Mathild. Kérem édes atyám.

Schmid. Való? Feleletet kívánok.

Mathild. Hallgasson meg.

Schmid. Feleletet hitedre, nyugvó szüleidre.

Mathild. Óh!

Schmid. Szólj, szerencsétlen, való e?

Mathild. Igen.

Schmid. Igen, igen! Hahaha! Mi szép, mi gyönyörű szó ez! Úgy úgy. Hisz mit érdemlettem mást ostoba öreg? Ezért növeltem, szerettem, — s mikép szerettem! (homlokát megcsapja.) semmi, semmi. Hiszen leány, — szép, könnyelmű, — s elcsábítják. Kinek ne tetszenék? Mi lett belőle. Egy elcsábított leány. (fojtott hangon.) Elcsábított!

Mathild. Édes atyám, hallgasson meg, kérem.

Schmid. Nem atyád többé. E szót ki ne bocsásd.

Mathild. Megtagad ön? Istenem, ez sok. (sír.)
Bátyám, büntessen, kergessen el: csak csendesedjék,
s ne koczkáztassa egészségét. Kérem önt. (térdein kö-
zelebb megy.)

Schmid. El szemeimtől.

Mathild. Könyörgök. Engedje kezét, kezét
megcsókolnom. (közelebb megy.)

Schmid. (eltaszítja.) El tőlem, gyalázatos.

Mathild. (zokog.) Óh én szerencsétlen leány.

Judit. Kérlek édes bátyám.

Schmid. Még szólani mersz, vén kerítőné!
Takarodjál, többé ne lássalak házamnál.

Judit. (sírva.) Kérlek, hallgass meg.

Schmid. El, mondom. Még ma itt hagyd
házamat.

Mathild. Bocsánat, bocsánat neki. Értem ne
legyen boldogtalan. Bocsánat neki.

Schmid. Bocsánat? Isten irgalma sem ke-
gyelmezne itt. Ne térdelj előttem; ne kérj. Bizo-
nyítsd be, hogy ártatlan vagy: s ismét atyád leszek.
Most nincs leányom, — nincs senkim. A kit ápol-
tam, szerettem, elhagyott, elhagyta becsületét. Hah!
mondd, ki azon gazember, ki elcsábított, ki megölte
életem örömeit. Nevezd meg.

Mathild, Uram, kérem önt, ez fáj. Én sze-
retem őt.

Schmid. Szerencsétlen elfajúlt, még dicsek-
szel vele? (felkél és remegve Mathildhoz lép.) E koszorút
feddtelen hajadonok viselik, nem ily elcsábított te-
remtmény. Téged többé nem illet (fejéről letépi a koszo-
rút s földre tapodja.) Szűz hölgyet illet ez, — nem téged,
nem egy — egy, ágyast. (fojtott hangon.) Kéjhölgyet!
(a székhez tántorog s bele esik.) Kéjhölgyet növeltem, —
becstelent! (elájúl.)

Vincze. Bátyám! Elájúlt. Orvost, orvost! (a
csengetyű kötelét megrántja.)

Mathild. Bátyám! Én nem vagyok. Ő nem ért, nem hall, — óh! —

Vincze. Távozzék ön, hiszen csak nem akarja megölni. (Ferencz bejö.) Hamar orvosért. (Ferencz el.)

Mathild. Föl kell világosítnom. Bátyám!

Vincze. Kényszerítnem kell-e önt a hallgatásra? Ön gyilkosa lesz a szegény öregnek. Távozzék.

Mathild. Ő rossz személynek hisz. (szemét eltakarja, és zokog) Rossz személynek! Elűz magától. (a koszorút felveszi.) Báli, s mátkakoszorúm volt, most jó lesz koporsómra.

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Inasszoba Schmid házánál.)

ELSŐ JEJENET.

Ferencz és egy Favágó (asztal mellett kártyáznak. Elöttök üvegben bor és poharak Egy gyertya ég, a másik meg nem gyújtva az asztalon áll.)

Ferencz. Tegye be kend a huszast, aztán töltsön magának s igyék. (a kártyát keveri.)

Favágó. Isten áldja meg. (iszik.)

Ferencz. Hogy meg ne csaljuk egymást: én is iszom (iszik, aztán a kártyát osztja.)

Favágó. Igazán, hogy nagyon jó bor, a püspök sem iszik jobbat. Nem is a csapszékből való ez, úgy-e, hehehe! (játszanak.)

Ferencz. Természetesen. A mi az asztalon marad, már azt minden okos inas a magáénak nézi. Hanem a pinczében hozzá nem nyúlnék, — Isten

mentsen! Más inasok teszik, de én nem. Hej, ha én akarnám, mit nem tehetnék; mert lássa kend, mióta Mathild kisasszony, meg Judit asszony nincsenek a háznál, azóta minden a kezemen áll. — De én tudom ám a tiz parancsolatot. Veszett a lelke, be rossz kártya! — vigye el. —

F a v á g ó. (elteszi a pénzt, s kártyát oszt.) Hát mikor ment el a háztól az a kisasszony?

Ferencz. Biz annak lehet jó öt esztendeje, vagy talán több is. Régen volt az már Mihály gazda. Be rossz kártyám jár. Igyunk egyet. (isznak.)

F a v á g ó. De mondja meg csak Ferencz, miért hagyta ide a kisasszony az öregot? Hiszen én úgy hallottam, hogy közelről való atyafi volt a házhoz; s aztán, hogy mindenét is rá akarta hagyni az öreg úr.

Ferencz. Jaj, hosszú história volna azt elbeszélni, — aztán biz én az egész dolgot nem értetem. A kisasszony egyszer későn jött haza a bálból, s nagy uram meg is haragudott. Juj, mérges ember ám ez az én gazdám, nem minden cseléd állaná ki úgy mint én. De engem szeret, — no, mert hiszen mondhatom is, hogy. — Ejnye már megint kend nyert. Jól elkeverje kend a kártyát. —

F a v á g ó. (oszt.) No most oda megy a szerencse. De hát még most is haragszik az öreg úr a kisasszonyra?

Ferencz. Már biz én azt nem tudom, haragszik-e, — nem-e? de hej akkor volt ám a dolog, mikor a kisasszony elment: Az öreg úr csak úgy mozdulatlan fektűt ágyában; azt gondoltuk, mindjárt kimegy belőle a lélek. Mint a bolond, úgy szaladgáltam, orvoshoz, patikába, paphoz, prókátorhoz. Nem is ismerte már az embert; féltem is, hogy a nélkül hal meg, hogy nekem valamit testáljon.

F a v á g ó. Azóta nem is volt a kisasszony nála?

Ferencz. Nem ám. — Ejnye átkozom a lelkét megint vesztettem. (oszt.)

Favágó. Levelet sem küldött az öreg úrnak?

Ferencz. Meglehet biz az, hogy küldött, mit tudom én? Már azt Vincze úrfi tudná.

Favágó. Vincze úrfi?

Ferencz. No, mert nagy uramnak Vincze úrfi lesz örököse, — s lássa kend minden levél az ő kezébe megy.

Favágó. Úgy-e? — No most én vesztettem (oszt.) De mondja meg csak Ferencz, ha valaki egy levelet hozna a kisasszonytól, megcselekedné Ferencz, hogy azt az öreg úr kezébe adja Vincze úrfi tudta nélkül?

Ferencz. Én? Isten mentsen.

Favágó. Úgy? Hát Ferencz sem szerette a kisasszonyt?

Ferencz. Azt nem mondhatom. Áldott teremtés volt szegény, azt meg kell vallani: de lássa kend, hamis ember ám ez a Vincze úrfi. — Én nem tudom, ha parancsolatját megszegem, mindjárt megtudja; s akkor aztán. — (körül néz.) De nem is be-
szélek többet. Verest ide.

Favágó (félre.) Így nem boldogúlok. (fenn.) Hát az öreg úrral nem lehetne beszélni?

Ferencz (félre.) Mit akar ez az ember? (fenn.) Óh, dehogy lehet. Csak az úrfi, az orvos, meg prókátora járnak hozzá. Nem szereti az embereket. De mit akarna kend vele?

Favágó. Én? én? Hát csak szeretnék egy olyan nagyon gazdag embert látni. Azt mondják, hogy annyi a pénze, mint a polyva. Igaz az?

Ferencz. Meghiszem azt. De ni, ni! kend az imént elütötte zöldemet, s most még is zöldet ad ki. Kend csalárd, ide a pénzt.

Favágó. Mit? hogy? Tán megtévedtem: de a játék még is az enyém; — pénzemet nem adom.

Ferencz. Ohó, már azt így szokták, Vincze úrfitól hallottam. Ide a pénzt. (elkapja.)

Favágó. Mit? pénzemet? Két napi keresményemet? Dejszen, ezt nem hagyhatom (vissza akarja venni.)

Ferencz. Vegye el a kezét; mert majd több lesz kettőnél.

Favágó. Ide a pénzemet.

Ferencz. Miért csalt kend?

Favágó. Én nem csaltam. Ide vele!

Ferencz. Nagyajának sem.

Favágó. Adja ide Ferencz, szép szerével.

Ferencz. Takarodjék kend, szép szerével.

Favágó. Zsivány!

Ferencz. Csaló!

Favágó. Rabló!

Ferencz. Be fogja kend a száját; mert majd rossz lesz belőle.

Favágó. Add ide; mert megfojtalak.

Ferencz. Kitisztúlj házamból, különben kivetlek.

Favágó. Engem? engem? Majd megmutatom én. Add ide. (Ferenczet megfogja, s egymást ránczигálják.) Nesze! — Megállj!

Ferencz. (a küzdés közt.) Gazember! pimasz, ne ne! Négyelni való! Eredj, erre, — erre (az ajtón kiveti.) No most menj pokolba (a veszekedés közt a favágó egy levelet ejt el.)

Favágó (az ajtón bekiált.) Add ide pénzemet te tolvaj, haramia!

Ferencz. Eltakarodjál, mert majd bothoz nyúlok.

Favágó (kivül) Holló emészszen meg, te tányérnyaló, zsivány, korhely, bitang, sehonnai, gaz, gyil-

kos, útonálló. — A tűz égessen meg, te piszkos léhűtő, te! — (el.)

Ferencz. (haraggal.) Megállj, ezért megöllek (kirohan, de csak hamar visszajő.) Szerencséje, hogy elfutott. Pfuj! (a levelet meglátja.) Mi ez? Levél? — Bizonyosan az a gazember ejtette el. (olvás) „Schmid Christián úrnak.“ Mondom, a négyelni való. Minden esetre Vincze úrfinak adom át. Hej, hiszen csak tudom is, hogyan kell valamit okosan tenni. — Várj rá, gazember! —

MÁSODIK JELENET.

Vincze és Ferencz.

Vincze. Itt volt az a lárma? Miféle ember futott el innen?

Ferencz. Egy favágó, tens úrfi; együtt játszottunk, de ő csalárdkodott, s elkergettem.

Vincze. Vigyázni kell mindenre. Bátyám lefeküdt már?

Ferencz. Úgy tartom, mert régóta nem csengetett.

Vincze. Jó. Gyűjtsd meg a gyertyát, s hozd szobámba.

Ferencz. De instálom, az a favágó egy levelet vesztett el. Itt van, az úrfinak adom át.

Vincze. Valami idegené lesz. Nézzem!

Ferencz. De bizony, nagy uramnak van titulázva. (átadja.)

Vincze. Igen, úgy van. Jól cselekedtél. Menj csak, vidd a gyertyát szobámba; én is mindjárt megyek. (Ferencz a másik gyertyát meggyújtja, s vele kimegy, ez alatt Vincze felbontja a levelet.) Az írást ismerem. Mathildtől lesz. (olvás.)

Ferencz. (elaludt gyertyával visszajő.) Ejnye! Most

már nem is alkalmatlankodhatom az úrfinak. Már csak várok egy kicsit.

Vincze. Mondom. (olvas.) „Tisztelő rokona: Schmid Mathild“. Ha nem vigyáznék: minden oda lenne.

Ferencz. (félre.) Mathild kisasszony? Hát ő írta a levelet? uram Isten, azt csakugyan szeretném halni. (figyelmez.)

Vincze. Hm, hm! (olvas.) „Megbocsásson ön, hogy irásemmal terhelem, de nem tehettem mást; miután hinni akarom, hogy előbbi levelem visszautasítása nem ön akaratából történt“. Helyesen okoskodik. — „Nem akarom magamat menteni, — hibáztam, s nincs is több földi segédre szükségem; mert végem nem messze áll, — a bánat és leverő szegénység könnyei közt azon megnyugvással mennék a halál elé, hogy az örök felség szenvedéseimet hibámmal egyenlő mérlegbe vetendi: — ámde anya vagyok. Ártatlan gyermekem anyja tévedéseért fog nyomorúttá lenni; s ha egyszer én nem leszek, hol találand ő meleg kebelre? ki lesz védője, táplálója?“ — s a többi. Tudom már mi szokott következni. — Átkozott! szinte magamat is megindított. Ha engedek: minden veszve van. Mit tegyek? (gondolkodik.)

Ferencz. (félre.) Dejszen, most tudom én már, miben van a dolog. Az én úrfim galád ember.

Vincze. Igen, úgy lesz. Bátyám nevében segedelmet viszek neki. Ez elhallgattatja (megfordúl, Ferenczet meglátja.) Te mit állasz itt?

Ferencz. Gyertyám elaludt. (gyújtani megy.)

Vincze. Aztán ha valamit hallottál: hallgass, — különben ismered már haragomat. Jer hamar. (elmegy.)

Ferencz. Hallgassak? könnyű azt mondani; — de a kisasszony, szegény Mathild kisasszony! (szemeit törli.) Várj te gazember tekintetes úrfi! (szétnéz.) Jaj Istenem, mennem kell. (el Vincze után.)

V Á L T O Z Á S.

(Szegény szoba. Elül asztal, varró eszközökkel s egy égő mécs.)

NEGYEDIK JELENET.

Mathild és Béla (egy oldalajtón kijönek, Mathild az asztal mellé ül s varrni kezd, — Béla hozzá közel egy székre könyököl, melyen játékszerek vannak, s ezeket nézi kedvetlenül.)

Béla. Anyám!

Mathild. Mi bajod, fiacskám?

Béla. Nem tudom, mit játszszam.

Mathild. Hát hol van a kis erdő?

Béla. Itt van; de nem kell már.

Mathild. No hát vedd elő kis szekeredet.

Béla. Annak meg eltört a lába.

Mathild. Talán kereke? — Hát játszszál kis lovaddal. Jó lesz a szép kis ló?

Béla. (felugrik.) A szép kis ló? Add ide anyám szép lovamat.

Mathild. (felkél s átadja.) Itt van édes Bélám.

Béla. (a többi játékszert a székről lehányja.) Be szép ló ez! De már most te is játszol velem, úgy-e, anyám?

Mathild. Nem lehet gyermekem. Nekem dolgoznom kell.

Béla. Hát kinek varrsz mindig?

Mathild. Neked, édes fiam és atyádnak.

Béla. Atyádnak? De nekem szép ruhát csinálsz, úgy-e, anyám? Lásd, még az a rossz Fritz azt mondta, hogy én nem vagyok úrfi. Pedig úgy-e az vagyok?

Mathild. (félre.) Szegény gyermek! (fenn) Az vagy fiam, míg én élek.

Béla. (sírni kezd.) Anyám, anyám!

Mathild. (Bélához fut.) Mit lelt édes Bélám?

Béla. A lovam leesett, aztán eltört.

Mathild. Ne sírj, édes fiam, mindjárt hoz Mihály szebb és jobb lovat, mint ez volt. Mindjárt hoz.

Béla. Mihály bácsi?

Mathild. Igen, édes gyermekem.

ÖTÖDIK JELENET.

Favágó és előbbiek.

Béla. (a favágó elé fut.) Mihály bácsi, hozott-e neked szép lovat?

Favágó. Hoztam édes úrfim mindent. (Játékszereket ad neki.)

Béla. Jaj, be szép! Mind az enyém ez anyám?

Mathild. Mind, mind. Én vettem azokat neked. (Béla leül és játszani kezd.) Hozott-e, jó ember, neked valami örvendetést?

Favágó. Semmit ifjasszony.

Mathild. Nem beszélt bátyámmal?

Favágó. Nem lehet, a világért sem. Vincze úrfi úgy őrzi a nagy urat, — senkit sem enged vele lenni.

Mathild. Hát a levél?

Favágó. Nem adhattam át, visszahoztam. (keresi.) Ej, bizony nem találok. Már elejtettem valahol, — mindjárt utána megyek.

Mathild. Csak nem a Schmid-háznál hagyta kend? Ezt nem szeretném.

Favágó. Nem. — Nem gondolnám. Ne féljen, ifjasszony, mindjárt megkeresem. Este van, nem hiszem, hogy valaki felvette volna. Megyek. (elmegy.)

Mathild. Minden hiában. Szegény bátyám! Ő a nélkül hal meg, hogy megbocsátna. Szerencsétlen gyermekem!

HATODIK JELENET.

Nyáray és előbbiek.

Nyáray (szemébe húzott kalappal, szomorúan jő; — kalapját elhajtja, maga egy székbe veti magát.)

Béla. (hozzá megy.) Nézd csak apám kis lovat. Mama vette.

Nyáray. Jól van, menj. (eltolja magától Bélát.)

Mathild. Te oly komor vagy.

Nyáray. Mint sorsom.

Mathild. Fájdalom. De még is nem látod-e egyetlen gyermeked örömét. Nézd, mily vidám, mint a menny angyala; — én ifjú boldogságot érzek látásán. — Mi nem vagyunk egészen kitagadva a föld örömeiből — e kellemes fiú mienk.

Nyáray. Hogy rá koldúsbótot hagyjunk örökségül.

Mathild. Ő férfi; munkája után eltartja magát.

Nyáray. Én is férfi vagyok: s tudok-e élni? Ezen gyermek? — Hisz úgy növelkedik mint valamely herceg. Szenved-e szükséget? — Mi túrunk, éhezünk, s neki mindennap új játékszerei vannak. Jobb volna még ma a Dunába ölni, mint így fölnövekedjék.

Mathild. (megcsókolja Nyárayt.) Ne bántsd e gyermeket Lajos. Elég jókor megtanulhatja még a nyomort. Ha én nap- és éjen át fogyasztom erőmet: legyen legalább ő boldog. Miben telnék öröme az anyai szívnek, ha ő nem volna?

Nyáray. Elhiszem, elhiszem. E gyermek félisten szemeid előtt; minden jövedelmet rá pazarolsz, — s én szükölködöm mellette. (Béla sírni kezd.)

Mathild (hozzá fut.) Mi bajod gyermekem?

Béla. Apám haragszik.

Mathild. Ne sírj, fiacskám, nem rád haragszik

apa. Menj csak a másik szobába: ott Erzsike játszik veled, (Bélát kivezeti.) Mathild (visszajő.) Miért bántod szegény gyermekedet? Ejj, illik ily haragosnak lenni? Te rossz apa, nem szereted fiadat.

Nyáray. Látom, szereted te eléggé, érte munkálsz szüntelen, s férjed semmi előtted.

Mathild. Lajos, Lajos, hát nem fáradságos munkám tart-e mindnyájunkat? — de magam elégtelen vagyok. Lásd, két hónap telt, mióta faluról Pestre jövének, s te még semmit sem dolgoztál.

Nyáray. Dolgozni?! Az lenne még szép, hogy kézi munkám után tartsam házamat. — Én nem úgy növelkedtem.

Mathild. Én sem.

Nyáray. Ez más. Te árva voltál; s az egykori polgár kisasszony ujjai talán csak nem feledék oly könnyen rendeltetésöket?

Mathild. Ily gondolkodással, édes Lajosom, nem kellett volna rávenni, hogy nőd legyek. Érted elhagytam bátyámat, s őt oly mélyen megkeserítettem.

Nyáray. Úgy-e, úgy-e? S én szüleimet bántottam meg. Szülőim kitagadtak, megvetettek, — te érted, te érted.

Mathild. Istenem! gondolhattam-e ezt? Miért kértél hát oly erőtetve. Lajos te méltánytalan vagy.

Nyáray. S te miért engedtéél oly könnyen? Tudhattad a különbséget, mely köztünk létezett. Nem néztél illedéket, szemérmet, könnyen jöttél, mint, — mint akárki más.

Mathild. Ez sok! Igen sok. Lajos, ez fáj, ezt nem érdemlettem. Mindent elvesztettem, mindent az egész világon, s elhervadtam a nyomorúság alatt: de azt véltem, hogy férjem szeretete örökre megmarad szívemnek. Most ezt is elvesztettem. Még hát nem volt elég a büntetés? — De talán meg is bán-

tad szavaidat. Óh, mondd, hogy megbántad. Lásd, oly igen szeretlek, hisz mindent feláldoztam érted, — mindent, — mindent!

Nyáray. Én is, én is. És többet mint te. Te nő vagy, pályád egyszerű. Hitves, anya lettél, s elérted célodat. Én elvesztettem pályámat, reményeimmet. Ifjú vagyok, hivatalokra lehetne kilátásom; de csupán nagy tekintetű szülőim segedelmével; így, mint most állok, soha. S óh, mi kín, mi pokolbeli kín: hatás, vagyon nélkül élni! — Mathild, én leveleket váltottam szülőimmal, — nézd (egy levelet vesz elő.) válaszuk az, hogy ha nőtől, — kinek születése homályt vet családomra, — elválni kész vagyok: ismét vissza fogadnak szeretetökbe.

Mathild. (sebesen.) S te mit feleltél?

Nyáray. Atyám ügyésze künn várja válaszómat. Előbb megegyezéset akarom bírni.

Mathild. Megegyezésemet? Mi iránt?

Nyárai. Az elválás iránt.

Mathild. S te akarnál?

Nyáray. Igen.

Mathild. Elválni tőlem, örökre?

Nyáray. Így kívánja élttem boldogsága. Lásd, rajtunk szülőink és Isten átka fekszik; de én le akarom tépni ez átok lánczait. Reménylem, átlátva okaimat, te is megegyezel.

Mathild. Én? — én? Lajos, te tréfálsz, úgy-e? csak tréfálsz? de ez kínos tréfa. Ne mondd többször.

Nyáray. Komolyan beszélek. Magad tudod, mi nem illünk össze. — Gondold meg.

Mathild. (félre.) Akarata határozott. (fenn.) Lajos, kívánhatod ezt tőlem?

Nyáray. Szerencsémért, előmenetelemért.

Mathild. Ne tépd össze szívemet. Nem lehet.

Nyáray. Nem lehet? Csak nem tartasz jogot hozzám örökre?!

Mathild. (kezeit törve.) Mi lesz belőlem? Mi lesz gyermekemből?

Nyáray. S mi lesz így? — Dús szüléim után örökölve, biztos állapotba helyezendem őt, s addig is számodra évi jövedelmet rendelnek szülőim.

Mathild. Mit nekem pénz, jövedelem? Szegénységemben is gazdag vagyok melletted. Lajos, ne kínozd keblemet; — maradj férjem. Nem kívánok tőled semmit. Te úr vagy, nemes születés, nehéz volna rád nézve a munka, — én polgár vagyok, hozám illik, én tartozom, hogy fáradjak érted. Légy mellettem, s mindent elkövetek, hogy megelégedhesél. Elvonom magamtól a nyugalmat, — dolgozom, csak te ne hagyj el, — csak te ne hagyj el.

Nyáray. Asszony, én mindnyájunk javát akarom. Mondj igent.

Mathild. (szünet és benső küzdés után.) Nem tehetem.

Nyáray. Jó; nem akard boldogságomat? De jól meggondold: élet és halál van kérdés alatt. Miért éljek így, elvetve, mint az ebkölyök, — szegénység és átok alatt. Ha föl nem bonthatom e kötést: szét-tépem azt. (egy pisztolyt mutat.) Nézd asszony, ha nem engedsz, itt, előtted eloltom ez átkos életet.

Mathild. Lajos, Lajos, mit cselekszel? Gondold meg: apa vagy!

Nyáray. (visszaborzad.) Apa? — Gyermekem! — (szünet, komolyan.) Mit, megérjem-e, hogy gyermekem megátkozzon!

Mathild. Hát nem bízol-e istenben? A mennyei atya mindnyájunk szüléje, s nem átkoz meg bennünket.

Nyáray. Mathild, még nem késő a válasz.

Mathild. (fájdalommal.) Egyedül maradjak a világon?

Nyáray. Úgy lesz intézve a dolog, hogy elvá-

lásunk után, én is nőülhessek, s te is férjhez mehess. Lehet, más férj mellett még boldogabb leendsz.

Mathild. (elfojtott fájdalommal.) Igen, igen, hallottam. Óh istenem, föltehetted ezt rólam? Elfásítani akartad szívemet e hidegséggel? — Más nőt veendsz, — mást. Ily szívtelenül gondolkoztál. Vége tehát mindennek, nincs semmi, mely összetartson. Jó, nem ellenkezem többé. Mondd meg, — mond meg szülőidnek, hogy én — el — akarok — válni. (zokog)

Nyáray. Szánom szegényt, — de mit tehetek (az ajtón kiszól.) Ügyvéd úr, tessék.

HETEDIK JELENET.

Ügyvéd és előbbieik.

Nyáray. Ime, ügyvéd úr, nőm mindenben meggyezett. Vigye hírül szülőimnek.

Ügyvéd. S kész megegyezni az ifjasszony? Saját szájából akarnám hallani.

Mathild. (szünet és zokogás után.) Igen.

Ügyvéd. Tehát ajánlom magamat.

Mathild. Kérem, maradjon egy kissé. Lajos, mielőtt örökre elválnánk, e szívzúzó pillanatban kérdem, — bocsáss meg kérdésemnek, — mond meg, kényszerítve vagy-e e lépésre, vagy különben is meguntad hitvesedet, s nem szeretsz többé. Mondd meg hitedre, lelkedre!

Nyáray. Óh Mathild, én boldogtalan vagyok. Valót szólok, — még most is forrón szeretlek.

Mathild. (az ügyvédhez örömmel.) Menjen ön. (ügyvéd indul, Mathild kezeit tóri.) Megálljon, megálljon! (az ügyvéd visszafordul.) Nem tehetem. (kitárt károkkal Nyáray felé fut.) Nem válhatok meg. Ölj meg: de viszszavonom szavamat. (egy székbe roskad.)

Ügyvéd. Már így egészen más. (indul.)

Nyáray. Megálljon! Ne menjen addig, míg egy másik hirt is nem vihet szülőimnek. — Ők és ez asszony kényszerítnek. Legyen! (a pisztolyt fejének szegezi, Mathild sikoltva hozzá fut, s a pisztolyt megragadja, és a légből elsül Mathild ájúlva elesik.)

Ügyvéd. Elájúlt (Mathildhoz fut, s támogatni akarja.)

Nyárai. (eltaszítja.) Félre! — Van-e eléggé tiszta kéz, mely őt illethesse. A világ minden kincse, a természet minden áldása föler-e ily szerelemmel?! — Én bolond, kevély! Isten csak egy Mathildot teremtett, s belé lehelé a szerelem angyalát. Óh, ne vedd el őt most Istenem! Ő él! — az angyal még nem röpül vissza egébe. — Menjen ügyvéd úr, s mondja meg szülőimnek, mit látott. Ez legyen feleletem. Távozzék.

Ügyvéd. Ajánlom magamat. (el.)

Béla. (befut.) Mi csattant? — Jaj, mi baja mának?

Nyáray. Alszik gyermekem.

Béla. Anyám, kelj föl, — adj nekem kenyeret. Ki ad nekem kenyeret?

Nyáray. (fölkapja a gyermeket) Én, fiam, én. Karjaim erősek. Dolgozni fogok érettetek. Apa és férj leszek. Ő ébred. Mathild! Nóm. (ráborúl.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Szoba mint az első felvonásban. Vincze az asztal mellett ül, előtte egy nagy könyv és papírok. Vele szemben Schmid nagy karos székből lecsüszgészett fövel ül.)

ELSŐ JELENET.

Schmid és Vincze.

Vincze. (olvas.) „Végre junius 28-án kereskedő legények fizetése: 2645 fr. Gyógyszertárba: 125 fr.

42 kr. Részemre ruhákért: 549 fr. Gyári igazítások: 6947 fr. 56 kr. Apró költségek részemre 866 fr. Summa summarum: 16,867 fr. 17 kr. — Ennyiből áll kedves urambátyám a félévi költség. (Schmid helybenhagyólag int fejével. — Vincze félre.) Mernék fogadni, hogy egy szóra sem figyelt. (egy papirt emel fel, fenn). Még itt egy követelést kellene kifizetni. Mintegy öt évvel ezelőtt valamely szabó ruhát készített a házhoz, azonban ára mind eddig fizetetlen maradt.

Schmid. Hogyan?

Vincze. (hidegen.) A ruha, — (köhint.) Mathildnak bábra készült. A következett zavarok miatt senkinek sem jutott eszébe a tartozás, s a mester sem igen sürgethette.

Schmid. Igen, — úgy van. Mathildé volt, — báli ruhája, emlékezem. Fizetessék ki.

Vincze. Csak az egy baj van, hogy a mesterember pénzének öt évi kamatát is követeli.

Schmid. Mathild ruhája volt, — utolsó öltözet, melyet én készíttettem; s a szegény ember pénze azóta nálam hevert. Fizetessék ki a tartozás kamatostúl.

Vincze. Bocsánat urambátyám! a kamattal nem tartozunk, s ez rossz példa lenne. A pénz száz forintot halad, s ötször hat 30 forint.

Schmid. Mennyire megy a múlt félévben részedre történt contó-fizetés?

Vincze. (a könyvet forgatja.) Részemre ruhákért 549 forint.

Schmid. És apró költségeid?

Vincze. Az enyéim?

Schmid. Igen, igen. A számadás utóját. Olvasd csak.

Vincze. Apró költségek részemre 866 fr. (félre.) Lám, még is csakugyan figyelmeztet.

Schmid. Ennyi költség mellett részedre, talán csak megérdemli a szerencsétlen leány emlékezete, hogy érte ne fősvénykedjem, — főkép ha én úgy akarom.

Vincze. Bocsánat. — Én úgy véltem, — a takarékoság —

Schmid. Elég? Te örökösöm léssz, s látom oly irgalmatlan szűkmarkú tudsz lenni, ha érdeked kívánja, mint a mily pazarló voltál. Szerzeményeim halálom után épen maradandnak, nem, mivel hű őrző lelket tettem a birtokba, hanem mert egy sziklakeplet helyeztettem a tömegre. (Vincze szólni akar.) Szót se! Átláttam az embereket. Kocsizni akarok. Menj, mondd meg Ferencznek, fogasson be, s aztán jőjjön hozzám.

Vincze. Ördögbe! ez ember halálig tud parancsolni. Most a megtakargatott pénzzel Mathildhoz. (el.)

MÁSODIK JELENET.

Schmid. (egyedül.) Óh, mint utálok az ily embereket! Mily más volt Mathild még tévedésében is. Hah, vén fő, még sem feledheted őt? Isten, Isten, adj feledékenységet. — Lelkiismeret-e ez? Hisz ő vétkes volt. Siromig akar-e ez emlékezet gyötörni? — Ej! úzzuk el a gondot. (folyóiratokat és hirlapokat vesz fel az asztalról. Végre egyen megállapodik.) Mi ez? — Mikép került ide e név? — (olvas.) „Múlt hó elsejétől folyó hó 15-keig 90 beteg nyert ápolást kórházunkban. Ezek közül meggyógyult 75, — meghalt 15. — A meghaltak nevei: Schmidt Judit — —“ (felugrik.) Isten, teremtőm! ez az én kegyetlenségem. Veszni hagytam rokonaimat egy tévedésért. — És Mathild? — Talán ő is elveszett szegénység, nyomor, elhagyott-

ság miatt? Uram Isten, ne vedd el ősz fejemtől kegyelmedet. Mit tegyek? Él-e ő? S hol van? Hol keressem? Kit kérdezzek? —

HARMADIK JELENET.

Schmid és Ferencz.

Ferencz. A kocsi előállott.

Schmid. Megyek. — Mindjárt. — Hozd köpenyemet. (Ferencz indul.) Megállj csak. (szünet.)

Ferencz. Parancsoljon nagy uram.

Schmid. Mondani akartál valamit?

Ferencz. (félre.) Már csak elkezdem. (fenn.) Engedelmet instálok, nagy uram.

Schmid. Valamit akarsz mondani?

Ferencz. Igen is; mert hiszen úgy gondolom, hogy a mióta szolgálom nagy uramat — pedig biz annak már jó nyolcz éve lehet . . .

Schmid. Jó, jó. Értem már. Ne félj. Halálom utánra sem feledkezem el rólad. A mellett Vincze megtart házánál. (félre.) Nem arról szól, mit én kívánnék!

Ferencz. Igen, Vincze úrfi, épen azt akarom mondani, — mert én, — már megbocsásson nagy uram, — ha kimondom, hogy két urat ismerek, már mint Vincze úrfit és nagy uramat; pedig ez nem igazság, mert engem nagy uram fizet. Vincze úrfi meg hamis ember, aztán a szegény cselédnek parancsolnak, azért nem mindig lehet szólni, a mint akarná. Aztán még azt sem tudom, mert hiszen a nagy uramnak Vincze úron kívül is vannak atyafiai.

Schmid. Igen igen, Ferencz! tudsz tán rólok valamit?

Ferencz. Épen azt akarom mondani, hogy —

Schmid. Judit hugom, úgy-e? — No mit?

Ferencz. Nem, nem, nagy uram, hanem Mathild kisasszony.

Schmid. Mathild? — Az istenért szólj: él-e?

Ferencz. Hát a minap, — nem régen történt biz az — egy favágó, ki itt az udvarban szokott dolgozni, egy levelet ejtett el szobámban. A levél nagy uramhoz volt czimezve, de én Vincze úrfinak adtam oda; már engedelmet is kérek, mert Vincze úrfi —

Schmid. Nos, a levél kitől jött?

Ferencz. Szegény Mathild kisasszonytól.

Schmid. Mathildtól? Én hozzám? Fattyú, miért nem adtad ide a levelet?

Ferencz. Mert épen mondani akartam, hogy Vincze úrfi így parancsolta; de azóta, — mert én is hallottam, mi volt a levélben, — azóta nem volt nyugtom. Még a pálinka sem esett jóízűen. Mert hát nem százszor jobb teremtés volt-e a kisasszony, mint Vincze úrfi? —

Schmid. Ő hozzám írt. Talán segedelemért. Igen, mi volt a levélben?

Ferencz. Az volt írva a levélben, — de nem tudom én azt elmondani, oly szépen volt, hogy még tisztelendő uram sem tenné ki takarosabban. Az volt a levélben, hogy a kisasszony sokat szenved, s nem sokáig él; de nem így volt az, hanem igen rendesen. Meg is sajnáltam szegényt, mert elgondoltam, hogy nagy uramat mint megáldotta az isten; eszembe jutott egy néném, a ki, midőn nálunk az árvíz volt, majd éhen vészett el, — pedig hallottam, mennyit adakoztak össze.

Schmid. (a szobában fel s alá jár.) Ő szenved, szegény, — folyamodott hozzám. — Így élnek vissza öregségemmel. A pogányt vagy ellenséget sem utasítanám el, ha segélyt kérne. S tudod-e, hol lakik?

Ferencz. Nem kérdeztem meg, s a favágót nem láttam azóta.

Schmid. Tehát menj, keresd föl. Hívd hozzám. Menj, jutalmat kaptok mindketten. Kocsim várakozzék addig.

Ferencz. Megyek nagy uram, s előkerítem azt az embert, ha csak él. Óh, istenem! úgy örülök. Majd egy ital bort veszek neki, — mindjárt megbékél, tudom. Megyek. (sebesen el.)

Schmid. Keblem oly teli van. Igen, segíennem kell rajta. (el a mellékszobába.)

V Á L T O Z Á S.

(Mathild szobája, mint az előbbi felvonásban.)

NEGYEDIK JELENET.

Mathild és Béla (jőnek, Mathild leül és varr.)

Béla. Anyám; kimehetek már az utcára játszani?

Mathild. Nem, gyermekem. Nem szép az utcán csavarogni.

Béla. Hát nem megyek: — de azért nem sírok ám.

Mathild. Nem is kell a jó gyermeknek sírni.

Béla. Te is jó vagy anyám, mégis sokszor sírsz, kivált, ha azt a koszorút nézed. Be szép koszorú az; — be szeretnék!...

Mathild. Mit szeretnél, édes fiam?

Béla. Egy rózsát abból a koszorúból. Kalapom mellé tűzném, — mert lásd, a kertben nem teremnek ilyen szép rózsák, — azok hamar elhervadnak.

Mathild. Mint az ifjúkori boldogság (leveszi a koszorút s belőle egy rózsát Bélának ad.) Hittem-e valaha, hogy e szent emléket meghíányosítsam? — Itt van

fiam. Ne érezd fájdalmát, mikép anyád, — csak gyönyörét viseld. (megcsókolja.)

Béla. Köszönöm. Most a kertbe megyek. (kiugrál.)

Mathild. Ne hagyd őt árvaságra istenem! Én dolgozni akarok érette. (tovább varr.)

ÖTÖDIK JELENET.

Vincze, Mathild, (kevéssel azután) Nyáray (ki az előbbiektől nem láttatva, az ajtó mellett áll.)

Vincze. (belépvén, körülnéz.) Ő lesz. A szoba szegény. Könnyű lesz rávenni. (előbbre lép.) Alázatos szolgája!

Mathild. (meglepetve felkel.) Pókfalvi úr? (meghajítja magát.) Bátyámtól jön, úgy-e? Hogyan van szegény? Hozzám küldé önt?

Vincze. Igen.

Mathild. Emlékezik hát rólam? Óh, én igazán megbántottam őt. Mit izen nekem? Mondja ki ön bátran.

Vincze. Épen azt akartam. Kegyednek utóbbi levele —

Mathild. Kezéhez jutott?

Vincze. Engedjen engem beszélni. Kegyed levele tudtomra adta lakhelyét, s tüstént elhatároztam, kegyeden segíni. Közbevetém magamat bátyámnál, s kérésem nem lett sikertelen (zsebébe nyúl.) Ime 600 forint.

Mathild. Köszönöm önnek.

Vincze. Miután általános örökös én vagyok: bátyám halála után ez összeget megkétszerezem; mindazáltal egy föltét alatt.

Mathild. S mi lenne az?

Vincze. Hogy többé levelével, annálinkább személyesen nem fog bátyámnál megjelenni.

Mathild. (fájdalommal.) Soha se lássam őt többé?

Vincze. Én kegyed hasznát akarom. Bátyám kérlelhetlen. Kegyed ismeri őt. Kegyed megjelenése siettetné halálát, s tudhatja: mennyire tartozom őt őrizni. Kegyed különben is fölöttébb megrövidítette életét.

Mathild. Isten legyen irgalmas lelkemnek! De én azt véltem, — engedjen meg ön, — csak még egyszer borúlhassak lábaihoz.

Vincze. Világért sem. Sőt kijelentem, hogy ha kegyed megjelenni kíván, én is elzárok minden segílyt.

Mathild. Istenem, ez sok. Bátyám! Soha se halljam áldását. Szegény gyermekem! Nem, nem. Látnom kell őt.

Vincze. Sajnálom; de akkor kegyedre nézve minden elveszett (a pénzt elteszi.) Kegyed lássa.

Mathild. Ő nem vethet meg egészen. Való, megbántottam őt; de úgy-e, azért ő nem mondta, hogy látni nem akar? Nem mondta ezt?

Vincze. Sőt inkább ez kijelentett, világos akarata.

Mathild. Ő mondta? — Nem akar tehát látni? — Jó, lemondok ez utolsó vigasztalásról. De mondja meg ön neki, — mondja meg, (sírva.) hogy őt mindig — tisztelem, — hogy — hogy — (zokog)

Vincze. (tettetett megindulással). Szánom kegyedet. Bizza rám magát. Ime a pénz. Elfogadja?

Mathild. Igen. (a pénzért nyúl.)

Nyáray. (közbe lép.) Egy fillért se ezen kőzből!

Mathild. (bemutatva) Férjem.

Vincze. Úgy? — S miért, ha merem kérdezni?

Nyáray. Mert ön szavai nem valók, s mert Mathild nem adhatja el ön pénzeért bátyja szeretetét.

Vincze. Bizony pedig úgy látszik, hogy nem igen van mit eladni, s hogy ily férj mellett kénytelen lesz a szép nő drágább dolgokat is áruba bocsátani.

Nyáray. Uram, köszönje ön, hogy házamnál van, különben máskép felelnék e szavakra.

Mathild. (kérőleg.) Lajos!

Nyáray. Igen, Mathild, te még nem ismered ez embert. Két napja, mióta keresem, hogy vele megvívjak, — hogy boszút álljak érted, — hogy átkozott nyakát kitekerhessem.

Vincze. (félre.) A dolog komoly kezd lenni. (fenn.) Ajánlom magamat.

Nyáray. Megálljon ön, gonoszságait föl kell fedeznem. Ön bátyja Mathildot akarta örökösévé tenni, s ön előre készült, a teendő végrendeletet meghamisítani. Én összeköttetém Mathilddal, s ön volt az, ki ez összeköttetést bátyja előtt fölfedezte, hogy a gazdag örökséget kezére játszsza. Nemde uram, ön tette ezeket? —

Vincze. S ki mer engem leczkézni olyakkal, miket bebizonyítani nem tud?

Nyáray. Nem tud? Tudja meg ön, kevés nappal ezelőtt jöttem ki a kórházból. Egy haldokló nő, — ön ismeri — Judit asszony mindent kivallott.

Mathild.)
Vincze.) (félre.) Judit?

Nyáray. Úgy-e, ön hibázott. Büntársát nem kelle szükségben hagyni, úgy-e uram?

Vincze. Ez sok. Én eljöttem ide, önökön segíni, s ez a jutalom! De mit is várhattam mást? (gúnyosan körülnéz.) egy koldústól, ki nem is úri rangú.

Nyáray. (lábával toppant.) Hah, ördög! Ha gonoszságát eltűrném is, mit Isten sem tűrhet: a gúnyt nem senkitől. Családom oly régi, mint öné; de ez mit sem ér. Évekkel ezelőtt, midőn gazdag, büszke s könnyelmű voltam, mint most ön, — midőn munka, gond nélkül éltem más fáradsága után, mint most ön; — midőn első divatú ruhákba öltöz-

tem, mint most ön: akkor nem voltam méltó ne-
vemre, rangomra. — Most sanyarú sorsom, s egyet-
len nőm szeretete megtanított, hogy az ember nem
czime, de lelki ereje s szorgalma után ér valamit.
Most nem szégyenlek dolgozni, s házamat kezem
munkájával tartani, s lelkem érzi nemességét, na-
gyobbat, mint melyet a születés ad. Most ember és
polgár vagyok; — ön pedig drága ruhájával, pénz-
vel egy korhely, alávaló gazember.

Vincze. (dühbel.) Uram! ön kényszerít, mondja
meg az időt.

Nyáray. Holnap délután.

Mathild. Lajos! — Pókfalvi úr, ne vegye
rosszul keserűségét.

Nyáray. Légy nyugodt kedves (Vinczéhez sűgva)
Nőmet kimélni akarom. Legyen most mindjárt.

Vincze. Nekem mindegy. Jöjjön. — Ajánlom
magamat. (indúl.)

Nyáray. Tessék. (utána megy.)

Mathild. Hova akarsz?

Nyáray. Csak kikisérem ezen urat. Maradj
addig. (elmennek.)

Mathild. Vini akarnak? Holnap? Ezt meg
kell akadályoznom. (az ablakon kinéz.)

HATODIK JELENET.

Schmid, Favágó (az ajtónál megjelennek Favágó befelé mu-
tat) Mathild

Schmid. (int, favágó el) Szobája szegény. (belép.)
Ez engem vádol.

Mathild. (megfordúl) Bélám! — (Schmidet meg-
látván megütközik.) Bátyám!

Schmid. Mathild! te vagy, te vagy-e? (félre.)
Szegény, mint megváltozott!

Mathild. Ön itt házamnál. Óh Istenem, nagy kegyesség! Bocsánat, — e meglepetés. Kérem üljön le. (széket ad.) Mi szegények vagyunk. Nem reméltem e szerencsét.

Schmid. Ne többet, — ne többet. Lásd: engem megcsaltak, undok galád módon. Óh, nem oly boldog a gazdag, mint hiszik. Engem elzártak tőled.

Mathild. Gondoltam én azt, — gondoltam én azt. De ön jó színben van. Egy kevésbé aggottabb, de nem beteg, úgy-e?

Schmid. Nem, de te mily halvány vagy! Sokat szenvedtél, úgy-e? Tudom, ne szólj. Arczod beesett. Egészséged romlott, nemde?

Mathild. A nyomor és munka. Nekem dolgoznom kell gyermekemért.

Schmid. Anya vagy?

Mathild. Igen uram.

Schmid. Anya, s nyomorban! Hah! S hol van az, ki szerencsétlenné tőn? Hol van csábítód? Átok rá, átok! —

Mathild. Uram!

Schmid. Igen, a legrettentőbb büntetés érje őt. Ő nyomorúvá tett mindkettőnket, vénségemet rideggé tette, s téged mivé, — nagy Isten, mivé! — Óh, ha erőm lehetne, mit nem adnék egy pillanatért, a boszú pillanataért, — éltem hátralevő napjait, minden imádságomat, síri nyugalمامat odaadnám, ha szívét kitéphetném, lelkét gyötörhetném, — az alávaló, gaz. —

Mathild. Uram! kérem szűnjék meg. E szavak engem sértenek leginkább.

Schmid. S te így beszélsz? Midőn házadba beléptem, egy megtért szegény nőt véltem itt találni. Most másként látok. Te nem bánod tévedésedet, s mented csábítódat, ki elhagyott.

Mathild. Ő nem hagyott el, s hibámért az

égnék számolok, De kímélje meg őt uram! Büntessen engem, vessen meg, nincs többé szükségem úgy is emberi segílyre. Csak könyörüljön gyermekemen, ne vesse meg őt, az ártatlant, mint engem megvett hibámért. Kérem önt. (letérdel.)

Schmid. (megindúlva.) Kelj fel, kelj fel. Rosszúl cselekedtem. Ne vádolj. Te nem tudod, nem érzed a sebet, mely éltetemet gyötri. Ha tudnád, mily nyomorúvá lettem szerencsétlenséged által! A koldús, kitől utolsó fillérét elveszik, a nyavalyás, kinek tagjait elvagdadják, nem volt oly nyomorú, mint én. Te valál mindenem, s midőn elhagytál: itt, — itt (szívére mutat.) oly mély sebet éreztem; s még is a boldogtalan öreg nem tudott meghalni.

Mathild. (felkél.) Érzem, mélyen megkeserítettem önt, — hibás vagyok; de azért holtig szeretem férjemet.

Schmid. Mit? Így nevezed őt?

Mathild. Ó férjem, törvény szerint.

Schmid. Valót szólsz? Nem csalsz meg. Mathild, mikor, — mikor? —

Mathild. Ön tévedésben volt. Még azon szerencsétlen éjen.

Schmid. Te nő, — hitves? Óh, ne csaljatok meg! Ez sok volna. Gyermeked törvényes? Ne csaljatok meg szegény fejemet!

Mathild. Ó törvényes férj, esküszöm.

Schmid. (félre.) Méltatlanul bántam velök. (fenn.) Mathild, rajtatok segílnem kell. Azonban te ámítasz. Azon ifjú gazdag házból való, s e szegénység. —

Mathild. Ne vádolja őt. Nősülése miatt szülei minden vagyonukból kitagadták.

Schmid. Hah! a szívtelen vadállatok! Ismét találkoznom kell veletek. Ismerem már jellemeiteket, büszke uraim. — Megtagadni gyermeküket!

(félre.) S mit tettem én? Ostoba öreg! — Jó, én megjobbitom magamat. (fenn.) Mathild, miért nem tudtam én mindezt? — Feledd el tettemet. E végrendelet (egy papirt húz ki zsebéből és elhajítja.) úgy sem történt szivem szerint. Mathild! Megbocsátasz-e erőtlen bátyádnak? Akarsz-e házamhoz jöni, s boldoggá tenni kevés napjaimat. (Béla ezalatt bejő, a végrendelettel játszani kezd, s eltépi.)

Mathild. (Schmid kezét csókolja.) Bátyám! Parancsoljon velem örökre.

Schmid. Bátyám? Egykor más nevezettel élél. Nem érdemlem-e e bizalmas megszólítást. Nem vagyok-e atyád, s te leányom?

Mathild. (keblére repül.) Atyám? — ismét atyám! Nem vagyok többé árva. —

HETEDIK JELENET.

Ferencz, és előbbiek.

Ferencz. (ijedve befut.) Nagy uram, Vincze úrfit itt viszik a városba. Valakivel megvívott. Talán meg is hal.

Mathild. Nagy Isten!

Schmid. Jól történt.

Ferencz. Igen is, jól történt. (félre.) No most nem mondtam ostobát.

Schmid. (Bélára mutat.) Ez gyermeked?

Mathild. Igen. — Gyermek, mit cselekedtél. Bocsánat neki édes atyám.

Schmid. Fiaid legjobb végrehajtó. Jer gyermekem. (fölemeli Bélát, s megcsókolja)

NYOLCZADIK JELENET.

Csődházy, Nyáray és előbbiek.

Csődházy. (sietve jő.) Spectabilis, Vincze úrfi. —

Schmid. Már tudom ügyvéd úr, — kivel történt?

Csőd házy. (Nyárayra mutat.) Ezen úrral.

Mathild. (Schmidhez.) Férjem.

Nyáray. Uram, Pókfalvi úr önnek rokona volt; de boszút kelle rajta állanom. Ő volt mindnyájunk szenvedésének oka.

Schmid. Az ég nem késett. — Fogadja ön jobbotat.

Csőd házy. E szerint, spectabilis, nincs örökös. Testamentum destitutum, mint a törvény nevezi.

Schmid. (az eltépedt végrendeletre mutat.) Már ott van.

Csőd házy. Etiam ruptum? — Igy örökösről kell gondolkozni, különben minden a városé lesz.

Schmid. Már gondoskodtam. (Mathildot és Nyárait kézen fogja.) Van szerencsém bemutatni Mathild rokonomat és férjét, mint általános örököseimet.

Csőd házy. Ah! — Mathild! örvendek (hajtogatja magát. félre.) Minden esetre ügyvédök leszek.

Schmid. Ferencz! kocsim forduljon meg. Jertek gyermekeim. (kifelé indulnak)

SZEMÉLYEK:

GRÓF VÁRNAY GYÖRGY előfi, (majoresco).

GRÓF VÁRNAY KÁROLY, testvére.

CSELÉNYI EDUÁRD, gróf Várnai György titoknoka.

ÖZVEGY ERÉLYI JÁNOSNÉ.

ERÉLYI LUIZA leánya.

BÁRÓ PUSZTAY LŐRINCZ.

VILMA LUIZA, társalkodónéja

URADALMI FŐÜGYÉSZ.

URADALMI ALÜGYÉSZ.

Első, második, harmadik, negyedik orvos.

Kocsis Várnay Györgynél.

Pinczér.

Kertész.

Inasok.

Vendégek Játékosok. Rablók Éji őrök. Rendőrök. Poroszlók. Nép.

Az első felvonás történik Pesten. A többi gróf Várnay György uradalmi jószágán. — Idő. Korunk.

ELSŐ FELVONÁS.

(Szoba gróf Várnay Györgynél. A gróf egy pamlagon kényelmesen hever; nem messze tőle a titoknok áll, kezében kisebb és nagyobb papírok.)

ELSŐ JELENET.

György és titoknok.

Titoknok. Igen, méltóságos uram, minden a legnagyobb fény- és ízléssel van elrendezve, s az estély nem kerül többbe, mint a hogy előlegesen kiszámítottam. Ime. — (a papírokat forgatja.)

György. (magában.) Őt látni! Vele lenni! nem fölér-e a világgal?! — De valjon eljövend-e? (fenn.) Titoknok, kik jönnek el a hívottak közül? —

Titoknok. Ime — (egy papírról olvas.) a Párizsból hozatott királyi szőnyegek és aranyozott művek, hozzáadva a nagyszerű ezüstkészletet, — 58,000 forint. (egy másik papírt néz.) Aztán bor és csemege, a mint kiszámítottam. —

György. (nyugtalanul.) A pokolba! Tegye el számadásait. Nincs pénz szekrényemben? — mondja meg, s vége. Feleljen kérdésekre. No, nem tudja, mit kérdeztem? kik jönnek el a hívottak közül. Önnek tudnia kell.

Titoknok. Úgy vélem, mindnyájan, — egyet kettőt kivéve.

György. Úgy vélem, — úgy vélem! Micsoda felelet ez? S egyet kettőt kivéve? — Melyik egyet kettőt? Az ember nem mindegy reám nézve; — azt tudhatja. Az estélyben egyik ember czél, — a másik csak kénytelen czifraság rajta, — mely, mint a feszes ruha généroz, s melytől menekülni szeretnénk. — No, szóljon: mit tud?

Titoknok. Nagyságos Ülnök úr nehezen jelenhet meg; mert holnap egy igen nagy pert fog referálni. Báró Pusztay pedig már alig fog hitelezőt kapni, hogy magát fölpiperézhesse?

György. Csak ezek? Csak ezek?

Titoknok. Igen, méltóságos úr, mert hisz az nem sok érdeklél bír, hogy a szegény Erélyi család el fog maradni.

György. (fejét hirtelen fölemeli) Mit? — mit? el fog elmaradni?

Titoknok. Épen most hallám, hogy ma reggel elutaztak, egy közel lakó rokonukat látogatni.

György. (a pamlagon sebesen felül) Ördög, pokol! s ezt oly hidegen mondja ön, mintha valamely cselédről volna szó. S hiszi ön, hogy Erélyiné meg nem jelen.

Titoknok. Nem hiszem, hogy már ma utjából megérkeznék.

György. (felugrik.) Ön nyomorú ember, — ezt most mondani. (a szobában tüzesen fel s alá jár.) Tehát nem tartok estélyt, elmegyek, — tüstént.

Titoknok. De méltóságos uram!

György. Mit de? — Nem vagyok-e én úr házamnál? Visszavonom a meghívásokat. Izenje meg, hogy beteg vagyok, — hogy elutaztam, — hogy — hogy — a mit akar.

Titoknok. Ez nem lehet méltóságos úr.

György. Nem lehet? S ki tilt engem? Talán ön? ki előttem ügyetlenül hallgatott.

Titoknok. Igen, gróf úr, én tartozom vigyázni e ház méltóságára.

György. Méltóságára? — Hahaha! Ne ingerljen titoknok. Fizetésért más is szolgál úgy, mint ön. Mit tett értem? Azt, hogy itt enged kinlódni.

Titoknok. Méltóságos úr! — s ezen számadások pontos vitele. —

György. Nyomorú, még kérkedik! (elkapja a papirokat s összetépi.) Vigye pokolba! Szolgálat ez? Ezért nem fizetek embert. — Nincs önre többé szükségem. Menjen.

Titoknok. De hát nagy ég, mit tehettem volna?!

György. Mit tehetett volna! Teremtse elő nekem estére Erélyinét leányával, s vegye, a melyik uradalmamat akarja. Na, úgy-e hallgat. Takarodjék előlem.

Titoknok. (félre.) Ah, értem már. (fenn.) Reménylem, egy tanácsot még is meghallgat méltóságod. A falucska, hova Erélyiek mentek, csak néhány órányira fekszik. Méltóságodnak nemes vérű lovai vannak. Négy lóveszteség, és egy kedvtelés: — úgy vélem gróf Várnay Györgynek itt nem nehéz a választás.

György. Igaza van; de azt csak nem kívánhatom tőlök, hogy ily rögtön visszajőjjenek.

Titoknok. Szükségtelen lesz említenem, miszerint Erélyiné méltóságodnak tetemes összeggel adós. Egy szava méltóságodnak parancs fog lenni nála.

György. Elhiszem, — úgy van. De, — de, tudja titoknok, nem örömet éreztetem velök e hatalmat. Legyen ez lovagiság vagy gyöngédség — mindegy. Nem tudom jobban kifejezni magamat.

Titoknok. Értem méltóságodat. Tehát egy levelet intézünk az asszonyhoz, s itt minden a fogal-

mazástól függ. Ha szerencsés lehetnék méltóságodnak a levél elkészítésével szolgálni. — Csakhogy sietni kellene.

G y ö r g y. (egy kis szünet után.) Ön derék ficzkó! (megveri a titoknok vállát.) Tehát írja meg a levelet. (csenget, a titoknok a baloldalon álló íróasztalhoz ül.) S véli kedves titoknok, hogy Erélyiné eljövend?

T i t o k n o k. Kétségkívül. Különben is, — emberszólás nélkül legyen mondva, — Madame Erélyi mindenkor szerette magát fensőbb társaságokba tólni. Nem hiszem, hogy az adósság terhe a mérlegben le ne nyomná leánya becsülete iránti érzékenységét.

G y ö r g y. Titoknok, megfogja ördöngös nyelvét.

T i t o k n o k. (félre.) Tehát ez valódi szerelem lenne! (fenn, alázatosan.) **Hallgatok.** (írni kezd.)

MÁSODIK JELENET.

Inas és előbbiek.

G y ö r g y. Menj hamar, mondd meg kocsisomnak, hogy fogja be legjobb lovaimat, s még ma három mértföldnyi útra fog menni, — 9—10 órára vissza is jön. Érted?

I n a s. (fejét kételkedve rázva) Tíz órára méltóságos uram?

G y ö r g y. Mondd meg, hogy ha ekkorra vissza nem jön, elüzetem udvaromból. Menj. (Inas indul.) Megállj, mondd meg a kocsisnak, hogy egy levelet fog vinni, s jövőben Erélyiné asszonyt leányával elhozni.

I n a s. Bocsánatot kérek, méltóságos uram, csak ezért nem szükséges befogatni s falura menni.

G y ö r g y. Hogy, hogy?

I n a s. Tek. Erélyiné asszonyság ezelőtt egy órával jött haza. (Titoknok elhagyva az írást a beszélőkre figyel)

G y ö r g y. Bizonyosan tudod?

In a s. Tulajdon szemeimmel láttam, mélt. uram.

G y ö r g y. Derék ember vagy. Nesze. (két erszényt ad neki.) Nem fogok rólad elfeledkezni. Most menj.

In a s. (félre.) Ézt értse, a ki tudja!

G y ö r g y. Titoknok, készítesse föl mindent; palotám a legpazarabb fényben ragyogjon. Ért engem titoknok?

T i t o k n o k. Igen, mélt. úr! — Hanem — azon eltépett irományok közt egy folyamodás volt méltóságodhoz, mely szerint az uradalombeli éhezők számára segedelem kéretik.

G y ö r g y (kedvetlenül.) Igen, igen. Majd máskor, — máskor.

T i t o k n o k. Igen, is, tehát máskor. (félre.) Tudniillik post graecas Calendas. (fenn.) Gondoskodni fogok mindenről (indúl.)

G y ö r g y. Megálljon. Testvéremmel rég nem szóltam. Reményelem eljő a társaságba.

T i t o k n o k. Nem tudom. Távol legyen tőlem a rágalmazás: de az ifjú gróf oly sötét kedélyű, — egyáltalában nem illik finom körökbe. Úgy tartom, hogy elég számára, ha szigorú magányában gyászos elégiákat írhat az első szülöttségéről.

G y ö r g y. Elég. Tudja meg, hogy testvéremről szólott, s egy gróf Várnay mindenkor magasan áll egy titoknok elménczségének. A dologra! (el az oldalajtón.)

T i t o k n o k. (egyedül.) Még sem olyan, minőnek én kívánám. (el a fenékszíni ajtón.)

VÁLTOZÁS.

(Várnay Károly szobája.)

HARMADIK JELENET.

Károly. (balról, kezében egy könyvvel, olvasva jő.)
 „Erőt a férjüü lelkébe, ne fogja szívét csüggedés.”
 — Jól mondád szelíd énekes. Erőt lelkembe! Te a szívhez szólál gyöngéd, de erőteljes szavaiddal, s még is oly kevés szív érti szent hangjaidat. Én értelek; de engem senki sem ért. Luiza, ismered e te érzelmeimet? (leül és olvas.)

NEGYEDIK JELENET.

Báró Pusztay és Károly.

Pusztay. (dívatosan öltözve sebesen beugrik.) Jó estét, — jó estét mon cher! Ki sem jönne a társaságba. Óh, pedig gyönyörű assemblée, — mondhatom. (a tükörhez megy és nyakkendőjét igazgatja.) Nem is képzelheti, mennyi bajom van ezen nyakkendővel. De úgy-e, jól illik ruhámhoz? Ez az én izlésem. (megfordul és Károlyhoz megy.) No, jöjjön, kedvesem a salonba, öltözzék.

Károly. Nem megyek,

Pusztay. Ah, miért ne jőne. Mily fiatal, — s mily jól néz ki! Jut e még eszébe a téli Casinó bál. Ah, ott igen jól lehet táncolni a kedves walzert! (ismét a tükörben nézi magát, aztán Károlyhoz menve.) Ugyan kedves, legyen oly jó, igazítsa meg kissé frakkomat (Károly megigazítja.) Köszönöm. S ön mindenkor elvonja magát a vigalmaktól? — Szomorú és csüggeteg.

Károly. (feláll.) Nincs e okom rá? Nem tett e nyomorulttá már születésem? Óh báróm, elődeim

nem tudák mit tesznek, midőn maradékaikra az elsőszülöttségi jogot átülteték! Mi vagyok én bátyám mellett? Ő a nap, én egy sötét jégtartomány. Ő virító pálma, én törpe növény. Tudja-e ön, mit tesz ez?

P u s z t a y. Ah ön, nagytó füvegen néz mindent. Önt elragadja phantasiája.

K á r o l y. Őseimnek rendelkezése átokként nyomja életemet. Már mint csecsemőt hideg karok fogadtak az életbe. A szülői szeretet jótékony napja megfagyva, mint hideg jéggömb, állott gyermekkorom egén. Már akkor kínos gyötrellemmel néztem bátyámat, midőn anyám karjai szívesebben nyitak meg eléje, midőn forró csókjai gyakoriabbak voltak, s kebléről én számúzve valék. Még ekkor nem tudtam, mit tesz az, hogy ő első- s én másodszülött vagyok. Ő volt a szülék csillaga, — bálványa; — s én, — én kitaszítva, — idegenektől növelve, mintha születésem bemocskolta, megfertőztette volna családomat. Óh báróm, én szeretem testvéremet: de bár e szeretet oly forró és tiszta volna is, mint a teremtő tüze, melylyel lángot adott a napnak, villámnak: — még is gyakran egy gondolat kap meg, melytől visszarettenek; — gyűlölöm az elsőszülöttet, s a természet szava elnémül keblem fenekén. — Óh én rossz vagyok néha akaratom ellen is!

P u s z t a y. Mon Dieu! Hiszen szüléi csak nem mulaszták el jövőjéről gondoskodni, édesem?

K á r o l y. Anyámnak régi családnevén kívül nem volt más vagyona; s atyám, ha valamit hagyhatott volna, is, végrendelet nélkül halt meg.

P u s z t a y. Gonosz, gonosz dolog. Azonban ön ifjú, szép, — chevalier, s e mellett gróf! — tudja édesem a grófi név!

K á r o l y. Ragyogó selyemlepel a holt csontváz felett.

Pusztay. Ah nem kell mindent oly sötét színben látni. Lássa édesem, bátyja gazdag. Ő bőkezű, és comfortable él. Egy kissé szeszélyes, — ez minden. Ismeri ön az uradalom főhelyét?

Károly. Gyermekkoromban voltam ott egyszer; — azóta szüntelen Bécsben éltünk.

Pusztay. Csinos mezőváros, mondhatom, s népe bizonyos luxussal él. Tudja már, édesem, mit akarok mondani? Bátyja, — reménylem, itt Pesten vagy Bécsben fog lakni, s ön igen boldogul tölthetné életét a mondott városban. No, n'est-ce pas? — Szóljon ön bátyjával. Egy kis évi jövedelem nem oly sok, s bátyja sokkal finomabb és büszkébb, mintsem ezt megtagadná. Én csak úgy mondom édesem. Javát akarom. (belül zene hallik.) Ah, a táncz már kezdődik (tükörbe néz.) No, készüljön édesem.

Károly. Bocsásson meg, itt maradok.

Pusztay. Pedig a társaság igen szép. Hiában, árulni kell magunkat. A manóba, tudja édesem, nekem sincs egy fillérem is. — Mort diable! hisz a pénzzel csak zsidó és tózsér dicsekszik. — Mienk a név és születés. Mit mondana rá édesem; én megházasodom.

Károly. Sok szerencsét.

Pusztay. A szerelem iránt nem kételkedem. Tudja édesem, minden megvallja, hogy én csinos ficzkó vagyok, — s ez női szem előtt elég. De a leány, — igen, à propos, mondja meg csak lelkem, — tudja ön, ezen özvegy tanácsosné leánya; — miként is hívják csak? — itt a harmadik háznál — Luise, — igen, — gyönyörű teremtés, — valóban oly gazdag, mint mondják?

Károly. (félre.) Luise?

Pusztay. Ah, a leány oly izléssel van öltözve; valóban charmante, igazi gyöngye a salonnak.

Károly. (meglepetve.) Itt, — itt van ő? — Luise?

Pusztay. Igen, igen. Nem láttam szebb arcot Pesten; — de, de a hír azt mondja, hogy az anyjának sok adóssága van; — pedig így igen sajnálom, — de nekem jó parthiera van szükségem.

Károly. (félre, elragadtatva.) Luiza itt? — ő itt! (fenn.) Édes barátom, megbocsásson, mást gondoltam; elmegyek a salonba. Öltöznöm kell.

Pusztay. Bravo, bravo, mon cher. Az öltözet én fogom megválogatni. Ízlésem az ilyenekben páratlan. Jöjjön, örvendek határozatán.

Károly. (ki ezek alatt lelkesülten fel s alá járt, a tükörnél megáll.) Lám, édes báróm, mily rosszul nézek ki. A sok álmatlanság. — Jöjjön, jöjjön. (félre.) Oh, mily szép lehetsz Luiza! — (megindul.)

Pusztay. (mentében) Fehér mellény, fekete nyakkendő! charmant, — magnifique! (balra elmennek.)

V Á L T O Z Á S.

(Fényesen kivilágított, pompás terem. Hátul asztalok, melyeken csemegék, frítő és erősítő italok. Az asztaloknál gazdagon öltözött szolgák jönnek, mennek és szolgálnak, s több férfi vendégek csemegéznek és isznak, némelyek ülve, mások állva. Mindkét oldalról az előszínen ülőhelyek. A melléktéremből francia zene hallik.)

ÖTÖDIK JELENET.

Néhány vendég.

Első vendég. (második vendéghez, ki éppen a szomszéd teremből jő.) Mit parancsol kegyed, — rajnait vagy champagneit?

Második vendég. Köszönöm. Jobb bort a magyarnál nem ismerek, annál fogva majd csak hazait iszom.

Harmadik. A gróf barátunknak magnifique pinczéje van.

Első. Már az való, a rajnai különösen fönséges.

Harmadik. Igazán, ő megérdemli dicső elődeit. Jó asztal, jó pincze; ezt nevezem én úri tónnak!

Negyedik. Ah mily isteni est. Minő angyali hölgyek!

Ötödik. (a negyedikhez.) De mondja meg csak kedvesem: kicsoda azon gyönyörű teremtés, kire a férfiak oly elragadtatva bámúltak?

Negyedik. S nem tudná ön? Az Erélyi kisasszony, — valódi Venus.

Első. Éljenek az estély szépei! (iszik.)

Mind. Éljenek! (isznak, a zene belül elhallgat)

HATODIK JELENET.

Pusztay és előbbiei.

Pusztay. Bon soir, bon soir, mes amis!

Mind. Ah báró úr? — Örvendünk, örvendünk.

Első. Reménylem, méltóztatik velem egy pohárt üríteni?

Pusztay. Szívesen, szívesen. Az estély fönséges! Az Erélyi kisasszony adorable. N'est-il pas vrai?

Ötödik. Az ifjú gróf most sem jelen meg körünkben?

Pusztay. Sőt inkább vele jöttem. Majd meglátják kegyedek, mi csínnal és választékosan van öltözve. Higyjék el, csak azért szeretem a gróf barátomat oly nagyon, mivel a ruha különösen illik szép testére. No, n'est-il pas vrai? Ó valódi Adonisz. Azonban majd elfeledjük a pohárt. (Töltenek magoknak és isznak; azután egymás közt lassan beszélgetnek, s ez alatt és a következő jelenet közben több férfi- és nővendég jár és megy, s egyik vagy másik eszik és iszik.)

HETEDIK JELENET.

György és előbbiek.

György. (sebesen bejő, s a színpad elő részére lép. Arcza fölhevült és lelkesült állapotot mutat.) Vele tánczoltam? Mi ezen kéjhez képest a világ minden gyönyöre?! Mit név és vagyon? — S ki mérközhetnék velem? Én gazdag vagyok, — s gróf Várnay György! — igen, melyik nő nem hódolna e név, fény és gazdagságnak. (megfordúl, a vendégekhez megy.) Szerencsésnek érzem magamat, ha kedves vendégeim jól mulatnak. (egy vendéghez.) Báró úr, ön nekünk egy tánczchal adós; — igen sajnálnók, ha megfosztana annak láthatásától. (egy másikhoz.) Kegyed pedig el ne feledkezzék, hogy comtesse Julie a következő mazurra kegyedre számol. Igen, igen — (a többiekhez lassan tovább beszél.)

NYOLCZADIK JELENET.

Károly és előbbiek.

Károly. (bejő, és a színpad elő részén megáll.) Ily szép soha sem volt. E grátia-termet; — e virágzó rózsaaarcz! Óh, eszem elvesz ennyi kellem látásában. Szemeiben a szelídség és szerelem angyalai csókolják egymást. S midőn tánczolt: — a szellő, a forrás hullámai nem lejtnek oly könnyeden. A rózsabimbó feshő pompájában, — a szerény ibolya kellemes egyszerűségében — óh, átkozott legyen e tökéletlen nyelv! Luiza!

Pusztay. (Károly mellé megy, sűgva.) A gróf most különös jó szeszélyben van. Fordítsa részére, kedvesem e jó alkalmat. Biztosítsa sorsát. Úgy mondom, mint jó barát. Je vous assure.

Károly. De ezen hely — ezen idő.

Pusztay. Tudom, tudom. De édesem egy két

szó. — Hiában saját hasznunk győz az etiquette szabályain. Ápropos, édesem, látta-e már jövődö mátkámat? Mit mond izlésemre?

Károly. Szép, igen szép. (félre) Nyomorú!

Pusztay. Csak vagyónát ismerhetném. Átkozott rejtélyes ez a mai világ. N'est-ce pas? (az asztalhoz megy.)

Károly. Boszankodjék-e érte a dicső nap, ha hozzá a férgek is fölemelik tekintetöket.

György. (Károlyhoz lép.) Rég nem szóltam veled öcsém, (kezét nyújtja.) Azt mondják, sokat búsongsz, Hagyd el az aggodást. Nem vagyok-e én gazdag?

Károly. De én szegény vagyok.

György. Körömben, senki se legyen elhagyatva. Van talán valami kívánatod. Szólj.

Károly. (György kezét megrázza.) Bátyám, te oly jó vagy. Ily megelőzést nem reménylettem. Igen, én, — én kívánok, óhajtok valamit. Kimondjam.

György. Csak röviden; / — mindjárt kezdődik a második táncz.

Károly. Én szeretek egy leányt. A hölgy nem gazdag, hisz én sem vagyok az, — de ő szép és jó. Bátyám, én őt nőül veendem. Szegény testvéred, hogy nejét illőleg eltarthassa, alamizsnáért kénytelen koldúlni bátyjánál.

György. Mily szavak ezek! Nem tartozom-e gondoskodni boldogságodról?

Károly. Köszönöm, köszönöm. (félre.) Ő enyém lesz!

György. Mindent elintézendünk. — Igen, májd beszélek titoknokommal. Azonban, bírod már kedvesed megegyezését?

Károly. Hiú reménnyel nem akartam ámítani. De hiszem, hogy ő is osztani fogja érzetemet.

György. Jó, jó. Kit kértél fel a következő tánczra?

KILENCZEDIK JELENET.

Erélyiné, Luiza és előbbiek,

György. Ah, igaz; Isten veled, — én szép tánczosnőmet keresem fel. (el akar menni, de ismét Károlyhoz fordul.) Ápropos, szeretném jövendő nődet ismerni. Reménylem, jó családból való.

Károly. Jer, megmutatom. (meglátja Erélyinét és Luizát, kik a bejövetelnél megállottak.) Ah, ott van, azon angyali teremtés.

György. (megütközve.) Kicsoda?

Károly. Azon hölgy, ki anyjával a bejövetelnél áll.

György. (növekedő ingerültséggel.) Nevét, nevét!

Károly. Erélyi Luiza. (György sebesen visszazökki, arcán meglepetés és harag.) Az Istenért, mi ez?

György. Luiza? — Erélyi Luiza?

Károly. (félre.) Ha ő szeretné! Iszonyú fölfedés.

György. Nem úgy, nem úgy, öcsém. Ő az enyém. (a vendégekhez) Uraim, hölgyeim, méltóztassanak meghallgatni. (a vendégek előre jönnek, köztük Erélyiné és Luiza.)

Károly. (félre.) Nagy Isten, mit fogok hallani? Tedd kővé szívemet. (félíg elfordul.)

György. Itt az ideje, hogy nagyságtok előtt fölfedjen ez estély titkos okát. Ime, itt van az. (Luizára mutat.) Én szeretem e kisasszonyt, s ha tisztelt anyja s ő kegyesek lesznek megegyezni: legfőbb szerencsém és büszkeségem leendő, a kisasszonyt, mint menyasszonyomat szeretett vendégeimnek bemutatni.

Károly. (hirtelen megfordul.) Óh! (félre.) Mit tegyek? Eláruljam magamat?!

Erélyiné. Vegye forró köszönetemet gróf úr, e megtiszteltetésért. Csak néhány perczvi időért ese-

dezem. (György meghajtja magát, és a vendégekkel félrevonúl.)

Károly. Ha őt szereti! Irgalmas ég!

Erélyiné. (Luizához.) Reményilem leányom, megegyezel e szerencsében.

Luiza. Anyám, én őt nem szeretem. Megbocsáss, az ifjabb gróf bírja szívemet.

Erélyiné. Ezt előre gyanítám. De édes Luizám, az ifjú gróf még egy szóval sem nyilatkozott, s aztán gondold meg körülményeinket. A grófnak több mint 50,000 forinttal tartozunk. Gazdag férj, vagy örökös inség közt, úgy tartom, nem nehéz a választás.

Luiza. De anyám, leányod szive megreped ez áldozatban. Anyám! (Erélyiné keblére hajol.)

Erélyiné. Ismerem fájdalmadat, — de ismerem lelkedet is. — Mondd meg: nézheted e majd ősz anyádat éhezni, — s talán (elfojtott hangon.) más ajtaja előtt koldulni?

Luiza. (anya kebléről hirtelen fölriad.) Anyám, elég, ne többet. — Neje leszek a grófnak (félre.) Lelkem, reményeimmel szétszakad.

Károly. (félre.) Késnek a válaszszal. Talán nem szereti.

Erélyiné. Tehát megmondjam a grófnak? (Luiza igent int.) Gróf úr! leányom megegyezik, vegye anyai áldásomat. (György megfogja Luiza kezét. A mellékteremben zene kezdődik.)

Károly. (ez alatt félre) Örök Isten! — s még csak nem is szólhatok a nélkül, hogy nevetség tárgya legyek!

György. (Luizát a vendégeknek bemutatva.) Íme tehát uraim és hölgyeim, van szerencsém bemutatni leendő kedves nőmet.

Vendégek. Éljen, — éljen!

György. A zene újabb tánczra hí. Menjünk

uraim! (A vendégek megindúlnak György Luizával utánuk, mentében a titoknokot magához inti.) Az asszony holnap jókor induljon leányával. Még egy szót. (A többi vendégek után a titoknokkal el.)

Pusztay. (Károlyhoz megy.) No lássa édesem, pedig ha bátyja meg nem előz: esküszöm, a leány enyém lesz. Je vous assure. No menjünk a tánczhoz. (elugrál.)

Károly. (egyedül.) S hogy az embernek még csak szólni sem lehet. Törvény, — szokás, — illem! Óh, ti a rakásra halmozott emberiség szemétdombján, melyet társaságnak neveznek, — termett meg annyi bolondító gombok! — Félre előlem, kimélet, — gyöngédség, — illedék, letépem e czifra rongyokat, melyek utálatos álarczczá torzítják a szívet, — érzelmeket, s kitépem éltem egyetlen kincsét a gazdag rabló kezéből. Igen, ő enyém! (sebesen a többiek után indul.)

TIZEDIK JELENET.

Titoknok és Károly.

Titoknok. (Károlylyal szemközt jöven megállítja.) Megbocsásson, néhány szóm van méltóságodhoz.

Károly. (nyugtalanúl.) Máskor, — máskor. (menni akar.)

Titoknok. Csak egy perczig. A gróf úr, határozata szerint, holnap itt hagyja a fővárost, s uradalmába költözik. Méltóságodnak illendő évpénzt fog rendelni, azon kívánat mellett, hogy udvarába soha be ne lépjen. Megigéri méltóságod? (Belül a zene hirtelen elhallgat s zaj keletkezik.)

Károly. Most nem szólhatok. Bocsásson, mennem kell. (a titoknokot félre tölja, és menni akar.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Pusztay, később György, Luiza, Erélyiné és vendégek,
előbbieik.

Pusztay. (sebesen befut) Vízet, vizet! az asztal-
ról egy pohárt fölkap, s ki akar futni)

Károly. Az Istenért, mi történt? (titoknok be-
megy.)

Pusztay. Ne kérdezzen, — Luiza kisasszony. —

Károly. Luiza? — Ember! — (Luiza György és
egy vendég karján elalélva, s vendégek jönnek, — utánuk a
titoknok.)

Vendégek. Vízet kell, — spiritust, — fris
levegőt.

György. Tegyük le szépen. (leteszik egy székre.)

Kocsim álljon elő. (titoknokhoz.) Kocsimat. (titoknok el.)

Erélyiné. (Luiza fölé hajol.) Leányom, Luizám!

Károly. (félre.) Arcza halvány, mint reményem.
(egy vendéghez) Az istenért, mi történt vele?

Egy vendég. A táncz közben sebesen ment.
Semmi baj egyéb.

Károly. (félre.) Óh Isten, ha szabad volna
gyanítnom (Luiza elé térdel) Luiza! — (Luiza hirtelen föl-
veti szemeit, és szétnéz) Ő ébred, — mikép van szép
Luiza? —

Luiza. (eszmélve) Már jól. (szünet, mi alatt Károlyra
néz, — s mely után mintegy erőt véve magán, hirtelen anyja
felé fordul, s kezét nyújtja.) Anyám! (aztán Györgyre néz.)
gróf úr! (kezét nyújtja.)

Erélyiné. (ez alatt félre.) Ha szive telárúlja
magát!

Titoknok. (visszajő.) A kocsi előállott. (Luiza
fölkel.)

Luiza. (félre.) Nem szabad őt szeretnem. (Erélyiné
és György karján elindúl.)

G y ö r g y. (félre.) Szavára föleszmélt. Mindenható, — ha nem engem szeretne!

K á r o l y. (ki ezek alatt fölállott, félre.) Minden figyelme bátyám iránt. (elindul a többiek után.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Kert, a gróf uradalmi jószágán. Elül zöld lugas. A fenékszínen gyászfűzek közt a grófi család sírboltja.)

ELSŐ JELENET.

György és titoknok, oldalról föllépnek.

G y ö r g y. A grófnét nem látta a kertben valahol?

T i t o k n o k. De igen, méltóságos úr, — itt van.

G y ö r g y. Az esti hűvös lég megárthat egészségének. Szobájába vezetem. (indulni akar.) Merre látta nőmet?

T i t o k n o k. A kérti mulatóháznál.

G y ö r g y. (meglepetve) Ott. (félre.) Ismét ott! (fenn.) Menjünk. (indulnak, aztán György megáll.) Megálljon. Miért kimélem őt? Hiszen, — No, úgy-e még is csak hűvös van?

T i t o k n o k. Igen is méltóságos uram.

G y ö r g y. (keblét tapogatja.) Csak itt nem akar hűlni! titoknok kezét megfogja) Titoknok, én igen sokat szenvedek.

T i t o k n o k. Nem vélném méltóságos uram.

G y ö r g y. Titoknok, — (magában.) nem szólok, (fenn.) óh nem türhetem, — nőm engem nem szeret.

Titoknok. Méltóságos úr!

György. Ne szóljon. Egy ember sincs kinek panaszkodhatnám. Azok, kik körömben vannak, csak hízelegni szoktak, udvarias, — üres szavakat összeszedni, — melyek édesek, de hidegek. Ön hű emberem volt mindig. — Óh titoknok, nőm mást szeret!

Titoknok. Ezt most hallom először.

György. S én tőlem, úgy-e? Emlékezik az estélyre, hol őt nőmmé választám? s hol táncz közben karjaim közt összerogyott? Jóságomra hoztam őt, — e csendes magányba, — mindent szorgalommal eltávolítottam, mi őt hajdani összeköttetéseire emlékeztethette. Csak egy cselédet, egy embert sem tartottam meg a hajdaniak közül. Mit használ? Nem szüntelen hallgatag és szomorú-e? nem hervad e naponkint egészsége?

Titoknok. Bocsnát, ez még nem elég jel.

György. Mondjam e a sok elbeszélhetlen okokat? Hiába vigyázat, hiába hatalmam, — s pokolként égő szenvedélyem. Úgy látszik a lég, a szellő, a fellegek összeesküdtek ellenem, s híreket izeneteiket hordanak nőmnek, — honnan? — mit tudom én! Óh, titoknok, azt véltem egykor, hogy mivel gazdag vagyok, pénzem mindent megszerezhet számomra, bölcsőm óta minden hódolt kényemnek. S ime, most az sem enyém, mihez jogom volna! Titoknok, én mondhatlanul szeretem nőmet, — vegye minden vagyonomat, rangomat, csak az ő szerelmét adja nekem.

Titoknok. A grófné mindenkor a legnagyobb figyelemmel van méltóságod iránt.

György. Figyelem, figyelem! Szerelmet kívánok én nem figyelmet. Óh, nem ilyen a szerető hölgy! — Hideg kötelesség hamva alatt forró, — titkos gerjedelem lappang. Látom én azt, — de mit tegyek? vádoljam, — büntessem, — vagy szívemet

tépjem ki? ő jéghideg marad. Mit akar ő itt? miért mulat szüntelen egész napokat és estéket ezen kerti pavillonban!!

Titoknok. Talán a hely kelleme némi varázsszal bír. Igen, emlékezem rá, hogy az ifjú gróf is, midőn egyszer gyermekkorában itt mulatott, e helyet kedvelte leginkább.

György (visszaborzadva.) Titoknok!

Titoknok. Méltóságos ur!

György. Ön kiszámítva akar gyötreni. Ne ingerelje föl bennem a kígyót, mely úgy is előntötte szívemet mérgével. Vagy ön is ellenem esküdt már? Tudja meg, én jó-, rosszért meg tudok fizetni.

Titoknok. De méltóságos úr!

György. Igen, igen, — mondja ki egyszerre, hogy, hogy! Óh fejem! Ön sátán, embergyűlölő, feketevérű sátán. Ön rágalmazni akarja nőmet, nemde?

Titoknok. Isten mentsen. A grófnénál tökéletesebb nőt soha sem fogok láthatni.

György. Hahaha! Ne bolondoskodjék. Mikép tudna ön valakit dicsérni, s főképp asszonyt, (komolyan.) Beszéljen máskép. Mondjon rosszat nőmről. Öntől dicsértetni nem jó jel. Parancsolom.

Titoknok. Ez egyszer vakmerő leszek nem engedni méltóságod parancsának. Való, én nem sokat tartok az emberek felől: de a grófné, — szent hittel mondom ezt, — megtanított, miszerint van tiszta erény a földön.

György. Ön bizonyosan halálához készül, s meg akar térni; — vagy engem ámit. Igen, igen, engem ámit. Menjünk nőmhez. Óh, ön tettető! (gúnyt tettetve, de még is örömmel nevet.)

Titoknok. A mit mondtam, hiszem és vallom.

György. Titoknok, nőm vagy angyal, vagy igen elvetett teremtmény, hogy ön nem mer felőle rosszat mondani. Jőjjön. (más oldalra mennék.)

MÁSODIK JELENET.

Luiza és Vilma (azon oldalról, melyen az előbbiek jöttek, föllépnek.)

Luiza. Ah, ott megy férjem. Édes Vilmám, légy oly jó, menj utána, s mondd meg neki, hogy itt várom be. Az imént keresett. — Még visszajöttek, pihenek; mert már fáradt vagyok.

Vilma. Megyek édesem. (el.)

Luiza. (egyedül.) Mily szép az est! (a szín elő részén levő lugasban leül.) Mint örvend minden a természetben! (egy kezében levő virágot néz.) Észre sem vettem, hogy hervadt virágot szakasztottam. Mi boldog e virág; élte hamar lefogy, s szerelme az első reggeli szellőben illatként elröpül. Az idő lejárt erre nézve is. Az idő! — mindent megváltoztat, csak szívetem nem. Igazán, én hibás vagyok, s férjem még sem tesz szemrehányást, holott volna oka rá. Nem boldogíthatom őt, pedig ez a nő kötelessége. (kezét összefogja s az ég felé néz.) Isten, ki a sziveken s érzéseken uralkodik, adj erőt, kegyelmet, olts el bennem minden kötelességemmel ellenkező szenvedélyt, hogy jó nő lehessenek!

HARMADIK JELENET.

Károly, egy inas, előbbi

Károly. (az utolsó beszéd alatt egyszerű öltözetben, szomorúan a fenékszínen előjő és a sírboltnál megáll.) Tehát megláttalak még egyszer, őseim sírhalma. Óh, én lehetnék csak fölöttetek ezen hideg szobor, rajtam élénken tükröződnék a fájdalom. Bár e sírhalom lehetnék, s ő felettem nőtt virág. Akkor szerelemmel lennék egybekapcsolva; s ha egykor a virág elhervadna: poraink egybekeverednének. Óh, Luiza!

Ina s. (kezében ruhákkal a színen lát akar menni, félre.) Micsoda idegen ez. (Károlyhoz.) Jó ember, e kertbe nem szabad idegennek belépni. Távozzék.

Károly. Nem tudod kivel beszélsz jó fiú.

Ina s. (félre.) Valami ügyefogyott lesz. (zsebébe nyúl -s pénzt ad neki.) Fogja, és menjen innen.

Károly. (az inas kezét visszataszítja.) Tedd el pénzedet, s menj dolgoadra.

Ina s. (félre.) Büszke koldús. Mindjárt elűzöm innen. (elmegy.)

Károly. Alamizsnát őseim sírjánál! (a szin előrészeré jő.)

Luiza. (meglátja.) Örök Isten! Ő az! (felugrik.)

Károly. (megismeri Luizát.) Luiza! (feléje közelít.)

Luiza. (arra fordúl, merre György ment.) Férjem! (félre.) Szegény! mit tegyek.

Károly. Luiza! Elfordul tőlem? Nem akar ismerni? Úgy-e nyomorú vagyok?

Luiza. (Károly felé fordúl.) Nem, — nem. De, — de. (remegve szénéz.) Mért jött ide szerencsétlen?

Károly. Hogy lássam azokat, kik örökre eltemetve vannak — igen, — szüleimet értem.

Luiza. (szeretettel feléje közelít.) Jól tevé, — igen, igen ön jó gyermeke szüleinek.

Károly. Épen nem. Nem virágot, átkot vagyok kénytelen szórni hamvaikra.

Luiza. E beszéd —

Károly. A szerencsétlené, kit törvény s vérei eltaszítottak. Mindent eltúrtem volna, erőt adandott az ég és önlelkem; mert fény és cím csak pulya lelket elégít ki; de kegyedet elragadni, kit éltem egyetlen kincsének tartottam, kit az ég haragja vagy igazsága sem rabolhat el tőlem, kinek szívét értetem, s ki egyedül engem szerethet, —

Luiza. Gróf úr —

Károly. Neheztel szavaimért? Óh Luiza ne

tagadja meg szerelmét. Éltém sivatagáról ne lúzze el ez egyetlen vigasztaló angyalt. (letérdel.) Luiza, enyém-e ezen szív, mely dússá teheti éltémet?

Luiza. (küzdés közt.) Uram, ki mondta valaha önnek? — Keljen föl. Én hitves vagyok. Keljen föl Károly. (szünet, mialatt Károlyt nézi.) Egykor talán, — most a kötelesség parancsol. De keljen föl. Ha férjem jőne.

Károly. (fölugrik.) Annál rosszabb lenne rá nézve.

Luiza. Hogy értsem ezt?

Károly. Igen, az nem lehet, hogy egyedül ő bírja mennyemet. Itéljen a sors. Mindent vesztettem, s a törvény a vérségi lánczot. (egy pisztolyt vesz elő) Itt nincs, — nem lehet más választás: halál vagy kegyed birtoka.

Luiza. Irgalmas ég, az nem lehet. (visszanéz.) Hah, férjem jó. Ömel még beszélnem kell.

Károly. Ezt kérem én is. Luiza, ha az est bekövetkezett: ott a kerti mulatóházban föltalálhatjuk egymást. Reményelhetek?

Luiza. Nem, nem; ez nem lehet. Távozzék, kérem.

Károly. Kegyed eljövend, különben —

Luiza. Különben?

Károly. Bevárom őt, hogy meggyilkoljam vagy meghaljak.

Luiza. Mit tesz velem? — Óh nagy Isten!

Károly. Eljövend?

Luiza. Igen. Menjen. (Károly elindúl.)

NEGYEDIK JELENET.

György, titoknok, Vilma, és előbbiek.

György. (sebesen jó.) Luiza! — (a távozó Károlyt meglátja, s visszaretten.)

Luiza. (félre.) Ha megismerte volna!

György. Ki volt azon idegen? Nem vélném, hogy távolról kémek vagy hírnökök járnának udvaromba. Titoknak, menjen azon ember után, s kérdezze meg, mit akart itt? (titoknak indulni akar.)

Luiza. (a titoknakhoz.) Maradjon ön. (férjéhez.) Bizonyossá tehetem, hogy azon ember nem kém- vagy hírnökként jött ide, s kár volna szegényt kérdésekkel ostromolni.

Titkok. (Györgyhez.) Méltóságos úr?

György. Maradjon. (félre.) Annyira hasonlít hozzá. De e szegény ruházat. — Bizonyosságot kívánok, — s talán mindent elrontanék. (Luizához.) Elvezessem szobájába?

Luiza. A mint férjem kívánja. (félre.) Miért ígérém meg e találkozást?! (Vilmával elindul.)

György. (hátramaradva a titoknakhoz.) Titkok, meg kell tudnom ki volt azon ember, — és aztán, ha ismeretlen lenne: testvéremnek bizonyos évpénzt kell rendelnünk.

Titkok. A mint parancsolja méltóságod. (félre.) Ezt most magam sem értem. (mind el.)

V Á L T O Z Á S.

(Kerti mulatóház, középen egy függő csillár által világítva. Kényelmes bútorok, és virágok. Jobb oldalon egy zongora. Az ablakok függönyökkel ellátva. Est.)

ÖTÖDIK JELENET.

Inas. (a fenékszíni ajtón bejő, körül néz.) Jobbra, — balra. Tehát a balfelől való ablakokról, — úgy parancsolták. — Furcsa gusztus, mondhatom. Tehát dologra! a baloldali ablakokhoz megy s rőlok a függőnyt leszedi.) Hm, derék biz az, — még az a bolond szakács félti tőlem a feleségét. Hehehe! Igaz, hogy

Jutka asszony derék, takaros légy menyecske; de hiába! — Nincs bolondabb ember, mint a ki félti a feleségét, — azt mondom én mindig, s ezt tartja a köcsis is. — No már leszedtem volna, — most be lehet tekinteni az ablakon is. Csak úgy ne járjon valaki, mint a nótában van, hogy — jaj, valaki jó. Csak azt mondom örökre, hogy nincs is furcsább dolog, mint a nagy úr, — már minek szedette le most ezt a firhangot? No már itt van valaki. (a merre jött, el.)

HATODIK JELENET.

Luiza és Vilma balról jönnek.

Luiza. Lásd kedvesem, nem hitted volna, hogy így megfeledkezem magamról, úgy-e? (megöleli.) De ne vádolj, édes Vilmám; majd megjobbítom magamat, s meglásd csak, mily jó nő leszek ezután mindig.

Vilma. Te most is az vagy édesem!

Luiza. Óh nem. Érzem, hogy ez nem helyes. De hát engedjem-e a szerencsétlen ifjút szenvedélyeinek? S nem tartozom e férjemet is őrizni?

Vilma. De valjon hol késik ily soká?

Luiza. Nem bánám, ha nem jőne. Óh, ha ezt a világ tudná! kedvesem, légy jó, állj az ajtóba, hogy valaki meg ne lepjen. (megöleli.) Édes Vilmám, de ne haragudjál rám, hogy e lépésre vezettelek.

Vilma. Vannak emberek és tettek, melyek hibáik mellett is szebbek sok erénynél. Ilyen a tied édesem. Én megyek. (el balra)

Luiza. (magában.) Óh, minden percz lelkiismeretemet zaklatja föl. Hol késik? — Isten, bűnös vagyok-e, ha előtted megvallom, hogy őt forrón, igen forrón szeretem? Hogy ő szegény szívemnek élte, reménye, tudve? Hah! valaki jó. (szünet.) Nem ő. —

Ez még sem szép, hogy nem siet hozzám. (magát vádolva.) Luiza, Luiza, mit teszesz? (szenvédélylyel.) Fö-
löttem szeretem őt! Ah! talán majd meghallja. (a zongorához ül, s dalt ver.)

HETEDIK JELENET.

Károly és előbbi.

Károly. (a dal folyama alatt belép.) A szelíd éjnek
legszebb csillaga! (beljebb jő.)

Luiza. (fölkel, Károly felé megy.) Ő az! (hirtelen megáll.) Uram, reménylem, ez összejövetel nem adand jogot önnek, hogy állásomat eltéveszsze szem elől. (Károly fejét hajt.) Engem a kötelesség vonzott. Önnek határozata — nem történhetik meg. Ön nem vihat bátyjával.

Károly. S mit veszthetek én? Halálommal legalább néhány lábnyi földet nyerek őseim vagyonából. S mit nyerhetek, — nagy ég, mennyi boldogságot!

Luiza. S a lelkiismeret, — a rokonyvér. —

Károly. (hideg komolysággal.) Számoljanak róla őseim!

Luiza. Nem, nem. Ön nem lehet ilyen. Nem így képzeltem önt. Érző szív, erős lélek, mit öntől vártam. Úgy-e, nem csalódtam? — Ön lemond a boszúról?

Károly. Engedhetem-e kegyedet más karja közt hervadni?

Luiza. (hátrálva.) Nagy Isten, s azt vélte ön, hogy kezemet nyújtanám valaha férjem gyilkosának, — testvérgyilkosnak.

Károly. (összéborszad.) Gyilkos! mivé lettem!

Luiza. Szép, valóban szép. Ön egy nő kezét, s gazdag örökséget akar elnyerni, úgy-e? s vérgyil-

kos készül lenni? Zsákmánynak tekint egy nyomorú nőt, s azt véli, hogy az majd szerelemmel nyújtandja kezét férje sírján a győzőnek. Érdemlettem-e ily csalódást? (elfordúl.)

Károly. Luiza, ne fordítsa el tőlem szép arcját. Azt véltem, hogy kegyed nem lehet szerencsés bátyám karjai közt. Igen, Luiza, miként éjben eltévedt vándor a hajnal bíborfényét, irántami szerelmet láttam ez arczon föllángolni; — ez arczon, mely mint őrangyal, mint istenkép mindenütt követett. Nappal és éjen, — magányomban vagy az oltár zsámolyánál, forró imáimban szüntelen Luiza nevét rebegtem; — a csillagokból, az est lágy ködéből, a szent anya szűz képén szüntelen ez arczot láttam felém ragyogni. — Luiza, kegyed nem szerethet mást. Mondja ki a szót, mely arczán lángol, szeméiben ég, szívében forr. Mondja ki, hogy engem szeret.

Luiza. (félre.) Mindenható, mit tegyek? (fenn.) Gróf úr, ha egy boldogtalan nő hizeleghet magának, hogy ön részvétét, rokonszenvét bírja, legyen ön iránta irgalmas. Gondolja meg helyzetemet, s ne háborgassa a hitvesi élet nyugalmát. Mondjon le rólam, mondjon le szerelméről, s hagyjon el örökre.

Károly. Kivánhatja-e ezt? S tehetem-e ezt?

Luiza. Igen, — bizonyítsa be szavait azzal, hogy távozzék e helyről, mindjárt, — még az éjen. Férjem gyanakszik, — nyugalma, nyugalmam, s jó hirem áll kockán. Igerje meg, hogy távozni fog.

Károly. S most is, most is én áldozzam érte; szívemet, szerelmemet áldozzam fel?

Luiza. Azt véltem, hogy azon érzelem, melyet nyilvánított, s nemes lelke mindent kész értém föl-áldozni.

Károly. Mindent, mindent Luiza, csak egyet nem, — azt nem, nem, soha!

Luiza. S mi volna az?

Károly. A lemondás kegyedről, s a boszúállás.
Luiza. Akkor örökre elvesztett engem is; — akkor ellenem fordítja boszúját. Tudja meg szerencsétlen, hogy minden tett és merény, mi őt sérti, egyszersmind az én keblemben merít öldöklő gyilkot, — tudja meg, hogy azon embert, ki férjem ellen emelné fegyverét, örökre megvetném.

Károly. Megvetni? — Nagy ég, — mit mondtam! Bocsánat, — szenvedélyem elragadt. Igen, tehát szerelmemnek le kell győzni a szerelem óriását. Mindenható! oltsd el kegyelmeddel e kínok lángját! — Ime engedek, lemondok. Meghagyom őt mennyem birtokában. De hagy legyen legalább a szerencsétlennek azon vigasztalása, hogy ez csak a szerencse, — vak sors rendelete, hogy e drága kő, e szív, e szerelem egyedül enyém. Luiza, mondja ki ezt; — ismerje meg szívemet.

Luiza. Én csak kötelességet ismerek. Nő vagyok, férjem van.

Károly. Férje, férje! Óh átkozott szó! Annyi boldogság, szerelmi kedvezés, annyi kéj, — minden, — minden, s rám nézve semmi, — semmi. (dühösen lábával dobbant.)

Luiza. Károly, az egekre, ön vakmerő, — viszszaél szívemmel.

Károly. Mit tudom én, mit teszek, örült vagyok. (szünet, aztán mintegy eszmélve.) Bocsánat, tehát távozom. (félre.) Örök Isten, megfúlok ez elrabolt boldogság sugárözönében (fenn.) Isten kegyeddel. (elfordul és indul.)

Luiza. (félre.) Kétségbe fog esni. Óh szívem csendesülj. — (fenn.) Károly!

Károly. (visszafordul, tüzzel) Luiza!

Luiza. (hátravonul.) Menjen ön, ha irgalmat érez irántam, távozzék.

Károly. Isten kegyeddel! (lassan elindul.)

Luiza. Isten önnel. (félre.) Isteneni, — terem-
töm, — nem tarthatom magamat, — nincs erőm.
(fenn.) Megálljon ön.

Károly. (visszafordúl.) **Luiza!**

Luiza. (remegve karjait kiterjeszti.) Igen rossz nő
vagyok, — egyedül önt szeretem.

Károly. (Luiza előtt térdre esik, Luiza föléje hajol,
szünet, aztán Luiza eszmélve visszalép.) Isten, van-e még
több boldogság egedben, és gyötrellem poklodban?

Luiza. Menjen ön, az ég szerelmére menjen
ön, ne tegyen kicsinynyé.

Károly. Csak még néhány perczet, — s egész
életet vetek a semmiségbe.

Luiza. Kérem hagyjon el. Legyen szent előtte
egy nő nyugalma és (halkan) erénye.

NYOLCZADIK JELENET.

Vilma és előbbiek.

Vilma. (sebesen jő.) Két férfi jő. Távozzék
uram.

Luiza. Nagy ég, talán férjem.

Károly. Én védeni fogom kegyedet.

Luiza. Nem, nem. Kérem távozzék. Ha a gróf
lenne: megölne gyanúja.

Károly. Engedek: noha akaratom ellen ha-
gyom el a hihető veszélynél. Isten kegyeddel. (el a
fenékszini ajtón.)

Vilma. Már itt vannak.

Luiza. Ő az.

KILENCZEDIK JELENET.

György, titoknok és előbbiek Károlyon kívül.

György. (sebesen berohan.) Elment. (lábával dob-
bant) Hah, sátán! — Titoknok, fusson utána. — Óh

kigyó! Menjen, — vegye ezt a pisztolyt. (egy pisztolyt nyújt át) Állítsa meg. Ha arra való; hívja ki életre-halálra. — Ha nem, — ha meg nem áll: lőjje le. Fusson.

Luiza. (kétségbeesve a titoknok elé áll.) Megálljon ön!

György. Menjen, — parancsolom. (titoknok el.)

Luiza. (félre.) Irgalmas Isten!

György. Asszonyom, azt véltem feddhetlen nőt bírok! — (kezét fejére szorítja.) Óh borzasztó csalódás! A lélek visszaretten a gondolattól, — s megnevezése át nem meri lépni az ajkak tiszta küszöbét.

Luiza. Uram, mit gondol ön?

György. Hogy itt idegen lépett be a férj jogainak templomába, s szentségtelen kezek gyújtottak tüzet szerelmem oltárán. De e tűz boszú lángjává fog áradni, s elemésztendi a bűnösöket.

Luiza. Isten ne adja, hogy e szavak hiedelem szülöttei legyenek. Az ég szerelmeért, hívja vissza ön titoknokát. Ne üldözze a szerencsétlent. Ön nem vihat vele. Irgalom atyja, ha több lenne belőle, mint puszta kihívás, — ha talán. — (félre.) Nagy Isten kimondjam-e?

György. Menjen szobájába grófné. Pihenésre van szüksége. (Vilmához.) Vezesse föl a grófnét.

Luiza. (félre.) Mindenkép ezer veszély. Nem, nem engedhetem. (fenn.) Uram, hívja vissza emberét. Azon ifjú, ki itt volt, — a szerencsétlen ifjú, az ön testvére.

György. (összerázkódik s hátratántorog.) Ő? — ő? — Tehát csakugyan való. — Testvérem? (kiált.) Titoknok! (kifelé fut, aztán megáll.) Itt volt. Elragadta nőm szerelmét. Veszsen. Koldússá tett. (lábával dobant.) Óh gyalázat, kárhozat! (keblét tapogatja.) Ne égess, ne égess pokolkín, mert hamuvá omlik szívem.

Luiza. Uram, nagyobbnak érzem magamat,

mintsem szükség lenne magamat menteni. Testvére és neje oly tiszták az ég előtt, mint az Isten angyalai, — erre esküszöm.

György. Ezen mennyei szépség! El akarta-e Isten ferdíteni évezredek legszebb művét? — Igen, ő testvérem. (az ajtó felé.) Vissza béres cseléd! Szörnyű lenne. (megáll.) Összetépte boldogságomat! Nem! Még sem engedhetem. Ő gróf Várnay. (kifelé indúl, kívül egymás után két pisztolylövés hallik. György meredten megáll, megfordúl. Luiza egy halk sikoltással egy székre ül.)

Luiza. Ő ezt nem tette volna!

György. Érette szenved, — Mindenható, s én semmi vagyok, — férje semmi előtte! — (összeborzad.) Ha ő lenne! Testvérgyilkos!

Luiza. (a székről fölkelve.) Kérem, hagyjuk itt e helyet.

György. Ő élni fog. Jerünk. (Luizát karjára veszi.)

Egy hang. (kívül.) Segítség. — gyilkos, — segítség!

György.) (megállnak) Mi ez?

Luiza.)

Hang. (közelebről.) Segítség!

György. Segítség? —

TIZEDIK JELENET.

Kertész és előbbieik.

Kertész. (kívül.) Itt valaki lesz. (bejő.) Emberek. — Bocsánat, méltóságos uram.

Luiza. Mi történt?

György. Hallgass. — Jerünk. (indúl.)

Luiza. Mi baj történt.

Kertész. Amott a virágágyak közt egy ember fekszik, — talán meg is halt. Egy lövés. —

György. Pszt! (fenyegetve hallgatást int.)

Luiza. (félre.) Meggyilkoltatott.

HARMADIK FELVONÁS.

(A színpad egy város utcáját mutatja. Hátúl emeletes ház, melynek földszinti része kivilágított ablakok- és üveges ajtóval kávéházat képez. Az emelet szintén kivilágított ablakokkal. Az épület kapujától balra, közel a színpalához egy úri kocsi áll, melyen elül a kocsis ül, szunyókálva. — A lovak a színpalától nem látszanak. Néha néha egy-egy férfi jő ki a kávéházból, s jobbra vagy balra eltűnik. Belülről pénzcsergés s kártyázók kisebb vagy nagyobb lármája hallik.)

ELSŐ JELENET.

Kocsis. (fölpillant, ásít, — az óra tizenkettőt üt.) Tizenkettő; — s a méltóságos úr még sem jó. Pedig bizony már lovaim is megunták az állást. Nem is tudom, mit gondolt most ez a mi urunk. Ily éjszaka még soha sem kellett istrázsáluom. Azt sem tudom, álmos vagyok-e inkább, vagy szomjas ásít, aztán ismét szunyókálni kezd.)

MÁSODIK JELENET.

Rablók és előbbi.

Első rabló. (a színpalák közül jobbról előjő, s a többiekhez.) Jertek csak utánam, jertek ti gazemberek. Valami igen fontos dolgot akarok elétek terjeszteni.

Mind. Halljuk, — halljuk!

Első. Legelőször is azt kell mondanom, hogy ezutánra életmódunkkal föl kell hagynunk.

Néhányan. Hogy hogy?

Második. Már miért?

Első. Hát csak azért, mert a mai világban ebből az élethől többé sem haszon, sem becsület. Igen, — hát miért munkálunk, szenvedünk mi? Hisz? mióta uzsorások, hajhászok és némely rosszlelkű ügyvédek kezökre kerítették, s rendszeres gyárt alakítottak a rablás mesterségéből: azóta csak egy valamire való éjszakánk sem volt. Nem igaz-e?

Mind. Való, való. Sokat kell éhezünk.

Első. No lám. Ördögbe, egy idő óta csak egy becsületes tele zsebet sem lehet találni. Az emberek oly vakmerők és udvariatlanok, hogy hírünk nélkül elköltik pénzüket. Nem, nem, — inkább százszor versiró leszek, mint így tengődjem!

Második. De hát mihez fogjunk?

Harmadik. Én nem akarok más életmódot.

Negyedik. No, tanácsolj hát: mit tegyünk.

Első. Megálljatok, — megmondom. (másodikhoz.) Te elég durva fráter vagy, jó leszesz vámhivatalba. (harmadikhoz.) Te ügyes gazember vagy, — akárhol megélsz. (negyedikhez.) Te nemes ember vagy, — jó kortesvezér válik belőled, s a mai világban igen jól fizetik az aljas lelket. (ötödikhez.) Te idegen nyelvű levén nem tudsz magyarul: bizonyosan alkalmazást nyersz valamely nemzeti intézetnél. S végre én magam, miután iskoláimat átfutottam, nagyszerű pályát fogok kezdeni. Igen, — én egy újságlapot fogok kiadni; s mivel a legéretlenebb eszméket akarom benne felleptetni: előre is tudom, hogy a legnagyobb pártolásra fog találni. Hanem legyen bármikép, de ime esküszöm, hogy a rablásról örökre lemondok.

Harmadik. (ki ezek alatt a kocsihoz ment és visszajött.) Pszt, pszt! Amott egy kocsi áll. Nem tehetnék valamit?

Mind. Hol, hol?

Első. (a kocsihoz közelebb megy.) Amott van ni!
Hú, megálljatok. Ezt el nem bocsátjuk kezeink kö-
zül. (körülnézi a kocsit.)

Második. (harmadikhoz.) Van benne valaki?

Harmadik. Egy kocsist láttam az ülésben
szunyókálni.

Első. Hohó, fiuk, ez a földes úr kocsija. Ez
lenne ám a jó zsákmány! ki lesz társam?

Mind. Én.

Negyedik. Vigyázzatok. A gróf hatalmas
ember.

Első. No; — hát hiszen éppen azért. Aztán nem
megérdemli e bosszúkat? Nyújtott-e csak egy fala-
tot is az uradalmabeli éhezőknek?

Nehányan. Való, való. Ki kell rabolni!

Első. Csitt szerencsétlenek. Nem tanultátok e
meg, hogy minden igaztalan tettnek szép nevet kell
ad? Diplomaticus nyelvet használva, csak erszényt
cserélünk vele. — De csitt, valaki jó. Vonuljunk
félre. (a merről jöttek elvonulnak.)

HARMADIK JELENET.

Pusztay és egy játékos balról.

Pusztay. Itt lesz az aranymadár, úgy mon-
dá ön?

Játékos. Igen igen, úgy reménylem.

Pusztay. Tömött erszénnyel, n'est-ce pas?

Játékos. Mintegy 20,000 forint nyomja zsebeit.

Pusztay. Húszezer? magnifique! Tehát men-
jünk: Jól vigyázzon ön szemeimre. A madárkának
ki fogjuk szedni aranyos tollait.

Játékos. Kétségkívül. De nézze csak ön azt
a kocsit.

Pusztay. Ah, bizonyosan a gróf barátomé

lesz. Haha! ezen ember egész Othellóvá lett. Mióta meg-
nősült még csak társaságokat sem fogad el palotájában!

Játékos. Talán van oka reá?

Pusztay. Meglehet, meglehet. Köztünk legyen
mondva, a gróf hitvesét én akartam nőül venni.
Azonban menjünk. (megindulnak.) Valjon mit csinál a
gróf ily éj idején? (bemennek a kávéházba.)

NEGVEDIK. JELENET.

Károly (az előszínen balról föllép, egyedül)

Károly. Tehát örökre el kell hagynom őseim
birtokát, — szülőföldemet? Testvérem éltém ellen
törekszik, Istenemre, elszakadt az utolsó lánczszem
is, mely még szívünket egybefűzé. Kioltom keblem-
ben a szeretet lángját, kioltom, habár szívemet kell
is kitépnem. Nagy Isten, ha talán gyilkossá kellett
lennem. Láttam őt elesni. — Megyek. — Óh szí-
vem, szét akarsz-e repedni ez elválás kinja alatt?!
Nem távozhatom, — nem távozhatom tőle. Óh, örök
Isten, teremtsd át lényemet ablaka alatt lengő virág-
bokorrá, vagy e szép ég csillagává, csak őt láthas-
sam, körében üdvözülhessek. — Távoznom kell. Ő
kivánja, nyugalma, férje — kárhozat e névre. Átok
születésemre. S mért nem lehet gyűlöletem oly vé-
getlen, mint szerelmem? Mért nem teremthetem át
lelkemet villámmá. Egy csókban repülne ez szép aj-
kaira, mely forró lenne, és meggyilkolná őt Luiza.
(jobb felé elindul.)

Egy rabló (kivül.) De aztán jól tudod, hogy az
gróf Várnay?

Másik hang. (kivül.) Természetesen. Nem lesz
hiába a fáradság.

Károly. (ki e szavak alatt elszörnyedve hátrál.) Ne-
vemem említi. Ellenem vannak küldve. Iszonyú! El-
 kell rejteznem. (visszahúzza magát, a merről jött.)

ÖTÖDIK JELENET.

(A rablók visszajőnek.)

Első r. Megálljatok. Me próbálom, ha valahogy a kocsist eltudnám innen vinni; aztán az én gondom lenne, hogy egy hamar vissza ne térjen. Ha ez elsült, s az úr kijött; csipjétek nyakon.

N é h á n y a n. Jó, jó. Majd elvégezzük mi a többit.

Első. Vonuljatok hátra. (a többiek a színpalához vonúlnak, ez a kocsihoz megy, s a kocsishoz.) Jó estét földi!

K o c s i s (felüti fejét.) Jó estét.

Első. A földesurat szolgálja kend, úgy-e atyafi?

K o c s i s. Ha azt mondanám, hogy nem ő méltóságát szolgálom, az annyi volna, mint ha azt mondanám, hogy ezeknek a lovaknak nem én vagyok kocsisok, — s ez megint annyi volna, mint ha azt mondanám, hogy a kakasok még nem kiáltottak éjfél, s hogy lovaim nem unták meg a várakozást.

Első. Bizony nehéz dolog ez az éjszakai ácsorgás. Hanem mondanék is én valamit. Amott a kocsi-mában jó hegyaljait mérnek. Nem fordulna egyet, atyafi, a lovakkal? Majd egy ital bort hozok ki.

K o c s i s. Az igaz, hogy magyarosan szomjazom: de hiába, a mi nem lehet, nem lehet. Mert lássa, megparancsolták, hogy ha holnapig itt kell állanom, se mozduljak erről a helyről.

Első. No lám, csak ilyen is, a ki jó cseléd. Hanem hiszen az imént mondá atyafi, hogy éjfél elmúlt, úgy-e?

K o c s i s. Nohát, igen biz az.

Első. Hát hiszen ha egyszer éjfél elmúlt atyafi, akkor elmúlt a tegnap is, s holnapra fordultunk át, s következésképen a parancsolatnak vége szakadt.

Kocsis. Igazán, mond kend valamit. — No csakugyan, hiszen már holnap van. No jó, nem bánom hát, egy pillanatra: de aztán megmondom, hogy egy meszelynél nem többet. Én józan életű ember vagyok, — csupán egy meszelyt. (lovakhoz.) No mozduljatok! (elhajt)

Első. (a rablók felé.) Pszt, pszt! Vigyázzatok (a kocsis után.) Megyek, megyek.

Harmadik. Elmentek. Figyeljünk.

Második. Csitt, megint valaki jó.

HATODIK JELENET.

György, utána egy pinczér (kezében gyertyával a kapun kijőnek.)

Pinczér. Jó éjszakát, jó éjszakát méltóságos úr!

György. (azon hely felé megy, hol kocsija állott, szét-néz, s a visszatérni akaró pinczérhez kiált.) Pinczér!

Pinczér. (előagrík.) Parancsol méltóságod.

György. Kocsim eltávozott innen. Keresd föl. Itt lesz valahol közelében.

Pinczér. Megyek, méltóságos úr. Méltóztassék addig besétálni. (mentében félre.) Tudom, jó borraivalót kapok. (el balra.)

György. (a kapun befelé akar menni: de ismét megfordúl.) Ez sem kell. Társaság, — játékasztal! — mind hasztalan. El akartam zsibbasztani keblem kínait. Mérget, bódító mérget akartam önteni szívemre. (mellét tapogatja.) Mit csinál itt e vipera, hogy ez soha sem nyugszik!? Te öldöklő féreg, szívem kínai, vagy az örök gyötrellem fájdalmai táplálnak-e téged? Vagy talán önmagadból veszed eledeledet, saját melled tejét szívod tűzajkaidal, hogy soha ki nem apadsz?! — Óh, ez élet iszonyú! Testvérem szerencsétlenné lett általam, s szerencséje romjaim

saját boldogságom is elhervadt; — s irgalmas ég, akaratlanul gyilkosa leendtem! Örök Isten, bocsásd meg bűnömet. Szerencsétlen vagyok! — Nem élhetek nélküle. Luiza! nem engedhetem őt! Átok reá, ki meg akar tőle fosztani! — És ha hűtlen volna, — ha az lenne valaha. Irgalom atyja, szabadíts meg e kínoktól! (lassan a rablók felé megy.)

Második. Ez lenne a mi emberünk. Megfoglaljuk?

Harmadik. Micsoda kérdés az? Egyik elül, másik hátul. Rajta! (egy tört mutatva, félre.) Ha lehet, örökre megnémítom. (a rablók előugranak és Györgyöt megragadják.)

György. Hah! Segíts —

Harmadik. (György száját befogja.) Egy szót se, mert meghalsz.

György. Óh! (küzd a rablókkal.) Semmire valók!

Harmadik. Még nyakaskodik. Egy kissé megtanítom. (megszúrja.)

György. (fojtott hangon.) Gyilkos! (a földre esik.)

Második. Az ördögbe, mit tettél vele?

Harmadik. Elhallgattattam, hogy könnyebben boldogúlhassunk vele, s meg ne hallják lár-máját.

Második. Hátha aztán megtalál halni?

Harmadik. Óh nem oly könnyen hálnak meg a gazdagok. — Hanem nézzük csak zsebeit! (fosztogatják.)

Negyedik. (egy tárczát veszen ki György zsebéből.) Itt van a tárczája.

Harmadik. Nézzük. Óh, van benne elég pénz. Legalább is száz nemest lehetne rajta tiszt-újításra vásárolni. Lelsz-e nála többet?

Negyedik. Egy fillért sem.

Harmadik. No semmi. Csitt, nem hallasz semmit?

Negyedik. Nem egyebet, mint benn a ját-
szók lármáját.

Harmadik. Ilyen a világ; egyik játszva, vagy
sokszor becsületes szín alatt rabolja ki embertársát,
a másik erőszakkal. Amannak gyakran fejet s nya-
kat hajtanak, emennek pedig nyakát szegik,

HETEDIK JELENET.

Első rabló és előbbieik.

Első r. (balról jő.) Pszt, pszt!

Harmadik. Ide ide! Mi vagyunk.

Első. (közelebb jő.) Meg van már?

Harmadik. Ott fekszik ni!

Első. De csak nincs mindenem túl?

Harmadik. Úgy gondolom. Itt a pénz. Most
siesztünk.

Első. Megállj. Szedd ki a pénzt. A tárczát itt
hagyjuk. Valaki rá ismerhetne.

Harmadik. Igazad van. (a pénzt kiveszi, s a tár-
czát ellóki.) Maradjon itt.

Első. Most jertek, távoznunk kell. (megindúlnak.)

Harmadik. S én itt hagyom ezt a fegyvert
is. (a tört a földre veti, s a többi után el.)

NYOLCZADIK JELENET.

Pinczér (egyedül visszajő.)

Pinczér. Sehhol sem találok. Tudom fog bo-
szankodni a méltóságos úr. Ha ügyes ember nem
volnék, azt mondanám, hogy nem kerestem jól. No
még erre is megnézem. (jobb oldalra György felé megy.)
Szent Isten irgalmazza, — ki lehet ez? (megnézi.)
Uram, teremtményem, ez a méltóságos úr. Mit tegyek?
Rablók, gyilkosok, — segítség, segítség! (zavarodva
körülfutkos, aztán el.)

KILENCZEDIK JELENET.

Károly. (balról jő.) Végre minden csendes. (kémlelve előbbre jő.) Távozhatom: de ég nagy ura, ne engedd soha felednem, hogy ő többé nem testvérem. (visszafordúl.) Élj boldogul szerelmem csillaga! Tisztán folyjanak napjaid, mint angyalok repülése, — álmaid lelkednek s érzelmeidnek éjente nyíló virágai legyenek. (megfordúl s elindul jobb felé.) **Megyek.** (a rablóktól elejtett tárcza lába alá akad.) **Mi ez?** (fölveszi a tárczát.) **Tárcza?** Alamizsnát akar-e a sors nyújtani? (nézegeti.) **Üres,** — annál jobb. (egy oldalt álló lámpához megy s a tárczába néz.) **Nagy ég, mi ez?** — **Az ő vonása, az ő jegyzetei.** Itt volt? — itt? — Talán ebből osztogatta a pénzt a gyilkosoknak, — éltemért? (szétkinget.) Itt valami iszonyú rejtezik. Futnom kell e helyről. Az út erre visz. (Azon hely felé megy, hol György fekszik.) **Mi van itt?** — **Ember?** — **holttest?** (György fölé hajol.) **Örök Isten, ez ő!** (a szin előrészére fut.) **Meghalt.** Az ég igazságos! **Én vagyok az örökös.** **Luiza enyém.** **Isten, te nagy vagy.** — **S most mit tegyek?** (visszamegy s Györgyöt tapogatja.) **Nem, nem,** — **ő él!** **Óh a sors gúnyt űz velem!** (eljön Györgytől, mozdulatlanul megáll, aztán mint valamely eszmétől megkapatva.) **Pokol, ne bódítsd meg elmémet.** — **Igen igen, egy nyomás egy szorítás kell, és ő nem él.** **Dús örökség és Luiza!** **Mi tilthat?** **Ő élttem ellen törekedett.** (a földön fekvő tört meglátja és fölkapja.) **Tör! Hahaha! Halnia kell.** **A sors akarja így.** (György felé rohan, hirtelen megáll.) **Mit akarok? mit teszek? a csillagok, a természet fölháborodnak e tetten; az ég szive a nap, mint meggyilkolt kisdéd, el fog halványulni; s a sírok halottai sóhajtani fognak fájdalmukban! Hatalmas Isten, teremtő atya, ne vedd el a lélek erejét.**

— S miért? Elhagyott, kitalált vagyok, — és Luiza! — El, el innen, a kísértet iszonyú. (zavartan föl s alá jár. Nem bírok eltávozni. Irgalom atyja, kezemet tedd mozdulatlaná, ne szívemet! — Hah, emberek! (jobb felől a színpalak mellé áll.)

TIZEDIK JELENET.

Pusztay, az előbbi játékos, s később egy másik játékos a kávéházból jönnek, előbbi.

Pusztay. Meg van. Húszezer forint. Mindjárt elosztjuk kedvesem.

Első játékos. Tehát menjünk házamhoz.

Második játékos. (a kávéházból kirohan.) Megálljon ön, irgalmazzon. Minden pénzemet elvesztettem. Adja vissza felét, — harmadát, különben éhen kell elvesznem.

Pusztay. (hidegen.) Eh, menjünk! (indúl.)

Második ját. (eléje megy és térdre esik.) Az ég irgalmaért, ne engedjen az utcán koldúlnom.

Pusztay. (eltasítja.) Mi gondom más bajára? Jöjjön, (indúl, Károlyt meglátja.) Hah! (félre.) Mintha ismerném ez alakot. (el az első játékosal.)

Károly. (félre.) Pusztay!

Második ját. (lassan fölelmedik.) Ki öl meg irgalomból?! Gyermekeim. (eltántorog Pusztay után.)

Károly. (előlép.) Óh undokság, gyalázat! (összeborzad.) S mit akartam tenni én is? Nem, nem, én nem súlyedem még annyira. Lelkem visszanyerte erejét. Ó testvérem.

György. (a földről gyenge hangon.) Bocsáss meg, — testvérem, — érted bűnhödöm.

Károly. Ah, halld a természet szent szavát. Ő megbánta; — bátyám! (Györgyhez rohan, és reáborúl.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Pinczér egy lámpával, két éjör, néhány rendőr fegyveresen, polgárok és előbbi.

Pinczér. (távolabbról mutatva.) Ahun van ni. Valaki van fölötte. A rabló lesz. Meg kell csipni.

Éjiőrök. (mialatt Károlyt megfognak.) Megállj, gyilkos!

Károly. Mit akartok?

Rendőr. Majd megmutatjuk, mit akarunk. Fel akarunk akasztani: de előbb a hűvösre teszünk.

Károly. (félre.) Örök Isten. (fenn.) Emberek, én most jöttem ide s itt találtam a testet.

Éjiőr. Itt találtam úgy-e? Hát ez a fegyver? — Nézzétek csak kezében a gyilkos.

Mind. Igen, igen. Ő a gyilkos.

Rendőr. El vele! Mi pedig fogjuk meg a testet, s vigyük haza. (Györgyöt fölemelik és kiviszik, Károlyt utána akarják vezetni.)

Károly. Bocsássatok. Én utas vagyok. (félre.) Oh borzasztó! Nevemet nem mondhatom.

Rendőr. No csak nem kell most allegálni. Majd mentheti magát ott, a hol kell. El! (megfognak és viszik.)

Károly. (küzdve az emberekkel.) Ah! félre! Bocsássatok. — Irtóztató! Mit tegyek?! (elviszik)

VÁLTOZÁS.

(Nagy terem gróf Várnaynál.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Luiza, (éji pongyolában, kezében egy égő mécsessel oldalról jö egyedül.)

Luiza. Nem tűrhetem, nem tűrhetem tovább ez iszonyú kétséget. — Egyedül vagyok. Mindenütt

ijesztő némaság. Óh, s az emberek irigylik e ragyogó elhagyottságot! Mennyi érzelmet kelle megölni e fényért, s a fájdalomkért gyöngyöt és gyémántot dobtak hideg alamizsnaként. — Nagy ég, mi lett belőle?! — Férjem hallgatása, — a cselédek kényszerített titkolódó tekintete, — minden vést gyaníttat. Ki nyugtatja meg lelkemet? — (magát vádolva) Hová süllyedsz végre szerencsétlen? Férjed féltékenység kínaitól gyötretik, s te másért remegsz, — éjente, álmaidban is. Űzd-el e képeket, mindenható fenség, — szelidítsd meg szenvedélyeimmet. Szeretni akarom őt, mint barátot: de a nő kötelességeit nem fogja e szeretet megháborítani. (szünet, mialatt könyörögni látszik.) Nem állhatom ki. Bizonyosságot kívánok. Él e ő? (a csengő kötelét megrántja, kívül zaj hallik.) Mi zaj hallik ily éj idején? Ha őt érdekelné! Remegek.

TIZENHARMADIK JELENET.

Inas és Luiza.

Inas. (zavarodva belép.) Parancsoljon méltóságos asszony.

Luiza. Mi történt veled? Arczod rémültnek látszik.

Inas. Semmi, semmi, méltóságos asszony, — csak álom volt.

Luiza. Álom? szólj.

Inas. Borzasztót álmodtam, s a mint a csengetésre fölébredtem, — bocsánatot kérek, — a halálmadárt hallám az ajtón kívül sikoltani.

Luiza. Mily szörnyű éj! Isten legyen irgalmas lelkünknek.

Inas. Ne méltóztassék azért megijedni. Úgy gondolom, mindez csupán attól van, hogy imádkozás

nélkül aludtam el, még pedig csak üllő helyemen, a mint a méltóságos úrra várahoztam.

Luiza. Várahoztál? Hova ment férjem?

Inas. Úgy hiszem, a casinóba, méltóságos asszony.

Luiza. (félre.) Istenem, s még sem jött haza! (fenn.) De talán már vissza is jött férjem: csak te nem vetted észre?

Inas. Valóban nem. Fontos dolgai lehettek, mert igen komor arczczal távozott.

Luiza. (félre.) S én vagyok oka. Nem lel házánál boldogságot. Mi nyomorúlt teremtmény a nő, ha férjét nem boldogítja?! (kívül közelebbről hallik a zaj.) Ismét e zaj! Hideg irtózat futja el tagjaimat. Menj, nézd meg: micsoda lárma az. (Inas el.) Ha talán nem távozott el jókor, — ha talán harcz vetett véget a viszálynak. Mindenható felség, ha egyik vagy másik —! nem, nem. Elkerülhetlen sötét átok feküdnek e fényes termek lakóin? (Inas rettenve visszajő.) No, szólj.

Inas. (tört hangon.) Méltóságos asszony —

Luiza. Veszély történt? Ne titkolj el semmit. Beszélj.

Inas. De méltóságos asszony —

Luiza. Szólj szerencsétlen. Talán férjem —

Inas. Félholtan hozatott a nagy terembe.

Luiza. Irgalmas ég! látni akarom. Hol van?

Inas. Szörnyű eset! (kinyitja az ajtót.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

(Néhány polgár Györgyöt egy fakészületen emelve. Pinczér, éji őrök. Rendőrök hátul Károlyt fogják, előbbieket.)

Luiza. (feléjök fut.) Irgalmas Isten, férjem! (ráborúl.)

Éji őr. (a másikhoz.) Még sem jött magához?

Másik éji őr. Nem. Keményen bánhatott vele a gaz fiú. Szerencse, hogy elfogtuk.

Károly. (félre.) Óh a pokol százszoros kínai közt inkább, mint e látvány! Mért nem borúlsz szemeimre örök sötétség. Férjét siratja, s nyelvem lekötve.

Luiza. (fölemelkedik.) Ó még életben, — ez vigasztalásom. Szivem érzi, hogy erősnek kell lennem érette. — S mondjátok meg, mi veszély érte őt?

Éji őr. A mint már mi találtuk a méltóságos urat, akkor mozdulatlanul feküdt a földön; s egy rabló volt felette, — bizonyosan az gyilkolta meg, — a kit azonban el is fogtunk.

Luiza. Ah irtóztató! Bűnhódni fog szörnyű vétkeért. A kiontott vér boszúért kiált, s én boszút állok a törvény hatalmánál fogva. Igen, ne legyen addig nyugalom, álmom, szabad pillanatom. Esküszöm e félig kioltott életre, férjem szeretetére, s a csendes éj csillagaira, hogy gyűlölni s üldözni fogom a gyilkost! (hirtelen Károlyt meglátja.) Ah! ez ő. Ó él! Ó az!

Éji őr. Igen, méltóságos asszony, ő az, ez ni (Károlyra mutat.) Ez gyilkolta meg.

Luiza. (elborzadva hátra tántorog, s felsikolt.) Ő? — ő? — Ő a gyilkos? Igen, értem. Óh örök hatalom! (ájúlva elesik.)

Mind. Elszédült. (hozzá futnak.)

Károly. Segítség! (Luizához akar rohanni, a rendőrök feltartóztatják.) Óh, kárhozat!

Rendőr. El vele, miatta történt a baj. (elvezetik)

Károly. (félre.) Ő rablónak, gyilkosnak hisz. Szakadjatok rám csillagok! el.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Kisebb szoba gróf Várnaynál.)

ELSŐ JELENET.

Luiza (egy pamlagon gondolkozva ül, körülte négy orvos.)

Luiza. (magában.) Örök Isten. Testvérgyilkos!

Első orvos. Legyen meggyőződve méltóságod, hogy mindent elkövetendünk, mit csekély tudományunk és tapasztalásunk tehet.

Másik orvos. Úgy van, mit az emberiség és hivatásunk parancsolnak.

Harmadik! Azt ugyan nem állíthatjuk, hogy a méltóságos beteg nagy veszélyben nincs, s épen azért kívántam volna, hogy előbb szólítsanak fel bennünket tanácskozás végett: mindazáltal azonban —

Luiza. Kérem önöket uraim, siessenek megvizsgálni férjemet. Segéljenek rajta, s hálám határtalan leend. De a legrosszabb esetben is ne titkoljanak el tőlem semmit, mondják ki határozottan véleményöket.

Első. A mint méltóságod parancsolja. (elmennek jobbra.)

MÁSODIK JELENET.

Luiza. (egyedül.) Igen, tudnom kell sorsomat. Irgalom Istene, — gyilkossá lett! — S én vétkes vagyok, vétkes volt szerelmem. Iszonyodva tekintek keblem múltjába. Lelkem visszaretten, önmagától. Óh, nem

nézhetem haldokló férjemet. Halvány, dült vonásain egy iszonyú vádkönyv tárul ki ellenem, s fájdalmas nyögései elkárhoztató ítéletként hangzanak fülemben. Óh, csak még egyszer bírhassem őt! Mindent fölládozok érette, s a női kötelesség teljesítéséből fonok boldogság fűzért homlokára. — Igen, súgd azt szívem, mondd ki szám, hogy nem szeretem többé a bűnöst. Hamvadj el egyszer te emésztő indulat, s boszúállás lángoljon fel helyeden.

HARMADIK JELENET.

Főügyész és előbbi.

Luiza. Épen önt akarám kéretni. Nehezteléssel kell föllépnem. Azon — bűnös ifjú ügyében még semmi sem történt.

Főügyész. Bocsánatot kell kérnem hallgatásomért. Az ítélszék épen jelenleg tartja ülését, hogy a vádlott ügyében végítéletet hozzon.

Luiza. (megrettenve.) Hogyan? Végítélet? Ily hamar?

Főügyész. Sőt inkább — (csodálkozva.) s az imént méltóságod —

Luiza. (magát igazítólag) Igen, — félek az ítélet kimenetelétől. Jól tudom: neki bűnhődnie kell. (félre.) Óh, szívem elárulja magát. (fenn, remegve.) S mondja meg ön: mi ítéletet lehet várni?

Főügyész. S kételkedhetik méltóságod a bírák készségén ily szörnyű esetben a legszigorúbban itélni?

Luiza. (élénken.) Halált ért ön?

Főügyész. Minden esetre.

Luiza. Az nem lehet. Halált nem, nem. Iszonyú lenne. — Ha talán rangja, — állapota —

Főügyész. Bevallott neve homályos és ismeretlen; — nincs mi az eljárást gátolja.

Luiza. (félre) Tehát megtagadta nevét. Hála az égnek, hogy őt senki sem ismeri. (kívül zaj támad, fenn.) Mi láрма az?

Főügyész. Ismét néhány gonosztevő fogatván el, a nép dühös ingerültséggel jött utánuk, s most átkos fenyegetések közt kívánják a gyilkos halálát.

Luiza. (félre.) Tehát minden ellene támad! Szegény nő! Ő meghal a te boszúd nélkül is. (fenn.) Tehát menjen ön, kérem, s mihelyt az ítélet meghozatik, tudtomra adni el ne mulassza.

Főügyész. Engedelmeskedni fogok. (el balra.)

Luiza. (egyedül.) Szivem nem bírja a kötelesség terhét. Erőt adj Istenem!

NEGYEDIK JELENET.

Alügyész és Luiza

Luiza. (félre) Az alügyész.

Alügyész. Bocsánatot kérek. Lehetne szerencsém méltóságoddal szólni?

Luiza. Velem? — Szóljon.

Alügyész. Egy alázatos esedezéssel vagyok bátor méltóságodhoz járulni.

Luiza. (félre) Mi lesz ez? (fenn.) Talán a rabot érdeklőleg. — Vagy hibáztam?

Alügyész. Nem, méltóságos asszony; a rab nevében könyörgök.

Luiza. Ő, — ő kíván, — kér tőlem? — Jól van, — a mit tehetek.

Alügyész. Jól látom e lépés merészességét, látom méltóságod méltó boszúját; s ha talán kérelmem csak sokasítná méltóságod fájdalmait: tiszteletben tartandó a női érzelmeket s hallgatok, habár a nyomorult vádolt utósó reményét kell is semmivé tennem e hallgatás által.

Luiza. Utolsó reményét? Szóljon ön, — szóljon ön. Erőt veszek magamon, — erőt szívemen.

Alügyész. Tehát kimondom. A szerencsétlen ifjú csak néhány pillanatig kíván méltóságoddal szólni.

Luiza. (megrettenve.) Velem? (benső küzdelmét titkolva.) Velem? — Soha!

Alügyész. Teljesen bízva méltóságod szánozó szívében, valék bátor e kérelemmel előlépni. A szegény vádolt oly forrón kért. E kívánatot teljesítésétől, úgy mondá, nyugalma, üdve függ.

Luiza. Nyugalma, üdve? — (melegen.) Ezt mondta? Így mondta, úgy-e? — S még sem lehet, ennyit nem tehetek.

Alügyész. Bocsánat. A dolgot nem sürgetem tovább. (magát meghajtva távozik.)

Luiza. Még egy szót. (ügyész megáll.) Mit vél ön. Nem lenne ez fölöttébb kedvező bánásmód ily iszonyú bűnössel?

Alügyész. Én úgy vélekedem, hogy ha a törvényes igazság bünteti is a bűnt: az embert mindazáltal s az emberi érzelmeket mindenkor tiszteletben kell tartanunk még a legnagyobb gonosztevőben is. S ezen ifjú lelke oly szelíd, arcza oly nemes és megnyerő, hogy méltóságod bizonyosan részvétellel és szeretettel fog feléje fordulni.

Luiza. (félre.) Igen, úgy lenne. Érzem, gyöngelennék. (fenn.) Éppen ez az, mitől félek. Látására szánsalom fogná el szívemet, s elfeledném iszonyú bűnét. Jól tudom meddig van az emberszeretnek határa, s hol kedveseink sértetnek, a kimélet irántoki hidegséggé fajul. Ez véleményem.

Alügyész. Méltóságodnak igaza van. (ismét meghajtja magát, s távozik, mentében.) Emberszerető szív: de ritka hitves.

Luiza. (félre.) Soha se lássam!? Utolsó kérését

is megtagadjam!? Szent Isten, mit tegyek? (alügyészhez.) Megálljon! Hol a fogoly?

Alügyész. Itt, az előszobában.

Luiza. Itt? — Küldje be, igen küldje be.

Alügyész. Azonnal itt lesz. (elmegy.)

Luiza. (hirtelen előre lép.) Mindenható, mit tevék? Lesz-e elég erőm: szembeszállani annyi kísértettel? Mit mondand?! Mit mondok neki? — Várázshatalmú szavai nem temetik-e örvénybe mind, mivel férjemnek, lelkemnek, becsületemnek tartozom? Szív, miért dobogsz oly erősen? Hisz nem szeretem őt többé. Igen, te hű nő leendesz Luiza. Jőnek. (a pamlagra ül.)

ÖTÖDIK JELENET.

Alügyész, Károly, (rab öltönyben) Inas.

Alügyész. (inashoz.) Künn fogsz várakozni. (Károlyt előbbre vezeti.)

Inas. (félre.) Sok doktor, — sok prókátor. (fejét megcsóválja.) Ennek a háznak is veszni kell.

Alügyész. (Károlyhoz.) Használja az alkalmat. Az asszonyosság sokat tehet. Én távozom. (el balra.)

Luiza. (szünet után, félre.) Egyedül vagyunk. (fenn, hidegen.) Mit kíván tőlem, gróf úr?

Károly. (közelebb megy.) Ne ily hidegen. Ez jéggé dermedti véretem. Óh, Luiza! (félre.) Min kezdem, égi irgalom? (közelebb lép.)

Luiza. (maradást int.) Maradjon ön. Mit kíván ön tőlem?

Károly. (félre.) A büntető cherub arcza is ily dicső s rettentő. (fenn.) Luiza, én fájdalmat okoztam kegyednek akaratom ellen.

Luiza. Isten irgalmazzon bűnének. A földön nincs kegyelem.

Károly. S kegyed képes lenne hinni, — képes bűnösnek tartani?

Luiza. Ne hozza elő ezt ön. Ne kívánja újra föltépni szívem gyötrelmeit. Óh igen, ön jól tudja: minő kettős fájdalom az enyém. Tudja, hogy elkövetett bűne szívemet tépte szét, miként férjem szerencsétlensége. Óh ezt mind tudhatja ön, s ha még tekintetbe veszi egy mélyen sértett nő fájdalmait, ne számlálja elő mentségeit, ne okait, melyek ez iszonyú tettere vivék. Ezt kérem uram.

Károly. Luiza, hallgasson meg. Büntessen, ölessen meg: — csak hallgassa meg szavaimat.

Luiza. (feláll.) Károly! Ezen együttlét utolsó életünkben. Ígérje meg nekem, — meg kell önnök ígérnie, hogy köztünk minden viszony lánczát megszakadtnak tekinti, hogy a múltat csak úgy nézendi, mint a mely csak egy édes álom, ragyogó képzelet volt; s hogy ezentúl még gondolatában sem fog azzal hízelegni magának, hogy — hogy egykor egy nő, kinek férje, szerető férje volt, gyöngye lehetett ön iránt szerelmet érezni. Ígérje meg ezt, — hogy elfeled engem.

Károly. Luiza, ne ölje meg lelkemet. Kegyed hibáz, — tévedésben van. Én ártatlan vagyok. Óh, miként mentsem magamat?!

Luiza. Nincsen rá szükség, gróf úr. Emlékezem szavaira. Mit reménylett, — s mily úton! — — S én e férfit szerettem, — s miként szerettem! Ha talán szerelmem nem lett volna oly tiszta: most nem volnék ily boldogtalan. Mert átlátva a hibát, rettenve léptem volna vissza a női kötelesség oltárához. De e szerelem égi lehelet, — angyalok szava volt; s ha néha magános óráimban szívemet, lelkemet kérdém: nyugodtan feleltek, — s még gyóntató atyámnak sem vallám meg; mert hisz én üdvezültem inkább e szerelem által, — s ha mennyből szállt szózat súgta volna azt „azon ember gyilkosa lesz férjednek,“ — óh akkor inkább megfogyatkozott

volna hitem a menny, az angyalok, az istenség iránt, mint ő iránta. S mégis vétkes valék; — e szerelem boldogtalanná tette férjemet; — mert ő többet képzelt, s én rossz nő valék — érette! (szemét eltakarja.)

Károly. Luiza, Luiza, ne tegyen örültté. Kegyed nem csalatkozott, — higgyen nekem.

Luiza. Azt hitte ön, hogy alattomban gyilkolva sajátává teszi kezemet. Soha. Örökre elvesztett. Tudja meg ön: férjem kínai boszúállást kiáltanak.

Károly. Óh mi rettentőn büntet az ég egy földagadt bűnös gondolatért. Igen, volt idő, midőn halálát kívántam testvéremnek, ki többet ragadt el tőlem, mint az örök élet minden gazdagsága.

Luiza. Szerencsétlen!

Károly. Hallgasson meg. Mindentől megfosztottak őseim, a koldúsbothoz a grófi cím csörgősapkáját ragaszták fejemre: de önérzetemet nem rabolható el semmi félszeg rendelkezés; e lélek és szív nem a név és rang után jött birtokomba, az ég lehelte ezeket belém. S most kegyedet kérdem: ismert-e szót, gondolatot, tettet, mely tőlem származott, s mely nem nevemet, — a grófi nevet, — ezt torzképpé tevék elődeim: de bennem az embert meghólyosította volna. Kérdem: ismert-e?

Luiza. Nem, — azt nem mondhatom.

Károly. Én szerettem kegyedet, s kegyed oly jó és tiszta volt: mikép reményelhetém véték által sajátommá tehetni? Midőn testvéremet az utcán vérében feküdve megtaláltam: egy iszonyú gondolat merült föl lelkem sötétebb részében: de majd győzött lelkem ereje, és kegyed képe, mely szerelmem hullámain békítő szellemként lebegett. És íme, itt állok lelkem tisztaságában, s kegyed nem hisz szavaimnak, — megvet, — elfordúl. Óh ennyit nem érdemlettem!

Luiza. Szűnjék meg ön, szűnjék meg ön. Hisz

megbocsátok, feledek mindent. Többet nem tehetek. Kíméljen meg tovább uram. Kímélje meg a nőt, ki férjét vesztendi el.

Károly. Neki élnie kell. De nekem tisztán kell állanom kegyed előtt, mint Isten előtt a napnak; ha szinte halandók szemei előtt föllegek takarják is el. Óh, hogy e gyászos éj történetét föl nem világosíthatom. Mit mondjak? mit tegyek? Nem látja szemeit, melyek bátran néznek a boszú és szerelem elé? Hát nem mondja Luiza szívében egy szent szó, egy sugalat — a szerelem hangja: „Nézd, azon gyanúval terhelt férfi ártatlan, — ő jobban szeret téged, mint mindent, elhagyná éreted az életet, a mennyet, csak becsületét nem? Nem hallja ezt! Luiza, nem hallja-e ezt?

Luiza. (félre.) Ő ártatlan, ártatlannak kell lennie.

Károly. Luiza, szülei szeretetére, egykori szerelmünkre, higgyen nekem. Kérdezze lelkét, kérdezze az Istent, ki jelekben, gondolatokban megfelel, s mindenik azt mondandja: „ártatlan.“

Luiza. (küzdés után feléje fordul.) Igen, — hiszek önnek. Nem lehet tovább ellentállani. E szemekből égi feddhetlen fény ragyog. Az ég szól hozzám, hallok hangját, s — szívem nem vádolja önt. — Ön ártatlan, — ön ártatlan.

Károly. Köszönöm (egy székre ereszkedik, s fejét lehajtja.)

Luiza. (hozzá fut.) Mi baja önnek? Mi baja!

Károly. Semmi, — a börtönlég — s az öröm. — Boldog vagyok. Óh Isten, ragadd ki e perczet, s tedd égi boldogságom koronájába.

Luiza. De önnek nem szabad fogságban sínyleni. Ön ártatlan, — s szabad lesz.

Károly. S melyik bíró fog ártatlanságomról meggyőződni? Csupán az ég volt tanúm s szerencsétlen testvérem.

Luiza. Ha így nem lehet: titkon fog ön távozni. Egy éj, gyors ló, s ön szabad. Adok pénzt, átadom ékszereimet. Úgy-e megteendi ön?

Károly. Nem mehetek.

Luiza. Miért, szerencsétlen?

Károly. Miért? Élni, kegyed látása nélkül? Távozni innen örökre, hol Luiza szerelme ragyog életemre; hol minden szó, minden gondolat szent lesz, hol a nyomor és szegénység s a kínok szörnyei Luiza körében mosolygó gyermekekké szelődülnek? Nem, nem, inkább rabság, s halál, mint kegyedtől örökre elszakadjak.

Luiza. Százszor boldogtalan, tudja e mi vár itt önre?

Károly. Gondolom: de én többé nem magamé vagyok? Én bírom kegyed szerelmét. E szerelem több életemnél, ez nemtóm zsarnokom, Istenem. E bájkörből nincs többé erőm magamat kiszakasztani. Kívánja, s meghalok kegyedért; megválni nincs erőm.

Luiza. Akkor egy van hátra: kimondanom, hogy ön gróf Várnay, férjem testvére és örököse.

Károly. Az Istenért, s elszenvedheti e Luiza, hogy testvérgyilkosnak higgyen a világ, s nevemet megbecstelenítsem?

Luiza. Óh szörnyű, szörnyű! (kezeit törli.) Mit tegyek. irgalmas ég! Hah, lépteket hallok. Jőnek. Távozzék ön kérem: — önnek élnie kell.

Károly. Ki jár itt e szobában? (jobbra mutat)

Luiza. Férjem orvosai tanácsot tartanak. Isten önnel. (jobb felé indul.)

Károly. S itt. (balra mutat.) Életem felett ítélnék. Mikép tetszik e kép őseim? — Luiza, éljen boldogul. (némán intenek egymásnak. Károly el. Luiza jobbra akar menni.)

HATODIK JELENET.

Első orvos. Luiza.

Orvos. Méltóztassék maradni. A beteg nyugszik.

Luiza. Remegve várom önök véleményét.

Orvos. Legyen nyugodt, mélt. asszony, mi emberek csak sejteni szoktuk a jövőndőt.

Luiza. Szóljon ön nyiltan. E kétség iszonyú. Mit lehet várni?

Orvos. (tompán.) Halált.

Luiza. Óh örökkévaló! (az asztalhoz tántorog, szeméit elfödi.)

HETEDIK JELENET.

Főügyész balról jő, előbbieik.

Főügyész. Méltóságos asszony, a törvényszék ítéletet hozott a bűnös ügyében.

Luiza. (remegő hangon.) Megálljon ön. (félre.) Szíven nem bírja el. (fenn.) S mondja ön, mondja — mi lenne azon — ítélet.

Főügyész. Halál.

Luiza. Ah! a székre roskad. Orvos és főügyész segítségére akarnak menni, Luiza maradást int.) Menjenek önök, hagyjanak magamra.

Orvos. (mentében.) Minden férjeért van. (el főügyésszel.)

Luiza. (egyedül.) Mindenütt halál. (feláll, néhány lépést tesz.) Isten, ne forgasd ki elmémet sarkából. (kétségbeesve jobb felé fut.) Férjem! — (visszajő.) Vesz-tőhelyen haljon, — meggyalázva! Hah, már látom a bakót, mint terjeszti ki véres kezeit. Megállj, megálljatok! Neki élni kell, kimondom nevét. Mindent elmondok a szívtelen gyilkosoknak. (sebesen a fenékszíni ajtó felé fut, — az ajtó kitarúl.)

NYOLCZADIK JELENET.

Erélyiné és Luiza.

Erélyiné. (belép. Luiza hirtelen állva marad.) Leányom! (karjait kiterjeszti.)

Luiza. (eszmélve elsikoltja magát.) Anyám! (anyja keblére rohan és sír.)

Erélyiné. Önts könnyet leányom, hullasd anyád keblébe, — ismerem szívedet.

Luiza. Anyám, tudja-e: mily sors vár ő reá?

Erélyiné. Mindent tudok gyermekem.

Luiza. Úgy-e iszonyú, szívet tépő? De én nem engedhetem. Kimondom nevét, s feltartóztatom a szörnyű gyilkosságot. (indulni akar.)

Erélyiné. Hová leányom?

Luiza. Őt megmenteni. Nem tudja-e anyám, hogy ő férjem testvére, s ártatlan, igen ártatlan. (menni akar.)

Erélyiné. (eléje lép.) Itt maradsz Luiza.

Luiza. Anyám, te lépsz utamba? Szelid arcod hideg vonásain az ő sírját látom. Mit akarsz anyám?

Erélyiné. Téged, szerencsétlen és becsületedet megmenteni.

Luiza. Becsületemet.

Erélyiné. Igen, mit tennél? Férjed meg fog halni. Az ifjú gróf örökös leendő. S kérdem: elmúlván a gyász napjai, ellent tudsz-e állani, hogy az ifjú örökös oltárhoz vigyen. Felelj anyádnak: ellent tudsz-e állani?

Luiza. (egy kis szünet után.) Nem.

Erélyiné. S ha most az ifjút születése fölmentendi egy időre a büntetés alól; kérdem, lesz-e ember a hazában, ki ne higye, miszerint férjed a

ti vétkes szerelmeteknek lett áldozata, s lesz-e ember, ki ezt nem jog szerint hinné? Felelj, Luiza!

Luiza. Nem, anyám, — nem.

Erélyiné. És e hiedelem, e meggyőződésig emelt gyanú után, elfeledheted-e, hogy neved bélyegezve, bemocskolva leend, — tűrheted-e az emberek gúnyos arcvonásait, a szigorú, jobb lelkek elfordulását, s megvető tekintetét? Tűrheted-e, hogy az Erélyi család, mely alávalót tagjai közt nem számlált, benned meg legyen gyalázva, el legyen súlyedve. S elszenvedheted-e, hogy e rémítő gyalázat és átok égjen ősz fejem felett, s kísérjen megnyilt síromba, — szenvedheted-e?

Luiza. De hát elveszszén-e e nézetekért? Ő büntelen anyám, — esküszöm, büntelen.

Erélyiné. Ne esküdjél, én az ellenkezőt hiszem.

Luiza. Anyám! te mondhattad ezt? Fölteheted róla a szörnyű gonoszságot?

Erélyiné. Mindent leányom. Szerelmed elvakított. Te itt nem segíthetsz. Ha ártatlan ő: védni fogja az ég.

Luiza. Az ég nem védendi, azt látom. Tehát mindennek vége. Óh anyám, ne beszéljetek többé hitről, megjutalmazásról. Vak sors igazgat itt mindent, s egy fensőbb gondviselés, és erény megjutalmazása csak hiú álom s képzelet. Ha nincs hatalom, ki az élet ezen fonákságát helyrehozza: van egy, mely megment tőle. Ha neki halnia kell, ezen úveg (egy úvegcsét mutat.) engem is fölment az élettől.

Erélyiné. Mit beszélsz, szerencsétlen leány?!

Luiza. Mindent föláldoztam az életben, szívemet, reményeimet. Rabnője voltam a kötelességnek, — az utolsó perczen nem leszek többé a világi szabályok bábja. Ő vele halni, ki tilthatja meg?

Erélyiné, Luiza, ez szörnyű lenne. Isten irgalmazzon vétkes szándékodért.

Luiza. Óh, nem vétkes az. Hisz az ég és ő hívott magához álmomban. Óh ez szép és nagy-szerű álom volt. — Szép, bájos vidék terült el körültem, s midőn magánosan voltam; föltekintettem az égre. Ott láttam az ő képét ragyogni napként, boldogságom, üdvem napjaként. Hirtelen egy dördülés hallatszott, a nap leesék az égről, s mély sírtüreget nyitott a földben. Remegve néztem ismét a mennyboltra, — óh sötét volt az és szomorú, mint a teremtés előtti éj: — de a nap helyén egy nagy környílás maradt az égen, mely fölött magasan, igen magasan a teremtő ragyogó fényzőne áradt el. A megnyílt égben angyalok tekintettek le bánatos arccal a nap sírjába. Láttam, midőn gyémánt könnyeket hullattak, s leesve e könnyek a menny boltján csillagokká fagytak. Ekkor a nap sírjához futék, — s óh anyám a mély sír fenekén, — a föld ellenkező részén ő feküdt eltemetve, s oly édes szeretettel intett magához. Igen, s én vele megyek a halálba.

Erélyiné. Luiza, — megfosztanád e anyádat minden örömétől? — Tőlem vedd az életet, én öntöttem beléd a lelket, mely anyai szívem büszkesége s az emberek bámulattárgya volt. De talán fölöttébb is szerettelek, talán hibáztam, midőn oda kívántalak emelni, hova lelked és szived méltóvá tón. A szükség és e nézet készített, hogy gazdaggá, ragyogóvá tegyelek. S miután e helyzettel szerelmed és a sors ellenkezésbe jött: vádolod-e anyádat, — megveded — megátkozod ősz fejemet?

Luiza. Anyám, — nem nem, esküszöm nem.

Erélyiné. Azt teszed, midőn öngyilkos akarsz lenni. — Nagy talán azt akarod, hogy én is, mielőtt a természet végórámát elhozná, egyetlen gyerme-

kemi után fájdalmaim miatt sírba szálljak, hogy idegen viraszszon halálos ágyam fölött, s hideg kéz fogja be, gyermekem helyett, szemeimet? Szerelmed nagyobb, mint a gyermeki szent érzelem?

Luiza. (anyja kezét csókolja.) Anyám, — anyám!

Erélyiné. (fájdalommal elfordúl.) Nincs többé gyermekem!

Luiza. (anyja karjai közé esik.) De igen, — de igen anyám élni akarok érted.

Erélyiné (megfordúl, s Luizát megöleli.) Leányom! (szünet.)

Luiza. S most még egy kérésem van anyám.

Erélyiné. Szólj gyermekem.

Luiza. A szerencsétlen nem akar futni börtönéből. Én nem beszélhetek vele többé. Menj hozzá anyám, s add át neki ez üvegsét, s mondd: szabaddítsa meg magát a gyalázatos haláltól.

Erélyiné. Add az üveget.

Luiza. Lásd anyám, jobban szerettem őt, mint hitemet: de azért, esküszöm, csak egy csók sem érintette ajkainkat. — Most ime első tiszta csókomat küldöm neki. Itt (az üveg száját megcsókolja.) a méreggel együtt küldöm azt. (átadja az üveget.)

Erélyiné. Büszke vagyok leányomra. (indúl.)

Luiza. (félre.) Én adjam neki a halált? Ah! a halál irtózatos! (Erélyiné után megy.) Anyám, — ő nem halhat meg. Add vissza az üveget.

Erélyiné. Mit akarsz szerencsétlen? (megy.)

Luiza. (kétségbeesve Erélyiné elé lép.) Anyám!

Erélyiné. Azt akarod, hogy vesztőhelyen haljon?

Luiza. Óh irtóztató! (szemét elfödi. Erélyiné el.) Ő meg fog halni, s én itt maradjak e jégszívű emberek közt. Óh élet, élet, oly nehéz volna-e eltépni a köteleket, melyek hozzád csatolnak? Anyám? — Nem nem. Itt hagyok érte mindent. Isten hozzád

világ! Mosolyogj vigabban szenvedéseim után, mint a sötét éjt követő hajnal, csak síri nyugalmam legyen mély és háboríthatlan. — Anyám, te nem tudod, hogy az üveg párvát magamnak tartottam. (eljobbra.)

V Á L T O Z Á S.

(Gróf Várnay György szobája, melynek hátsó része kétfelé vonható függönyvel van elválasztva. Jobb oldalon egy imaszék, előtte Luiza térdel Balfelől egy kis asztal orvos szerekekkel ellátva, mellette egy orvos áll, kezében tartva zsebóráját.)

KILENCZEDIK JELENET.

Luiza, orvos, később titoknok és György.

Luiza. (félre.) Mindnyájunknak halni kell. A könyörgés elhal ajkimon.

Orvos. (félre.) A világos időszak eljött. Már csak néhány percz van hátra.

Luiza. (félre.) Egyedül ő földhetné fel a valót. Nem kívánom, hogy fölfedje. Ha igaz lenné, mit most nem hiszek: megölné utolsó pérézeimet.

Orvos. (félre.) Örökös nélkül fog kihalni.

(Titoknok halványan a függöny mögül előlép.)

Titoknok. Méltóságos asszony.

Orvos. (lassan a titoknokhoz.) Meghalt?

Luiza. (felugrik és a titoknokhoz fut.) Meghalt?

Titoknok. Nem. Hanem megbocsát méltóságod — a beteg azt kívánja, hogy egyedül hagyassék.

Luiza. (félre.) Nem akar látni utoljára. Megérdemlem gyűlöletét.

Orvos. (Luizához.) Tegyük kívánatát. (Luizát jobbfelé elvezeti.)

(Titoknok a függönnyt félrehúzza, mögötte György ágyban fekvé látható.)

Titoknok. Egyedül vagyunk, méltóságos uram.

György. De hát még sem jó a fogoly. Ha ő lenne! Ő! Ki ment érte? Szóljon, feleljen.

Titoknok. Legyen nyugodt méltóságod. Reménylem, e perczen itt lesz.

György. Bocsásson meg a haldoklónak. De ha ő lenne! — Emlékezem rá, — azon szerencsétlen éjen, ő volt, ki szeretettel fölem hajolt. Hallottam szánakozó hangját, s ez megreszkettette elállott szívemet, s a kifolyó vért visszahajtotta ereimbe. Ha ő lenne, kit elítéltek! Iszonyú dolog! — De hol késik már ily soká? (kívül zaj hallik.)

Titoknok. Méltóságos úr, úgy hallom jönnek.

György. (ágyában felül.) Isten légy irgalmas! Ne vedd el már addig életemet, eszméletemet. Engedd meg ez utolsó földi örömet. Hiszen nem valék bűnös; — növeltetésem tett önzővé és a szerencse.

TIZEDIK JELENET.

Károly Erélyiné és előbbiek.

Károly. Mit fogok hallani!

Titoknok. Ő az, ő az, méltóságos úr.

György. Károly, ide, ide hozzám! (kezét nyújtja.)

Károly. (megindúlva.) E hang — bátyám!

György. Megbocsátasz-e haldokló testvérednek?

Károly. Testvérem! (az ágyhoz rohan.)

György. Hívjátok nőmet.

TIZENEGYEDIK JELENET.

Orvos Luiza és előbbiek.

Luiza. (megrettenve kirohan.) Mi hangot hallottam? (Károlyt meglátva, félre.) Nagy Isten, ő az!

György. Luiza, te nem voltál boldog oldalamnál. Éltembén mit sem adhattam, föláldozásodért.

Most, reménylem, végső ajándékom megnyihitendi szenvedéseidet.

Luiza. (fájdalommal.) Férjem!

György. Te szereted testvéremet. Fogadd el őt itt kezemből. Ez végső akaratom, kívánatom.

Károly. Bátyám!

Luiza. E jószág megrepeszti szívemet; — nem érdemlettem.

György. El, el tőlem. Érzem, óram közelget. Esküdjetek egymásnak szerelmet, s vidám napjaitokban emlékezzetek rólam. — Távozzatok. (Károly elvezeti a síró Luizát, titoknok leereszti a függőnyt, s az orvossal mögötte marad.)

Luiza. (sírva.) Mennyire szeretett! Én rossz, bűnös vagyok, s az ég kínos fájdalom közt mutatja meg, mit gyötrelmeimben nem hívék, hogy van az égben igazság, van gondviselés.

Károly. (ünnepélyesen.) Igen, van egy örök igazság, mely előtt a halandónak áhitattal kell meghajolnia, s mely előtt az élet szaggató gyötrelmei megszeldülnek. (Luizához hajol.) Vigasztalódjék Luiza.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Főügyész és előbbiek.

Főügyész. (sietve jő) Az ifjú rab ártatlan. Az elfogottak mindent kivallottak. (Károlyt meglátva) Itt van!

Erélyiné. Ó a gróf testvére.

Főügyész. Lehetlen. (magát hajtogatva; félre.) Hol is volt szemem?

(Titoknok és orvos a függöny mögül csendesen előlépnek)

Luiza. S férjem? (visszafordúl, a titoknokot és orvost meglátva.) Nagy Isten, — férjem?

Orvos. (tompán.) Meghalt.

Luiza. (mély fájdalommal.) Meghalt! Ah! (el akar esni, Károly karjai közé fogja.)

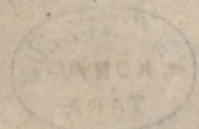
TARTALOM.

	Lap
Obernyik Károly életrajza	I

I.

Szinművek

Főúr és pór	3
Messiás	107
Órokség	241
Első szülött	311

TARTALOM

Opernyik Károly életjárta

I
Számok

3	Föld és pör
107	Messze
141	Ünveg
171	Élő szőlő

LAUFFER VILMOS

kiadó-könyvtárnál *Budapesten, IV. kerület (belsőváros) újvilág-utca 19. sz. a. megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:*

Balaton Albuma. Emlék Fűred s környékéről, tartalmaz: 10 rajzot a Balaton legérdekesebb vidékeiről, a tó általános áttekintésével és magyarázatával. Rajzolta s szerkesztette Szerelmey Miklós. Második kiadás. Kötve 2 frt 12 kr.
Finoman kötve 3 frt 18 kr.

Báttaszéki Lajos. Nők könyve, hasznos és mulattató olvasmányok művelt hölgyek számára. Tartalma: Irányczikkék. Vegyes czikkék. Beszélyek. Nőkre vonatkozó beszélyek. Ára 1 frt.
Finom kiadás, csinosan kötve 2 frt.

Benedekti József Nilusi emlékek. Uti benyomások Kairótól Philosig. Bevezetéssel ellátta Vajda Victor.

Tartalma: Egy új világ — Nilusi út — Cassi de Khaire. — A vendégek névsora — Elindulás Khairóból — A hárem hölgyei. — A Khedive anyja. — A szabadban. — Villás reggeli. — Kikötés Bedrechynben. — Karaván. — Deczember harmadika. — Krokodiltelepek. — Szárnyasok tanyája. — Gazdasági eszközök. — Földmivelés. — Budrigh helysége. — Fekete kacsák. — Az első krokodil — Szinth. A bazár és fegyverei. — A ramadan ünnepe. — A hajó legénysége. — Kigyóevők. — Az örjögő. — Tüzevők. — Deczemb. 4. — Egy vélt hajótörés. — Vallási gyakorlat. — Dumhálmak. — Szuliáth. — Országos fog- és feynyitőház. — A foglyok ruhatára — Krokodil vadászat s a többi. Négy fapetszetű képpel Ára 2 frt 50 kr.

Beniczky Emil. Nefejejtsek 1862. 1 frt 20 kr.

— — Tündérfy Kálmán ur kalandjai. Regény 60 kr.

Bényi Gábor költeményei. Dús tartalommal, csinosan fűzve 1 frt.

Beöthy László. Comoedia és tragoedia. Novella. 70 kr.

Beöthy Zsigmond. Követválasztás. Eredeti politikai vigjáték 60 kr.

Berczik Árpád. Két vigjáték. I. A fertálmagnások II. A népszerűség 1 frt.

Bernát Gáspár. Ki a vivát? Népszinmű a kortes világból. 84 kr.

Berthel Ilés. Az elzárt. Regény 3 kötet 2 frt 40 kr.

Born J. II. Izabella. Spanyolhon elűzött királynője vagy a madridi udvar titkai. Történeti leírás Spanyolhon legujabb idejéről 13 kötet 10 frt 40 kr.

— — Egy világváros titkai vagy vétkes és vezeklő nő. Regény, ford. Tabódy József. 10 kötet 8 frt.

Boros Ádám. A szomszédok vagy a falu birája. Regény 2 fűzetben. Ára 80 kr.

Colins Wilkle. A fehér ruhás nő. Angol regény fordította Balázs Fr. 3 kötet 3 frt.

Csengei Gusztáv munkái, 3 köt., I. köt. költeményei. II. és III. köt. Beszélyei, füzve	4 frt 80 kr.
Csinosan kötve	6 frt 40 kr.
— — A hullámok közt. Regény két kötetben	1 frt 20 kr.
Cseri Péter. Antal, vagy egy szegény Flautásnak a maga sorsával való megelégedése. II-ik kiadás	80 kr.
Csiszér-Ugróczy Ida. Beszélyek. Tartalma: Egy különös házasság. — Melina. — A kulcs és csat. — A mit a férjeknek soha sem szabad megtudni.	1 frt 20 kr.
— — A szerelem harcosai. Regény 3 kötet	2 frt 40 kr.
Csikási, Clerus-Adomák. (Sajtó alatt van).	
Dash Grófnő. A szeretet áldozata. Regény. Az 1791-ki francia forradalom korából. Ford. Ozoray Árpád	1 frt.
Degré Alajos. Novellák	50 kr.
Dumas Sándor. A vivómester. Regény 2 kötetben, fordította Podhajeczky Sándor	2 frt.
— — Érdekesb novellái ford. Hang Ferencz	1 frt.
— — A három testőr. Regény, ford. Hang F. 6 köt.	4 frt 80 kr.
— — Egy tengerész kalandjai. Regény, ford. Hang Ferencz.	80 kr.
— — A regens leánya. Regény, fordította Hang Ferencz 3 köt.	2 frt 40 kr.
— — Gróf Monte-Christo. Regény 10 kötetb. Fordította Sió. Ára	8 frt.
— — Margot királyné. Történeti regény 5 kötetben. Ára	4 frt.
Fáy A. Érzélgés és világ folyása. — A velenceiek. — Ész és szív kalandok	1 frt.
— — A különös végrendelet. — Az elkésések. — Siós. — Mire szántam a fiamat	1 frt.
— — Hulló virágok. A hon lelkes leányainak ajánlva	1 frt.
— — Buza virágok és kalászkok 2 kötet. I. kötet. Tartalma: Szádvár és vidéke. — A könyvbuvár. — A külföldiek. — Öreg Bakonyszegi és barátjai. — A viharok. II. kötet tartalma: Tétényi éjszaka. — Eszmeburkok és szikrák.	2 frt.
— — A régi pénzek vagy az erdélyiek Magyarországon. Vigjáték 5 felvonásb. — A közös köv. Vigj. — A hasznos kincskeresés	1 frt.
Gál József. A vén sas. Bohózat négy felvonásban	70 kr.
Garay János összes költeményei. Második kiadás. A költő arcképével. 6 frt. Kötve	9 frt.
— — Balatoni kagylók	70 kr.
Szendrői Gebeze István. Utazás Braziliába és vissza, 2 kötet	1 frt 80 kr.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK